

SV. ČECH

VÁCLAV ŽIVSA

SLAVIE

SVATOPLUK ČECH:

VÁCLAV ŽIVS
SLAVIE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
V PRAZE.

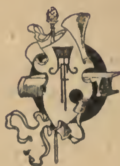

SEBRANÉ SPISY

SVATOPLUKA ČECHA.

DÍL VIII.

VÁCLAV ŽIVSA. — SLAVIE.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1901.

VÁCLAV ŽIVSA. SLAVIE.

Napsal

SVATOPLUK ČECH.

V PRAZE

NAKLADATEL **F. TOPIČ** KNIHKUPEC.

1901.

Tiskem České graf. spol. »Unie« v Praze.

VÁCLAV ŽIVSA.

—

Tato veršovaná povídka byla uveřejněna ve »Květech« roku 1889—1891. Vydání knihové jsem odkládal, hodlaje báseň rozšířiti a místy přepracovati; avšak upouštím od toho a podávám ji zde toliko s nepatrnými opravami. Co mne vedlo k výminečnému použití nezvyklé formy časoměrné, naznačuji v úvodním zpěvu a jinde v básni samé.

S. C.

VSTUP.

Léto ku konci se chýlilo již, zvěst podzimu vlála
přes požatý vůkol všude lán a zryté nově brázdy,
když cestou hochu povědomou od Karlova Týna
jsem po letech zase šel, muž skráně prošedlé,
k úvalu pod Mramorem, kde zlaté mi zkvétalo dětství.

Již vynořil se chumáč domkův i malý v předu zámek,
dvůr se sadem, kostel s filigránskou na střeše vížkou,
již kroky mé stanuly před stavbou na dvoře nízkou,
již krášlil jediné štít po straně, práce barokní,
věnci vypuklých zdob. V ten mžik, jako náhle se řítí
včelky na chodce valem, směle k úlu když se přiblížil,
tak do duše z těch zdí mně snesla se houšť upomínek.
Práh tu šedý, kde večer my družně sedávaly dítky,
když poletem bzučivým do stěn domu vráželi chrousti,
a v soumrak teplý zvonu zazněla hymna velebná
a v zámek zakletý nás vnášela chůvy pohádka.
Vedle pokoj »zelený« jasnými mě pozdravil okny,
jenž svatyní byl nám přístupnou zřídka, tajemnou,
kam cinkot blažené pod strůmek štědrovečerní
dítky volal, zvuče jim jako souzvuk harfy nebeské,
a kde poklad bájný ve skříni se do stropu výšil,

pro mne malého zavřen — žel! — pevně na sedmero
zámků:
knih to byla skříň obrovitá, skvost otce milého,
jíž proti ručce dětí svévolné pečlivě bránil,
jim leda příhodnou z ní někdy vybíraje četbu.
Však proti touze divé zněly na zmar zákaz i hrozba:
jáť mnohokráte chodem tam krad' se potajmu zlodějským,
se stromu zápovědi plod rozkoše lámal opojné;
knih tamo poshltaných obsah zpola chápaje pouze,
z gótických jsem oken stíhával půtky rytířů,
jež pestrým vírem Jan z Hvězdy přede mne vykouzlil,
neb s šumařem Tylovým jsem křížem po kraji bloudil;
jindy novella cizí mě unesla v zázrak Alhambry;
Ésop dnes mě bavil, s lampou Aladin zase zítra —
vše jsem čítával, co mi náhoda pod ruku nesla.
Ó horizonty zlaté, ó postavy líce čarovné,
jež mlhavým tuch rozvlněním prosvítaly luzně,
rajská vesna citů, ty strasti a slasti dětinské —
kam seděly? — Jsou navždy ty tam. Teď již kniha
žádná
do hrudi sestárlé máj zvadlý nesvede více.

Tam za rohem v okně, jdoucím v sad zámku nevelký,
mých spádů knihových skrýš bývala nejmilenější;
avšak někdy rekům tu romantickým nenadálé
nastalo zápolení s odpůrcem v pravdě nehodným,
zejména letní bouř když venku dobouřila právě,
a v sadě s rozlehlých větví dštily krůpěje velké
jak diamantů blesk na vzešlém poznovu slunci —
tu hle! ve trávě kypré, blyštící perlami vláhy,
větrem setřesené veliké loudívaly hrušky
ruměncem skvostným a pletí jak ze zlata zářnou,
deštěm čistě mytou. Děv hradních tvář čarokrásná

bledla tu pozvolna, v dál míjelo vidmo románu,
až knihu pustila dlaň, noha v okno se lehce vyhoupla
otvořené — skok svižný pak — hledu výzvědy vůkol —
a plody přesvůdné již v mé se ocítily kapse.
Když pomním chuti jich, té božské, rajsky lahodné,
v ústech mých doposud se sbíhává slina často,
často pravím sobě též: Což chtěl bych předraho koupit
hrušku jedinkou jen té sorty — Ó tužba daremná:
hrušně plodů takových rostou jen v Édenu dětství.

Takto požitky těla s duše slastmi družně se mísí
v jitru žití; hmota, duch nepřátely ještě si nejsou,
ladnou harmonií ve spolku se prostupujíce,
on jí nezhrdaje, v jeho zář ona volně se hroužíc:
ještě tu jedna, živá duši dětskou příroda jímá

Snad směšnou jest vám upomínka taká malicherná,
mně však stejně drahá těch let minulých ceta každá,
že skoro důstojnou epopéje vidí se mi látkou
výpravy oknem v park, jenž bájnou byl hochu říší,
kouzla plnou. Tam v zátočkách mezi houštmi šeříku,
brslenu, jasmínův a jiného křoví sadového,
někde horem srostlého, se kroutily cestky tajemné;
tam tulipány v odiv, tam pyšné kvetly kosatce;
záhonu pestrou směs tam stínily slívky zakrslé;
po stěně zámecké lupením prohlédaly broskve;
v jednom koutě lesík tvořily v řadě mišpule nízké;
síť shora leskloperých kryla v ohradě hejno bažantů;
leč vrcholem všeho byl z dubu altán obrovitého —
stářím bezkorunný kmen šírý v nitru vydoupnal
a skrýš upravena z něho lehce pro zábavu panstva:

zub času po straně sám vyhlodal v něm branku
podlouhlou,
nezbylo nežli pokrýt jej stříškou shůry lehounkou
a březový s lávkou stůl dáti do nitra dutého.

I draka měl strážcem škaredým sad tento čarovný.
Byl to pan inspektor. Titulem tím pyšně hlaholným
příbuzný daleký jest obdarován dvoru pánem,
myslím jen, by titul vůbec nějaký se mu dával.
Střed jeho inspekcí pivovar býval s vinopalnou,
kde skoro z rána po noc svém v úřadě horlivě trávil.
Však za to nad šarlat kulaté jeho zářilo l ce
ruměncem věčným; uprostřed v nádheře trůnil
nos jeho bambulatý, v nachu královském plana kolkol
a v lescích měnavých, jsa hrbolky přehojně ověnčen,
jak by na bedrách nes mláď četnou, plémě nosíčků,
spíše nosů to sbor valný — jak oříš, ona houba,
jež hub drobných sta v rozlehlém souboru jímá.
Nos ten důstojný se těšil něžné, věru, péči,
obsluhován stále z kulaté, veliké tabatěrky,
jíž inspektor náš čile k inspekcím zraky bystřil.
Ještě dodám, bezmála že šíř předčívala výšku
postavy důstojné; s šátkem ruka třímala modrým
hůl s baňatou hlavicí; v uchu kroužek skvěl se mosazný.

Možná jest, že paměť v té lícni mě mýlila leckde,
neb že i dětská zášť rys někde přimítla bizarní:
vždyť mezi dětmi a jím byl rozpor nesmiřitelný.
Chvíle ty, jež mu nechal volné pivovar s vinopalnou,
inspektor věnoval ve zvláštní zálibě hříchům
nás dítek neblahých, park zejména hlídaje pilně.
Tam jak zvěř škodnou stíhával všechno maličké,

marně nohou těžkou sice, leč bakulí hroze aspoň
a strašným pokřikem, s žalobou též chvátaje k otcům.
Ač nejčastěji já zlé nástrahy slídiče přelstil,
přec vynořil se také několikrát z houštiny náhle
vstříc mně nosů všech král, hoře peklorodý jako přízrak,
přistiženému potom doma důtku způsobil ostrou
a chlebodárci, mním, že nejednu padanku zachránil.
Dávno pokoj věčný má jistě po úřadě trudném,
záslužném: bylť práva hajič proti přehmatu chásky,
jíž právní cit nezkalený v duši ještě nevyspěl. —

Kdes kolo též bylo obklopené stromy rozložitými,
pro mne památné tím, že druhdy besídky pěvecké
tam kroužek míval, jehož údem býval otec můj;
často za léta večer, když kolkol stříbro měsíce
krášlilo listy a zem, tam znívaly písně domácí
v oblibu tehdy vešlé, zvlášť nápěvy na sloky pěkné,
jež v duchu národním svém v Ohlase pěl Čelakovský,
a kraji na Mži milá dvojnásob Růže Tetínská.

Tehdy reakce řetěz svíral šiji národa těsně,
němčina vládla jenom; četník, byrokrat byli pány,
duch svobody klet byl, snaha národní byla hříchem.
Vlastenců věrných povyřídlé vojsko porůzné,
jak členové trestné a propadlé posměchu sekty,
heslo tajit museli, svůj prapor pečlivě krýti;
však za to, sešlo-li se dvé jich, jak vroucně si tiskli
přátelské ruce pak, což leskly se líce radostně!
Zavřena pevně veřej, přitlumen hlas pro sluchy zrádců,
a slova tehdy kletá zaznívala v rozmluvě tajné:
v rok volnosti mladé upomínka se zářivě nesla,
stesk ulevil srdcím v úpadku vlasti trpícím,

druh druha víru tužil, povznášel naděje klesle
a v slibu věrnosti stálé zrak nadšeně zářil.
Srdce celé můj oddal otec té légii věrné
a mně linul v duši dětskou již svých zář ideálů,
vypravoval hochu rád o předků síle a slávě,
líčil vlasti děje; dva vzácné obrazy často
zdvíhal před zraky mé z nejhlubší skříně přihrádky,
v nížto epištoly též reka brixenského ukrýval
výzvědu žandarmů: obraz Husa byl to a Žižky.
Zvláště vřelý paladýn byl vzájemnosti slovanské
a mně jevil mnohokrát, kterak od věčné zimy pólu
po stálý jihu máj ohromné plémě se šíří
pokrevních bratří, děti velké Slávie matky.
Věštec Tatranský jemu byl proto srdce miláček
a v duchu často slyším, jak nadšeně, hlasně mi čítal
verše jeho slavné, jak stesk jeho žalně pronášel:
»Aj, zde leží zem ta před okem mým smutně slzícím —«

Jak blaze míjel čas v tom hnízdě milém pod oteckou
péčí neskonalou, pod křídlem lásky mateřské!
Chvíle tu každičká, jíž pomním, zdá se mi jarním
kvítkem přespanilým, rozkošné záře a vůně,
jichž jediným věncem blaživým mé bývalo dětství.
Jízda do vísky jiné neb na dvůr pod lesy s otcem;
návštěva přátelská u správce na statku poblízkém;
návrat pozdě večer, když hvězdami obloha plála,
pes jen lál tišinou, chlum v dáli šeřil se tajemně;
pouť na Skalku, v lesích ztajenou, i do Karlova Týna;
výlet s velkými v bory blízké za zpěvu, zábav,
k jeskyni na Mramoru, k místům, kde vyhlídka malebná
kraj široký jevila, v pozadí hrad krále milého;
příjezd panstva, malých slečinek, jež zdály se chlapci

vílkami z říše divů, zakletým jak báje palácem
sídlo jejich, zámek, v jehož útrobu jedva nahlédl
zrak můj osloněný, ve vrchních nádheru komnat;
někdy peřestý ruch jarmarku neb zábavy vesské;
oslava vesny mladé, kdy vztýčena máj starodávná,
fábory, šátky rudé v zeleném jí vlály vrcholku,
kol ní tančila mláď, ji zlézala po kmenu hladkém.
Též obžinky čilé, kdy žnečky se věnčily charpou,
správce povříslem pak žertovně upoutaly, otce,
až vyplatil se, načež ples po dvoře bujně zavířil;
jindy večer božský, když do vsi zavítaly loutky;
jednou — rozkoše tél — až do Prahy jízda dokonce,
v Mekku tužeb vroucích, v ohnisko snů čarolesklých,
jež novotou dojmů hlubokých zastíněny ještě —
toť veliké udalosti byly, z nichž čerpala dlouho
fantasie hru milou, rozprávka i látku blažící.
Tím den ke dni pořád měňavé se províjelo pásmo
her dětských v lučinách, sadu, na dvoře, humnech —
rozkoše rovné těm neskytne ni komnata králů

Jednou v létě na čas přetrhla ty zábavy dětské
pilná práce ducha. Však právě to léto nevolné
ke svým vděčně řadím upomínkám nejmilenějším.
Pro mne a sestru našel tehdáž učitel se domácí,
na krátký sice čas Čekatel snaživý učitelství,
otci byv odporučen, z Prahy jednou pěšky zavítal,
prázdniny trávil u nás, drobný uče horlivě párek.
Zjev ten prostomilý, skromný, blahovolný
chlapce okouzlil v ráz. Ku štíhlé postavě mládce
uctivě já vzíral, vznešený kol upřádaje nimbus, —
vždyť hostem z Prahy byl, z dumné jeho líce mi zářil
svět divný a nový poznání, krásy duševní.

Sotva že červánkem nebe z rána se zardělo prvním,
jižtě probouzel nás a vodíval v sad za obydlím,
pod košatou kde hruší stůl s lávkou nás očekával.
Tam kniha Bíbova nám otvírala mluvnice bránu,
brk po papíru letěl, verš Jablonského zazníval. —
Ó, jak rád, jak dychtivě já lpěl na rtech učících,
jak rád v les, do polí též Mentora svého provázel,
přírody písmo živé kde mi s láskou prostě vykládal —
Klas hojný blahodárných zrn mně to léto přineslo
a vděčnou pamětí k jich původu ještě zalétám.

Tvář též vráskovitou zřím starce přívětivého,
pod čepicí huňatou, v ruce píku — byl obce ponocný —
muž prostý sice jen, leč knih měl zásobu pěknou,
z nichžto nejedna divým tehdáž mne opřádala kouzlem:
Ó kolikrát jsem tam šťasten pana Prášila čítal,
s účastí přeživou sledoval jeho honby podivné,
v pevnost obleženou s ním chytře na půmě zalétal,
po vzponkách fazolí hračkou do měsíce vylézal.
Rád též rozmanité vyřezával ze dřeva hříčky
a stroje sestavoval prosté důvtipně ponocný,
zábavy hojné zdroj, terč obdivu pro mne hošíka,
ač ze všech jediná v mé paměti zůstala hříčka:
Na stěnu pod hodiny zřídil dva z lepenky panáky,
s kývadlem ruce jich sepjal, že zdálo se, jakby
pilně si drát visutý bez konce podávali sem tam —
pro mne to byl tehdáž nevystihlý důvtipu zázrak.
Dceř jeho, panna čilá, zas mívala zásobu hojnou
průpovědí veselých, bez počtu pohádek a písní —
leckdy posud v duši mé smích švarné dívčiny cinká.

Dále a dále nové v mém nitru se postavy křísí
Vlídné tváře farář, kmet dobrý, žertu milovný;

rozšafný učitel, jenž marně mi prsty netečné
oblamoval smyčcem, přes klávesy pilně honíval;
představený šedivý; lesník veselý vždy a sládek —
dále jiné velkých podoby. K tomu mládeže drobné,
chásky druhův a družek, jichž líčko jaré v upomínce
září jasně posud, neb jen jako ve snu se míhá — —
Ze všech těchto podob co proud učinil času valný?
Jedny leží v hrobě as, část jich k němu blízko se chýlí,
šťastny či bídny jiné; leč z těchto by nikdo nehádal,
že chmurný cizinec, jenž po dvoře dumně se dívá,
druh je mladých jeho let, snad jméno i dávno
zapomněl —
Vždyť poprvé dlím zas po letech tu třicíti a více.

Mrtvi otec, sestra. S matkou a bratem v upomínkách
já jen ještě nosím ten dům z něhož obraty sudby
dávno vyhostili nás, let dětských hnízdo miloučké,
dávno cizích už byt, kde po nás každá stopa zašla —
Ještě co vrak minulosti tu dlíš, prázdný sice pro mne,
však přece zasvěcený hojnou duchu mému památkou;
ještě tu dlíš — však možno, že den tvé záhuby blízek:
lhostejná ruka dělníků krov rozmete vetchý,
dům poboří, v němž srdci je drah každý stěny kámen,
pak, milý domku, snad jen v mé potrváš upomínce,
neb budu dávno tlít, kdy nikým neželen v rumy
klesneš . . .

Soused tvůj, libosad, změny již hojné všude doznal:
Rozložité hrušoní nestíní trávu vrcholky,
tam, kde keřů byla houšť, v šíř po vkusu módy
nynější,
trávníků zelených zrak volně koberce přehlíží,
mišpule marně hledám i bažantův ohradu pestrých.

Stezkou jdu změněnou Zrak darmo po záhoně dávném
pátrá zasmušilý. Tu zahradník vstříc mi přichází
obstárlý, statný doposud, vzhledu přívětivého.
I zjevuji starci, kteraké v sad kouzlo mě táhne.
»Aj!« vece on překvapen. »Znal jsem pana otce —
ta léta! —
Správcem když tuto byl, já právě dosáhl tady služby
a zde ženil se potom. Ach, což vody odtud uběhlo!
Jak moji choť potěší váš příchod! Vždyť byla dobře
známa vaší s rodinou. Prý hrávala s vámi hošíkem,
neb v dům váš chodila mnohokrát, moje tehdy nevěsta.«

K zámku zašel. Po chvíli malé s ním vyšla panička
tváře milé, jíž rydlo roků se nedotknulo příliš,
postavy též pružné dosavad; krok urychlila ke mně.
Ach! jak povědomou tato dobrá tvář se mi zdála,
jak známým pohledem zraku záře mi v ústrety letla,
jímž obhlížela teď vlasy prokvetlé, čela vrásky,
v sestárlých tvářích hledajíc rysy hoška jarého.
Vzkřísila náhle paměť obraz děvy dávno zapadlý,
a mně zdálo se teď, samo dětství mé že to sladce
z dálky volá, kdy paní maně z úst zahleslo: »Svatíčku!«
Vyvřela v ráz citu tůň, až srdce se ve mně zatřáslo,
zachvěla hruď se celá na tváře mi vláha vytryskla
nezdolným ručejem, má vůle ji poutala darmo.

Stud mne pojal tehdáž, jak i teď z toho pláče se
hanbím;
než co na plat! Slzy prýštily dál v tom stesku
nemužném.
Vždyť probudil hlas onen struny ňader dávno utichlé,
rázem rozhlaholil zvony jitřní vesny životní,
dětství všechnu radost, tuchy rajské, rozkoše čisté,

z dálky mladost ztracená poslední mávla mi pozdrav,
navždy s bohem! Tak jasně celá mou mihla se myslí,
a vše, co přišlo za ní, pak v pustém víru přeletlo:
Tříšť nadějí zklamaných, rozprchlé v dým ideály,
rozplynulé chmurou ty zlaté hrady illuse čarné,
hvězdy vidin vznešených do prachu všednosti zapadlé,
ztráta milých mně duší, dnů těžkých strasti a péče,
temné pásmo bludů, vin mátohy, vášně otravné,
do staroby trudné, do sklonku truchlého vyhlídka —
Všechno mi létlo duší, bezmezná bouře žalosti
vírně mi prochvěla hruď, v líc deštila krůpěje hořké.

Já podanou ruku jal, však ret se nadarmo namáhal
řeč vypravit volnou, zrak vláhou stále mi temněl,
jakmile pohleď opět v oko té, jež znávala děcko,
neb zaletěl v okno, kde mněl jsem zříti hošíka,
an vznáší z knihy zrak, snivě na stromy parku
pohlíží . . .
Prudký bol mně nedal v těch místech déle prodlíti,
již ni dutého dubu, kruhu lip stinných nehledal jsem.
Bol ten ještě žehal, když jsem pak od luhu dětství
podzimní krajinou zpět bral se ku Karlovu Týnu. —

Ještě po cestu celou mi steskem strádalo srdce,
však ponenáhlu tupěl bolu hrot, jemnou se ovíjel
lehce melancholií, až zvítězil útěchy důvod:
Nech stesků marných! Všeho na světě sudba to věčná,
odkvétá vše časem, vše stárne, mění se a míjí,
číši žití tu dopij spokojen, nechť ke sklonu hořkne.
Pravda, že vesnu mladou věk dále ničím nevyváží,
však svoje má vděky přec, své lidský podzimek astry.
Bouř vášní minula, v lemu obzor klidně se jasní,
dále přehlédáš svět, duše hloub v jeho nitro noří se;

kdež's opojen hýřil, tam střídmým douškem užíváš;
květ nejeden skromný, jejž druhdy pohrdlivě deptal's,
teď zdvíháš s oblibou, ceně moudře ty půvaby prosté;
lékem i práce je nám — a její vnadu zúplna pozná
muž teprve klidný, když tužby utichnuly burné.
Též upomínky mladé, ač leckdy bolem duši protknou,
jsou spolu k útěše nám, máj prchlý v útrobu loudí;
čím života sklon blíž, tím jasněji v nitru se křísí,
v sníh kadeří kmetských nám ještě vinou jara věnce,
jak zima, kraj když kol bez kvítku i lístku truchlívá,
v náhradu krystalová nám poupata v okno vykouzlí.

I mně dětinství vzkaz teď častěji do hrudi dýše,
ve ztracený ten ráj mou vábí mocněji píseň.
Jakž odolat! Sic dobře to vím, zlá důtka že padne
na vzdychavý ten verš, ten thrén o mladosti uprchlé.
Vždyť kritikus kdes kýsi — tuším, že dokonce německý —
ostře tepal nemrav sestárlých Musy milenců,
Parnas prý že plní nářkem po mladosti nemužným —
a kde co za hranicí kdos řekne, a zvlášť po německu,
to vždy u nás zákon svěcený a pravda nemylná.
A zle u nás tím víc, jelikož po letech mnohochvalných
teď módou patřit na domácí shůry pisálky
a kde kdo s potupou je tepá, čím právě hodí se —
Vždyť různých je tolik praporů, škol, mód se měnících
v říši uměn: Nuže, idealistu tepej realismem,
kaž realistu opak; toho, jenž má látky domácí,
úzkoprsým tituluj, opaku však přezdi cizáků;
jednomu vytkni, že vlasť básní jeho nikdy nezáří,
vlastenský zase verš klinkáním fráze nazývej:
chtěj, by kozelce metal duch vážný, lkal humorista:
vzor tu cizí doporuč, tam původnost zase ve všem;

neb výtek nehledej, než krátce s patra jej odbuď,
pošklebkem laciným, vtipné po manýře semitské.

Jsou též soudci tací, jenž odsuzují bez okolků
všechno, co právě napříč jich vlastní náladě míří.
Lyriku, jenž's utonul ve sladkém víru milosti,
nech rokotů slavičích, nech hymny na líce milenky,
neb proti mysli je nám rozšafným verš erotický;
sklála-li choť milenou neb dítko ti sudba ukrutná,
nech vzlykavých nářků, neb kdož rád nářky poslouchá!
Taj vlastní hrudi cit, jenž sám chce v písni vytrysknout,
a lži jiné city radš, jež publiku lépe se líbí.

K Indie kejklířům druh tento je možno přirovnat
Stužkami lesklých slov kolkol sobě turban opestří,
jichž esthétiky krám za grešli na lokte prodává,
pak na tržiště sedá, svou píšťalu vezme kritickou:
Ej, hadi, tančete již, jak píšťala má hude právě,
by krotiče zručnost dav chválil vděčně potleskem! — —
Jen že je tíže krotit hady Parnasu, jim i vytrhnout
zub jedový, jímž leckdy potom sama hlídače uštknou.

Duch jsem i já, jenž nechce cizí podle píšťaly tančit:
Co v duši mé se hraní, nechť vhod komu jest to či nevhod,
z nitra vynáším tak, jak v něm samo formu si našlo.
Stůj proto příběh i ten, jak v nitru mi prostě vyklíčil
v tom kraji Brd ladných, protkán tu a tam připomínkou
z let zašlých, odlesky podob, obrazů minulosti —
stůj zde ve formě, jaká k němu bezděk přimkla se volně,
ať třeba nevhodným nazvou jeho verš staromódní.

Dávno ukončen je boj, kdys lítě po vlasti zuřivší,
jakž I s Ypsilonem, V s W když válčilo děsně;
Přízvuk prostoduchý učenou porazil Časomíru,
s Parnasu ji svrhnuv jen někde do koutku katedry,
a mne dalek záměr, boj dávný poznovu nítit
a snad vyrvati zas samovládné vítězi žezlo.
A přec, nechť cokoliv hlas rozvahy moudře namítá:
daktyly rychlonohé časoměrně po archu mi tančí,
spondéjů vážných s nimi krok rozšafně se míchá.
Sám neumím povědít, proč rythmus tento mě vábí:
Snad že maní se druží ku představě otce nebožce,
jenž miloval ten verš — vždyť zdá se mi teď, že do taktu
nad mým šestiměrem skrání šedivou mile kývá
jak v době, metrické kdy Polákovy řádky mi čítal;
snad můj duch, z ruchu přítomna v čas hrouže se prchlý,
bezděky k rythmům též staromódním zpátky se chýlí,
příhodným době té, jíž poklidněj' bila tepna;
snad mě i choutka pudí, zpupnému Přízvuku jednou
mrkvičku strouhat, jenž poutá ve jho tyranské
nás veršovce nové, jeho řád rozbiti na krátko,
řeč ztrnulou v jinaké na chvíli promíchat obrazce,
v poskoku antickém jemu v líc vysmát se pedantu.

Vím, že nevalný kruh s tou formou shodne se —
Buď si!
Ať třeba hrstka jenom řídkých toho rozměru přátel,
když večerem zimním sníh v temném oknu se víří,
v kamnech oheň praská, duch zemdlen ustane prací,
četby jiné nemajíc po ruce, spis tento rozevře,
a v mé šestiměry klidnou se tu zapřede myslí.
Však nehledejte, prosím, bohaté v nich přízdoby trópů,
okrasných epithet, květných metafor, podobenství,
chod veršů tu a tam nemotorný přísně nesuďte,

nevhodných caesur, sledu slov zmateného poklesky,
ni hříchů proti těm neb oněm regulím časomíry:
jáť sobě na svůj vkus přistřihal trochu volně pravidla,
nechtěje klassických podat odlesk metriky mistrů,
než rouškou přiodít obstárlou děj doby zašlé,
veň položit ledacos, co jsem kdys myslil a cítil.

I.

Víska tichá dřímá ve hvozdném věnci pahorků
Jak pastýř nad ovec družinou své témě vypíná
červenavý dům Páně šedý ze stáda chaloupek —
a věrný jako pes — zda smím doplnit podobenství? —
krov k němu šindelový stavení farního se tiskne
s lip košatých družinou. Nízké tam ze dřeva sloupce,
nátěrem ozdobené zeleným, prostou k tomu řezbou,
před stavením skromným filigránskou květnici vroubí;
leč bohatý půvab v tom sebrán prostoru těsném:
tu zpeřenou zelení plá v šarlatu růže pivoňky
velkolepá; tulipán pestrý soused tu komonky
nádherné, zlatové; blíž září zvonky bělostné;
modré s ostruhami květy chýlí vedle orlíček;
nad macošek skromných pitvorné tvářky, peřesté,
očka tu blankytová něžné zdvihají nezabudky.
Srstky, ryvíz hustou zelení lemují všade cestku,
pískem jasně žlutou, jež pásá v půli zahrádku, —
od vrátek mřežových, jež po straně zřízena jedné,
sádkem v déli vedouc v roh opačný tam, kde besídka
hustě kozím listem laťové svoje mřížky opřádá.

Stůl tamo prostičký, březová k němu lávka se tiskne.
Muž kadeří bílých, jež nad temenem kryje temná,

okrouhlá z hedbávu čepička, sedí tu na lávce,
hladce holou tvář, mírně plnou, podepíraje na dlaň
a zraky jasnořasé v širou knihu bedlivě hrouže,
jež vetché svoje listy na šíř klade na stole před ním,
okraje desk tlustých zjevujíc, sponky k tomu těžké.

Muž to boží jest, vísky farář. Teď přes knihu zírá
přívětivým, modrým tam okem, kde stezka bělostná
stínem lip košatých vlnivá jak stužka se táhne;
zrak jeho stíhá tam veselé snivě zábavy dítek,
míč pestrý s povykem chytajících, jejž vymetává
rozpřažená mrštným ramenem nehorázně palestra,
kdežto kolem travkou zelenou hus zástupy bílé
s housátek hejnem zlatokřídlým pěkně se mísí.
Náhle oživla mu líc; kněz povstal a kráčeje volně
k zahradním vrátkům, s temene sňal rychle čepičku,
zatřepetal jí pak, milené z daleka zdravě hosty,
jimž přede vrátka, rukou pozdrav kyna, v ústrety bral se.

Též hosté z daleka smekli, kroky zrychlili v [illegible] é
Byl tě jeden z nich pán šedivý, však postavy přímé,
tváře, sivé sluncem, vous prokvětavý jemu vroubil:
druh jeho, muž mladší, třicet as let bys jemu hádal
byl podoben jemu sic, ponuré však líce, pobledlé,
jež vousův i vlasů mrak rozčeřený obejímal,
svědčily, venkovský že vzduch je pořídku ovívá.
Když oba přišli poblíž, kněz paždím tiskna čepičku,
ke rtu zdvíhaje dlaň pravice své, ve tvaru trouby
válečné stočenou, s veselým ozval se posuňkem:
»At tuba terribili sonitu: tara tantara! dixit.«

Vstříc na to mladšímu z hostí ruce vlídně napřáhl,
přívětivým pohledem staršího i vítaje hosta.

*

Pak mladšího chopiv ruce, lehce ho k sobě přitáhl
a přátelsky pohlížeje naň, vece laskavě takto:

»Aj, po letech zase můž' učitel přec uvítati žáka.
Ovšem, již to není útlý jinošík, snivolící,
jenž z duhových kdysi mlh žádostivě do světa zíral;
všakť učitel daň též hojnou zaplatil času zlému:
V leb sněhovou závěj mu žití zima šíro navála
a v čele rydlo pečí četnou přikreslilo vrásku —
Heu fugit interea, fugit irreparabile tempus.«

Povzdechl a s tváří zase úsměvnou vece takto:
»Dále, milí hosté — Či snad bude vám tuto lépe
ve vzduchu vůněplném, než v dusném tamto salóně —«
při slově tom se farář usmál — »kde tuším k tomu právě
čistoty géniové věchtem vládnou a pometlem,
mne z domu též neboha — však znáte potíž! —
vypudivše.
Nuž tedy laskavě sem v zelenou si usedněte jizbu
a prozatím tuto Mathiolův si prohlédněte herbář —
ten starožitný lov namanul se mi v Lužci nedávno.
Já pak z orgie tam smetavé vyruším domu Lary,
by zde pohostinství příjemný převzali úkol.«

Nedbaje námítek zdvořilých, k domu rychle se béře.
Hosté na březovou si usednuli lávku besídky,
k soudruhu pak starší tlumeným hovorem se obrátil:
»Prostosrdečný kmet, veselý, a nepřítel okolků,
pop nikoliv protřelý, než výborný lidu pastýř,
muž vzdělanosti pravé, lidumilný, snášelivý též
k náhledu každému, kdy z přesvědčení plyne pouze.
S ním hovořit můžeš jako se mnou, prostě a volně,
dobře bavit se také, an roztomilý je besedník.«

Mladší mlčky vyslech' tuto řeč, jen trpce usmál se.

»Přírodu vroucně kochá,« tiše starší dále vyprávěl,
»zvlášť botanik jsa čilý, známý též v okruhu širším.
Pěstovatel vědy výborný, spolu víry obránce,
příkazy církve s onou v ladný upravil sobě souhlas.«

»V ten soulad nevěřím,« rozhodně mu odvece
mladší.
»Dávnou báj zjevení s učením vědy těžko je mířit:
Dvé to soků lítých, věčnou spolu válku vedoucích,
tak že obou věrným paladýnem býti nemožno.
Jednoho nutno volit z odpůrců nesmiřitelných
a vzdělaným snadná, nepochybná jesti tu volba,
chtí-li po pravdě činit, bez mrzké masky pokrytství — «

V tom přerušil ponurou jeho řeč spěšný kněze návrat.
V jedné obklopenou pavučin předivem nesa láhev,
šroub tenký ve druhé, pěšinou blížil se besídce;
dívka za ním svižná zákusky přinášela prosté
s přívětivou stařicí. Bílý chléb nesly domácí,
pak medu plásť zlatovou, rosné k tomu máslo bělostné,
upravené prostým uměním ve figurku beránka,
jenž oči měl z hrozinek, stuhu kol šije zářivě růžnou.

»Náhoda zlá, že milým hostům dnes právě nemůžem'
nic lepšího podat; před chvílí z cukru věnečky,
jež jako vezdy něco jsem v zásobu ráno napekla,
můj pan brat mezi žebrácké děti po zvyku rozdal;
těch dítek bylo šest, za chorou se ubíraly matkou,
jedno na zádech jí v cárech se kolísalo vetchých —
srdce bolí zřít bídy tolik — — « Tak řekla babička,
jíž obličej dobrý četné rozrývaly vrásky,

kdys dozajista lepý; teď zbyl mu za ozdobu ještě
úsměv dobrotivý, zrak pěkně modrý jako charpa:
vlas šedivý šátkem byl ovázán sprostně na babku
červeně kvítkovaným, hruď poutala těsně kazajka
vzpouchlých k půli ramen, úzkých však níže rukávů,
ozdobená vzadu varhánkem hojným, staromódní.
Tak hovoříc čistý rozkládala po stole ubrus,
dvojbarvý, šňořený vyšitými přehojně obrázky
jedlí, myslivců, jelenů, lovu rozmanitého —
Zdálo se, že z nějaké sem Nimroda jizby zabloudil.

»Všaktě sluší cukroví nejlépe dětem jen a ženským,«
sestry hovor přerušil domu pán, otvíraje láhev
a z ní mělnické tekuté lina volně granáty
v číšky kolem zdobené rév lístky a hrozny zlatými,
jež před hosty neteř jeho sličná stavěla na stůl
v úsměvu rozpačitém poněkud. Červánky lehounké
krášlily pleť čistou úměrné líce podlouhlé,
v níž měňavým pohybem miloněžný hrál sobě důlek,
očko se černořasým, jemným poukrývalo víčkem,
však třepetem brvy hedbávné jeho lesk promihával.
Šat jí pěkně slušel půl vesnický, zpola městský.

»Za vděk přijměte již, pane Živso, a buďte mi vítán!«
prostě matróna sivá staršího uvítala hosta.

»Aj, hleď, Marťo milá!« v tom k sestře farář se
obrátil.
»Poznáváš-li dosud správců kadeřávka milého?«

»Aj, věru poznávám, však sotva se hlásiti troufám
k pánovi vážnému, sprostná žena já, nerozumná —
Ach, bože můj, skoro těžko věřit správců že Vašíček

jest vysoký ten pán, tak statný, vousy zarostlý,
jenžto nepomní as, jak rád vařené moje buchty
jídával, skořicí plněné, lehké jako pýří,
když, poučiv se, něčím z mé spíže na cestu se sílil:
chválit nechci sebe, však lepších nesvede jistě
nikdo buchet vařených, ač — pravda — to jídlo našinské
málo vaří se nyní, neb městem pyšně načichla
vesnická i kuchyň, panských přichytá se receptů —
Nad vše nebožtík můj miloval prosté toto jídlo.
Těchto buchet v den ještě požil, kdy při stole se mnou
obědval naposled; však již mu nechutnaly dosti —
zlé to bylo znamení! Hned pak si ulehˀ nebožáček,
v týdnu potom dokonal —«

Teď modré zástěry cípem
setřela vláhu s očí. Tím pásmo řečí se utrhlo,
jež v nedozírno jinak bez konců mohlo se přísti,
sem tam pestře letíc — však znáte babičky hovorné:
jak stuhy kejklířské jim řeč za řečí plyne ze rtů.

Kněz toho rychle užil, osloviv zas hosta mladého:
»A zde ta dívčina vám neznáma je jistě nadobro,
snadno ji přehlíď jun: tehdáž jsouc takhle maličká —«
dlaň snížil do kolen — »svou první hýčkala loutku.«

Dívce zaplála tvář jak v záhonu vedle pivoňka.
Však slova mocna opět jí z rozpaku Marta pomohla:
»Jak nemilé, že převzácní nás poctili hosté
právě v den takový, kdy konečně dopřáno mi jednou
byt důkladně celý probrat, ne světnici pouze
s alkovním pokojem, ale též i studovnu pořádat,
tak že není kam hosty uvést v tu chvíli opravdu.

Však co bojů potřebí a proseb, než dáno mi jednou
ztéci tu pevnou tvrz knih rozmetaných a papírů,
spoustu bylin sušených, ptáků, kamenův a motýlů,
v nížto velebník náš — před hosty ho nutno zahanbit —
sestry nebýt, jež zná mu čelit, by najisto se pohřbil
pod mračnem pavučin hustých v stoletou prachu
závěj —
Lstí jediné tam dnes mé chvoště si cestu nalezlo — —«

Sesterské řeči proud zarazil kněz v úsměvu lehkém:
»Dosti očerněna již skrovná mé Múzy svatyňka.
Spěš, nechť možno uvést posléz do světnice aspoň
hosty milé; v oku jim sice číst, že v souhlasu se mnou
jizbici tu z lupení chválí sobě na vzduchu volném —
leč vím dobře také, že vzdáti se pocty nemíníš,
čenkovští hosté by nehodnou pod střechu vešli.
Ty však, Lidko, lepou natrhej nám Flory ukázku
v ozdobu příhodnou toho listy krytého salónku —
já kytici švarnou rád mívám na stole vezdy,
hostům pak čich a zrak potěší ten přídavek aspoň,
když jazykům bohužel vnady lepší dáti nemůžem.«

Ženské zašly po té vykonat, co kmet poručil jim.
On však číšku chopiv mělnické šťávy lahodné,
k ústům výše ji nes. »Nuž rázně přiťukněme sobě
v té šťastné shledané všech tří zas po mnoha létech:
na shodu přátelskou naši dávnoletou i budoucí!«

S jasným zazvoněním útlounké střetly se číše.

Starší Živsa, dopiv, řeč družnou takto zahájil:
»Již doufám, pane důstojný, mne s Vámi že pásá
pouto nerozlučné, an Bůh vyplnil moje přání.

Uřadníka život, toť často je sudba nomádů
bez domova bludných, ba mnohdy je los jeho krutší
než-li oněch: svůj stan těkavý, svou jurtu kočovník
přec mívá domovem, nechť dům s ním věčně se toulá,
avšak služby otrok ni hrstky nemá v světě šírém
vlastní půdy nohám, stálého ni příkrovu hlavě.
V jizbě cizí ulehá, země píď svou zváti nemůže;
sotva že srdce časem se k jednomu připjalo místu,
pán či osud povelí: Své hnízdo hledej sobě jinde!
V jizbě milé cizinec, do cizí zas bráti musíš se.
Bez viny mé, mnou zvláště osud tak po světě vláčel;
však nejtíž bylo mi zde s tímto se loučiti místem
před lety patnácti, vždyť nejdél jsem tuto trávil
ve květu mužných sil, manželství léta tu první
šťastně zažil, pak dvé pochoval tam u kostela dítek,
dítě třetí, jediné, tu zdárně vyrůstati viďal,
přítele též získal, vzácné vaše srdce, upřímné,
známých kruh blaživý. Kraj, lid jsem dobře tu poznal,
lán každý povědom, strom každý jest mi tu přítel;
sám jich řad nejeden já tehdáž sázeti kázal,
jenžto nyní plod hojně nosí, luh rozmile krášlí —
kraj ten vezde jeví mých rozmanité sledy péčí.
Avšak osud posléz i z této mě končiny vyhnal,
zas po Čechách sem tam, cizinou mě zlobně poháněl,
až smrť bratrova pak mou náhle obrátila sudbu:
Bezdětek odkázal mně všecko, co pilně vyzískal
v obchodu výnosném. Ne vzácné arci bohatství,
než přece dost, bych koupiti moh' dvůr sobě neveiký.
Vhod tou právě dobou Čenkov kupcům se nabízel —
rok tomu pán jeho jsem. Jsemť aspoň ve kraji tomto
známém zas, té vísce poblíž, kde správci mladému
kvetla mi léta blahá, mám blízko na růvky miláčků,
blízko také na hovor k Vám, příteli dávnoletému.«

Stisknuv jemně farář ruku hostovu, vroucně opáčil:
»My spolu rok tomu již setkání družně opětné
oslavili, s té chvíle žijem' zas ve styku dávném,
že mním, jak by nebyl čas žádný schůze ty přerval;
vždyť též písemné nás v dáli ovíjelo pouto.
Však tuto váš pan syn znik' naskrze z obzoru mého;
z doslechu jen, z dopisův i vašich jsem v dálce
provázel
mládce životní pouť, jen v matném obrysu hlavním,
jak dokonav gymnasia běh, práv cestu si obral,
ve cti a slávě dosáh' pak doktorského klobouku,
stal se pomocníkem defensora proslaveného —
Snad samostatně nyní již lotry se hájiti chystá,
podtrhovat vtipným uměním Justitie vážky?
Snad v rodný tuto kraj ho chvalná péče přivádí
o stržený kdesi plot, sčesanou větvičku převislou,
s níž palmáre valem lze česat chutě ve sporu krásném?«
Žertem tak stařeček mladšího se Živsy otázal.

»Praxe na čas zanechal — hodlá doma déle pobýti,«
odvece vážně otec; stín lehký tvář mu přelétl.

»Dobře činí,« kněz pochvaloval. »Jest potřeba jistě
oddechnout si za čas bez péčí na vzduchu čistém
po trudech úmorných v tom dusnu a zápachu města,
zrak znavený, zprahlý spoustou liter, akt suchopárných,
občerstvit květným zelené nivy, doubravy písmem,
občerstvit ducha též na svížím přírody klíně —
A v době nejlepší pan doktor prázdniny dal si:
Vesny čarovný dech, v jarním luhu, háji potulky
ňádra mu rozšíří, růměnce mu rychle vykouzlí
na tvář, již poněkud svým město zatemnilo stínem;

s myslí osvěženou, pln síly nové se navrátí
do chrámů ponurých, kde Themis má prestoly vážná.«

»Tam se nevrátím již,« rozhodně mu odvece Václav.
»Té bohyni chmurné vypovídám na věky službu.«

»Aj, aj!« kmet s podivem zavolal. »Žert jistě to
pouhý.
Po studiích trudných, po letech perného začátku,
když Vám právě poblíž dlouhých kyne odměna námah,
úspěchu brána teprv před Vámi se šíř otevírá:
čestnou, čáky plnou chtěl byste tu dráhu opustit?!
To snad pouze nechuť, již každý druhdy pocítí,
stav zvolený v barvách Vám líčí nejškaredějších
a svůdným přeludem na jinou Vás cestu pozývá,
před zory toužné snad venkovskou vábně idyllku,
ze zlata žit vlnivých, z čerstvé luk vůně upřádá,
a znavenému časem v ruchu městském, práci horečné,
jak blaženosti vrchol prostičký rýsuje úděl,
v míru otecký lán vlastními zorávati volky?
Dobře se jistě hodí sem verš ze satirky Horáce:
Agricolam laudat juris legumque peritus.«

»Týž je i náhled můj,« přisvědčuje Živsa mu starší.
»Nechtěl stejně ni já uvěřit, když syn mi zavítal
náhle domů večerem se zvěstí překvapující.
Nechci tajit: nelibým ta zpráva mě protknula dojmem,
neb mé nitro celé k té představě přilnulo těsně,
že zvolenou dráhou syn můj chutě ke zdaru kráčí,
šťastná, leskuplná že na ní mu zakvitne budoucnost.
Ovšem, nechci nutit jeho los pod vůli oteckou,
muž je zralý, statný, nechť sudbu si volně uchystá;
pakli na svém setrvá, své Staň se! v povzdechu řeknu.

Avšak víru chovám, že vrtoch to je nálady vratké,
jejž zapudí sám čas nebo chladná úvaha lepší.«

»Ó nikoliv!« na to syn. »Jáť, otče, předobře uvážil,
dávno i připravoval svůj krok; zpět nikdy necouvnu.
Strýc, můj dobrodinec, jediné na tu dráhu mě nutkal, —
já vyplnil vroucí jeho tužbu a tvé spolu přání.
Leč vlastní duše hlas s tou volbou nikdy se neshoď',
záhy mi jasně jevil, že není meč zákona pro mne
dvojbřitký ukován, bych k obraně práva, nepráva
v šermířských fintách jím v ryčném turnaji mával.
A když strýc dokonal, tuť rychleji odvaha zrála,
až bez rozpaku pak mučivé jsem jarmo setřásl,
dobře vědom tvé mysli dobré, jež nikdy nehodlá
šíj syna ve jho nutit, s nímž nitro je v rozporu burném.«

»Již věru líc vážnou tato divná věc na se béře,
již bez mála věřím, že konec jest replik a duplik,«
míní teď fary pán, v myšlenkách bubnuje prsty
po spuchřelých deskách knihy obrovité, starožitné,
již byl přestěhoval prv se stolu vedle na lávku;
drahnou chvíli pochod tak bubnuje po knize tajný,
až pak vyzvědavý povznáší k Václavu pohled:
»Nuž — a jaký Váš cíl, co počíti hodláte nadále?«

»Co chci počít?« dí Václav echem; na to v rozpaku
vázne

Z tísně vyvádí jej chrust písku na práhu besídky.
Dívka to upravenou v sadu něžném kytku přináší,
již ruče do skleněné objemné nádoby vetkla:
Obraz roztomilý věru dává plémě to různé
sličných Vesny dětí, kalichů směs pestrobarevná,

zvonců, hvězd nachových, sněžných, zlatu, blankytu
rovných,
jimž z lupenů dosavad sem tam perličkami blýská
vláha rukou pilnou skytaná sadu jistě nedávno:
vábno tu kytku je zřít pod svislou Lidky hlavinkou,
s níž kadeří černých laškovné vlnky se chýlí,
ıtíky — višeň čerstvá, oči — hvězdy tiché noci jarní·

Zjev ten rozmluvy proud v jinaký žleb náhle obrátil.

»Dobře, Liduško, je tak!« pochválil dívku duchovní.
»V rozkošné skupení spojilas' mých krásy miláčků.
Věřte, drazí: Nic na světě tom mé srdce nepoutá
kouzlem tak blaživým, zdroj stálý rozkoše čisté,
láska moje sladká, let pozdních útěcha ještě,
jak říš pestrolepá květných luhu, doubravy dítek.
Nechť již valně roků zřím stále ty obrazy něžné,
vždy znovu duch zaplesá, když zářné hvězdy blatouchu
břeh potokův ozlatí, hájem prosvitne sasanka,
čerstvou louky zeleň mnohobarvá nádhera protká,
běl kopretin pyšných, žluť orseje, modro kakostu,
mák obilím zahoří, leknínu kahánce plovoucí
zasvítí na vodách ... Jak neskonalé to bohatství
různé krásy barev, sličných i forem velerůzných,
každá k obdivu nás loudíc po způsobu vlastním,
nechť to je růže hrdá, nechť skromná Panny slzička.
Sám božský učitel v nich symbol krásy vynášel,
nad Šalamounův skvost jich půvaby výše pokládal.
Svět je-li bible živá, jsou v ní květy slovce milosti,
v nichž nejněžněji Bůh svou lásku pozemšťanu hlásá,
prokmity líbezné nejsladších Tvůrce myšlének — —
Hleďte, zapomněl jsem, že besídka není kazatelnou,
hymna moje květná že nudí leda hosta mladého,

jenž by chválu raděj dívčí spanilosti poslouchal,
líc pěknou ceně výš nad všecky fialky a růže.«

Host mladší pohledem na tváři Liduščině prodlel,
když na stůl březový libovonnou ozdobu nesla,
a když lehce potom zpět kráčela ke vchodu sádku,
postavu půvabnou jeho zrak bezděčně provázel,
u mřežových vrátek jež líc poobrátila nazpět,
zrak po besídce točíc, pak spěšně pochýlila líce
a hbitě do klenuté poblíž se uchýlila branky,
jíž přes dvůr široký byl vchod ve farářovo sídlo.

Nedbale roztržitý teď Václav starci naslouchal;
při větě poslední jemná se zamihnula červeň
tváří matně bledou, ramenem pokrčil mimovolně,
v úsměvu pak nuceném, leč vážným tónem opáčil:
»Krásoty různá jen zjevení jsou kvítka sasanky
i zraky půvabné; a stejně i ve květu vábném
leckdy se jed skrývá jak v pohledu nejspanilejším.
Pak skrušenému duchu svět vůkol o lásce nekáže,
tvář naň ledně krutá i z květné houštiny zírá.
Příroda bible pravá, jediná; však víra tu marně
podpory sobě hledá, svých důkazy tuch nadehvězdných;
jen chladný vědy zrak povolán to vykládati písmo,
jež záhad plno jest, run věčně nerozřešitelných;
čím pak hlouběji duch zpytavý v tuto bibli se hříží,
tím víc povětrná prchají fantasmata víry
a proto nelze myslit s církví vědy družbu upřímnou.«

Nevčasnou jeho řeč pohled otcův mlčky pokáral,
avšak lehce jenom pohrozil kněz Václavu prstem
a k němu vlídně mluvil, žertem zpola, odpola vážně:

»Ó již zřím, že dechem nevěry zlým spáleno sémě,
jež ruka má v dětskou kdys vkládala útrobu žáku.
S lítostí to vidím, však přec mi je valně milejší
upřímný nevěrec než potměšilec licoměrný,
jenž v oči církve sluhům zbožnými posunky se lísá
a v čelo kříž dělaje, škleb na rtech jedva tajívá.
Řeč Vaši církvi na příč ovšem pochváliti nelze;
zejmena blud je také, věda víru že vezdy potírá.
Jáť vědu pěstuju sám, a není snad chlouba to marná,
dím-li, že v říši její jsem dosti se již poohlédnul;
však mohu pevně jevit: Věda vírou ve mně neviklá,
než tříbí naopak Boha představu, výš ji vynáší.
... Zřím-li, že rozmanité nejsou květu formy a barvy
pouhá rozkoš očím, nýbrž lákadla i pouta
pro hmyz spřátelený, jenž z nich sobě čerpaje nektar,
v odměnu pyl plodný zas unáší ze květu na květ:
V obdivu neskonalém tím hlouběji duch se kořívá
pak moudrosti boží, jež v souladu nejspanilejším
každou částku malou v mistrovském utkala díle.
A když vyškolený hvězdářstvím zrak se upírá
na květy bleskotavé v nesmírné louce nebeské,
jak v duchu žasnoucím tu vyrůstá Tvůrce velebnost!
Když vědy mocný ráz roztříštil báni lazurnou,
nad níž dětsky malý Bůh dávné představy trůnil,
když se tu náhle lidem závratný výhled otevřel
v bezmeznou světa dál, všehomíra tu šíř nekonečnou,
v níž světokoulí roj nesčetných, nezměřitelných,
v nížto přeohromných slunci myriád myriády,
dálkami oddělených, jichž píď je roků myriáda,
bájnou spoustu věků hemží se po zákonu věčném
a v níž zem naše míň, než v poušti je písku zrnéčko
což tu majestátnost nesmírné vzrostla bytosti,
jíž vesmír zbudován, jež třímá všechno a řídí.«

»Aj, co by ve stroji tom nesmírném duch světa řídil?«
odpověděl Václav »Stroj ten cele navždy je zřízen,
sil vlastních pružinou jde po zákonu nezměnitelném,
určitě vyměřenou napořád kolejí se otáčí
a v něm přesně sahá tak veskrze částka do částky,
že kdyby vůle něčí v něm jedno vyvrtkla kolečko,
zázrak nejmenší porušil kdes přírody zákon:
hned by celý zarazit se musel sklad kosmu a zřítit.
Nuž, kteraký ona moc v ruchu tom by prováděla úkol?
Po věky nesčetné vesmír stejnými se řídil
řády, sebou samoten — Kdež stále Jehova tu meškal?
Jak mechanik bystrý, jenž stroj vyrobil samohybný,
zdaž jen klidně nadál jeho ladné práci se dívá,
jen leda soustavu per důvtipnou chráně a čistě,
a když uvázne posléz, mechanismus nově natáhne
neb jeho výkonu syt, zhrdavým jej rozbije rázem —
představa důstojná zdaž nejvyšší to bytosti?
‚A zjevení?‘ chcete říc'. ‚Bůh k lidstvu se v lásce ponížil . . .‘
Ó, té pýchy lidí! V ohromné soustavě kosmu
zem naše stokrát míň, než v poušti je písku zrnéčko,
jak jste nedávno pravil. Jak plíseň jedva lehounká
na ztraceném, mizivém tom prášku je veškero lidstvo —
Však nadutosti lidí bod ten všehomíra je srdcem
a k zemi jen pozadím zdobným oblasť nekonečná
sluncí, hvězd všelikých; jen k potřebě, rozkoši lidstva
ty světy ohromné nočním na blankytu září
a všeho pán, světa duch, v zem soustřeďuje svoji péči,
sám v podobě člověčí na to matné zrnko zalétá
a mře bolestně na něm, by celý svět v lidstvu vykoupil!!«

»Právě pochyb těch opak vzhled k obloze ve mně
probouzí,«
horlivě dí mu farář. »Aj, pravda, že tečka nicotná
zem naše jest a že lidstvo je míň než roj mraveniště.
Však co na soudě ducha hmoty rozměr, šířka i délka
valná neb mizivá? Zdaž velkolepá duchu méně
vodní krůpěje říš než soustava kosmu ohromná?
V závrati rovně do mlh nesmírna noří se myšlénka
jak v taj pídě malé. Již drobnohledem divy žasné
objevil um lidský — kdož ví, co tu ještě vypátrá —
a vždy tajů zbude tam, jež na věky čočka nižádná
mdlým lidským neokáže očím. Jen Tvůrce prozírá
stejně nebeskou dál bezmeznou, jak nekonečný
ten malosvět, jejž nejmenší hmoty dílec ukrývá.
Což Jemu rozměr jest? Zdaž před ním slunce titanské
víc než atom? Až k nejmenší On částici prvku
svět proniká veškeren, On stejnou pěstuje péčí
kondory v modru nebes jak výtvory nejmizivější,
jichž roje nesčetné se v jedné krůpěji hemží
Že k malu též se kloní, zdaž tím jeho bledne velebnost?
spíš, jak slunce paprsk v letavém prachu, jasněji září.
On k zemi nesmírnou též kdys naklonil se milostí,
k jiskře malé, ztracené v bezmezném hvězd oceánu,
zázrak lásky konal k té lidstva rodince mravenčí —
spíše: koná, neb přítomnost, minulost Jemu jedno,
dnes je Mu zítra i rok, šeř dávna i temno budoucna,
před Ním křídlo časů burné bez vlády se chýlí.
Díte-li, že sto věků svět jednoho řádu poslouchá,
což dovodí tato řeč? Věčnost sama Pánu okamžik.
A hmoty dávný řád zdali též duchy pod sebe chýlí?
Zdroj vysvětlete jen, zkad ve mně rodí se myšlénky
o mně samém, o věcech, jež zrak můj spatřuje vůkol,
o světě nesmírném, jeho původu, o vzniku vlastním,

o krátkém bytu mém, mém cíli na hroudě pozemské,
o hrobním taji pochmurném, co za ním se ukrývá. —
Záhady nesčetné v duchu lidském stále se kříží;
zevšad naň se hrnou nejhustší mračna tajemství,
k nimž věda klíče nemá, v nichž bez rady sám se
potácí,
tuch matné šeření jen cítě ve úkrytu ňáder,
až nad hvězdy posléz o pomoc náš zrak se utíká,
a hle! tu mračny, nocí prosvítá hvězda velebná,
v bouři pochyb spasným nám září víra majákem.«

Odvetu sok chystal, však starší Živsa ukončil
spor jemu málo milý: »Meč, Václave, zatkni do pochvy!
Jinde vytas jej zas proti pokrytství, fanatismu —
však zde ti pevně čelí upřímný víry bojovník,
mudřec jasnoduchý, jehož obrana srdce unáší.
Ač též z části kacíř, jeho výklady vezdy kochám se
a kdyby možno bylo, chtěl bych jim dlouho naslouchat.
K odchodu čas je nyní; však již jsme tu prodleli dosti;
záležitost nutnou mám ještě tu ve vsi vyřídit.«

»Nuž jděte, příteli můj,« kněz vlídný hosta propouští;
»však svou odbuda věc sem ještě na táčky se vraťte —
tak lacino z drápů přátelství žertvu nepustím
V zástavu sobě potud zadržím hříšného nevěrce,
s nímž vítězně zatím, bohdá, ten zápas ukončím. —
či snad lépe bude, když pro dnes půtky necháme,
nebť odpůrce tuším, s nímž často čepel budu křížit,
než v útěk zapudí meč pravdy sofismata bludná.
Tož zabavím raději stodolou příštího zemánka,
po dvoře jej provedu, své kravky a drůbež ukážu,
zelnici, sad stromový, včel pilných úly na konci.

V kostel zajdeme pak — snad práh svěcený neleká
Vás? —
tam zase přítel umění pokloní švarnému se Brandlu
neb starožitník zvon ocení z dob krále slepého
a staleté panských náhrobků nápisy pročte.
Těchto věcí vzácných asi hoch jen málo si povšim'.«

Starší Živsa po té za věcí svou do vsi zamířil
a mladšího farář veď na dvůr úpravy pěkné,
čistoty bezvadné Tam na pravo zřel jsi obydlí
a v levo stáje a chlév; v zadu zahrady zídka se táhla,
nad níž větve hruší, jabloní sem kývaly hustě,
obsypané bohatě sněhovou, růžnou květu řásou.
Ve dvoře uprostřed čněl pyšně na kůlu holubník
s ozdobnou stříškou, baňatou, kol pestře obarven
tak jako báječný na muří noze ve vzduchu zámek.
Kol něho po dvoře roj všeliké se drůbeže pestřil:
Statný kníže kohout pyšnil se tu v úboru lesklém,
slípek rozmanitých mu sloužilo věrně komonstvo;
housata onde zlatá kol matky se hemžila bílé
chumlem roztomilým; tu řadou se kolébaly kachny;
tam s lalokem nachovým krůt zlobný vládce se durdil,
kýklal divně hlavou, svislýma křídloma šustě;
stříbrem pokropené perličky pobíhaly jinde;
krotký leckde holub mezi pestré hejno se mísil
a vzadu páv pyšný rozpínal nádheru chvostu
jak duhy zářný kruh, jak šperky drahého vějíře.

»Těm ruka vládne jiná,« na drobné hejno ukázav,
k hostu farář hovořil. »Toť říš mé Marty a Lidky,
pýcha jejich přední. Však máte vidět melu pestrou,
když sem jedna z obou se spíží v zástěře vyjde:
jak se to hemží kol, chumelí, hrne, v oblaku slétá,

div živitelka jejich nemizí v tom různobarevném
mračnu okřídlenců, div na hlavu jí nevylétnou —
však vám z obrazu as taková je známa idylka,
roztomilý věru děj, když Lilli jakás je hrdinkou.

V zahradu dále farář rozlehlou hosta uvádí.
Částka její různé hostí rostlinstvo kuchyňské,
v záhony rozdělená, jež kolkol v ozdobu vroubí
kvítí pruh měňavý, v rohu každém houština růží.
Se dvou stran hlohový plot vzrostlý zelnici chrání,
na pravo bok stavení, dál zahrady zeď ji zavírá,
révou zacloněná; tam ve včel rozruchu pilném
úly řadou svítí, rozličnou natřeny barvou.

Ostatní sadu část vlnitá zponenáhla se chýlí
strání k úžlabině, v níž volně potok vody jasné
vesnice prostředkem v bujných vrbinách se zatáčí.
Jabloně rozložité, hruše statné po svahu rostou,
většina jich záříc teď v pyšném úboru jarním,
ve květu sladkodechém, bzučivých včel pastvě lahodné;
pod stromy tráva jenom kyprá všude půdu pokrývá,
pampelišek hojných svítíc zlatovými sluněčky —
tak v dědinách českých nejčastěji zahrady vídáš,
jen tím ozdobené samorostlým vesny kobercem.

»Půdu nerovnou má, krabatou, sad můj olivetský;
a přec hojně nosí daru rozmanitého Pomóny —
na květ patřte jenom, jak hustě tu větve pokrývá!
Zásvit ráje to jest, čím jarní příroda září,
v kráse juné tu opět zem' vábí v den jako první,
kdy z ruky vyšla boží, v ní Édenu vůně zavívá,
v rozkoš srdce nořic, v neukojnou touhu čarovnou.«

Takto farář velebí jara půvab, slastně zanícen.
Však též Václavu teď stín bezděky líce opouští,
pohled zasmušilý z vůkolní krásy se jasní,
hruď se mu rozšiřuje, vzduch vonný žíznivě dýchá.

»Již moje fantasie svá dávno pochýlila křídla,«
kněz vede dále hovor, »však v půvabu přírody jarní
ještě mi leckdy duší poetické záchvaty víří;
jak za jinošských dob, kdy horečka si veršotepecká
na mně vyžádala daň — na štěstí jen do denníku.
Teď by pění moje as zaznívalo hrůzněji ještě
a smích neskonalý leda vyzvalo po kraji českém,
již formou přežilou, neb sotva jinak by dovedla
Músa moje zpívat, než v dávném rozměru řeckém
a v časomíře lepé, jež k posměchu choutce moderní.«

»Módy nebyl to vrtoch, co vrátilo přízvuku prestol,«
Živsa namít'. »Duch češtiny sám jemu žezlo podává,
dávno jedin vládnul v řeči národa i v jeho písni,
ažť učenost školská, vše nutíc v rysy řecko-latinské,
antický na skřipec naši řeč rozpínati začla,
kroutit podle forem, jimž ráz mluvy navždy se příčí.
A proto marně tasil meč lesklý ještě nedávno
umný duch nejeden, jalovou by tu hříčku obránil:
v zásadě vítězství časomíru ověnčilo tehdáž,
však řeč, nezmatena, svou cestou kráčela dále,
bezděky po vkusu svém dál ze rtů tryskala pěvcům
proudem volně živým, nikoliv kaskádami metra,
v něž ji nutil školomet, umělé rozmetla překážky,
přízvuku řádem jen vlny výšila, nížila rytmu.«

»Vím, že naším jazykem řád přízvuku veskrze vládne,
v básních dávnověkých, v lidové též písni nynější, —

ač bych dobře, tuším, naše ‚přes háj, přes votavičku,
s šestiměrem srovnal, k tomu ‚dám ti hubičku‘ neméně.
V žertu to arci pravím. Však věřte, že délka i krátkost
váhu také mívá v řeči prosté, v národa písni
větší nežli tuší ta přízvuku služba otrocká.
A rcete pravdu jenom, zda není též přízvuku rozměr
věc vyumělkovaná? Či mníte, že prostě vytryskly
z úst pěvců lidových přízvučné verše a rýmy?
Hříčka je rým umělá, řeči prosté rovně se příčí.
Však mluva básníků jest právě jiná, umělejší
nežli jazyk všední. Ona své má zákony vlastní
krásy a harmonie, zníc hudbou nitra tajemnou.
Ať dbá přízvuku jen či měří zvuku délku a krátkost,
vždy hlaholem zvláštním nad všední řeč se vynáší,
žádá, bys na její naladil sluch tóninu čarnou.
Zvyk lidu kouzlo jeví, jež v rýmu a přízvuku dřímá,
jej věru těžko učit, by navyk' sluch mětrice řecké;
však vzdělanec, jenž zákony zná veršů časoměrných,
snadno přivykne srkat v chuti stejné Parnasu víno
z číše moderní teď, teď z antického kratéru.«

»Ó z toho lépe je pít jen božské víno klas ické,
jež nám zůstavila druž zpěvná Hellady, Rómy,«
odvece Živsa mladý. »Jesi beztoho práce falešná
náš časomíry kratér, onť napodoben je nejapně
z látky nepříhodné, takové jež formě se příčí.
Však nevěřím, že poeta pravý v ten brak by naléval
nektar posvěcený, jenž v božské chvíli mu tryská,
pro školskou leda chuť, podivínskou pouze libůstku.«

»Leč co Kolár, co jiní?« časomíry bránce namítá
»Avšak již se mi zdá že budem sobě soupeři ve
všem —

Hle, k jakovým v roli krásovědy jsme zbloudili tůčkám
od té básně živé, jež kol nás ve květu září.
Příroda, hleďte, boží nejlepší v pravdě poetka:
všem k duši stejně mluví ve věčném půvabu stejném.«

V zahradu za strýcem v tom neť přichvátala hezká,
zprávu nesouc, že mlynář sem s prosbou mládka posílá:
máť jeho hasnoucí ždá útěchy církve poslední.

V povzdechu děl tu farář: »Hle! stín jak náhle se šíří
po vší kráse kolem, z nenadání zhouby myšlenka
skrání rozblažených lednou perutí se dotýká;
duch v tom jasně vidí, jak vratka je sudba pozemská,
těsně u rozkoše bol, zhynutí jest rozkvětu blízko,
jak sen prchne život, jak marné vidmo přelétne — —
Úřad můj mě volá; však záhy se jistě navrátím.
Hostu, Liduško, zatím jak umíš hleď chvíli ukrátit.«

Kmet vzdálil se po té. Však dívčina v rozpaku stála
chvilku mlčíc. Pak s větve širé, jež do vlasu téměř
skláněla jí květu houšť jak hvězdic zářivě bílých
obláček řásný, bezděčně utrhla haluzku
a s ní sobě hrajíc, řeč nesměle takto zapřádá:
»Což naše zahrada jest pro městský vkus vyběračný?
Krásy tu málo je zřít, ana slouží pouze užitku —«

»A přece krásy tu víc, než hostí parky boháčů,
vesny vykouzluje dech,« promlouvá v zápalu Živsa.
»Nad keře postřižené, nad záhony Flory cizinské,
rozměřené cirklem, vyumělkované trety módní,
výše cením tu zeleň bujnou, moře trávy to volné,
pampelišek prostých vděkem ozdobené samorostlým,
nad nímž zářně visí tato květná oblaka bílá.«

»Ó z jara krásno tu jest ovšem,« přisvědčuje dívka.
»Ráda i v létě tu dlím, v hustých korun úkrytu stinném,
kdy v kyprém lupení mile jablek líčka se pýří —
jich bude hojně letos, neb štípí odkvete dobře — «

Václav mlčky hleděl na svižnou venkova krásku.
Mívá chvíle časem věk mužný, nálady krátké,
v nichž se vrací do prsou zmládlých květy vesny
jinošské,
krev lehčej kolotá, zjařený duch křepčeji mává
osvěženým křídlem, v přeludech tone srdce opojných,
blouznivě nitro plní dávné sny a tužby mladistvé.
Tak nejčastěji nám jaro zašlé do hrudi kouzlí
přírody jarní váb a mladistvých družba bytostí.
Živsovi div takový ta krásná chvíle přinesla:
vesny zeleň svíží, ta květná oblaka vůkol,
v modravě křišťalovém, vonném vzduchu luzně visící,
v jichžto řasách sněžných jarního slunéčka paprsky
hrály jasem skvostným, bzučivých včel hejna zlatíce,
a v jasu tom děvice, vtělený vděk vesny životní,
v rozkvětu prvních vnad, s ňádrem rozkošně pučícím,
s odleskem veselosti jaré na tváři upřímné,
již nach jemně polil jak sladkou v létě merunku,
úsměv na rtu malém, v němž svítí perly bělostné,
čerstvá hrušky haluz, květy, poupata úbělu čistší,
jež ruka rozpačitá ke rtů těch červeni krásné
povznáší, té víly jara vhodný věru symbol.

Vznesla nyní k němu zrak, svůj on k zemi bezděky
chýlí.

»Přísně nesuďte, prosím, řeč prosté dívky nejapnou,
jež zapřísti hovor počasím jen umí nebo setbou,«

mníc, že mlčí pohrdou, ostýchavě řekla Liduška.
»Jsem děva venkovská, všední, ducha nevzdělaného,
neznám vtipně mluvit, slova krásná umně vybírat,
jichž hlaholům ladným v městských jste uvykli
salónech.«

»Nemněte, slečno drahá,« jí horlivě odvece Václav,
»že mnoho zábavy, krás, vtipu rostí půda salónů.
Jak vánek v obilí tu šumí snad zábava jemná,
dvorně se všechno klaní, v pohybech lehkých čile šustí,
mák tam fráse planý, licoměrný pochleby koukol
myslem nezkušeným vábnými se barvami pestří;
však ducha zrnko zlaté tu zřídka do nitra upadne,
spíš nudu neskonalou tam zábavy maska ukrývá.
Mne kruhy nezvábí, kde duchem vše by rádo se lesklo
a chce slnit jediné, násilně se do vtipu mrská;
jeť to nemoc století, ten shon po efektech a bliktrech,
ta snaha zdát se jiným, teď lepším, teď zase horším,
možno-li tím neb oním oslnit dav, k obdivu pohnout.
Jim nebohý je hlupec, kdo přímo a prostě podává
vlastní pouze bytost, bez efektní kukly a masky,
vlastní míru citů, své vlastní prostě myšlenky:
Ó vždyť géniové tu samí jsou, mónstra podivná,
vášní nezměřených, přetajemných v útrobě záhad,
myšlének velikých vtipu, jenž proniká vše a žíhá —
aspoň z líce jejich to všechno je možno vyčísti;
lehký smích zhrdavý jim na rtech věčně pohrává,
neb duch povznešený jen v úsměvu může pozírat
na vše kolem; vždy schytrale zrak, vždy tajemně se dívá,
jak by pravil, že je více za ním, než hádati můžeš.
A rtu jejich je dalek prostý citu výraz a mysli,
hlavníť stále zřetel, oslnit nás v obratu lesklém
a vše vtipně třepit v jemné kudrlinky a žerty —

Věřte mi, slečno drahá, než závod v turnaji tomto,
kde snaha všech přední, by ‚duchem‘ strojeným se zableskli.
lepší rozmluva je-t o dnešním teple a krásnu.«

An muž takto mluvil, děva v líc jeho vrývala pohled,
jakby s části jenom řeči divné chápala obsah;
než kdy dokončiv teď, k ní pohled náhle obrátil,
svůj ona zor sklopila, však svit veselý z řasy jiskřil,
všecka na líci její rázem rozprchla se tíseň
a kročejem lehkým s hostem se k zelnici nesla.

»Nuž tedy buď vám vděk, co k zábavě vesnice dává,«
žertem švítořila. »Zde je záhon řetkve pikantní,
čerstvý onde salát, tuto vedle čekáme okurky —
toť vás jistě baví jak zvěsť o novince operní.
Avšak dál neradím k úlům přistoupiti tamto,
neb včely nezdvořilé by snadno popíchaly hosta;
vždyť sama leckdy trpím jich spurnou nevraživostí
a v loni přímo na ret z nich jedna mi zlostně usedla,
že jsem vzhled měla pak, jako tlustoretá Afrikánka —
vyznati arci musím, že snad ji zvábila sladkost
úst mých obzvláštní, any tehdáž zrály medovky
na hruši onde staré, jež zejmena ráda mlsávám
A proto lépe bude, když po straně vyjdeme vrátky
níže v ovocný sad. Tu potok hle! ku mlýnu se béře;
po břehu pojďme tudy! Vzácný vám klénot ukážu
vísky naší; dům vystavěný tamo pyšně nedávno
ve slohu švýcarském; zubatou má obrubu štítu,
nátěr jasnožlutý, k tomu řezby na pavlači, sloupcích —
vesnice hlavní šperk, naše přední pýcha i chlouba,
k nížto ješitně předem každého vodíme cizince,
jak vy lidé městští ku stavbě divadla nového.«

Václava vedla po té, žvatlajíc dál takto naivně,
po břehu nad potokem, v němž zahrady větve převislé
ztápěly lehký stín své hojné nádhery květné,
jak třesavý odlesk mráčků sněhových nebo růžných.
A v zeleném vrboví kol vážky se míhaly modré.

Cestkou vyšlapanou v zadní kout zahrady došli
tam, kde potok široký, vrbovím kol hustě ovrouben,
sám jenom odděloval sad farní od sadu vedle,
jenž upraven byl spíš v podobenství parku malého:
na břehu tamto druhém, houští mezerou vrbového,
cestkami propletených několik zříš trávy koberců,
obrubu někde keřů, souměrnou k úpravě celku;
tu kvete bíle šeřík, zlatě září onde čilimník;
uprostřed vodotrysk vzduch stříbrem, perlami nítí;
kol něho rozloženy jsou záhony pestrobarevné
vzorcem hvězdovitým. V pozadí dům stavby lehounké
svou sem záď obrací, s ní pavlač ze dřeva pěknou,
švýcarský maje sloh, všude čisťoučký jako klícka.

Před vodotryskem stál muž hezké postavy štíhlé,
spíše jinoch teprve; tvář s části mu stínila jemně
obruba rozložitá, drsná slaměného klobouku,
z pod níž jasnorusé vlasy bujné splývaly volně
v prstencích bohatých kol čisté líce ovální,
hladké jak děvy líc, ano téměř i krásoty dívčí;
svrchní ret mu jenom chmýří ostýlalo hebké.
Stál tam lehce oděn ve světlém obleku letním
a plechovou konví — zelený měla k ozdobě nátěr —
vláhy nabrav jasné, slal deštík v záhony pestré.

V tom za potok zaletěl jeho pohled v zahradu farní;
hnedle konev postavil, s kadeří sňal chvatně pokrývku,

prudce hlavou i rukou trh' v pokloně trošku nejapné,
až z pola zastřela mu vlasu jasná záplava líce,
téměř k bělmu očí je žhoucí pokryla červeň.

Úsměv dívce pohrál rtoma; v odvět kývla mu pozdrav,
zrak veselým leskem pod temnem brv se zajiskřil,
»Dobrý den! Což, stále pilen?« hlas jasně se ozval.

On pošinul nazpět s lící vlasu záplavu valnou,
rozpaku pouto setřás, přistoupil ku břehu blíže
a chtěl cos promluvit, leč náhle tu Živsu zahlédl,
jejž mu dosud vrbová zastírala houština bujná;
na rtech uvázla mu řeč zas rozpaky zastiženému.

»Tuť pan Živsa mladý, práv doktor,« hlásala dívka.
»A zde milý soused, pan Výhoň, bard i malíř náš,
pilný pěstovatel růží, holubářů mistr okolních,
zručný velmi rybák a naší sloup Thálie nuzné.«

Představení sobě tak mužové skráň schýlili lehce.

Váznoucím jazykem na to Výhoň skromně se ozval:
»Hříčkou rozmanitou nudu venkovskou si plašíme —
v posled ochotnické jsme divadlo zařídili sobě —
já v oponu strakatou naplesknul podle patróny
lýru ve věnci hvězd a k zasvěcení toho chrámku
zoufale zrýmovaný též na mně vymámili proslov —
teď za to nésti musím vavříny malíře a pěvce.«

»Nechvalná skromnost, dary božské v sobě zapírat,«
Ludmila žertuje dál. »Zdaž rovně i popřete pravdu,
že jste herec velký, nedostižný zvláště milovník,
Romeo, jímž honosit by se velké mohlo jeviště?!«

Červeni mocný žár zas mládcovy líce zanítil,
odvetu marně hledal, v tom spásu přineslo mu hlasné:
»Bohdane!« jež z pozadí švýckého se ozvalo domku.

»Strýc mě volá — odpusťte tudíž,« vece v omluvu
Výhoň;
poklonu vykrouživ, k domu odtud rychle se béře.

Živsa hledem ponurým svižného mladíka provází,
až domu zadní vchod ztepilou jeho postavu zastřel.
Leč v duchu Václavově tvář mládcova ještě se míhá,
ten čerstvý pleti pel, vlasu prsteny leskle rusého,
jasný zrak, hluboký, jiskřící v žáru mladosti,
přitlumeném jemným rozkošné zádumy flórem,
tím jitřním oparem nad krásami vesny životní,
v nějž jas fantasie tká zářné barvy čarovné,
v těch skvoucích mlžinách slibuje světy nádhery
bájné —
V povzdechu Živsa zalét' upomínkou v léta zapadlá,
když sám takto mlhou zřel do světa luznobarevnou . . .
Teď rozprchla se již, jen skrovné zbytky se lesknou
nad životem všedním, kde pravdy mu slunce neklamné
rozplašilo přeludů sladkých polosvětla opojná
V povzdechu děl sobě tak, jím touha zavířila marná
po ztraceném světě tom, jeho klamných slastech
i krásách
i s jeho bláhovstvím, jeho bouřemi nezkrocenými.

Dívka zatím hovoří: »Podivín je strýc jeho, vězte.
Rok tomu, ve vsi naší pozemek ten sobě zakoupil
a zbudoval si tu dům. V něm lučbou prý se zabývá,
stroj nějaký skládá, slídí po vynálezu různém.

A spolu jest politik, radikální zásady hlásá;
již za jinošských dob prý heslům podvratu sloužil,
v době reakce pykal za ně těžkým léta žalářem.
Choť jeho líbezné naopak jest mysli, pobožné,
leč churavá poněkud; dceru provdal; syn jemu zemřel.
Ve studiích na to podporoval nuzného synovce,
Bohdana, myslím však, že na bradlech zkoušky poslední
plavby se osmileté roztříštila čáka nevalná.
Teď latinář v hříčkách mechanických ujci pomáhá,
půldny sedá s udicí neb v zahradě růže zalévá
a v noci jen, možná, s učeností ještě se pachtí,
neb tam shůry vikýř, kde malá mu komůrka je sídlem,
ještě duchů hodinou blíkává světlem okénka —
ač-li nebásní tam bdící nebo nečte romány.«

V Živsově mysli opět líc mládce jarého se mihla,
houšť světlých kadeří ji v pěkném rozladu věnčí,
noční lampa kolem třesavou k ní glórii kouzlí
a v čele vábných dum stopa jasná chví se tajemně,
blouznivě zářný zrak v říš divné krásy se hrouží,
v rajských tlum zjevení, z nichž jedno se líce vynáší
jak z cherubínských spoust vítězná krása Madonny. —
Ach, věru básník jest, nechť nikdy se verše nedotknul,
každý v době také, kdy buší v hrudi srdce mladistvé
a v rosný duše květ zora první lásky zaplává.
Jistě i Bohdanu již zasvítila z Lidčiny tváře!

Jak tuto příhodná pro milostnou půda selanku:
Dvé zahrad schovaných, kam větví houštka zavírá
přístup očím zvědavým; je dělí jen tok vody jasné,
obruba křů vrbových jen lehkou přehradu dává.
Přes tekutou onu mez skok mrštný může přenésti
mládce na farní břeh; tam v bujné houštině mlází

úkryty bezpečné jsou k smíchu a šeptu milenců,
stisku i ruk teplých, ba i též sladkému polibku —
A věru těžko vybrat pěknější lásky obrázek
nad toto postav dvé, vzory svíží krásy mladistvé,
nad tuto hlav dvojici zde světlo- a temnokadeřnou,
přikloněnou těsným k sobě poutem touhy milostné
pod pruty čerstvými mlází vrbového a listím,
pod větví stromovou v bělorůžné ozdobě poupat —

Dál, dál obrazivost tuto pěknou pšedstavu předla
a přece nevl:dným čelo houšť se ovíjelo mráčkem.

Po straně Živsově dál švarná průvodkyně darmo
vedla hovor veselý — host žertům jedva naslouchal;
takto do výše opět po stráni vystoupali travné
pod řásní květovou; dvoru zas farního dostihli

Slunce zatím jarní v západ se pochýlilo níže
a bleskem veselým tím vroucněji líbalo ještě
předměty nejbližší, jež zíraly v líc jeho žárnou:
štíty chalup dřevěné, s vetchým tu i onde kabřincem,
někde i hrot lomenic prostých, věž kostela výše,
kol níž ptactvo čilé se krouživě míhalo sem tam
ve vzduchu jasně zlatém jak třpytné skvosty letící.
Též v korunách stromových bleskutné hrály paprsky,
že v nich zohnivěla květu krásná běl nebo červeň,
leckde paprsk dlouhý skulinou té řásy prolétal
jak střela plápolná nebo výprysk výhně horoucí;
i včel roj bzučivý kol větví ve vzduchu zářil,
jakby zlatý všude prach z té květné nádhery tryskal.

Dvůr též z části hořel v tom skvostném ohni nebeském:
jím holubí tu na kůlu domek báječně se lesknul,
v pravdě nyní podoben drobnému paláci pohádky;

kolkol péra zlatá svit půjčil slípce nejedné
a tkal nitky zlaté do svrasklé líce babičky,
před stavením farním na stupních práhu sedící,
že tvář dobrotivá pod šátkem v babku zadrhlým
smát se zdála celá tím leskem záře večerní.

Skutkem pohrával po uvadlém po rtu matróny
úsměv povze tichý; zrak jasný, charpě podobný
z pod řasy, ozlacené sluncem, spokojen se upíral
na hru malých děvčat, z nichž jedno vyhoupla si na klín
a pravicí hubenou hebké mu probírala vlásky,
světlorusé, bělavé téměř, s krátkými-copánky,
k nimž byla připletena blankytná pent e vybledlá.

Ostatní se točí v kole před ní, zvučně pějíce
píseň dávnověkou o Heličce milé zlatolící
a v jich věnci stojí sama něžná družka, Helička,
vážně kolem patříc, květným okrášlena vínkem.

V tom starušenka vidouc, že s hostem Lidka se blíží,
s klínu na zem bělovlásku malou odkázala jemně
a vstala v ústrety jim Též děvčata pána cizího
příchod z her vyrušil; plaše před ním hlouček ucouvnul

Výjev přestřižený vysvětlila Marta hovorná:
»Právě na rychlo jsem celodenní skončila práci,
v dům náš rozruchaný zas trošku pořádek uvedla.
K oddechu před stavení jsem na vzduch vyšla si volný
a hned Martu starou tato drobná cháska přepadla,
jež čekajíc u vrat, z fary babku si často vyčíhá,
her ředitelku jejich, nevyvážnou studnu pohádek.
Ráda opět děckem v tom děckém kroužku se stávám
a hru jejich sledujíc, v ráj dávno zašlý pozalétám.

Ach, bohužel, že mizí v čas dnešní více a více
všechno, co dětství nám pestrými ovíjelo vínky
kvítků sladkodechých, vzrostlých na palouku domácím.
Dnešní svět se chlubí, že mu jasněji osvěta září;
však za to — věřte, pane — v době zašlé víc bylo krásy.
Kvetly pohádky zlaté v chat selských jizbě nizoučké,
když ledovým šperkem zima krov jim věnčila bílý,
když v nich praskal oheň, kolovrátek družně vrčíval.
S vesnou dětských her se probouzely závody plesné
v kráse přerozmanité, kola děvčat vířila trávou,
zpěv tu slyšel's, říkadla stará bez počtu a konce,
všechno ryzí, hezké, vykvetlé z půdy našinské —
tak sobě hrát neumí již drobná cháska nynější,
chudne a bledne její též zábava dob churavostí
a kde co zůstalo přec, pel čerstvý jistě tu setřen.

A kde sterý obyčej pěkný, jenž po věky krášlil
české vísky život, hody, svatby a výkony různé,
s otce k synku děděn, v plesu dcer znova matky
těšíval?!
Tehdy z lesův i lučin krásné zaznívaly písně
dívek i mládenců, toužícím v úlevu srdcím,
a v poli v letní čas žencům libě krátily práci.
Teď co slyšíš? Kraj trudně mlčí nebo písně zasléchá,
jež jeho nitru cizí, neb hnusné vřesky dokonce,
z nichžto slují městských nejhorší otrava páchne.
Věřte mi, že v čase tom mé srdce si často zasteskne,
po světě zašlých dob krásnějších smutně zatouží —
Čas věru jest, aby babka sivá pod trávu si lehla,
jiź nehodí se v jiný ten svět, mezi plémě nynější.«

V tom se vrací fary pán staršího ve průvodu Živsy,
jejž, potěšiv mroucí, na to cestou z kostela potkal.

Již klenutou na dvůr farní se ubírali brankou,
an kmet zpátky maní pohleděv, ku brance se vrátil
v pozdravu chodce lapit, jenž kol se právě zamihnul;
rozmluvu zapřeď s ním, pak do dvora dál ho pozývá;
on zdráhá se vejít; než posléz starci po vůli
zvolna za ním kráčí blíž k zástupu na dvoře farním.

Hejnem dívky malé pospíšily starce uvítat,
než ruky pozdvižením on zvyklou poctu zamítl,
kývnuv pouze hlavou jich laskavě v odměnu vůli;
drobná cháska po té tiše brankou ze dvora tíhla.
Václavu on mezitím jmeno věstí hosta nového,
Výhoně, neb znám již staršímu je Čenkova pánu.
Muž to sic obstárlý, leč statné postavy přímé,
jiskřících se očí, s hustým obrvím, snědolící,
z řízných tváře tahů duše rázná vážně vyzírá,
pevnou vůli jeví ret silný pod nosem orlím,
obklopený kolkol hustého chmúrami vousu,
mračnem rozčeřeným jenž splývá po hrudi šíré —
řídko jenom tu a tam bělavá v něm nitka se míhá.
Hustěji prokvétá vlas černý stříbra chomáčky,
jenž od lebky lysé — ji sprostil právě klobouku —
se stran obou splývá jak hříva na rámě mohutné.

Před skupinou smeknuv, něme Čenkova panstvo
uvítal.

Zasmušilou trochu líc zjasniv, kněz Václavu hlásil:
»Zatvrzelého věkem vedu vám spolčence, Vašíčku;
s ním boje já zanechal, marnou vida námahu každou,
vnitřní hlas nebo vyšší moc jen Šavla obrátí,
s nímž časný zbraně klid jsme ujednali ve styku denním.«

Výhoň mlčky upřel zpytavý tu na Václava pohled,
zpřívětivěl jeho zrak, teď družněji vítaje hosta.

Všechny slovem snažným zvala pod střechu Marta hovorná:
»Dále, prosím, dovnitř! Nevhodno na záspi tu dlíti.
Dosti na tom, že velebník náš jen v zahradě venku
špatně uvítati moh' převzácné z Čenkova hosty,
jen viny vlastní trest, an úklidu věčně se příčí.
Též panu Výhoni jest z chyby těžké kát se konečně:
Rok tomu, soused náš, v té vesnici stále přebývá,
a přec — těžko věřit — dosavad naši jizbu nepoctil,
jež milenou jeho choť jen někdy pohostiti mohla —«

»Pravda to jest,« dí kněz. »On vskutku se zřejmě vyhýbá
skromné farce mojí, ač skutkem upřímně ho žádám,
by zde faráře nezřel, než člověka souseda pouze.
Jen mimo dům doposud neb v schůzce mi přáno veřejné
s ním se sejít, shovořit, když nás k sobě náhoda vrtla.
Však dnes, když noha sem ku samému zabloudila práhu,
nutno přestoupiti jej — — Nuž dál! Střecha má zove pány —
parva quidem, stipulis et canna tecta palustri.«

»Však na chvilku jenom,« pan Živsa pravil; »skoro noc již!«
a vstoupil se synem; s nimi Výhoň zdráhavě bral se

Chodbou prošli malou, v níž jemné polšero vládlo,
neb již slunce paprsk poslední sem nezalétal
a k tomu okna její se skládala po staru ještě
z šestibokých tabulek, drobnych, s olovem všude kolkol,

tak že nejasně jenom z povyrudlých shlížely rámů
malby krajin, světců, proti oknům na zdi visící,
všakť asi zář ni plná by jejich nezjasnila soumrak:
znáte ty malby staré, na farách jež vídati leckde,
jež po faráři farář snad po věky mlčky dědíval,
jež — sešlá co veteš snad z kostela vybrakovány —
v posled tamto předou pošmourné mystiky kouzlo.
Leč za to záře dosud po světnici hrála si jasná,
blesk jí slunce sršel v západní okna moderní,
jež ruka pilných žen nad křišťál právě vydrhla.
Vzhled měla vážně milý tato jasná prostora čistá,
v úpravě ozdobné, leč každé nádhery prostá,
útulná, vlídná, přece čímsi prováta tajemným.
Schráň vody posvěcené, ze stříbra to mušle okrouhlá,
u vchodu blízko visí, svěcené k ní zatkli kočičky;
onde klekátko malé; na stolku poblíž mezi okny
ozdobný krucifix ční vedle starého breviře;
cos jako jemný sled po vypáchlé vůni kadidla
zdá se po prostoru vlát; kol na stěny kópie pěkné
mistrů dávnověkých posvátné malby klasické
vkus dobrý zavěsil; proti oknům na stěně přední,
kam svoji záři plnou žár západu právě vysílá,
Kristus velkolepý jak v rajské glorii týčí
tváře velebné jas, k nebi božské vznášeje prsty,
malby novější plod, pod nímž plane ve zlatě nápis:
Zem' pomine s nebesy, slovo mé však zůstane věčně!

Marta letem tu a tam šukajíc odklízela ještě
kol nepořádky malé, jež nikdo jiný by nepostřeh'.
Hosty zatím žádal domu vládce, by ke stolu sedli,
a tvář lehce opět schmouřiv — zpomenuv to zajisté
na truchlivý obřad, konaný ve mlýně nedávno —
k Václavu obrácen dotazem rozprávku zahájil:

»Doufám, že všude Vás v mé Lidka provedla selance,
že jste přes vodu též pana Výhoně villu zahlédl,
jež ve prostičkém Velemínskych stádu chaloupek
jak mezi vrabci bažant se v panském hávu vypíná.«

Václav přisvědčil zdvořilou k té pochvale frází.
Líce mu temně dosud mrak mutné zádumy stínil;
při jmeně Lidky zrakem po světnici krátce zakroužil —
avšak dívka lepá sem dovnitř s hosty nevešla
a starušenka také teď rychle opustila jizbu.

Odpověděl Výhoň: »Můj stánek velmi je prostý,
poblíž města tuším leda k úsměvu chodce by vyzval;
ve vsi tu odlehlé, jíž pokrok jedva se dotknul,
uprostřed chatrčí vetchých jest arci palácem.«

»Ovšem, víska naše starosvětskou zůstala zevně,«
přisvědčil mu farář. »Nechť uvnitř, jak všude jinde
lid se měnil, dávný odkládaje návyk i názor.
kroj nechť dávno minul pestrý, mravy zašly otecké:
nezmněněnou podnes té zůstala slupka dědinky,
schráň minulosti holá, z níž obsah dávno vyvětral.
Ještě tu prosté jen, starožitné zříti chaloupky,
došky sivými kryté, s temným na štítu kabřincem
neb s lomenic skromných ozdůbkami ve vkusu
dávném —
všechno šedé, zvětralé stářím, kol teskně hledící
v čas jinaký a cizí, jenž skon přežilých očekává,
by sled jich vyhladil pro nové tvary po vkusu vlastním.
Však doposud jediný průlom pana Výhoně sídlo
v dávnou prostotu jest, s níž snáší dobře se ovšem
dvůr i malý, sešlý, kdys bydlo chudého zemánka,
náš kostel šedivý, skromná pod šindely farka.«

Starší Živsa pravil: »Nechť cožkoli v rozvaze chladné
vážně namítne rozum, s lítostí vždycky pohlížím,
jak ten svět minulý v povšechnou zkázu se hroutí.
Kroj lidu, mrav dávný již částˇ jen půdy moravské
chrání sobě dosud; nám zůstaly pouze ty chatky,
hustěji ještě tu tam; zde vyřídlé, jinde zanikly.
Mně však stokrát víc ony dřevní stavby se líbí
nežli ty domky nové, jež střízlivy, nudny naprosto,
budky železničních sobě strážců obraly za vzor.
Způsob rozmanitý stavení veských staročeských
v různých jsem krajinách poznal, kam sudba mě vedla.
V rozkoši na příklad připomínám z Podkrkonošska
vísku nejednu sobě, v níž ráz uchoval se domácí:
Ze dřeva sroubeny tam přítulné stály baráčky,
spodky jejich po krov dvojbarvé krášlily prouhy:
temná barva břeven, nátěr mezi břevny bělostný,
někdy rudé či žluté s bílými se střídaly pásy;
a v čele družných dvé k sobě tisklo se těsně okének
s obložením trámců, jež barvou natřeny různou
a k tomu někde také vykrouženy v okrasy prosté;
někde prkénko malé, v němž srdce vyříznuto pěkně,
zakrývá je na noc; v nich květné vídati hrnce,
a květy rozmanité též před nimi jasně se pestří
v ohražené prkenným plůtkem zahrádce miloučké.
Štít široký, vysoký shora zírá vážně i vlídně,
shůry dolů i na příč v pole různá v souměru ladném
lištami rozdělený s pěknými obloučky a zoubky
a v každém poli tom jinakým se obrazcem ukládá
vrstva prken: tu šikem, tam zas vodorovně či kolmo;
i z něho často hledí — však menší ještě — okénka,
otvory vykrojené v podobu trojlístku, srdéčka
mnohdy šeří se v něm, řada sloupců někdy ho krášlí.

V před shora často malá vyčnívá stříška kabřince,
jenž na spodku jeví v pobledlém nápisu prostém,
létopočet stavby, kdo bydliště to sobě zařídil
a k Bohu prosbu, by lid v té chatce milostivě chránil.
Šindel a došky sivé, v nichž leckdy se mech zelenává,
dobře sluší střeše též, jež pokraj šíro převislý
stínivě uklání nad lehkou po straně pavlač,
skromnými zdobenou štihlounkých řezbami
sloupců — —
Když bohatý hruše květ svou sněžnou záři ukládá
na krov ten šedivý, k němu réva se družně vypíná,
když zelení zahrad tlupa domků těchto jevívá
stěn svých čisťoučkých pruhy černo- a červenobílé
a z bezu přívětivým vyhlédá párem okének: —
v půvabu svérázném, v samorostlé krásotě prosté
zdaž nelinou v duši nám poetické kouzlo domácké,
kouzlo, jehož ani sled neovívá stavby novější,
jež k domkům na tratích strážným jsem právě přirovnal?
Zdaž neželí tu chodec, že v zástupu těchto chaloupek
lid se nepestří též v národním úboru pěkném,
písně tu krásy ryzí nezpívá ve plesu dávném?
Zdaž tě žalem neplní myšlénka, že záhy zaniknou
též ony stavby dědů, tyto pěkné zbytky poslední
dob snad trudnějších v ducha rozhledu obmezenějších,
krásy plnějších však, poetické mysli milejších?!«

»Ó kdyby Marta dobrá byla výklad tento zaslechla!
Což by zatleskala vám!« dí v úsměvu církve služebník.
»Avšak i já — poněkud — laudator temporis acti.
Leč co činit? Náš vzdech času jistou žertvu nevyrve.
Výminkou naše ves v kraji tom se opozdila valně,
dosti na zevnějšek zachovavši starého si rázu;
avšak záhy mizet druh po druhu jistě tu začnou

vetché štíty chalup neb náhle ulehne požárem
hned jich řádka celá, nebohých pak místo zaujmou
stavby nové, v slohu nádražním, jak dobře pravíte,
ač-li nepovznese výš, snad ku Švýcarska selance,
svůdný vzor je poblíž —« Tu šibalsky na Výhoně
pohléď.

Výhoň v jev doposud jen známky nesouhlasu dával,
neklidnou pravicí v černých se probíraje vousech,
někdy hlavou i vrtěl, teď však rozhodně se ozval:
»Přední kouzlo, tuším, jež k vám nejvábněji dýše
ze stavení starších, jest právě zašlosti patina,
odlesk dob minulých, kam duch váš zpátky se chýlí.
Tam poetičnost jen, — co nové, toť prósa je drsná.
Avšak lidstva pokrok staromilců povzdechu nedbá,
přes minulosti rumy stoupá k metě dále a výše;
svět ni chvíli malou v strnulosti nemůže ukřehnout,
věčně ničí přežilé, by novému postoupilo místa. —
Nechť sebe pěknější jsou ze dřeva chýše počestné,
prohledavější věk si volí přece kámen a cihlu
a kryt jistější než předků šindel a došky,
ať je netřesk nebo mech v sebe krasší povlak odívá «

»Dobrá!« kněz na to dí. »Ať vládnou kámen a cihla.
Však proto nutno-li jest, by všechna oprchnula krása
s vesnických stavení, neb ve slohu, ozdobě každé
kýs cizokrajný vzor leda nápodobil se otrocky?
Příklad blízko volím: vaše sídlo! To ze dřeva štít má
z části také a pavlač — proč medle jich útvar a řezby
v podklad nevzaly radš národní vzorce domácí?«

Výhoň břitce čelí polovážné souseda výtce:
»A kdo mi přesně podá původní vzorce domácí?

Kdož mi ručí, že z půdy naší samostatně vyrostl
Podkrkonošska barák či jiná pod došky chaloupka,
jež českou, ryze národní jsme nazývat uvykli?
Možno, že jest nebo byl ten ze dřeva, hlíny baráček
v celku i drobnostech k nejmenší výzdobě trámu
kópie pouhá jen vesnické chatky cizinské,
snad leda pozměněná kdes k choutce a potřebě
vlastní.
Národ náš netrčel nevnímavě v lůnu Evrópy,
dal ze svého cizím, sám od nich hojně přijímal,
byl věky účasten toho zápolu všesvětového,
jenž z kraje do krajiny své živné proudy přeléval.
Z končin rozmanitých k nám vlétalo sémě myšlének
od staletí dávných, vkus, názory, řády veřejné;
kroj se měnil po cizím, též jistě i způsob obydlí
a kde co vlastního přece zůstalo v úpravě této,
toť rozdíly malé, skromné jsou cetky zajisté.«

»Pravda, že dosti posud jasného světla nemáme
v odboru tom — bohužel!« starší zas Živsa se ozval.
»Znalce čekáme dosud, jenž navždy tu přesně a jasně
od jinonárodních odloučí prvky domácí.
Dosti oněch arciť v národní útvary české
vniklo, ve stavby a kroj; však srdnatě možno prohlásit,
lid že ty živly cizí přetvářel po vkusu vlastním,
svůj samostatný ráz jim navzdory celkem uhájil.
Zvláštní národa duch v chat českých úpravě dýše,
známou z dávna řečí k českému srdci promlouvá,
nechť dřevěný svůj štít skromnou vykrášlily řezbou
neb jako tam v šíré, klasorouné pláni moravské
pod šedivým doškem všemi barvami vidma se pestří
v prostém šperku maleb všude na stěně zářivě bílé.

Pohled díla celý a zvláště ty okrasy drobné,
jež samorostlý vkus maloval, vyřezal nebo vetkal,
vlastní znak chovají, původní národa výraz.
A kde posud trvají národní veškery živly
v celku nerozrušeném, jak v nížině onde moravské,
v níž k duze na stěně chat též roucha druží se
peřestá —
(ó sta barev jarních doposud v šedivosti moderní
pod perutí pestrou sobě družná orlice chrání!)
a vděk písně ryzí, děda mrav neztenčeny vládnou:
tuť poznáš teprvé, jak v pěkném obraze tomto
duch lidu svérázný se přesně a jasně zrcadlí
a trety nejmenší že k souladu celku potřebny,
tóny to rozmanité v půvabném souzvuku hudby,
znící z nitra lidu, z národní přímo bytosti«

»Snad to platí v zemi tam sesterské,« odvece Výhoň.
»Však co u nás, kde z hudby oné jen tóny porůzné
zůstaly, matně zvučí, než mrouce na dobro umlknou?!
Vždyť pozvolna i tam v odlehlém cípu moravském
vadne peřestý květ původní úpravy dávné
a zcela zajde časem, jak řídne, mizí ponenáhlu
divný Baska birýt a Skotská suknice pestrá,
jak na nivách římských rouch dřevní tuchne malebnost
a všude tam, kde zemí proniká hloub osvěty záře.
Jí se mění lidu duch, setřásá názory zašlé
a s nitrem změněným též zevní stránka mění se,
rozškubané minulosti mizí též cáry peřesté.
Mrtvy jsou tyto formy staré. Kdož chtěl by je křísit?
Zpět pošinout by musil též vnitřní národa rozvoj,
z nitra lidí vyrvat vítězné osvěty dílo
a vštípit zase tam dřívější názory matné —
však na to málo silen voj všechněch světla nepřátel!

A k čemu byl by jinak zevnějšek bez ducha pouhý,
tvar vyumělkovaný, nevzrostlý z podstaty vlastní?!«

Za slov těchto zrakem na mladším Živsovi utkvěl,
jakby hledal souhlas, spolčence tu v rozbroji zásad.

Ten však nepřitakal, než do sporu takto zasáhl:
»Soudím z části jinak. Jsou, pravda, ty útvary mrtvy,
avšak zdroj hluboký, jenž dal jim před časy původ,
ještě nevyschnul, mním; skryt v útrobě národa dřímá.
Moh' by ožít probuzen, zas moh' by mohutně
vytrysknout
v útvary svérázné — ne tytéž, co vytryskaly druhdy,
nýbrž pozměněné v duchu rozvoje pokročilého,
však z duše národní témž právě na základu vyšlé.
Nadšen, obdivu pln zřím osvěty dílo velebné,
jež vykonal věk náš ctím slunce to jasně planoucí,
jež ze chmur minulých v evropské lány vyblesklo.
Však samo slunce není bez poskvrny, má ji zajisté
každé dílo lidí, má rovně ji osvěty výtvor.
Slavně Rozum vyvstal, rozbil předsudky a pouta,
avšak pod kladivem, nešvarné modly drtícím,
též nejeden citu květ, květ vzácné krásy uvíznul — —«

Náhoda úskočná jeho výkladu přervala pásmo,
meč mu do pochvy kloníc, než rána ku cíli dopadla.

Rozpor náhle utich', neb zavznělo venku klekání.
Povstal z křesla farář, ruce sepjal a líce pochýlil,
bezděky Živsa starý učinil po příkladu tomto;
Václav zdvih' se také, leč k oknu se pouze nachýliv,
pohledy roztržité do večerní záře vysílal.

Výhoň dále seděl jediný, podpíraje záda
volně o křesla lenoch; v trpkém při tom úsměvu lehce
zachvíval se mu ret, chmurný an pohled upíral
na dvojici starší, v modlitbě tu mlčky stojící,
stejně na Václava též, jenž k oknu se od nich obrátil.

Posvátné ticho teď zavládlo ve světnici farní,
prozlacené áří, blednoucí málo po málu,
však blaživější jen v mírném tom lesku, poklidném,
jímž zvonu pouze hlahol rozléval hudbu tajemnou,
a chvílí prostorem světlým cosi zdálo se vláti,
jakby se ve vzduchu kol zachvívalo anděla křídlo

Když modlitbu tichou kněz vetchý křížem ukončil
a znovu v křeslo sedal, tu zdvih' se ku odchodu Výhoň.
Kmet jej marně držel, též Marta mu bránila darmo,
jež s ubrusem bílým zas právě do komnaty vešla
a zvala horlivě jej k prosté zákusce večerní
On děkoval; setrvav na svém, uchopil se klobouku

Hosta propustili teď, leč přáním kmet ho provázel:
»Již kordon porušen, jenž vám fary nitro zavíral;
doufám, častěji teď že uvítám souseda hostem.«

Odpověděl Výhoň: »Myť pospolu ve styku častém
v sousedských potřebách — formálních netřeba návštěv.
Jáť odpůrce plané, licoměrné konvenience,
nech to je fráze hluchá, modlitba i nech to nicotná,
jež ret pouze vlní, ana jinde myšlénka se toulá.«

V pokloně rychlé již hostinskou jizbu opustil.

Chvilku mlčel kroužek, zdvořilá pak nastala půtka
s oběma Živsy, neboť též váhali déle prodlíti;
však jich snáz překonán odboj; k stolu ještě zasedli
a vzdali náležitou výborné poctu kuchařce,
nápoj chválili též, jímž sklénky se per ily jasné:
dobrotu jistě jeho zvyšoval vděk Héby milostné,
Ludmily úslužné milovábný úsměv a pohled.

Závoj soumraku vlál již po vnadě přírody jarní,
když je branka posléz farního propustila sídla.
Kněz jim darmo povoz k té pozdní cestě nabízel:
líbezným večerem víc vábila hosty procházka.
On bránit si nedal, by do půlky je dráhy provázel.

Lidka i Marta jenom před branku provázely hosty,
odtud pak pohledem bělavou je stíhaly stezkou,
pod lipami v hustším již soumraku volně mizící.
Václav zpět se ohléd'; jich spatřil postavy ještě
před bělavou brankou v polozáři se matně šeřící;
postřehnul, jak Marta rukou tu zakývala pozdrav
a hlavu líbeznou jak rychle nachýlila dívka.

Z vesnice vyšli potom. Na velebné klenbě nebeské
již skvoucím promihem nesčetné vzcházely hvězdy
a k sobě mysli obou starších povznášely chodců;
rozmluva jich volná k té výši zamířila záhy
a k dotazům vážným, jež dóm ten v nitru probouzí,
ku člověčenstva tuchám věčným, nadějím, ideálům.

Leč Václav zadumán té rozmluvě jedva naslouchal.
Ač k němu přímo farář poznámku nejednu obrátil,
on zachoval mlčení neb frázi bez obsahu hlesnul.

Na kraji háje posléz, jímž krátká k Čenkovu cesta
vedla řadou dvojitou modřínů vzácně mohutných,
rozloučil se farář upřímně s hosty milými,
Václava brzkou zvlášť zase návštěvu sobě vyžádav.
Zpět k Velemínu potom lučinou zšeřenou se ubíral,
v níž roj žab skřehotal hlučnou serenádu milostnou;
Živsa starý a mladý však lesní kráčeli cestou,
kde s mihavým stříbrem luny jarní, skvostně planoucí,
rej stínů třesavých kouzelné kejkle prováděl.

II.

Sotva že nad krajinou rozbřesklo se jitro lahodné,
Václav dvorce zadem, kde k haji se zahrada táhla,
kráčel volně travou, v níž zářily krůpěje rosné,
až pak vrátky vyšed, v lese hustém hned se ocítil.

Stříbrošedý buku peň tu prohlédal z houštiny listů,
jež hladké a tuhé leskem zahrávaly pěkným,
jak zeleného kovu překrásné plátky tenounké;
břízy kmen tuto zas drobným lupením probělával,
jež zeleným s něho kol se zdálo splývati deštěm;
líska za ní zubaté, velké rozkládala listy,
cípovaté zde javor, tam dub zas pěkně laločné —
směs bohatá tu forem sličných svíží zelenosti
odstínů všelikých, spor věčný stínu a záře;
hojnou pastvu očím, jež poutá přírody krása,
v proměně rozmanité píď každá štědře tu dává.

Stejně i půdu zeleň mnohotvárná bujně pokrývá,
houšť lístkův a lodyh různé velikosti a formy,
obdélných, kulatých, tuto srdci, tu kotvě podobných,
řásných zvarhanělých, s jemnými na obrubě zoubky;
šírý onde vějíř ozdobné krajky ukláni;
tam zelené, tenké zdvihají se mečíky a jehly;

řebříček tu vidíš; tam štíhlý stvol se vypíná,
rozmile ozdobený krásnými přesleny lístků,
jak něžný minaret v té zahradě pídimužíků — —
Kdož by vyčet', več ještě kolem vystříhaly sličně
čerstvou vesny zeleň kouzelné přírody nůžky?!
A z třásní zelených jako klénoty různobarevné
září květ sasanek, nahloučen místy přehojně,
jak bys hvězd nasypal tu zlatých tam čistě bělostných,
bílé hvězdky jahod, petrklíče kalíšky zlatisté,
temné modro fial, to hluchých. však sličně kvetoucích,
pomněnek očka libá, zlatomodrá, něžně malounká,
lech šarlat i lazúr a jiný šperk doubravy jarní,
máje robátka milá, z jichž očka blahého se dívá
všecka radost mládí, jeho svíží rozkoše čisté.
A vděk tento nyní dvojnásob srdce opřádal.
kdy v těch vesny očích všude vláha se perlila jitřní.

V zasmušení Václav z Velemínské cesty se vrátil
a bděl pozdě nocí, zmítán v loži neklidu bouří,
spřádaje pochmúrné v čele horkém pásmo myšlének;
však přece osvěžení mu krátký spánek uchystal
a když z jizby vyšel ven v jasnou přírodu jitřní,
zdálo se, jakby padal v jeho hruď té jasnoty odlesk.

Dlouhá léta prožil v koby městské těsnu a dusnu,
v pusté vřavě ulic, v ruchu pospolitosti horečném
neb v prachu nudných akt, v úmorné práci nechutné,
a proto jímalo teď jej takměř kouzlo novosti
v půvabu rozmanitém té klidné houštiny lesní.
Poutala jej ta zeleň zázračné vskutku jarosti
půdu halící kol, shora řasnatě, hustě visící
v nesčetných lupenů mnohotvárném oblaku hojném,
ty kmeny temnošedé či zahnědlé v nádechu plísně,

skvrnkami někde kolem jak pokropené bělavými,
listů formy lepé, toho kvítí barvy čarovné,
v ozdobě pestrých ok zářící křídla motýlí,
vážka, živý drahokam, v letu bájné lesky měnící,
skromný též i hlemýžď, svou budku pozorně vlekoucí —
všechno, všechno kolem zrak vábilo chodce tichého
a sluch líbezná mu ptactva opájela hudba,
písně ty různohlasé, laškovné, sladce nyjící,
k nimžto žežulka časem své mísila pilně kukání.

Více a více vlivem vnadných scén těchto i tónů
jasnělo nitro jeho, včera jak tam v zahradě farní;
však zponenáhla opět stín jemný v útrobu krad' se.
B ltě vyšel z tlumu jív a buků, bříz, lísek a doubí
v čírý les borový, podrostu po většině prostý,
v němž poskrovněji už zrak vábné pastvy nacházel:
chudší flóru i mech, pňů štíhlých spousty zarudlé;
i zpěv ptactva umlk' v tom prostoru zasmušilejším;
však za to mocněji teď sluch jímala hudba tajemná,
již nám věčně hudou ty chvějné hvozdu vrcholky.

Hudbo lesů divná, ó větví hymno ty šumná,
kdož pochopí tvoji řeč, kdož výraz nápěvu tvého?
Z úst neživých se řineš, struny tvé jsou snítky nezvučné
a přece svým ševelem nám srdce podivně dojímáš
a sluchu bystrému zníš tóny přerozmanitými:
jednotvárně časem jako na splavu vodstvo hučící,
teď jak z dáli chorál, jak s výše duchů šepotání,
jak stony přitlumené, vzdechy valné, smíchy tichounké,
temný někdy repot, žvatlání jindy dětinské,
teď duši jemně tišíš jak šeptem chůva robátko,
teď zas touhy budíš neb steskem srdce províváš,

sen minulosti předeš neb šeptáš věštby budoucna,
teď nás v říše vidin, v tůň věčných záhad unášíš . . .
Snad že, ty hudbo lesů, jak nářek vichřice zimní,
vánku libého ševel, šum deště, potůčka bublání,
jak hromu třesk a rachot, moře věčná hymna velebná —
snad že jsi prostě hovor, jímž k nám pololilasně
promlouvá
duch světa neznámý, v těle přírody tajně žijící?

Či když z víru žití člověk samoten se ocítí
v lesní hloubi tiché, když vůkol náhle umlkne
všecken hluk rušivý, davu šum, hlasy přízně i zášti
a mluva přírody jen hlucho šoumá ve krovu větví —
tajný nitra tu hlas, jenž druhdy ve vřavě okolní
býval přehlušován neb nesměle jen se ozýval,
ten duše vlastní hlas, těšivý, teskný, nebo kárný,
zavzní volně nyní duch větví řeč si vypůjčí,
jíž hovoří k sobě sám o všech svých strastech a slastech?

Hlas ten mocně také teď Živsu mladého upoutal.
Bezděky víčka přivřel, hlavu dumnou k ňadru nachýlil
a ztlumené, šumné boru písni pozorně naslouchal.
Vzpomněl dob minulých, jak tehdy tu stejně nejednou
dlíval, děcko a hoch, hovorům naslouchaje větví —
Než jak tehdy jinak, prajinak zněly ve sluchy dětské!
Šeherazady šepot ševelil v té šumce vrcholků
báje čarovných krás, tkal postavy z oblak i záře
v divných půvaby niv, v kouzelných lesky paláců,
kdes tam v dálce siné, za hvozdy a vršky ležících,
k nimž on někdy také pro štěstí ráje si zajde . . .
Ach! dostal se časem za ty svůdné hvozdy a vršky,
v města zašel hlučná, leč ve světě nikde neuzřel
divných krásot oněch jež báje mu kouzlila dětská.

Jednou snil, že našel přesličnou kněžku pohádky
a hned láska mladá tkala kol ní lesky čarovné,
v éden všechno měníc, kam vstoupila nožka milostná — —
Avšak sen pominul, oklamání přišlo bolestné
a skvoucí vidina v mutnou rozprchla se páru.
Míjel rok za rokem v nudě, práci, požitku i bouřích,
však v tom věnci žití květ po květu matně uvádal,
s obrazu země kolem lesk zvolna po lesku tratil se,
skláněla křídla naděj', duch ztrácel sílu a pružnost
ve jhu tuhém, nudném vnuceného losem povolání

Střás' teď jařmo kleté — Leč dále co sudba mu chystá,
když bez vábu život, když v útrobě pusto a prázdno?
Zas volný tu těká pod klenbou hvozdu ševelnou,
však ta mu temně nyní jen teskné zvěsti vypráví
o mládí ztraceném, jak podzim zvolna se blíží
pošmourný, studený, bez kvítí, vůně a písní;
zní jak thrény tiché nad rakví krásy životní,
jak na hrobech nadějí hluchošumná hudba pohřební.

Tak své úvahy teď Václav polohlasně ukončil.
Však stesk tento nebyl s jeho nitrem ve shodě řádné:
Chmúra předešlých dnů sic ještě myšlénkami vládla,
leč pod ní tušení dob jasších nesměle vlálo,
záře nových naději mihotem prosvítaly slibným,
jak světlá ta zeleň, jež právě zamihla se před ním
ve pňů červenavých posledním zástupu zřídlém.

Tam borový zase les mlází bujnému ustoupil
bříz a buků; pěšinou v něm Václav dral se zarostlou,
až nenadále stanul — rozptýliv záclonu větví,
překvapeným pohledem na známém obraze utkvěl.

*

Z Čenkova byltě v háj směr vybral téměř opáčný
od Velemínských stran; však bezděky chůze potulná
právě k vesnici té jeho krok nevědomky zavedla:

Aj, dol přívětivý ve hvozdném věnci pahorků
usmívá se, zlacen jitřního slunce paprsky;
v něm luk, setby zeleň; tu a tam prsť ještě se černá,
hrušní řad, jabloní, sněhobíle a růžně kvetoucích,
krášlí pokraje cest, i přes pole někde se táhnou;
tamto malebně potok hojnou oklikou se zatáčí
ve skupinách olší. A prostřed kotliny pěkné
jak pastýř nad ovec družinou své témě vypíná
červenavé dům Páně šedý ze stáda chaloupek,
jež lip kryje zeleň, běl květná zahrad ovocných;
nad nimi dým šedivý se vznáší ve vzduchu čistém;
z pod topolův opodál dvůr skrovný družně vyhlédá,
v němž jeho dětských snů duhobarvé pásmo se předlo;
od něho luk zelení, jež bývala her jeho družkou,
jak bělavé stuhy šperk jde k vesnici cesta kratičká,
jíž ke druhům tehdáž, k faře, do školy, chrámu
se brával —
všechno tu zůstalo tak, jak za dnů bývalo zašlých;
jen střecha švýcarská, tam blízko u zahrady farní,
rouhavě jaksi ruší ten známý z dávna obrázek

Václav dlouho nořil zraky dumné v úval a vísku . . .
Jasněji létly duchem rozkošné výjevy dětství,
však stín stesku mizel též z útroby více a více:
Jak by to byl z delší jen toulky domů se navrátil,
málem zdálo se mu Svízelná dosti a trudná
pouť byla tam cizinou, jíž bloudil v dusnu a bouři,
však doma teď zase jest, kdež strázní může zapomnít,
odpočinout a tiché štěstí minulosti najíti.

Štěstí dob minulých? — hlas teskný zavzněl opětně —
Marných vzdej se tužeb — to štěstí navždy uvadlo!
Téměř nezměněný sice rodný kraj tebe vítá
a v něm též milené osudem zachovány bytosti:
matka, otec, — ač sešli věkem, však v dobrotě, lásce
stejni posud — s nimi povědomé též tváře nejedny,
k nimž tvá víže paměť dávné upomínky blažící,
v nichž snad najdeš i teď, čím vábily dítko a chlapce —
Avšak — co jsi ty sám?! Jen troskou z dálky vracíš se,
lepší půle žití do bezedna ti navždy zapadla,
máj ti minul krásný, snů jitřních kouzlo uprchlo.

Pravda, že máj pominul; však léto tu ještě životní
— hlas těšivý zase dí — sic léto bez úrody zdárné,
léto chudé a suché; však sil ti pozůstalo dosti,
útěchy, léku hledat ve plodné práci poklidné,
snad že i květ nejeden ze zpráhlé vykvete půdy ...
A v duchu Živsově zas důrazná kmitla otázka
starce faráře: Jaký tvůj cíl? Co nadále si počneš?
Pátralť pouze dosud, jak jařmo setřásti nechutné,
a když setřeseno, v dům otcův jedna myšlénka
vedla ho jasně jenom: Tam nejdřív odpočinouti,
sebrati síly nové, než příští vytkne si dráhu.
Ve směsi matné jen záinysly se míhaly nitrem
a z nich pouze jeden se hmotněji někdy probíral,
vábě ho žitka zlatem, do klidné dvorce selanky,
kdež by rolí si hleděl, neunavný otce pomocník.

Teď v jasnosti živé tato představa zářila myslí:
výjevy orby, setí, okotěšný žatvy obrázek,
pásmo poklidných dnů ve zdárné práci plynoucích,
návraty pod večerem za cvrčků hudby miloučké

ke krovu družnému, z něhož oblaky dýmu sivého
v záři večerních par krb vlastní vábně vysílá —
Snadno druhý též krb dům otcův může obejmout,
až by družku milou syn hodlal sobě přivésti,
jež by mu se skrání dum temných sháněla stíny . . .

Václav bezděky zrak zase upjal na střechu farní
v chat Veleminských střed; tam do vzduchu krystalového
bílý kouře chochol z nízkého pjal se komínu
a v duchu Václav zřel pod ním se čiperně otáčet
čisťoučkou kuchyní půvabnou postavu dívčí,
jíž dech plotny vřelý růměncem šarlatu krasším
zžíhá líce milé, v nichž jemné důlky se hloubí — —
Živsa rukou máchnul, jak sám sebe chtěl by pokárat
a sny dětinské smést; vzdech bezděky ze rtu se vydral.

V tom jeho blíže pohled k obrostlé tůni zabloudil,
pod ním právě patu příkrého srázu myjící,
jímž tu padal k dolině chlumu ostroh rozložitého,
kam bludné po lesích dnes Václava toulky zavedly.

Tam dole nad tůní tmavolisté spřádaly olše
soumrak zasmušilý, leč skoulí v pokrovu hustém
slunce paprsk veselý v tu skrýši pokradmu zalétal,
pruh zlata jednotlivý v tuto šeř vetkávaje aspoň
a zdobě jím balvan, jenž v pokraji tůně se výšil,
kryt zelení mechovou, v úhledných kapradi krajkách.
Balvan teď sloužil za sedadlo junému rybáku,
na prutu jenž dlouhém vlas tenký k tůni ukláněl,
stíhaje klidně zrakem brk s korkem volně plovoucí
na hladině zšeřené. Ač režná sláma klobouku
tvář jeho nakloněnou zakrývala pod střechu šírou,
nad níž střemchy haluz květná stuhu krášlila modrou,

přec po klobouku, šatech ze světlé látky lehounkých,
po vlase jasnorusém, v prstencích k šíji plynoucím,
po zjevu mládce celém i po volném sportu rybáckém,
Václav uhádnul hned, že to Bohdana Výhoně zastih'.

Jak naň shůry hleděl, tyto mozkem táhly myšlénky:
Ký to život jalový ve hříčkách, záduměně líné,
bez plodu květ prázdný, ač v pestrém lesku planoucí!
Mládeži arci věnem lesk obraznosti čarovný;
avšak jestliže duch jen v marné nádheře této
na plano rozkvétá — když skvoucí barvy pohasnou,
nať zbude pouze holá neb hořké otravy sémě — —
Práce, ty's úděl náš! Zas jasně v okamžiku tomto
poznávám cenu tvou. Ba, tebou jen zdárně zakvétá
krása i síla mladá, ty v stáří útěchu dáváš!

Od kraje dál udicí švihnuv teď vzhůru pohlédl
Bohdan, Živsu zočil, jak hříšník silně se zarděl
a sňav rychle širák, mimovolně s balvanu povstal.

Smeknul Živsa také a zvykle rybáka se tázal:
»Dobře po ránu berou?«

»Jen ze zvyku čas tu zabíjím
a spíš lelky chytám než kapry, okouny a mřínky,«
Bohdan v rozpaku děl, zaplétaje kol prutu rychle
žíň s prázdnou udicí. Pak nástroj v houštině ukryv,
stezkou vzhůru se dal, jíž Václav k tůni zamířil.

»Na pravo lépe!« volal, jako kamzík skákaje výše.
»Neb tuto houštka trnův, k tomu srázná cesta je příliš.«

Sám však mrštně trním po příkré stráni se drápal
a stih'· výšiny dřív, než k úklonu Živsa sestoupil.

»Na pravo cestka tuto se sklání volně zatáčkou;
bez nesnáze po ní za mlýnem dojdete lávky
a k Velemínu potom vede rovná přes pole cesta —«

»Přijměte dík, však cesta moje k Velemínu nemíří;
chtěl jsem pouze sejít k vám v rokli tu vábně tajemnou,
spatřit rybky třepot, na osudném háčku visící,
— ač je mi, přímo povím, lov každý málo po mysli,
an mi jeví, jak pevně vězí též v útrobě lidské
dravčí pud krvavý, ten hrozný přírody zákon,
že tvor živ je, vesel ze zhouby a trýzně jiného —
však přece líto mi jest, že vaši jsem zábavu přerval.«

»Zábava nesvůdná, však mám věru výběru málo.
Z jizby a zahrady sem rád někdy po ránu vyklouznu
a zde chvíli sedím s udicí v ruce, četbu na klíně
neb jen volně při tom svým pouštím uzdu myšlenkám.«

»Ó věru krásnější as těžko nalézti společnost
nad myšlénky juné,« dí v jemném úsměvu Živsa.

Bohdan mlčky jenom širokou sňal se lbi pokrývku,
snad, by zakryl červeň, jíž poznovu líce zaplály,
střemchy haluz hloub za stuhu vetk', s čela vláhu si otřel,
jíž tam chůze rychlá do stráně vyloudila příkré
a vlasu houšť uhladiv, zas pokryl témě širákem.

Živsa jinam hovorem zabočil: »Znám tůni tu dobře
z dávných let. Jako hoch jsem nad ní často sedával,
božsky se bavě rejem hmyzu lehkým po ploše vodní,

pestré vážky letem, též rybky chytávaje někdy —
víc žádné v rodném okolí mě nevábilo místo,
jeskyni vyjma malou, kol houští šípku zarostlou,
jež kdesi výše, tuším, na chlumci se onde ukrývá.«

»Znám ji také a smím-li se vám jako vůdce nabídnout,
za chvílenku malou k ní dojdeme po zmolu tomto.«

Václav s díky přijal tu skromnou mládce nabídku
a s ním vzhůru se bral po stráni ve výmolu šikmém.
Ve předu Bohdan tíh', před Živsou někdy pozorně
zdvíhaje větve keřů, jež místy zavíraly cestu.
Tak dostihli posléz výstupku stráně plochého
pod vrcholem skalním, kde skrovné jeskyně otvor
šípků bodlinatých zelení pochmurně se černal.
Nad ním lehce trčel na vřesném skalky vrcholku
kříž prostý, březový, pouvadlé vínky nesoucí.

»Místo v pravdě lepé — tož zejmena později v létě,
když toho šípčí houšť kol jícnu šerého uvíjí
růží věnce planých, jichž červeň pěkně se líší
od bělavého skalí. A skvostná vskutku vyhlídka
odtud po kraji kol, ač místem rozhledu brání
peň doubků semotam neb habřina výše vyrostlá;
však za to obruba jich příjemné stíny upřádá
a zvyšuje, chrání té pustiny kouzlo tajemné.«

Tak hovořil Bohdan, zrak s výstupu do kraje hrouže:
Nejblíž z hloubi kynul rozkošný dol Velemínský
v ladném věnci chlumů; přes nižší z těchto vrcholků
úvaly zřel jsi jiné, v nich doubravy, lány a vísky
a vzadu hor dalekých bledomodré obrysy lehké.

Avšak Živsa zatím, odchýliv houštinu šípků,
v jeskyně nitro vešel. — Jak těsným teď se mu zdálo,
kdežto hošík vídal v něm skalní komnatu divnou!
Prázdno a pusto bylo v tom temném prostoru, nízkém:
plíseň na stropu jen, dole vlhká půda i trusky
a v těch drobničké leda někde ulitky plžíků,
zdobné, proužkované, kdysi obdiv chlapce budící.

»Těsný pouze brloh,« jun prál, když z jeskyně Václav
zpět po chvilce vyšel. »Dí sotva pravdu podání,
že zde za dávných let poustevník sídlo si obral.«

»Pravda, brloh,« muž přizvukoval. »Však dosti tu
místa
pro mdlou trosku žití i vzdušné postavy vábné,
jichž vírem duhovým duch zlý askéty pokoušel
Snad že i vám chvílí v šerotajném úkrytu olší
tam dole nad tůní nějaké fantasma podobné,
povětrná nějaká sylfida se vábně jevívá,
nožkou průsvitnou v květu vodní růže stojící —
že snad marně potom brk s korkem šíleně tančí
a s vlasincu i prutem snad rybka by mohla upláchnout.
Arci že spolku nemá s ďáblem žádného ta kráska,
spíše nebes bleskem v andělském půvabu zářic.«

Jak žertem toto Živsa mluvil; leč Bohdanu v líce
ostře hleděl; kol rtů sarkasmu se úsměv ovíjel.

Zasmáním nuceným své Bohdan rozpaky zastřel;
tvář zpola odvrátil, trn smítaje v rouše uvázlý.

Václav pokračoval: »Ba, snadno si možno pomyslit,
že zjev sylfy oné neb rajské lépe bytosti,

ač hvězd záře samá, původ má z části pozemský,
v luzných tváře tazích nápadnou jevě podobnost
se stvořením jedním, jež s vámi pro útěchu bydlí
v údolu bídy a slz, ba i možná dosti na blízku . . .
Pravda-li jest? Vždyť lásku mladou tak lehko uhodnout!«

Bohdan ještě mlčel, trny z roucha vybíraje dále;
avšak náhle pravil, zrak vážně na Václava upřev:
»Aj, chcete žerty tropit s city blouznícího mladíka
a kdyby důvěřivě svoji hruď před vámi otevřel,
pěknou zábavu mít z jeho zápalu nezkroceného?!
Směšna zajisté vám nerozumná láska jinošská,
jež nedbá světa kol, bez rozvahy srdce unáší
v ráje opojných snů, nechť marna je veškera touha.«

Zvážněv stejně nyní, po chvíli mu odvece Živsa:
»Ó nikoliv! Mně směšna není ona láska mladistvá,
ten zemského luhu květ božský, nejspanilejší.
Znám ji také, znám bouři citů rozkošně opojnou —«

V odmlčení náhlém v myšlének tůň se pohřížil
a zmlžený svůj zor jak ze sna do dálky upíral.

Pohled překvapený v líc Živsovu Bohdan obrátil
a z jeho tváře nyní v ráz ostych a rozpaky prchly.

Václav, z dum se vybrav, poklidněji dále promlouval:
»Leknín v tůni žití! Tenť obraz lásky jinošské.
Nad kalnou hlubinou, nad rmutným ve spodu bahnem
výší volně plynouc, rozkvétá čistě a krásně
a v zemi nestálým jen lehce zakotvena poutem,
vzdálena bláta břehů, zkad chodcovo rámě dotěrné
vnad nedosáhne jejích, sama sen svůj luzně upřádá . . .

Již mi promiňte tudíž nevhodné zvídky a žerty
a zdráv buďte zatím! Již čas mám dáti se nazpět.
Šťastně rybařte vy dál!«

Dlaň k rozchodu mládci podával.
Ten ji upřímně stisk', leč váhavě takto se ozval:
»Obtížným-li není můj průvod, laskavě přejte,
bych směl dále borem kus krátký s vámi se bráti;
skončenť dnes rybolov, čas k toulce mi ještě vybývá.«

Václav s díky přijal. Nad jeskyní lehce vylezli
na skalní vrcholek; pak rovnou kráčeli stezkou,
ježto lesem krásným v mechu kyprém k Čenkovu vedla.

Čas nějaký zadumán k řeči Bohdan zřejmě se chystal,
až posléze hovor znovu zapřeď, chvilkami vázna:
»Vyznat upřímně musím: Včera jak jsem prvně uhlédal
v zahradě farní vás, hned k vám jsem důvěru cítil
a dnešní vaše řeč jen víc ji upevnila ve mně.
Nikdo tu šíro není, s nímž moh' bych sdíleti volně,
co v mé skráni hoří, co v srdci se bouřně ozývá;
zde v tom koutě hluchém, vhodné postrádaje družby,
jsem padlý studiós a zbrklý pouze mladíček,
jenž zpovědí takovou leda smích neb důtku by vyzval.«

»Aj, duch v poušti čiré všednosti nehodně zapadlý,«
Václav poznamenal: »leč nemněte z úsměvu mého,
že chci upřímnost též úštipkem nízce oplácet.
Mysli promiňte staré, jíž zbortila bouře životní
prismata kouzelná, v nichž svět se magicky jevívá
obraznosti mladé; ta pak arci nadarmo hledává
ve blízkém okolí, kam prostý pohled upírá,
obraz krásy oné, fantasma to zářivě pestré,

jež z niv četby zlatých, z básnických čerpala lícní,
neb z duhových vláken snů vlastních lehce upředla.
Pak zří pustinu jen, všednosti kolem se hrozívá
a mní, že svět onen luzný kdes v dáli tají se.
Však toť pouze přelud, jenž člověka stále provází:
k jižní palmě sever, jih touží k sosně severní,
měšťák z tísně ulic po klidném venkovu práhne,
rolník v povzdechu sní o městském víru a lesku —
krás všude možno nalézt. jen v barvě a způsobě různé;
však divný vděk onen, duši mládeže vábně zovoucí,
marno hledat vůkol z kraje do kraje po světě šírém,
neb jej mládce chová ve vlastní útrobě pouze.
Zrak vystřízlivělý sice leckde i krásu nalézá
ve světě zevnějším, kde všednost jen zřelo mládí;
leč bájný svět onen, jenž v útrobě mládeži září
a své lesky vrhá též na zjevy leckdy okolní —
tenť ach! bledne časem v sestárlém ňadru a hasne!
A zpět bych vyměnil věru rád ty krásy přeludné
za zkušenost stáří, již teď vám nudně tu kážu.«

»Vždyť stár nejste, pane; v sil mužných rozkvětu krásném
máte poledne žití,« odpírá horlivě Bohdan.
»Svět vám jistě jeví krás dosti a volna je cesta,
silno je páže také, by tužeb svých cíle dosáhlo.
Horší sudba je má: Jsem zaklet v obzoru těsném
a mrzkých stero pout moje do prachu křídla uklání:
Nemněte, že vzhlédám k leskům kams v dálku šalebným:
Ó nikoli! V dole tom skromném jest prostoru dosti
pro sny a tužby moje. Mně vhod jeho příroda krásná,
lid v něm s části také, a chtěl bych věčně tu žíti,
by splnění jedné tu zkvetlo mi tužby horoucí,
ježto nadarmo však mým zmítá bouřlivě nitrem —«

»Aj přec uhodnul jsem. Toť lásky je touha zajisté k víle jakés v dole tom,« dí v odmlčení jeho Živsa.

»Nuž, netajím ničeho, svou hruď vám všecku otevru. Ret váš za mne mluvil. Mne vskutku okouzlila dívka, prostý venkova květ, však pro mne by na světě šírém královských i sadů nejkrasší růže zatemnil.«

»Ó znám krásu jeho, květ v pravdě to lásky je hodný« —

»Jak? Že známo je vám, co z mých úst na světě nikdo až doposud nezáslech'?« Vzhleď k Živsovi v úžasu
Bohdan.

»Těžka není hádanka taká,« vece v úsměvu Živsa; leč nucený trochu byl ten smích, v čelo stín se uhostil. »Blízko je farní sad. Tam sladká často rusalka nad potokem bloudí, vrbovím rozkošně se míhá —«

Jun zachvěl se a líc jemu temná pokryla červeň. Chvíli mlčel, hlavu chýle na hruď; pak v povzdechu
vyznal:
»Znáte tajemství mé. Ano, tať moje srdce zažehla: Avšak bláhovo jest k ní toužný vznášeti pohled: statkem sic ni rodem nad skromný kruh se nevýší, leč spanilosti její kyne slibná sňatku vyhlídka. Já pak — nic, věru nic nejsem. Žák se školy sešlý, bez vyhlídky jaké v onačejší záhy budoucnost. Venkované bodří, jichž nudné pásmo životní ve všedních lopotách v roli, dílně neb obchodu míjí a v besedách hospod čadivých při džbánku a kartách, v úsměvu soustrastném zří na mne co na ztraceného, jenž s cílem se minul života, chléb marně pojídá

a v zmatené hlavě má divné fantómy měsíčné.
Sám strýc ve mně vidí jen děcko dosud nerozumné,
leckdy mě peskuje též, mé povzlety žertem ubíjí —
Snášet všecko musím, živořímť z jeho podpory pouze.
Zbožná pak jeho choť zas často mi jemně vyčítá,
že jsem státi se moh' posvátné služby čekancem —
jakž by uvítala mě v důstojné říze alumna!
Takto mi den za dnem plyne v odvislosti nehodné
a zraku nikde naděj' nesvítá v temnu budoucna.«

»Věřte, nechápu nijak,« vece Václav, »proč se trudíte
chmurnou beznadějí. Jste v krásné vesně mladosti,
zdráv a silen. Jen vůle stačí váš zjasniti obzor.
Práce chopit se jenom, dobu námah snášeti krátkou,
než podaří se dobýt pevného si ve světě místa,
jež by umožnilo vám, splnění své touhy nalézti —
A třeba dél potrvá ten zápol práce a péče,
Ludmila mláda je též, leta počká stále a věrně
a vděk lásky její osladí vám zápasy trudné.«

»Ó kdyby láska její v mou zářila dráhu životní,
pak bych statně se dral trninou, přes pouště a skály
za hvězdou spanilou ...«

»Snad vás tedy dívka zamítla?«

»Jáť jí neprojevil slovy lásku a žádati váhám
za slovo rozhodné; vždy hrdlo mi zúžuje bázeň,
že zlou předtuchu mou ‚Ne!' zjistí navždy osudné.
Neb sobě teskně pravím, že stokrát z pohledu mého
ze skutků všelikých mou vášeň mohla vyčísti —
leč zrak vezdy její tak prostě a klidně hledívá
v líc moji toužebnou, v laškovném úsměvu vezdy

se mnou žerty tropí, jak byl bych k zábavě pouze
vhodný zjev nebohý, směšný, a vskutku bojím se,
že v moje vyznání jen smíchem cinkla by hlasným.«

»Přátelskou radu jen v tom přijměte, dím-li upřímně:
mlád jste dosud, zkušenosti malé v té záhadě máte,
jíž jest dívky bytost, ta sladká sfinga tajemná;
těžko je pravdivě číst v tom pohledu, úsměvu ženském,
jenž tak často maní oko mýlí nejzkušenější.
Ó vám ještě život vnitřní v pelu netknutě čistém
zářivě rozkvétá. Tam lásky se rozvilo poupě
v útaji rozkošném; ven v drsnou ještě skutečnost
vděk nevyneslo libý. Jen v úkrytu ňáder upřádá
snů svých ráje blahé, k nim strasť i nejednu si bájí.
Věřte mi: nejsladší jest právě ta láska niterná
s jasnem svým i mrakem; z ní šeř jen zůstane matná,
když z hrudi vypne se ven, když skutkem vyspěje touha.«

V rozmluvě ustali teď; neb z mýtiny po straně vichrem
lovčí pes přiletěl, jako vír kol bystře zakroužil
a k ruce Bohdanovi známému se krotce přilísav,
zpátky do mýtě zaběh'. Dvé touto se blížilo chodců.

Jednomu nad ramenem vzadu štíhlá čouhala puška,
po straně houpala se prostorná brašna lovecká,
šat myslivce šedý, zeleným shora límcem okrášlen
a dvojitým žaludem zlatoskvoucím, pěkně obláčel
postavu drobnou sic, leč křepkou, švarně urostlou;
šperk různého peří za kloboukem pestře se lesknul,
jenž obličej stínil zvětralý, brázd hojně jevící,
však přece na tvářích, osmáhlých do hněda sluncem,

čerstvě začervenalý; zraky přímé, jiskřivě bystré
hrály tichým veselím, jež stejně i sídlilo na rtu,
kníry širými krytém; zuby krásné svíraly dýmku.

Druh jeho postavy byl hubené, nápadně vyčouhlé,
s dlouhým obličejem, holeným cele, barvy zašedlé,
jenž ztrnulým se zdál v důstojném výrazu vážném;
vzhůru, na zad téměř se zdvíhala líc ta nehybně,
jakby tuhý obojek bradu hladkou uměle výšil —
však zde ta zastaralá nesvírala úprava hrdlo,
jen šátek bělavý povytáhlou šíji ovíjel.
S výše majestátní oči velké shlížely kradmo
jak pohrdou chladnou, dlouhým polozastřeny víčkem.
Nad nimi houšť obočí dvé vzpínala mocně oblouků
černých, rozježených, však snících v míru velebném.
Vhodný celku vrchol, čelo dumné trůnilo výše,
bez mezi v leb se tratíc, po většině zářivě hladkou,
již při uších jediné a v týle ovíjely řídce
temných zbytky vlasů. Teď právě se odkryta leskla,
antě chodec modrým sobě šátkem skráně otíral,
sňav pravicí kastor, stopu borty při stužce jevící.
Světlé barvy kabát, dlouhý, fraku lehce podobný,
obnošený poněkud, knoflíků ozdobu velkých
nes' na odiv, kovových. Kamaší hněď spínala těsně
lýtka nohou dlouhých, kroky velké vážně měřících.

Lesník s pozdravením přátelským chůzi urychlil;
Bohdan v mýť popošel jemu v ústrety, pozdrav opáčiv.
Živsa ho poznal hned: Byltě z Hůrky to Jiskra polesný,
téměř nezměněný, jak v dětské paměti utkvěl.
Na blízkém vrchu, v lůně lesů jeho stála myslivna
těsně při chrámku malém, jenž do kraje širo pozíral

bání červenavou; jen skromná hospoda ještě
a dvé níže chalup samotu s ní sdílely vábnou.
Však jednou do roka hluk dumnou tíši zaháněl,
ruch pestrý, měňavý lesní samotou se vlníval,
když pouť lákala sem davy valné z vísek okolních.
Tamť i Vašík býval, veselého tu Nimroda vídal,
často i jinde také; nad míru chlapci se líbil
muž ten prostomilý, v lesnickém rouše malebném,
stále plný žertů, smích věčně na tváři mající.
Zas teď smála se naň ve stejné záři srdečné;
sotva že hojnější v ní postřeh zásobu vrásek.
Šat byl naskrze týž, táž brašna i pírka klobouku;
touž se i dýmka jeho staromódní Václavu zdála;
aspoň týž na hlavičce její zjev honby se pestřil.

Bohdanu dlaň stisknuv, po slov s ním výměně krátké,
Jiskra chodem rychlým teď k Václavu rovně zamířil.
Snímaje lehce klobouk, v líc bystře mu pohled upíral
a k němu prostě mluvil: »Pan Výhoň právě mi hlásal —
Vítán buďte u nás, pane doktore — Léta prožluklá!
Jak voda čerstvě plynou! Mníš, spatřil's klouče nedávno
prvně okalhotěné a nosíček pánkovi utřel's,
pak trochu les prochodil's, trochu nabral v mošnu
koroptví,
trošku potil se a mrz' — v tom potkáš kloučka opětně:
vyšší než ty je teď, moudřejší nad tebe stokrát,
sotva si jej troufáš ,pane doktore!' uctivě vítat —
pták z něho jest veliký — tys prosťák po staru zůstal,
k službě haléř nepřibyl, k deputátu klesti otýpka.
Avšak možno je dost, že z paměti dávno vypad' vám
Jiskra, starý jezevec v Podhůrském doupěti pustém.«

»Ó, v upomínce milé zachoval jsem vás, pane Jiskro,
hned prvním pohledem vaši tvář jsem poznal opětně;
vždyť jest nezměněná, času zdá se nedotknuta křídlem.
Velmi těší mne vidět znovu vás —« řek' Živsa srdečně,
Jiskrovi tiskna ruce; zrak plál mu vskutku radostně.

»Pravda -- to náhrada jest za svízele služby našinské:
jde k duhu lépe život na potulkách ve vzduchu lesním
s puškou nad ramenem, než s pérem v jizbě sedání.
Vlas prokvet sice již, též vráska nejedna přirostla;
však jsem zdráv a silen -- Bohu díky a Hůrky patrónu.
Ten věru zázračné svým věrným léky podává.
Žijte měsíc tam jen, pak dáte mi jistě za pravdu.
Arci, v Čenkově též zdravo bydleti. Zdaž tu hodláte
delší tráviti čas?«

»Ano, hodlám déle pobýti.«

»Aj, pak častěji vás bohdá uvidím, pane Živso,
snad i na Hůrce u nás — Ó arci: na pouti zajisté
v týdnu budoucím již. Vždyť víte, co lidstva tu bývá
tam na hoře! Kraj vskutku celý tam pestro se hemží,
lid prostý a jiný, až z města i slečny hezounké.
Náš sic hôtelier sobě leckdy pořádně zabryndá,
avšak v jizbě mojí zcela slušnou najdete láhev.
Česť mi prokažte, radost — pozvání přijměte prosté!
Či snad, jestliže hluk vás pestré pouti neláká,
jindy k nám v poustevnu tichou podnikněte výlet,
z Čenkova stále borem jest pěkná k Hůrce procházka,
tam pak do krajiny překrásnou máte vyhlídku.
Arci, společnost vás očekává málo zovoucí,
k bulce jenom vhodná či kuželkám, hráte-li rád je:

V den všední mnohokrát naše krčma pohosťuje se mnou
jen toho pána tady — však jistě ho ještě neznáte:
Neb vrchnosti naší pan Martin službu lokajskou
v městě předlouho konal, leč po skonu pána starého
dán byl v odpočinek, jejž vzdálen od světa tráví
klidně na Hůrce tiché, vzorný samotář libomudřec.«

V úsměvu šelmovském tu na soudruha pohled obrátil.

Martin zvolna opět své lesklé témě okázal,
do předu málo šina hlavu vážnou v pokloně lehké,
vztáh' obočí poněkud, »hm, hm,« polohlasně zamumlal
a v šos pak sáhnuv, z hluboké jeho kapsy vyvážil
ohmatanou tabatěrku starou, jíž v malbě vybledlé
svůdná víla jakás podlouhlé krášlila víčko.
Víčko dlaní otřev, tabatěrku pozorně otevřel,
Živsovi nejprv z ní a druhým pak mlčky nabídnul.
Sám na konec dlouhé v pel temný prsty pohříživ,
zvolna, ba s úctou jaks nosu bambulatému posloužil;
v povzdechu pak pochoval v šosu hloub zpět schránku tabáku,
lehce rukou setřepal zrna jemná s vesty zarudlé
a s vážnou, dumavou tváří v pozadí se uchýlil,
jak dvoru obřadník po slavném výkonu státním.

»Se mnou tam tovaryš je lišek,« dál žertuje lesník.
»Však dnes z pustiny své jdeme do světa pospolu jednou —
svět náš arci jenom Velemínská onde je víska.«

»Pro mne také již čas, bych z toulky domů se navrátil,«
Bohdan Živsovi řek'. »Leč snad bude přáno mi záhy

s vámi sejíti se zas, řeč dnešní k cíli dovésti.
Vroucí díky zatím!«

V jeho pohledu nesla se jemně
k Václavu prosba němá: Mé v nitru ponechte tajemství!
Odvět přisvědčivý zrak Živsův mlčky mu dával.

Lesník opětoval svou prosbu o návštěvu brzkou.
Trojlist venkovanů na to tíh' k Velemínu a Živsa
dál samoten kráčel půvabným k Čenkovu hájem.
V náladě příjemné šel svižně. Bodrého myslivce
zjev jej rozveselil, též Martin vážně komický;
mozkem hrály mu dál ty figurky a z útroby jasné
čerstvý jak by větřík byl veškery stíny mu odvál.

III.

Vzcházel důležitý pro mnohé den pouti na Hůrce.
Ještě šerem jitřním jen matná svítala záře,
an v dolinách kolkol ruch zvláštní již se probouzel:
Cesty a stezky polí prokvítaly hustěji stále
barvami různých rouch, z nichž nejvíc modro a červeň
šátky a sukně selek v zelené vetkávaly lány,
jak v nezralou doposud setbu květ charpy a máku.
Různo po jedné, dvou, neb družným pospolu hloučkem
postavy žen, mužských tady cestou ve středu lánů,
stezkou onde lučin, tam v pokraji háje pěšinkou
z blízka i dáli kolem k metě jedné mířily plesně:
k báni rudé, jež z lůna sosen kříž vznášela lesklý
bleskem slunce prvým a s výšiny hvozdy porostlé
v okruhu šírošírém obzírala úvaly četné.
Čím víc den se budil, tím hustěji průvody rostly,
tak že jejich pásmem byla pestré stužce podobna
sem tam stezka celá, po stráni se pěkně vinoucí,
někde mizící pak výš za stromy háje šerého,
místem dále opět se jevící průseky houště,
jak provitá temnou kadeří stuha různobarevná.

Místy korouhve širé nad zástupy vlály malebně
neb kříž pozlacený na štíhlé žerdi se lesknul,

někde i bíle, rudě prosvítalo roucho kostelní
žáčků, chrámu sluhů neb skvostná zářila soška,
již drobné, v oděvech sněhobílých, nesly družičky,
hojně ofábořené, zeleným okrášleny vínkem.

Svátečním vše kolem, veselým zahrávalo leskem
v jarních slunce jasech, jež vzcházelo v oblohu čistou
nezkalenou jediným bílého ni pírkem obláčku,
modrojasem pouhým divukrásný den slibující.

Všaktě to modro nebe dnes vděčně nemálo uvítal
po kraji valný lid, však nejvíc cháska kramářů
onde na Hůrce samé, hledajících příživy trošku
z nábožných lidu tuch, jak vezdy na plápolu božském
zisku pozemský chtíč své čmoudné pánve přihřívá.
Volnou prostoru tam, jež na hřbetě výšiny těsném
od hospůdky malé k myslivně a páru chaloupek
před svatyní skromnou kryta trávy koberci se táhla,
pestrý, různohlasý zaujal toho národa tábor:
Tam stany těsně řadou bělavá rozpínaly plátna
neb šedivá, dost záplat i děr tu i onde jevící;
avšak pod nimi lesk trety různé šířily bajný,
třpytné barvy živé, pozlátko a třásně peřesté,
přesvůdné pohledům dětským i pamlsky a hračky.
Jinde budek zase řad v též klamné nádheře zářil,
skládaje vábně v odiv lesklé růžence a křížky,
však prsténky také a světské ozdoby hojné.
Vedle tu písně nové, bídného papíru a tisku,
dvé žen rozježených vesnické mládi nabízí,
ve zpěvu jedna druhou uchoryvném překřikujíce.
V sousedství tlupy té, kde kynou duchu slasti pochybné,
zástupu poutníků schystány požitky tělesné:
schráň uzenek horkých plechová tam vábně se kouří,

housky a buchty tu zříš, zříš v láku okurky zažloutlé,
jak roje velkých žab v šeru lesní tůně plovoucích.

Soutěže málo také dbá ovšem hospody vládce,
jenž v den slávyplný, žeň hlavní ročně nesoucí,
v poctu davům hostí dům svůj důstojně vyfintil:
Kol veřejí nízkých chvoje čerstvé zříti pletence,
stejně i vůkol oken; k ní fábory okrasu vížou
růží bíle-rudých; s krovu stejné chví se praporce.
Sám pak hospody pán sváteční vzal si čepičku,
blankytavý to samet, jenž kvítky je pestře vyšíván.
Čas má ještě nyní, třepotem té ozdoby ladné
v pokloně, stisku rukou vzácnější vítati hosty,
sem tam vlídně hodit slovo, žert, i šňupce nabízet;
tvář jeho boubelatá veselím jen nitra se leskne
v úsměvu přívětivém, v tuše hojné žatvy zlaťáků.
Však bude dále jinak: Teď ještě tu dosti je místa
ve stavení, pak venku kolem, kde stolky a židle
pro dnes vyvlečené i z vlastní jizby obytné,
jinde i vydlužené, pak prostá prkna i kůly,
jakž takž upravené za sedadla i za stoly drsné,
skromných spoustu mohou všude kol sebe vítati hostů.
Však přec později as bude nouze o trošku pohodlí,
zápas nastane zlý o džbánek, sousto a místo,
sám krčmář otylý pak přestane na břiše mlýnek
palci na prázdno točit, pak tváře mu píle zažehne
nezvyklá, potu proudy budou s jich šarlatu téci,
hyb zakusí trudný nemotorná postava tučná,
sám bude vřít lopotou, ač vedle děvečky a synka
k obsluze přibral dnes hajného a sestřinu dcerku,
švarnou dívku, čilou, jíž krátký sklepnice úkol
dobře sluší, s tváří veselou, v pleti broskvi podobnou,
lehkým srnky chodem sbor hostův obsluhující;

ve vlase květ se rdí; v předu září zástěra čistá
nad sníh právě padlý, k ramenům shora přitknuta pěkně.

Dost již před svatyní lidu proudilo šumně a pestře
a vždy nové davy poutníků horu zlézaly ještě
stezkami se všech stran, směs hlučnou rozmnožujíce.
V ní šaty vesničanů s městskými se míchaly družně;
i kroje zašlého, v němž před lety vesnice kvetly,
zbytky chudé tu a tam zřít moh' jsi na babce přihrblé
neb na starci šedém, jenž možná cestu poslední
dneska na Hůrku konal, nohy dost již vláčeje bídně,
však modlitby pořád rtem zvadlým šeptaje vroucně.
Mladší vesnice lid v pouť kráčel méně pobožně,
zvláště svobodná část: Oko dívky zašilhalo leckdy
po tlupě výrostků, z níž pohled mládce jarého
děvčeti navzájem zvěsť lásky a touhy posílal,
jevě, že zemský vděk jej hlavně na Hůrku vylákal.
Avšak slasti vrchol pouť chystala mládeži drobné:
osloněná svůdným, mnohobarvým pod stany leskem,
množstvím rozmanitých z perníku a cukru lahůdek,
v údivu což se blahém žádostivě blyštěla očka
a dlaň rozpačitá měď mačkala v úvaze těžké,
má-li za poklad svůj veliké z perníku hodinky
koupiti, jichž řetězem pestrým hoch vedle se pyšní,
či spíš harmoniku, z níž soudruh nadšeně loudí
hudbu nebeských sfér, neb horké onde uzenky,
jichž vzácnou libochuť prodavač tak vábně vynáší,
či snad okurku raděj, ve svůdném láku tonoucí?
A když k posledu boj rozhodnut, ztrávena mlska,
přestala hříčka bavit neb zkáze propadla dokonce:
lítost mnohdy krutá duši trápí z volby nedobré
a zrak smutně hledí, závistivě na druhy šťastné,

jimž kyne volba teprv nebo aspoň lépe dopadla.
Leč — snad ještě druhou na matince si dávku vyloudí...

Vesnických honorac, maloměstských hloučky
předáků
vírem tímto živým blahovolně či pyšně se nesly;
většina ze zvyku jen neb z touhy po zábavě přišla,
v pestrý zírati rej, z lidu čerstvé sbírati dojmy.
V počtu jejich byl Živsa mladý. Jej k Hůrce nevedlo
Jiskrovo pozvání, ač lesník srdce mu získal;
byl by jiný, všední vyvolil den k návštěvě této.
Avšak zříti život lidu rázovitý zase jednou,
obraz, velkolepý kdys pohledu děcka, zatoužil.
Teď v hlučivý tady roj, mnohobarvý, volně se mísil,
chladný zprvka divák; však zvolna ho chytly porůzné
výjevy v obraze tom, křísíce i houšť upomínek.
Mládeže drobné ruch posléze ho mocně upoutal
a když v zástupu tom děvčátko a chlapce uhlídal,
z jichž líček hubených, z jichž obleku zírala nouze,
jichž oči truchlivě tak, v závisti a tužbě daremné
po třpytu rozmanitém, vábném se otáčely vůkol:
různých pouti darů jim pod stany hojně nakoupiv,
odměnu božskou měl v plesu dítek bouřně radostném.

V tom zraky trojlístek z Velemína mu náhle upoutal,
v hustých lidstva davech ku chrámu se volně beroucí:
Marta farářova tam věku navzdor kráčela bystře;
pod čepcem nějakým starosvětským vlídně vyhlédal
z vrásek líce její zrak pěkně modrý jako charpa;
vetchý kýs »Nebe klíč« pod páží zbožně si nesla.
Vedle stařenky lepá v chodu lehkém stoupala Lidka
v úpravě sváteční, vkusné, leč rozmile prosté;

chůze do vršku nachem jí vnadným zbarvila líčko,
v úsměvu jí veselém z řasy temné jiskřila očka.
Bohdan blízko za ní, zadumán, ostýchavě bral se,
k mládci se tiskla paní bledolící — snad jeho tetka.

Přešli kolem krámkův a budek, nezahledše tu Živsu
Však jeho bystře pohled ku chrámu je dále provázel,
až mu zanikla rudá dívčího stužka klobouku.
Ač ho bavil rozhled půvabný po kraji šírém,
ruch též pouti jarý, přec teskný stín mu zacláněl
lehce to vidmo potud; leč z tváří Ludmily jasných
rázem záře jakás veselá vše zanítila vůkol —
Bývá takto časem, když slunko se v oblaku hrouží:
Smutná chmůra halí luhy květné, říčku a háje
a v ducha též se maní pochmurná záduma loudí;
avšak náhle mrakem vítězné slunce probleskło
a hned luh je vesel, pleše háj, směje říčka se lesklá
a v mihu rozblažené též líce a nitro se jasní.

Z víru tržiště vyšed teď Živsa ke kostelu kráčel;
než, vida houštku lidí, jež mátla se u vchodu těsně,
záměru svého nechav, za chrámek bral se do háje.
Kol též hvozdu zeleň pestrými prokvétala hloučky
poutníků, tu pěšin spletením sem vystupujících,
tu v mechu, trávě mladé ve družném kroužku sedících
Na stranu Živsa se dal, zkad žádná stezka nevedla;
průsek pouze lesem byl na příč úzce vymýtěn,
jímž jen zřídka chodec pruh bujné trávy šlapával.
I dnes málokterý sem poutník někdy zabloudil;
též tlupy pod stromy kol čím dál od kostela řídly,
až v posled samoten v liduprázdné houštině kráčel,
kam jen přitlumený šum poutní z dáli zaléhal.

Průsek rovně lesem veď Václava po hřbetě horském
až k výstupku hory, kde se v úval nížila příkře;
tam se vyhlídka lepá rozvírala na kraje dalné
a směs bříz a sosen do stínů vábila chodce
na pružný mechu klín. Seď Živsa tu v útaji klidném
a v kraj rozmanitý, širodálný dlouho se díval;
znal tyto vesnice blíž, venkovská města i dále,
silnici též bělavou, jež v hojných tíhla zatáčkách
přes doly, vršky, lesy v nedozírnou dálavu modrou.
Z ní upomínek zas mnohobarvé pásmo se předlo:
Do Prahy jízda prvá na studie, teskně radostná,
první jízda domů na saních v den štědrovečerní,
kdy v šeru nesčetné diamanty se po sněhu leskly
a v tichu posvátném rolničky zahrávaly pouze,
zníce sluchům dětským jak s oblohy Gloria plesné,
až pak v dáli pablesk známého se zakmitl okna,
blíže a blíže planul, již do dvora sáně zalétly,
na prahy stínů dvé z jasné pospíšilo jizby
a hbitě syn zkřehlý spěl v teplé lokty mateřské . . .

Takto se dále řadil v upomínkách k výjevu výjev,
odchody zármutné, za to návraty toužně radostné
pěšky luhem květným za sladké hudby skřivánků,
neb dvorským povozem či v prosté formana korbě,
sny v duchu rozkošné, veselé k tomu příhody cestou —
Dnes jevy zašlých let byly vesměs zbarveny jasně,
žádná chmůra po nich se v Živsově nestřela nitru.

Ó, komu ještě žijí duše dobré, nejmilenější
a kdo domov má svůj, krov teplý lásky mateřské,
tenť s veselím doposud let dětských pomněti může;
leč komu mrtvi drazí, komu rodná odňata jizba,
tenť v zármutku jenom těžkém na tu cestu hledívá,

jíž putovával kdys v milujících lokty bytostí —
teď mu ta cesta jeví, žeť pusto je ve světě šírém,
žeť krbu nikde nemá, jenž družně by chodce uvítal,
kdež by po pouti okřál ve vroucí náruči lásky . . .

Od vyhlídky lepé k okolí blízkému obrátil
Živsa pohled jasný. Tuto zas jej poutala krása
drobných přírody cet: v mechu hebkém píle mravenců,
květ na stonku hrdém, štíhlounkém vzhůru nesoucí
terč se zlatým třepením, otakárků dvé duhokřídlých
ve skvostné hře barev skotačících ve vzduchu čistém . . .

Dlouho tu Živsa seděl. Až náhle zašustily v listí
lehké nožky za ním. On k průseku pohled obrátil
a hle! to Ludmila sem hravoletnou mířila chůzí.
Sám zastřen lupením, mezerou prohlédaje větvic,
postavu zřel svižnou, jež v pospěchu blíže se nesla,
pro květ někdy letem v levo, na pravo bystře se chýlíc,
v rouchu barev světlých velkému podobna motýlu.
Ručky její z kukaček, petrklíčů rovnaly kytku
a hlava lehce při tom se kroutila na strany obě,
důležitou zevšad zraky vážné zkoumaly práci
a rtík sešpulený byl svědkem píle pozorné.
Než hotové kdy tuhou obvázala dílo povázkou,
vážnost roztomilá veselosti ustoupila rázem
dětské, nezkrocené; pozvedla do výše kytičku
a v kruhu pak se točíc s ní valčík tančila chvilku,
an ret přitlumeným k tomu dával hudbu popěvkem.
Pak zas šikmo kladouc obojí dlaň se strany k ústům,
»Jitko!« zahoukla v dál a chvilku naslouchala bystře;
avšak zaznělo jen kdes v dálce žežulky kukání.

Z houštiny dívka posléz' když nad sráz ostrohu vyšla,
v dol tiše upřela zrak, vyhlídky okouzlena krásou.
Stála tu, klidně točíc oči jasné po kraji vůkol,
až nenadále poblíž pod břízami Živsu zahlédla,
jenž upjatým pohledem na jejím tkvěl v obdivu líci.

V záleku trhla sebou a krev jí vstoupila ve tvář;
avšak rychle opět veselou svoji míru nalezla,
»Aj pan Živsa tady?« s dotazem k němu kráčela vlídným.

»Pouť mne přivábila též,« povstav dí v úkloně Živsa,
»a vzácná za pobožný čin je mi odměna dána:
s vámi to setkání.«

»Ó znáte se ve slohu dvorném!
Leč zbožnosti, nevím, zdali rovná pochvala patří —
zdá se, že pouti vaší cílem byla pouze vyhlídka,
jíž se koříte tady, — mší v kostele málo pamětliv.«

»A přec i vás tu vidím —«

»Však já již z chrámu
přicházím —
Po mši lapil nás před kostelem pan Jiskra, polesný; —
marny vytáčky byly — v dům svůj nás všecky zavlékl
hostí tamto mocí . . . Jen já mu na chvíli vyklouzla,
bych své Jitce milé, dceři Jiskrově, v ústrety zašla,
jež v tuto končinu prý odběhla pro bratry maličké.«

»Jí tedy neznámé jsem za shodu díky zavázán,
jež v samotu mně maní tak vzácnou družku přivedla?«

»Ó zanechejte lichot, spíš pravdu vyjevte upřímně,
že jsem slastiplnou vám nevhod ukrátila chvíli.
Tam v onu dálku sinou, v ono luzné modro tajemné
přes lesy, přes hory vás v upomínkách jistě blahostných
touhy zanesla peruť — s nechutí sem duch se na-
vrátil —«

Zvážněl Živsa nyní, pravicí v dál prudce zamáchnul.
»Pouhá chmůra je tam, jen mutné stíny a páry . . .
Tam nezalét' duch můj; on v dětské ráje se hroužil,
jež tady, ve kraji tom rodném tiše, sladce mi kvetly.
A věru, zdá se mi teď, že štěstí dávnodobého
křídlo zlaté v tom koutku tichém zas leb mi ovívá:
Dávno, ba dávno také nezažil jsem chvíle lahodné,
dávno taký veselý mé nitro nehostilo poklid,
jak tou právě dobou, v té náruči přírody krásné,
uprostřed lidové slavnosti a zábavy prosté,
jež tak vzdálena jest všeho, co mne utýralo onde.
A k tomu, slečno — tiché v tom nezřete pochlebování —
váš zjev jasně milý, v němž zdá se zosobněna téměř
všecka ta zář veselá, to plesání přírody jarní:
Jest mi, hledím-li na vás, tak jak by mi do hrudi chladné
zrak váš bezděky sil též jiskry radosti životní.«

»Ach, co mluvíte? Co já —« ve zmatku zašeptala
dívka,
se sklopeným pohledem svou v rozpaku týrala kytku,
až jí padla z rukou; oba rázem shýbli se rychle.
Václav, kytku lapiv, podržel ji, zatím co Lidunka
rovnala sobě klobouk, jenž sklouznul na stranu málo,
a vlas rovnala též nad tváří mocně planoucí.

»Čas již,« řekla potom, »bych po druži pátrala dále.«

»Smím-li nabídnout vám svůj průvod?« Živsa si žádá.
»V žold si tu kytku nechat, ač jestli jinému rytíři
určena dříve není?«

»Ó, v pravdě mi službu rytířskou —«
v úsměvu Ludmila dí, již rozpaku prosta opětně —
»Bohdan dříve nabíd', leč v pevné pasti uváznul:
Lesní Jiskra mocí k nerytířské službě ho zajmul —
vzorný můj paladýn s ním soudek z Plzně načíná «

Za psem dlouhouchým dvé chlapců náhle vyběhlo
z houště mladých doubků, dvěma bystrým rovno
kolouchům.
Ustali v úprku teď, pod břízami Lidku zočivše:
k ní obrátili krok, leč při zjevu pána cizího
vázli opět; jen váhavě blíž se ubírali posléz
k sestřině družce milé, jež v ústrety kráčela párku.
»Ajhle, Otík a Jarouš! Kdež Jitka?« se tázala chlapců.

Však již sestra jejich též z lesní houštiny vyšla,
Ludmilu zahlednuv, zrak dívky radostně zajiskřil,
hned svůj zrychlila krok, přítelkyni plesně uvítat.

Cos jak růže plané půvab měla Jitka polesných:
Ve světlých kadeřích hrál jemný do zlata nádech,
úběle pleť čistou měla, čerstvé v líci ruměnce,
modrý zrak veliký, jenž pod řasu rád se utíkal
světlou, jemnobrvou; na rtíků třešně lahodné,
z pod nichž perly zubů jak v ostychu svítaly kradmo,
na zjev dívky celý, lani v ladném vzrůstu podobný,
stoudně plaché, něžné bylo vdechnuto kouzlo panenství.

S pozdravením hlasným sobě dívky do náruče létly.
Ludmila volně po té s hostem seznámila družku,
jíž patrná před ním na počátku opřádala tíseň;
leč k myslivně lesem když pospolu kráčely nazpět,
k obvyklým hovorům o všedním předmětu různém
přispěla vypravujíc, že v roklinu chlapci zaběhli,
kde svůj rozbila stan smědolící cháska cikánů,
chtíc po způsobu svém též z valné pouti kořistit;
zjev ten pestrodivý ovšem že propásti nemohli
rozpustilci malí, ač různé zábavy dosti
dnes při myslivně samé jim rozruch pouti uchystal.

Jak dvě veverky zatím hoši semtam skákali houští
se štěkajícím psem, ve smíchu a pokřiku hlasném;
od stromu ke stromu dál druha druh laškovně poháněl,
tu hle! nyní zase tam tvář drobná mihla se za pněm,
škádlivě zoubky cenic, až posléz ku předu pádě
párek šotkovitý dohlídce nadobro uniknul.

Když ruchu pouti opět se s dívkami Živsa přiblížil,
chtěl se poroučeti jim, leč k odchodu již bylo pozdě,
neb již rychlonozí jej chlapci ohlásili otci
a vstříc rychle vyšel jemu čacký Jiskra polesný.
Hned ho zajav hostem — všeliká byla výmluva marna —
Václava ve zdvořilých žertech do myslivny uváděl.

Vetchý šindele kryt mělo prosté Jiskrovo sídlo,
však na štítu sivém parohů zdoba hojnovětevná
z dáli je lišila již od páru chudého baráčků,
jež, sobě rovny na vlas jak dvojčata, stály poblíže.
Málo vyšší byla sic, však širší stavba myslivny,
k pavlači párek oken shlížel z jizbičky vikýře,
plot smrkových kůlův objímal zahradu vedle

a dvorek úpravný s kurníkem, chlévem a kolnou;
těsně za ohrazením les husté vršky vypínal.
Bá, kmet hvozdu jeden, smrk mocný výše velebné
stál na dvorku samém, jak čestná stráž bohatýrská
před sídlem mileného lesův ochránce i vládce.

Přes dvůr do stavení veď Václava Jiskra polesný
v síňku šerou, prostou; byla cihlami dlážděna pouze.
Jiskrova bodrá choť tam vítala hosta nového,
statná, boubelatá, ač vlas jí bíle prokvétal;
mouku na sukni majíc, tvář rozžatu plotny požárem,
v zástěře obšírné ruku pečlivě otřela sobě,
nežli jejím stiskem po prostu přivítala Živsu.

Žertem správce lesů svou družku omlouval i káral:
»Jí odpusťte, prosím, neb nezná způsobu pánů,
s lidmi se zřídka jenom v té stýká pustině lesní,
přístupu hrubě nemá v honorační kroužky okolní,
by svůj brousila mrav; vede selskou v pravdě
domácnost,
cihly za parkety nám, ani fortepiána nemáme —
se shověním proto též v naši prostou vejděte jizbu.«

Vskutku starosvětská byla nízká jizba myslivny:
Z kachlíků zelených v rohu velká trůnila kamna,
obklopená s dvou stran nízkou bez nátěru lávkou;
část tam podlahy též byla cihlami dlážděna pouze,
avšak hlinka rudá jim čerstvou dávala záři,
v bezvadné jak všechno kolem se v čistotě leskla.
Valnou vrstvu peřin pod bílou nesly pokrývkou
postele důkladné, dvě tu po straně u stěny stály;
naproti prádelník staromódní tměl se a šatník:
nádoby nejlepší na onom se vypínaly pestře

a trety rozmanité; uprostřed z vosku beránek
vznášel zdobně malou, z purpurné látky korouhev,
nad ním ze skla širá jako křišťál zářila báně.
Naproti kamnům kout zaujímala u vchodu truhla
vetchá, kvítkovaná; nad ní pak pušky a brašny,
důtky a lovčí roh s velikým bylo zříti tesákem.
Šperk parohů srnčích nade dveřmi se ladně vypínal,
obrazy prostoduché, lety sešlé shlížely se stěn:
Onde myslivce rakev truchlící hejno zajíců,
srn, jelenů, kanců, v předu křížkem liška provází;
zázračný tu roháč drsnému jeví se Hubertu;
nad spícím Ctiradem tam v roh duje Šárka ukrutná;
pták tu na větvi sedí: hlavy obrys, dříku a křídel
chmýří vskutku šatí, přiklíženo, barveno různě.
S prostých jinde hodin pestrá se kukačka uklání.
V oknech Flóru jarou kořenáčů zástupy pěstí;
jedním zříti na dvůr, dvěma přímo na prostoru travnou,
jíž dnes pouti život mnohobarvý šumně se hemží.

Při stole uprostřed, jenž vína kalíšky a láhev,
v míse oplatky jeví na květném ubruse modrém,
s Martou družně sedí pana Výhoně choť bledolící
a s nimi trojlístek pan Martin vážně zavírá —
souseda pozval jej dnes Jiskra na hostinu poutní.

Martin mlčky holé před Živsou témě pochýlil,
jak známého čilá jej vítala Marta srdečně,
Výhoňová dumnou též k úsměvu přívětivému
nutkala líc; pěkné doposud byla postavy, tváře,
útlounká i slabá jako lehký ze vzduchu výtvor,
s obličejem něžným, snivobolným, lilie bledším,
jímž jak mystická by se míhala záře měsíční
a v oka temnu časem sen divný blouznivě zářil.

*

Živsu za stůl usadiv, jemu lesník vína podával
a když srknuv jen trochu host, ku pobídce namítal,
vína piják že není, zvlášť před večerem že nepívá,
Jiskra jej odzbrojoval: »Dnes v pouť s vlky výti musíte,
a z kolejí vybočit zvyklých též někdy je dobré.
Však-tě to vínko ryzí, bez falše a přísady mrzké,
sic též nevzácné, bez pyšné marky cizinské,
dítko domácích niv, ceněné jen v okruhu úzkém:
proslavené Moravou Polešovské víno lahodné.
Zeť můj blízko je tam ve službě a právě mi poslal
v dar té šťávy libé. — — Pana Martina jen se otažte,
hodna-li pochvaly jest; onť znalcem vína je velkým.«

Martin právě pohár filigránský ke rtu nahýbal,
když naň touto řečí všech pohled náhle obrácen;
škubnul málo hlavou, rtům urval bezděky nápoj
a stavě číši na stůl, s pokašláním ke slovu měl se,
avšak v náběhu tom nenadále se prudce zakuckal,
až mu brunátněla líc, leb hladká kývala sem tam.
Když pominul záchvat, v levo, na pravo lehce zamrsknul
vyzvědavým pohledem, obsloužil nos tabatěrkou,
otřel témě lysé, oči ke stropu vážně obrátil,
pak s obočím vztaženým zas před sebe přísně pozíral.

V úsměvu bezděčném k němu kolkol zírali hosté,
tetce i Bohdanově svit lehký líce přelétnul,
Jiskra jevil smíchem zuby pod knírem běloleskié:
»Nuž, toť znalce je soud —« vece; avšak náhle umlknul,
oknem zíraje ven v poutníků zástupy pestré.
»Aj, pan otec váš též —! I panička ze chrámu
vychází . . .
A slova pán mi neřek' —« teď Václava laskavě kárá.

»Pěšky vyšel já dřív, nad jízdu mi chůze milejší —«
odpověděl Václav. Leč Jiskra radostně vykládal:
»Náhodě jsem ponechal, by k pouti mi hosty přivedla,
a hle! jakým leskem mou skromnou hostinu věnčí.
Hosty také vzácné jsem napřed zvát si netroufal,
avšak teď tu kořisť ze svého revíru nepustím.«

Z jizby vyšel na kvap. Za to s Lidkou vstoupila Jitka;
zůstaly venku dosud, tam v síni a světnici zadní
sdílely jedna druhé své dívčí důležitosti,
až veselí hlučné jim bezděky Bohdan uchystal.

Ve sklepě s lesníkem prv družně načínaje soudek,
bylť zatočil se nějak nevhodně při výkonu tomto,
tak že mu na světlé šaty letní prudce vytrysknul
chmelné vláhy pramen; jak plavčík v bouři promoklý
z pivní lázně vyšel. Šaty krásné pohroma stihla,
svléci, sušit je musil, v podkrovní jizbici krýti
své nedbalky zatím v lesníkově kalmuku dlouhém.
V úpravě této divé před dívkami náhle vystoupil,
příchodu jich netuše; zpět v úprku rychle ukryl se.
Ludmila žertovnou tuto příhodu líčila hostům.

Rozmluvu chlapci čilí nenadálou přervali bouří.
Pouti darem různým se chtíce vychloubati hostům,
z venčí již hlaholem svůj příchod ohlásili břeskným
bubnu a trubky jakés, směle pak se vloudili dovnitř,
s šavlí v pěsti Otík, Jaro s lesklým po straně bubnem,
krotkou, rozježenou též v náruči třímaje kavku
Z loktů pták mu vyklouz', vlét' šustivě do středu hostí,
skákal po stole tam, nemotorně poráželje číšky,
až pak na lbi holé panu Ma·tinu těžce usednul,

ve skřeku nad temenem černýma mu křídloma mával
Couf-Martin poděšen, byl poplach v jizbě obecný.

A v tom Jiskra nové do světnice hosty uváděl.
Postál, zahromoval, v hochy přísný vrývaje pohled
mlčky natáhnul prst, jím v koutě na důtky ukázal,
na dvéře pak; hříšníci malí ven skroušeně tíhli.
Martinu spěl na pomoc, v síň s klofcem kavku vyhostil.
»Aj, to s dětmi radosť!« se v povzdechu panstvu
omlouval.

V rozruchu tom Bohdan též v jizbu se nesměle
vloudil,
v ústroji řádném již; plaše Ludmile s cesty se uhnul,
když k němu mířila blíž, smích v očku a na rtu
šibalský.

Však zase na stůl již prostírala Jitka polesných,
s díkem marně oběd zdvořilým odmítali hosté.
Skromná povstala pak, dvorná mezi dámami půtka,
nechtěla žádná z nich na přední místo zasednout;
posléz' Živsova máť předsedkyně převzala úkol,
drobnotělá to paní, obstárlá, líce povadlé,
leč z té v lesku čilém oko zíralo bystře a jasně
z pod čela, ježto napříč jemné protkávaly vrásky;
po staru přihlazený vlas nad ním vil se prošedlý,
krajkami černá jej postýlala příze lehounká.

V cinkotu lesklých lžic na talířův obrubě pestré
prostý kvas započal; rozprávka na chvíli utichla.
Však brzy Živsa otec sluch kroužku celého upoutal;
byltě hovorný dnes, k tomu nálady růžově dobré.

Když mu polesný mok Polešovské révy nabídnul,
»Při chmelu zůstanu teď,« vece; »vínem lépe ukončit.«

»Jak pořekadlo radí,« přitakal ve smíchu polesný.
»Sprostší má tu napřed, vzácnější k posledu místo.«

»Sprostým ječmenový,« na to Živsa, »mi nezvete
nápoj!
Královskýť jeho rod: jemu původ vládce brabantský,
bájný kníže Hané Ječmínkem též se nazývá.«

»Báje to pouhé jsou,« žertovně mu Jiskra namítá.
»Původ vína v opak posvátné zjišťuje písmo,
sám patriarcha Noë k němu první révu vypěstil —«

»Avšak potměšilá zlou odměnu réva mu nesla.«

»Vínu požehnal Pán,« se vmísila v rozmluvu Marta;
»Kristus v zázraku svém prvním učinil vodu vínem
a svoji krev božskou v té způsobě lidstvu podává —«
Však z oka Výhoňové v tom jemnou důtku vyčetla
a proto s rozšafným pospíšila sobě dodatkem:
»Ač-li hodí se, volit v žertovném zápase tomto
předměty posvátné, jimž víra klaní se pokorně.«

»A k čemu ve sporu tom nám potřeba podpory
božské,«
lesník v souhlasu děl. »Vždyť sám již rostliny útvar
znak nese výmluvný šlechtických révy jakostí.
Skvostná listu zeleň, nádherná úprava loubí,
z věnců těchto lepých jak pyšné šperky visící
vzácné bujnozrných hroznův ametysty, safíry,
velkých skvosty perel, v líbezném nádechu mlžném —

Ó, bujný vinohrad, na pahorku, smaragdově zářný,
může-li krasší být hrdoluzné úrody obraz?!«

Pohnuv náhle sebou, pan Martin vedle sedící
židlí zašramotil. Ruku do předu rázně natáhnul,
jak by jejím šermem chtěl kýsi provázeti výklad;
však hned stáh' se nazad, ruku na bradu volně povypjal
a hladě dásně holé, nákrční rovnaje šátek,
jak v myšlénky zabrán, k stěně naproti upjatě zíral.

»Soused k podpoře mé chtěl přispěti cestami svými,«
lesník vážně mu řek', leč k hostům chytře zašilhal.
»Pána starého totiž na projížďkách leckdy provázel
v různé země cizí, mnoho ze světa moh' by povídat.
A v jihu zejmena dlel, v Dalmácii, Vlašsku a jinde,
tam pak révy zočil sady valné, bujně kypící,
jilmy viděl statné, jež vína ovíjely věnce
v nádheře rozkošné, v ráj šíré pláně měníce.«

»Avšak chmel bohatýr jest rovněž postavy švarné,«
odvece Čenkova pán. »Ba, snad že i révy lepější.
Tmavší arci zeleň, drsnější má sice listy,
leč jeho mužný vděk nad krásu mi révy milejší
Réva je kráska jihu, chmel čacký mládce severní.
Když zelený, bujarý voj štíhlých těchto jonáků
v šik seřaděn statný ve chmelnice táboru valném
v síle a pýše jaré těla křepká k výši vypíná,
pod věnců zelených své vršky nahýbaje tíží,
jež hlaviček hojných zlatolesklá úroda krášlí,
kolkol rozšiřujíc dech silný vůně opojné —
kráse milé se těšíc, mé srdce tu vezdy plesává.
A vděk tento hledat v cizokrajných netřeba lánech,
hojně se jím pyšní na blízku i půda domácí.

Chmel je synem vlastním nivy rodné, dávno tu dával
nápoj předku milý — již po jmenu jasně to znáti —,
ba, v dějinách i našich pivo vážnou úlohu hrálo,
v rozbroji panstva i měst pod králem »Dobře« malátným.
Réva v opak cizorodná jest k nám přistěhovalka;
název sám to jeví, jmeno nápoje rovně cizinské.«

»Neznám těchto věcí,« dál Jiskra se horlivě brání;
»leč vím, dávno že jest všude po světě známo a slavno
mělnické, tekutý to granát, tak veskrze český,
jak ty pyrópy drahé tam v úvalu pod Milešovkou.
Dar ten vlasti otec zanechal nám — pravda-li jesti?«
v zápasu zlém o pomoc se k Václavu vedle obrátil.

Ten trh' silně čelem, jak ze sna by náhle procitnul.
Bylť již často zrakem se k jednomu místu zatoulal,
na příč přes tabuli, kde s Jitkou šeptala Lidka.
Ač své družce jenom naslouchati Lidka se zdála,
přec též zhusta po něm zraky volně otáčela jasné,
teď jak v dumě tiché, veselými tu blesky sršící,
teď zase roztržité, teď jak by ve věsti tajemné,
teď jak stoudně plaché. K ní Václav stále pozíral:
Divné kouzlo chová tato rozmluva pohledy tajná
a hloub často jeví duše záchvěvy nad slova mocná.

Teď lesního dotaz vyrušil jej z rozmluvy vábné.
Však byl vádě obou veselé jen z půle naslouchal
a proto nepřilnul jeho odvět přesně k otázce.
»Arci že réva« — pravil — »jest nad chmel povznesenější:
Vzácná šťáva její, žhoucími polibky zrající
čisté záře nebes, nám sluncem žíly prohřívá,
ohně i světla plná, nese v éther křídla myšlénky.

Však chmelu, ječmene mok jen ke hrudě tíhne
pozemské,
poutá mysli peruť, krev línou v útrobu vlévá.
A proto réva jenom velebí se v básni a písni
pěvců různorodých, struny východu, západu hlasné
chválí víno jaré, jež snoubeno kráse a lásce.«

Bezděky rozlesklý jeho zrak na Lidušku se upřel,
jež k němu napjatě zříc, teď zrudlé schýlila tváře.

Však pan Živsa starý i novému se soupeři opřel.
»Takž i ty Brute —!« pravil. »Sám syn proti otci
pomáhá!
A v boj vínomilů zpěvných armádu přivádí.
Však nic platna není. Vždyť Hellady, Persie pěvci
chválili révu jenom, že chmelných neznali kouzel.
A hle! po nich vyjetou též cestou pěvci severní
vína triumfální vůz k Parnasu nadšeně táhnou,
ač doma valná část moku holduje ječmenovému.
Těm poetické jen, co jiní v říš krásna uvedli,
zvlášť co je barvy cizí neb dálky obestřeno nimbem.
Poblíž všecko hrubé jim jest, zdoby písně nehodné.
Však já chmel velebím jim navzdor, dítko domácí,
nektar ječmenový, slavený v lidu písni upřímné,
ten blahoplodný mok, jímž zem' naše můž' se vychloubat,
jenž v letu vítězném dál, dál říš révy zabírá.
Nechť ducha víno hravé jihu ohněm bujně zažíhá,
k české mysli naší mok ječmene lépe hodí se,
zdroj veselosti bodré, jen v míře-li slušně požíván.«

»Aj, k tomu rád se přidám,« vece lesník; »výhradu
pouze
pro dnes jednu činím: že zvláštní míra je poutní.

Zbraň tedy již skládám, vyznávaje nad to upřímně:
Dobrá ječmenová nad špatné víno mi dražší!
Tím pak skončena buď chmelu, révy potýčka daremná!«

»Dávnodobou,« dí Živsa na to, »jsme opáčili báseň,
kdež voda s révy mokem se v perné hádce potýká —
Tam rozhodnuta seč: Pij každý zkrátka, co může.«

»A zde je rozřešení: Vol každý podle libosti!«
lesník bodře dodal. »Či smír tak spíše učiňme:
Chmelné vláze předem česť řádnou pospolu dejme
a krev révy potom spolu ceďme u závodu svorném!«

Rozmluva dál měnivá sem tam se otáčela volně,
až pak Živsa otec zas niť řeči pevně zachytnul
a slastnou z minulosti zlaté upomínku vyvážil:
»Pro mne z uprchlých dnů pouť jedna je navždy
památná.
Tam, kde šikem valným hor ladné zástupy vroubí
vlasti severní kraj — Milešovky komonstvo malebné —,
v úvalu rozkošném, stromovím kryta zevšad ovocným,
skrovná, přívětivá v tichu vábném vesnice dřímá.
Vlastislav jmeno jí, jež zmoutili Němci maličko.
Neb lán odrodilý tam v úvalu právě začíná,
úplně naň se hodí Kollárova výtka žalobná:
»Les, řeky, město a ves změniti své jméno slovanské
nechtěly; než tělo jen v nich, ducha Slávy není.«
Zvlášť zde ta rána bolí, neb čerstvá ještě krvácí,
ještě tu bibli chová v řeči české chatka nejedna,
názvy rolí doposud zvuk český namnoze chrání.
Družná nad vískou na pahorku se kaple vypíná,
tam se potok pramení — starožitné jméno mu Modlá.

Sem svatodušní čas lidu vábí zástupy valné,
Němců, též i Čechů směs pestrou z blízka i dáli.
I mne na pouť tamní za mládí náhoda vedla
a hle! drahého také mně z pouti se dostalo dárku,
jejž po celé mně žití až ke hrobu souzeno nésti.«

Hned na začátku neklid choť Živsova dávala znáti,
červeni lehký dech jí pokryl tváře povadlé
a zraky rozpačité se k manželu nesly prosebně,
káravě též; k tomu lehce rukou jak v obranu mávla,
z úst pak důtka tichá: »Ale, Pavle —!« se ozvala jemně.

Avšak Živsa otec, té nedbaje prosby a důtky,
v úsměvu pokračoval: »Já tehdáž službu nedávno
jsem na Perucku přijal, jsa v prvním rozkvětu mužném.
Dum bouřných a citů změť jímala nitro mladistvé,
směs filosofských škol, Voltairova náuka břitká
i školy germánské, ideálů zápas i skepse,
vliv pěvců různých, z nichž zejmena mládce okouzlil
mrtvý »Máje« pěvec, meteor čaroleskle zapadlý —
v rozporu nestálém vše to háralo v útrobě vírné,
však cit s výše jeden v tuto zářil bouři majákem
pevným, spásorodým: to k národu, k otčině láska,
jíž hruď záhy mladou roznítila družba i četba.
Tehdáž vesny dechem té lásky se rozvilo poupě
krásně po vlasti naší, nechť posměch, s hůry nepřízeň,
záští odrodilých trnité kol splétaly houští,
tím jen vábněji květ ve stínu a tíši dařil se,
vroucím pěstitelům čaromocnou spláceje vůní,
svíží ještě celý, v rose jitřní blýskaje luzně . . .

V obzoru půlnočním hor valných obrysy modré,
pásmem rozvinuté tam v šíré dáli malebným,

oknem zrovna mojím k sobě blíže mi kývaly dlouho
zříceninou četnou, jež báje mi šeptala předků,
vábily mocně slibem krás rodné přírody hojných.
Přítel nad to Hynek tam na dvoře v úvalu horském
písařoval, v dopisech vzletných kraj tento vynášel,
zval mě do hor, na potulky v lesích a k rozmluvě družné.

Jednoho jitra tudíž já pěšky na cestu se vybral,
vhodné prázdně uživ. Má první mířila cesta
k rozvalinám Hazmburku šerým, jenž ostře vypíná
hřbet svůj kostrbatý z dolin Ohře co výspa mohutná,
dvé k nebi týče věží, čtyrhrannou výše, zašedlou,
na svahu níže druhou, temnější, štíhle okrouhlou.
Tak tu malebně trčí, v kraj šírý chmurně pozírá,
stín minulosti hrdé, mluvy české strážce poslední;
s čackým v dálce Řipem hor vojsku již odrodilému
vzdorně čelí na sever — kéž aspoň ti dva se brání!
Tam jsem zrak pokochal vyhlídkou do kraje božskou,
v rozpadlých mě kobách opředlo romantiky kouzlo,
dávné bouři bitev jsem v rozkoši, stesku naslouchal,
slavných vlasti dějů kol výjevy táhly mohutné . . .

Pak jsem dál putoval, k hor zástupu blíže a blíže:
Na pravo tam Radobyl na lysé kříž lebce vypíná,
Velká blíž i Malá Lovosická hůra se týčí,
tam v levo Košťálov nese trosky hradiska malebné,
Ostrý dále za ním a jiné jsou výšiny četné,
nad nimi nejvýš pak trůní Milešovka velebná.

Košťál byl mi metou, či spíše ta kotlina vábná,
jež v hor věnci za ním svůj vzácný půvab ukrývá.
Vísky tonou v zelenosti sadů, jež kotlinu všecku
hustě kryjí, též stráně kolem jak háje ovocné

až po vrcholky vrchů a s révou leckde se mísí;
nad nimi hustý les tu a tam hor výšiny krášlí
neb hrad rozvalený; též ve středu kotliny níže
věž na skalce malé kulatá, vetchá se vypíná.
Pod ní sídlo malé panské, dvůr, vesnice drobná —
Skalka jméno její; tam druh můj v zámku přebýval.

Věž tato dráhy mojí směr řídila v úvalu krásném.
K Teplé jabloňovou alejí jsem nejprve kráčel.
Prostřed vesnice té zdroj čerstvý z půdy se prýští,
prostá nad pramenem zbudována je Panny svatyňka;
na stěně venku visí veliká tam lžíce železná,
jíž z nádržky chodec vody jasné čerpati může, —
dí, že neduh různý zázračně ta vláha zahání.
Dál po koberci lučin k Vlastislavi mířila stezka,
kam lidu proud se valil — tamť slavná pouť byla právě.
Český ještě hlahol mne k vesnici hustě provázel,
avšak více a víc k němu mísila řeč se německá,
až pak v pouti šumech již valně převládala nad ním.

Jáť mnohobarvý ruch lidové slavnosti prohlížel;
avšak náhle poblíž hlas známý »Pavle!« zajásal.
Ohlédnuv se po něm, já »Hynku!« radostně opáčil,
a hned láskyplná mne přítele sevřela náruč.
Letmo se navzájem vystřídala spousta otázek,
až druh mysli živé, mé schvátiv rámě pojednou,
»Představení třeba teď — tam dcerky direktora mého!«
ve spěchu poznamenal, hned ku předu táhna mě rychle.

Dvé tam stálo děvic, v ruchu tom k sobě družně
se tiskly,
jak dvě třešně zralé, v pár svůdný stopkami srostlé,
tak čerstvé obě, usměvavé, tak sobě podobné.

V rozkvětu obě prvém, jen skrovný byl věku rozdíl,
vyšší jedna jenom, kypřejší postavy trošku,
temnějších kadeří, plna šotků v pohledu, líci,
kdež ve smíchu hravé neustále se hloubily důlky;
však za to dívka druhá — —«

V tom choť jeho pohnula židlí
s nápadným šramotem, nevrlost na tváři zarudlé,
s křesla se pozdvihujíc, pryč jak by se chystala jíti.

Avšak chlácholivým jí bránil Živsa posuňkem:
»Nic dál nepromluvím o vzácném půvabu jarním
mladší dívky druhé; jen jedno mi vyznati dopřej:
Ač v oko více mi bil vzrostlejší dívčiny půbav,
přec hned srdce moje pro mladší živěji tlouklo.
Celkem představení jsem as odbyl dosti nejapně,
leč kdy Pavlinka potom, děva starší, zač'la německy
a k ní: »Česky jenom, neb Čech to nade mne litější,«
přítel v úsměvu řek', rozvázala též se mi ústa:
»Jak mne těší, v kraji tom tak sličné Češky nalézti!«
Avšak Pavla čilá ve smíchu popírala bujném:
»Ó nikoliv, pane můj! Váš přítel horlivě arci
touží zčeštiti nás, trochu češtiny též jsme pochytly
prosté, z úst lidu jen; však Němkyně zůstanem' obě,
germánská jest již naše krev, řeč matky a duch náš,
tak jsme vyrostly celé na zdejší půdě německé «
»Vskutku ryzí,« zavolal jsem já, »tuto půda německá!
Vlastislav hlaholí germánsky a Skalka i Teplá,
Košťál onde šedý germánské zvěsti vypráví
a jmena všechna kolem jsou hlasní svědci němectví!
Ó, by povídati moh' ten každý kámen a stezník,
což by vyprávěl vám o zlobách minulosti nedávné,
jež ten zněmčily dol, jak před tím urvaly Slávě

vlasť onu nesmírnou nad Sálou, k Odře a Baltu
povraždivše celé mnohočetné národy slávské!«
»Tak, hochu! Dík za pomoc!« vece druh. »Teď
potřeme bohdá
pych Thusneldy naší, s níž od roku boj vedu perný.
Aj, Thusnelda, jejíž v dole Sázavy stála kolébka,
v němžto její roditel, ryze české jméno mající,
léta pobyl dlouhá. — Ó žel, že po kraji českém
Germánek takových doposud bez počtu nacházíš!«

Žertem takto polou, z pola vážně se jitřila půtka,
až ji ukončil mrak, jenž oblohu náhle pozastřel.
Dívčiny rychle domů před blízkým chvátaly deštěm
a s nimi já i Hynek; byl zámek velmi blizoučko,
již za chvilku malou prchající vítala Skalka.
Pod kulatou tu věží, na skalisku chmurně trčící,
zbytkem rozkotané, starodávné tvrzky rytířské,
k srázu se těsně tulí dům panský stavby novější,
prostě jen ozdobený — ředitel v něm statku obývá.
Ochranných domu vrat jsme v pospěchu právě dostihli,
když lupením sadu již zachřestily krůpěje těžké.

Na dvůr z chodby malé pan Čacký právě vyhlédal,
sličných dívek otec; tam krátká odbyta ihned
formule představení. Byl bodrý pán to a vlídný,
nakloněný k žertům. Když hodlal přítel uvésti
v písařský mne pokoj, sám ve své zval mě obydlí,
a hned v komnatu veď' hostinskou v patře hořejším,
kdež choť pyšnější obřadně uvítala hosta.
Na stůl, rychle krytý, zákusky tu dívky přinesly,
s lahví šťávy libé, již čacká réva vydává
v Žernosekách blízkých, svým vínem dávno slynoucích.

Nejprve, jak bývá, povolání skytlo společné
látku našim hovorům; stav setby a žatva budoucí,
ovčín, stáje a chlév, rybníků výnos i zahrad,
trud s čeledí a lidem, rozličná v úřadu svízel
podnět rozmanitý sdílnosti podávaly družné,
až pak šíře zapřeď pan Čacký rozmluvy pásmo.
Duch vzdělaný z jeho slov se jevil, zvlášť krásy milovný,
známosť knih nemalá, v umění též obliba vroucí.
V zápalu před hostem hojnými se obrazy pyšnil,
jež skupením vkusným stěny komnaty krášlily vůkol.
Pak na proudy maní politické zábava přešla,
a znova dotk' se hovor vlastenských zásad a cílů.
Pochvaloval domu pán sice věrnou k otčině lásku,
leč ryze českých snah jemnými se ostny dotýkal,
Hynkovu horkou krev k boji leckdy vyzývaje žertem.

Avšak ve svoji řeč blahovolně i češtinu míchal,
ač jeho družka hrdá s nelibostí nesla to zřejmou.
A když do sporu pak sama hodlala břitce zasáhnout,
zveď muž sklenku plnou, rozmarně ukončuje půtku:
»Aj, k veselí tuto nás číš vína jarého pozývá,
s oblohy hosť nám spaď z nenadání k zábavě družné —
nač tu chvíli milou v šarvátce utráceti marné?!
V noc kdyby vedla se dál, přec každý zůstane při svém.
Já sic víry nemám, že zdar té vzejde myšlence,
jíž tak mocně planou vaše bujné skráně mladistvé,
leckdy také žertem proti Hynkovi chápu se dřevce,
avšak nechci mu brát onu víru, ni vám, pane Živso!
Jeť temeniště její v ideálním povzletu krásném,
jenž tak pěkně sluší době mládí, krášle i starce —
nuž, toto světlo nebes hruď lidskou stále zahřívej!«

Ve shodu přátelskou tré zvučně zacinkalo číší.

Venku zatím hrozivá za krátko se přehnala mračna,
kraj zakalivše smavý jen spěšně lijáku přeháňkou.
Oknem slunce paprsk zas v komnatu vábně zasvítil,
v mladších touhu budil po svíží prostoře volné.
S dívkami nás prozatím pan Čacký vlídně propustil,
by k věži nás vetché na skalky vrcholku dovedly.

Ke straně zámku malá tam příkře se výšina chýlí,
avšak dále za ním zponenáhla se k úvalu níží;
po svahu zřízen sad; v něm cestka nejedna se kroutí,
jíž k věži dávnověké na vrchol vystoupiti možno.
Krůpěje hojně dosud zelení prosvítaly čerstvou
a hle! i stezky sadu, zmyty deštěm, leskly se divně
zábleskem těkavým jak hvězdkami žárně rudými:
teď tu a tamhle opět se v písku zajiskřilo vlhkém,
někdy sterým zasršel světlem na slunka paprscích,
jak vídáme zimou démantky se po sněhu míhat.
Bylť písek navezen z blízkého ložiska granátů,
jež v kraji tomto chová ve štědrém otčina klíně;
z písku se větší druh vypláchne a pečlivě brousí,
avšak hojně potom zůstává ještě zrnéček
drobných v náplavu tom, nevhodných práci brusičské —
tyť vláhou omyté v cestičky se jiskřily písku.

Kraj též smál se celý rozkošně po koupeli jarní:
čerstvá níže zeleň souvislých zářila zahrad,
z nich zlatě osloněné prohlédaly domky a mlýny;
dál, zelenou listím, hlavu týčila hůra Sutomská,
Košťálov zase tam své vážné trosky vypínal, —
jak diadém skvostný v jase slunka mu blýskaly na lbi.

Od něho přes dolinu pjal skvostný v obloze půlkruh
až na protější vrch duhy oblouk sedmibarevný,
jak by tam otvořená se vzpínala nad nimi brána,
jíž v pozadí se jevil nad modrou nížiny dálkou
stín Hazmburka šerý v divovábném obrysu lehkém.

Osvěžený prškou vzduch šířil ňadra lahodný,
silná vůně sadů rozkošně opájela smysly,
ten svit slunce vlahý a všechna ta krása okolní
s vínem prv požitým ducha slastným jímaly kouzlem:
Svět se mi tehdy jevil v nejkrasším rouchu pohádky,
kraj ten zářemi hrál, jak ve snu je vídati pouze:
sílily tento přelud samy lesklé v cestě granátky.

S Hynkem Pavla čilá po stezkách pílila napřed,
tu hned, hned zase tam jich družný smích se ozýval;
jak dítek dvé nezvedených se škádlili stále.
Já s mladší, Marií, opodál jsem volněji kráčel,
mlčky po delší čas; neb spoutal všecky myšlenky
krásy okolní čar, k tomu blízké půvaby dívčí:
Postava jedné z nich ztepilá čile hrála přede mnou
v rouchu barev světlých, velkému podobna motýlu;
a smích, hlas veselý zněl z úst jí zvonky zlatými;
se mnou krok co druhá zachovávala, v ostychu nížíc
tvář tiše usměvavou, jíž červeň krášlila svíží,
z pod řasy hedvábné zříc se strany na mne pokradmu,
s růží sobě hrajíc, jíž v ňadra si zatkla pučící — —
O jsou chvíle blahé, jež skýtá v rozkoši divné
jednou pouze život, jež nikdy se více nevrátí
v stejné kráse plné; jen v paměti navždy se chrání,
a když na hlavy nám sněhy zimné sechvěje stáří,
ještě tu vůně jejich nám pozdravy máje vracívá. —

*

Chvíle taká pod Skalky věží rozkvetla mi tehdáž
a v mé srdce mladé nenadále zavítala láska.«

Krátkým odmlčením v upomínky se Živsa pohroužil,
vlhkým utkvěv okem na družce, pamětnici dob těch,
jíž v řase teď sklopené též slastná zářila vláha —
snad že v okamžiku tom v choti věrné líci povadlém
zřel zase čerstvý nach rozkošné tváře panenské,
jež tam pod Skalkou kdysi srdce zanítila mládci.

Pak dál vypravoval: »Když shůry se ozvala hádka,
jíž zase Hynku na příč své hájila Pavla němectví,
já, mlčení přerušiv, průvodkyně své se otázal:
»Stejný váš-li je soud, upřímně mi, slečno, povězte?
Sestře-li ve sporu tom dáváte za pravdu a právo?«
Dívka mi odvětila, vzhlédnuvši ostýchavě ke mně:
»Žertem sestra jenom klade věčný Hynkovi odpor.
Víť ona dobře také, českého že původu rod náš:
bylť z Prahy matčin otec, Češi pouzí otcovi předci.
Záhy opustil sic kraj rodný, stav se sirotkem,
pak v okolí změněném zvuky české málo zasléchal;
však jazykem rodným přece v rozmluvě bez vady vládne,
prostou arci řečí. Leč matka neráda i těžce
česky mluví, neb z dětských let vychována německy
měšťanskou rodinou, v Praze od věku sídlo mající.
Nám v řeči té rovněž vychování veskrze dáno,
dítka německé již na kolébce uspávaly písně,
první ze rtů jejich zaznívalo slůvko německé,
týmž hlaholem první modlitba se k obloze nesla,
jím pokojík dívčí, jím znívala jizba domácí,
tím jazykem první vědomosti otevřena brána
a z jeho básníků duše dívek ukájela žízeň
po zdroji dobra i krás — — Nuž, divno-li, srdce že váhá

v nevděku zapřít řeč, s níž z dětství snoubeno všecko,
co mně milé a drahé, co vznáší nitro a šlechtí? «

»Chápu to, slečno milá,« já přiznal v odvětu vroucím.
»Avšak nutno v oběť vše to národu svému přinésti.
On k vám, ku dceři své, má starší právo, světější,
než sám váš roditel, vaše matka i sestry a bratři.
On kdys témě hrdé mezi národy volně vypínal,
až pak v bídy propasť jej sklátila sudby nepřízeň,
záhubě zdál se vydán, vlastní jej opouštěly dítky;
leč hubičům navzdor zas týčí skráně pokleslé
a své dítky volá zas všecky, by podporu skytly —
aj, zdali dítko jaké, když poznalo otce chudého,
může se vymlouvat, v cizotách že ztrávilo dětství,
vrah že mu z útlé již duše vyrval příznaky rodné,
smí-li zas otce zapřít, dál sloužiti rabsky cizincům?!
Zdaž setřásti nemá spíš veškery cetky cizácké,
chvátati v rodnou chýš, kam přírody hlas ho pobádá?!
Vás krve české vrah již ve své spáry uchvátil —
nuž nestydno-li vám, jemu volnou zůstati žertvou?
Vy jste jazyk rodný jen v útlaku poznala mrzkém,
však miliony vašich jím z dávna promlouvaly předků,
on kdys touto zemí hlaholil sám s konce do konce,
s těchto hradů zníval, jež truchlí v rozvalu vůkol,
s trůnů pyšně zvučel, jím hřímala vojska přeslavná,
před věky již vzdělanosti květem rozkošně se pyšnil . . .
Ač je ponížen teď, z kob panské pýchy vyhoštěn,
ač bezmála jenom z chat nízkých již se ozývá
a kruh pouze malý vzdělaných jej nadšeně pěstí,
přec již dosti plodův neskrovné hodnoty dává,
slouží zápolu věd, své má též pěvce lahodné.
Sok jeho arci boháč, s nímž v závod jíti nemůže;
než kdyby žebrák byl, nejchudší na světě šírém,

národa mého jazyk, tím spíše by kázalo srdce
vší mu silou přispět, by v brzku jiným se vyrovnal.
Ó, k němu přilněte jen, pak dá vám poznati krásy,
jichžto cizí neskytne jazyk, nechť valně bohatší.
K národu vraťte se již, poznáte, že lásky je hodným,
víc všeho drah bude vám. Onť hojnou náhradu skytne,
za vše, co služba cizí vám dávala krásy a dobra. —
A rcete, sám-li není ten zápal k národu čistý
z nejsladších pocitů, jež krášlí srdce a šlechtí?«

S vážným řekla zorem: »Můj duch již často se chýlil
k té blahověsti nové, již druh váš horlivě hlásal,
a když káže ji teď ret váš výmluvněji ještě,
cítím, srdce celé že k ní se nadobro přidává.
Však povězte, co můž' v tom zápase síly nerovné,
jenž ramenou mužných, bohatýrské odvahy žádá,
dívka slabá, v tom koutě hluchém, jenž dávno poklesnul
v žertvu cizím, sama předků řeč jen málo znající?«

»Vůle stačí,« já nadšeně řck', »ta všechno přemůže!
A v boji těžkém nám třeba něžné podpory ženské,
jež by rukou jemnou znoj stírala únavy s lící
a vroucím pohledem nám čerstvé vlévala síly.
Muž vede za vlasť boj, žena krb jí laskavě chrání —
v souzvuku tom lepší nám vykvete národa příští.
Ó, již slibte, drahá, žeť této korouhvi posvátné
od té chvíle celou chcete sloužiti věrně bytostí!«

K ní má vznesla se dlaň, zraky utkvěly v líci milostném.
Tváře zaplály její, ruch vzedmul ňadra panenská
a v ruce mé vztažené dlaň náhle se zachvěla hebká,
zrak ponořil se vlahý v mou líc, v oko nadšeně žárné
a dvé tehdy duší v tom pohledu sešlo se navždy . . .

V tom hlas Pavly čilé, jež s Hynkem dospěla cíle,
slastný styk přerušil. K nim volně my stoupali výše,
věž kde sivá, kulatá zubaté povznášela témě.

Jarní slunce zatím ve skvoucí kráse zapadlo,
odleskem nachovým Hazmburku se zarděla výspa
nad rovinou dálnou, v moře stínů již se halící;
stín jeho dvouvěžatý jak zrudlý útvar oblačný
krásně a divně planul, báječné sídlo z rubínů.
Blízké výšiny též v růžné se odívaly páry,
sem tam v barvu fial, postupně hnědly a bledly,
soumraku křídlo šeré se zvolna ukládalo v úval
a v tom z houště keřů pod strání níže kvetoucích
v božský tryskla večer nenadále slavíkova píseň:
perlami těchto zvuků ve stesku a slasti a touze
rázem všechno vypěl, vše, co tehdáž v útrobě vlálo
ztichlým bezděky nám, co zmítalo sladce mi srdcem,
když jsem bezděky jal znova v útaji ručku milostnou,
jež v ruce prodlela mé — v jich záchvěvu srdce
se třásla . . .

Od té chvíle blahé já častěji koňmo i pěšky
k úvalu pod Sutomí toužebnou cestu konával,
a když listy suché oprchávaly podzimu větrem,
šťastné lásce mojí nejkrásněji zářila vesna,
jižto tichá rodičů mé dívky provázela přízeň.

Na štědrý mne večer k sobě Čacký laskavě pozval.
Jasný slunce paprsk, hraje po sněhu pěkně umrzlém,
k pouti pěší mne pobíd', jíž byl jsem vezdy milovník.
A věru rozkošné bylo tehdáž mé putování,
ač severák ostrý uši, líc mou štiplavě žíhal:

vždyť žár lásky planul v mém nitru a srdce zahříval
a krok můj myšlénky jaré předbíhaly plesně,
jak v sněhu jiskry kolem jasnými hrajíce pablesky.
A když v pouti konec s nebe velké vločky bělostné
začly se hustě sypat, mně zdálo se, jak by to s oblak
na hlavu slétala mou laškovných hejna motýlů.

Však za to podvečerem dostihnuv Skalky konečně,
smíchu tržil jsem dost, maje do směsi červenomodré
zbarveny líce mrazem, jíním ostříbřeny vousy,
vločkami bílý šat, podoben sněžnému panáku.
Ovšem záhy čilost zkřehlým se navrátila údům
v komnatě útulné, kde v kamnech praskalo vábně,
a v mé dívky milé výmluvném pohledu vroucím,
s níž jsem v brzku našel k důvěrné rozmluvě koutek.
S díky tichými po té můj skrovný vítala dárek,
v pěkné vazbě nové zábavnou přílohu »Věnce«,
v nížto »Mařence drahé« jsem napsal na kraji listu.
Neb věru zázračnou učitelkou jí byla láska:
se rtů již naše řeč jí splývala volně a rychle,
přízvuk trošku cizí jen zvláštní pro mne dodával
kouzlo jejím hovorům; knihy české čítala pěkně;
jakž takž česky také mé vroucí splácela lístky.

Když k zákusce potom kvas dospěl štědrovečerní,
pan Čacký z večeřadla chodem vytratil se tajemným
a hned zvonce hlahol z vedlejší komnaty zazněl.
V úprku po hlase tom dvé pádilo plesně hošíků,
dívek bratři malí; veselá též chvátala Pavla
v smíchu, potlesku rukou; ostatní volněji posléz.
Pod zeleným smrčkem, zářícím v okrase hojné,
na stole, po stolicích kol pestré vábily dárky.

První arci zřetel k sobě poutaly dárky maličkých,
knížky a hračky mnohé, dvoje posléz předměty divné,
jež hoši obraceli, v nesnázích, co s nimi vlastně,
až za smíchu druhých rozluštěna záhada perná:
byl to župánků pár, k tomu pěkné čapky domácí,
kvítkované, pestré, se střapcem po straně dlouhým.
Mělť veselý jich otec též nápady někdy bizarní
a v smích dal se nyní, slzy až po tváři mu tekly,
když podobičky malé, skoro stejné výšky a tváře,
oblečené spatřil v té úpravě vážně šosácké,
k jich pohybům rtuťovým dvojnásob směšně slušící.

Dar tu i pro mne ležel: zápisník vazby překrásné
a v něm, práce lepé, ozdobná do knihy vložka,
v níž z Kollára se lesk', vetkán perličkami nápis:
»Ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvitne.«

Z pohledu dívky drahé jsem poznal, čí je to práce;
vroucí díky moje přijala v růměnci radostném.
Leč s omluvou ředitel žertovnou ke mně přistoupil:
»Hodným zvlášť jste nebyl, že přál Vám skoupě Ježíšek.«

»Ó, mně to dražší dar,« na to já, »nad poklady králů,
již pro tu ručku milou, jež tak ho vykrášlila pilně,«
a vhodné použil jsem dychtivě příležitosti,
vážně a vroucně dodav: »Však štěstí by mně vykvetlo
největší, kdyby mou byla též ona ručka milostná.«

Všichni utichli kolem, tou vážnou dotknuti chvílí.
Zvážněl též ředitel. Leč matku obemkla Mařenka
a tvář rozžhavenou jí k ňadrům schýlila cudně.

»Nejsme slepí ni hluší,« pan Čacký vážně promlouval,
»poznal jsem brzy lásku obou, již napřed uvážil,
jak mám odpovědět na přání, jež mi jevíte.
Čestný muž jste, ryzí, bezpečný vám kyne úřad,
postup ještě potom; nuž, pevné zřiďte si bydlo,
já svou dcerku vaší rád péči a lásce odevzdám —
dítě to dobré jest — kéž Bůh vám popřeje štěstí!«

Chvěl se mu hlas, zraky vlhly také, svou náruč
otevřel.
Objal jsem ho blažen, pak matku i Pavlu políbil.
Hynka i hošky malé; lidi byl bych všecky zulíbal.
Pak svou dívku teprv, jež v roh se uchýlila temný,
tam jsem v pláči našel; bylť ovšem pláč to radosti.

Pozdě nocí šum, smích a hovor se z komnaty ještě
nesly tichým okolím, jež stříbřila záře měsíčná.
Štíhlé sklenky kolem s kouřícím cinkaly punčem,
vznášeny v rozmarném napořád přípitku i vážném,
ze skořepin, s olovem vánoční sváděny čáry
a s dámou, dominem různé se střídaly žerty.
Zvlášť pana Čackého smích, hlas tomu rozruchu vládl,
škádlícího pořád hochy, punčem třeštivě bujné,
jimž pro čepičku, župan vážné hodnosti udílel
(šťasten, s dětmi vesel, sám dítětem odpola stal se),
»pan rada« s »assessorem« však cti stavu nedbali
valně,
rejdili bez rozumu, dvěma šídlům háje podobni,
až jen lítaly kol jich čapky a střapce župánků.

Však též Pavla čilá s Hynkem se škádlili dosti,
ač s družným šepotem k sobě někdy přikláněli tváře
a k ní mnohdy onen jako blouznivě pohled upíral.

Neb Thusneldu Hynek již dávno ve Vlastu obrátil
a přes půtky tuhé, doposud jež sváděli rádi,
zjevná srdce jejich navzájem poutala přízeň;
zdálo se, že stejný jako nám jim vykvete úděl;
avšak sudba jiná veselé byla určena Pavle.

Marně mi po svátcích své Čacký sáně nabízel
k jízdě domů; já pouti pěší rozhodně si žádal.
S Hynkem cesty mě kus veliký vyprovázely dívky.
V Pavle rarach žertů brzy zahrál v rozmaru bujném
a sněhu závěje kol jí vhodnou látku poskytly:
ručky její bílou za chvíli upleskaly kouli
a dřív, než se nadál, šíj' Hynkovu rázně zasáhla.
On bez rozpaku jí střelu stejnou v odvetu poslal,
a hned boj se lítý rozpoutal ve sněhu cesty,
až mimovolně i nás, moudřejší ve předu párek,
vír jeho zachvátil. V běhu prudkém, v útěku, honbě
sem tam v před i na zad čtvero svižných pádilo postav,
smích zněl, křik veselý, sněhové hbitě lítaly koule,
o hlavy, bedra soků se v nárazu rozprašujíce.
Nedbaly dívky rukou okřehlých, nedbaly jíní,
jež vlas rozčeřený jim lehkým krášlilo pudrem,
tak že z dob rokoka připomínal účesy divné,
kdežto na líci jejich, zářící ve blahu dětském,
mráz, běh, rozjaření nach broskve vykouzlily vábný.
Zejmena Pavla letem jak vážka se míhala semtam,
všecka hořic vzrušením veselým, ve smíchu radostném. —
Ó jak mnohdy osud nejblažší chvilku vyčíhá,
by střelu záhubnou nám zákeřnicky uchystal!

Když jsem po hře naší, dost ještě Mařence pošeptav
a s ní předlouhým pak rozloučiv se polibkem,
Pavlinu dlaň stisknul, jí v rozchodu v očka popatřil,

zdaž bylo možno tušit, již nikdy že více neuzřím
zrak ten věčně smavý, hostící hejno rarášků?

Bujný ve sněhu rej hrob časný Pavle uchystal.
Již den po hře naší rozpálena v lůžko ulehla.
Nevstala víc; smrt líbeznou tuto růži utrhla.
Již jen v rakvi bledou jsem spatřil mrtvolu, krásnou,
křížem ručky tuhé, jež hrávaly dětsky čilostí,
zavřena víčka očí, veselím jež zářily stále —
pouze na líci bledém, kol rtů cos ještě uvázlo,
jak pel, stín kmitavý prchlého smíchu motýla« —

Vypravěč na chvíli utich', hlavu do dlaně chýle;
choť jeho truchlivě též rosy krůpěj stírala s líce,
jež jí sprchla s očí v upomínce na sestru nebožku.

»Takto dušička milá do hvězdné říše ulétla,«
statkář pokračoval v upomínce na příběhy mládí,
»a s ní, zdálo se, též půl Hynkovy mysli uprchlo.
Kam jeho děl se oheň, kam rozmar bujně kypící?
Zhas' v oku lesk bujarý, smích zřídka mu na rty
zabloudil
a smích byl to divý, spíš úsměv trpce bolestný,
truchlé zádumy stín blednoucí líce opřádal —
jedva že poznal jsem švarného druhdy jonáka,
když zas prvně potom na Skalku mě láska přivedla.

Však mé touze také v příč závadu kladla nejednu
sudba nepříchylná. Rok dlouhý ještě se vláčel,
než kraj tento milý mně vhodné bydlo uchystal,
než Velemínský dvůr mně skytnul, správci mladému,
skromné hnízdo teplé pro věrnou družku životní.

Štědrý byl zase den, s novinou když touto radostnou
jsem na saních zvonivých ke Skalce za soumraku
vichřil.
Však přec tento večer nás chmůra opřádala teskná
tísníc všecku radost; v upomínkách stále se míhal
stín té tváře milé, jež v rodném scházela kroužku —
rok tomu, ještě čilá tu v zábavě postava hrála,
s kouzlem vesny jarým, laškovná svítila očka,
ještě tu smích veselý zazníval dívčiny krásné —
a dnes prázdno je tam, kde stávalo Pavlino křeslo
Hynkovi po pravici, v sen chmurný jenž se tu hrouží.

Mně však lásky blahem přece hruď prochvívala
blízkost
té, jež záhy mojí měla státi se na věky družkou;
dlaň moje našla její, zrak do zraku slastně se hroužil
a slovo mé šepotem jí líčilo dvůr Velemínský,
skromný správce domek, příjemnou vedle zahrádku,
brdskou vísku tichou ve hvozdném věnci pahorků,
tam kde pozemský ráj nám pokvete v lásce a míru.
Čacký s chlapci zatím rozličné skládal obrázky
z kostek pestrobokých, jež v lesklém cetkami pouzdru
z dárků rozmanitých dnes přední obliby došly.
Choť jeho rovně tichou měla účast v zábavě dítek.
Až kdy ke hříčkám svým hlavy ospale chýlili chlapci,
tuť ředitel s dotazem: »Čas v ložnici jít?« se obrátil
k Hynkovi, jenž tu seděl něm, v zasmušilosti netečné.
»Či snad na mši Sutom vás láká ještě, na jitřní?« —
V odvět jedva Hynek cos neslyšitelně zamumlal.
Leč zaň rozjařená v ruce rychle zatleskla Mařenka:
»O všici půjdeme tam. Toť krásná pouť bude noční!«
Avšak matka její rozhodně prohlásila odpor
a s ní v souhlase choť, jen v žertu že Hynka se tázal —

»Kdož by do výše nocí se drápal po sněhu mrazném
v kostela chlad ledový — jen pomni na Pavlu
chudinku! —
K ránu necháme tu pouť; teď v teplé půjdeme lůžko!«

Hned noci dobré přál můj soudruh a jizbu opustil.
Játˇ ovšem s milenou dívkou trochu déle se loučil,
a když v chodbu vyšed, bych vzhůru do ložnice bral se,
ještě zamířil jsem na zastávku do Hynkovy jizby,
vrátný zprávu mi dal, že přítel zámek opustil,
na mši zašel jitřní as v kostel jistě Sutomský.
Tuť v duši rozjařenou nezdolná touha mi padla,
též se projíti nocí překrásnou v prostoru volném,
šťastný skončiti den posvátným Betlemu kouzlem.

Nikdy v paměti mé nezanikne ta cesta čarovná!
Noc byla jasná tak, že všechno se kreslilo zřejmě
vůkol po krajině: stromoví, postříbřeno jíním;
štíty domův a chatek, jichž stíny se temněly přesně
na sněhu zářícím; v led ztuhlá prouha potůčka;
rozbořená hradu věž; též obrysy výšin okolních
velkolepé, blíž, dál až k výspě Zajícova temné —
bílé všechno kolem, v cudné jak říze nevěsty,
perlami krumplované, odlesky to záře měsíční.
Nad labutí krásou té vnadné kotliny horské
vzpínala šírý kruh tmavomodrá klenba nebeská,
hvězd rojením hustým v démantném lesku planoucí.

Též dole v úvalu kol kmitavá se blyštila světla,
okna to zářící sváteční ještě radostí.
A z domkův tu a tam se hřížily postavy temné;
v hloučcích, jednotlivé jako pásmem vzhůru se táhly
tam, kde Sutomský chrám, nad vískou výše ležící,

shlížel do krajiny, světlými pozývaje okny
a hlaholem slavným zvonu svého ty chodce pobožné.

Ohléd' jsem se na zad. Tam rovněž svítila ještě
okna milenky mojí jak dvojná zornice jasná
zámku, šerého jinak, ve spánek pohrobeného.
Tam v komnatce tiché bdí ještě milenka a ke mně
jistě letí tužbou, jak vzdech můj k ní tu zalétá.

Šel jsem dál opojen svou láskou, půlnoci zimní
krásou neskonalou, jež v nádheře plála podivné
jiskrami démantů ve stříbře a v úbělu čistém
a zvonu jasný hlas s hudbou v mém nitru tajemnou
božskou harmonií se slíval v hymny radostné.
Když pak nad Sutomí jsem dostoup' kostela vísky,
ačkoli nezněly tam pastýřské písně ty české,
jež tak rád jako hoch jsem v rodné vesnici slýchal,
přec v mém nitru i tam vánoční nálada svitla
září dětsky blahou jak divná hvězda Betlemská;
mněl jsem, s hůry že kůr andělský plesně mi hlásá
štěstí navždy a mír ve věrné náruči lásky
a rty mají k nebesům převroucí šeptaly díky.

Leč jako stín v mé útroby zář se vplížila náhle
představa sudby kruté, jež přítele mého zasáhla,
a zraky mé po chrámu kolem vyhledávaly Hynka;
však nespatřily jej; ni když pak ukončena jitřní,
soudruha neshléd' jsem v davu vyšlém z kostela, kůru.

Avšak tíže a tíž' na srdce doléhala soustrast
s neštěstím druhovým, myšlenka na dívčinu sličnou,
na zraky rozkošné, z nichž plála mu hvězda milosti,
než z nenadání tak v zem černou navždy zapadla...

Bezděky od kostela krok můj po stráni zamířil
tam, kde samotno podál pole mrtvých v ohradě nízké
dřímalo zasmušile v té noční nádheře zimní.

V něm bylo jasně vidět rovy prosté, hustě zaváté,
jak vlny úbělové, řady křížů v okrase jíní,
v úponkách ledových, jiskřících v záři měsíční.
Nad mohylou jednou smutnící anděl ukláněl
světlý křídla mramor; k jeho krásné líci bělostné
cypříš zasněžená své témě přitoulela dumné.
Avšak vedle jinou jsem spatřil postavu temnou;
stála tu bez pohybu, ztrnulá, skráň do dlaně chýlíc;
zdvihla ji náhle nyní — já poznal přítele Hynka.

V mrtvých sídlo vešed, já k soudruhu mlčky přistoupil,
stisk' jeho dlaň studenou, s ním postál u hrobu dumně,
nechtě slovem porušit posvátnou chvíli bolesti.

Leč kdy posléze Hynek sám v povzdechu: »Pojďme!«
zašeptal
a když pospolu pak jsme z truchlé ohrady vyšli,
tu jsem průchodu přál řeči na rty se mocně deroucí:
»Šťastný špatně umí nešťastným útěchu dávat,
však přece upřímnou radu soudruha vlídně vyslechneš.
Proč neustále jenom znovu palnou jitřiti ránu?
Spíše zapomnít hleď, tlum těžké útrapy nitra,
jež dřív, později čas, běh přírody jistě vyléčí.
Po ztraceném ni o platno není jen teskniti věčně,
v žalných tlíti dumách a svým jen žíti bolestem.
Živ jsi pro bratry také; máš na světě, v okruhu rodném
úkoly ještě mnohé, důstojné cíle životní.«

Druh můj odpověděl: »Ó nemni, že zoufale hroužím
zrak svůj v ránu ňader, že trýzní stále krvácí.
Vím, ach, nikdy že víc té krásné hvězdy nenajdu,
jež mi plnou vysvitla cenou, když navždy zapadla,
nikdy její milená v mém srdci nezajde památka;
s trpkým však želením i slastný cit mně přináší:
postava stále její, nadzemskou prodchnuta září,
zrak mi blaží vnitřní, v čistějším půvabu ještě,
a v mých často dumách rozkošný laškuje úsměv
tváří roztomilých, jak světlý ráje motýlek.
Víš, jak skepse dravá v duše hloub mi pohřížila drápy,
však teď duch se kochá v nadzemských zákmitu říší;
ať je to pouhý sen, Fata Morgana touhy šalebné,
útěchu tam nalezám, oddávám mystiky kouzlu
blouznivě nitro celé; ve slastném záchvěvu cítím
blízkost družky milé a slýchám šepty lahodné.
Pustý pro mne je svět; však s ní v mé útrobě zůstal
mých ideálů jas. Ba, příteli, věř mi, že toužím
v boj krvavý za ně jít, tam smrt podstoupiti práhnu,
jež děsu pro mě nemá, spíš vábíc v lůno tajemné —«

K obloze záře plné svůj toužný pohled obrátil;
mlčky potom ke Skalce tiché jsme kráčeli dále.

Když nato sličný máj znovu v bílá oblaka květná
rozkošnou přioděl, bohatou sady kotlinu horskou,
tehdy Sutomský chrám šťastného mě státi uhlídal
vedle nevěsty milé, jež vzácnou zářila krásou
v bílém rouše celá, v rudolesklém šperku granátů.
A kněz, Čech věrný, slova česká v obřady vetkal —
prvně tu po staletích snad v útrobě chrámku starého
zazněla poznovu řeč, jíž kraj ten dřív se ozýval.

Pak Velemínský dvůr novomanžely vlídně uvítal,
rok nám klidně plynul ve štěstí, lásce i práci,
až v tu selanku tichou ony jarní bouře zalehly,
v nichž volnosti dechem na krátko Evrópa okřála.
A když vojska mocí svatodušní potlačen odpor,
tu kdys pod večerem zaťukal host na dvéře pozdní
a v mou jizbu vešel muž v šírém plášti zakuklen,
tvář maje zastřenu též límcem ve stínu klobouku.
Sňal jej, z temna vlasův obvazku zasvitnulo plátno;
nad límcem shrnutým jsem poznal — Hynkovy líce.
On však na rty vložil prst rychle a dvéře uzamknul.
Pak nám žasnoucím své příběhy šeptmo vylíčil:
jak na počátku ruchu hned klidnou Skalku opustiv,
do Prahy pospíšil, ponořil se do víru jarého,
ve zbrani vojsku čelil, až krátký utlumen odboj.
»Lehce jenom hlavu mou neškodná koule zasáhla;
zdráv jsem ještě, silen,« své končil vypravování,
»a když vlasti naší již prospěti rámě nemůže,
jinde ho dílo čeká ve prospěch Slávie velké.
V Tatrách onde sirých, v jihu na břehu Sávy a Drávy
bratři tasí svůj meč, by sklátili jařmo potupné,
jímžto Maďar zpupný jim svírá od věku šíje;
sám svobody chtěje mít, kuje rabská pouta jinému.
Nuž poukryj mě na čas, než vhodnou cestu si najdu,
bych smečkám pochopů tam k Váhu či Sávě uniknul.«

Já mu nadarmo hleděl smělobujný zviklati záměr;
zůstal pevně na něm. Již za dnů málo se vybral,
chráněn přestrojením, na krušnou z otčiny cestu.
Hvozdem kus daleký jsem soudruha ještě provázel,
s ním ve smutku, slzách a zlé se předtuše loučil.

Dlouho po té žádná o prchlém zpráva nedošla,
až nenadálá zvěst mým srdcem prudce zatřásla:
Pad' v boji u Březové ve skrovném vojsku slovenském,
za svobodu bratří svoji krev lil — tekla nadarmo!
Neznámý si našel hrob na svahu Tatry velebné.
A mně na mysli druhý hned hrob vytanul: v dole
krásném
pod Sutomí, slova Hynkova též v noci tehdy památné —
Dostih' cíle tužeb — nad mroucím jistě nachýlil
obraz Pavly drahé líc vábnou v úsměvu rajském...

Leč kam bezděčná upomínka mě volně zanesla
v dávné chvíle blahé, však též i v příběhy žalné,
k té poutní veselé slavnosti se málo hodící!«

»Vskutku to krásný los,« vece Václav, »takto zemříti
za snahu posvátnou, v duši zář ideálu drahého.
Což dát více život můž' nad skon tento velebný?
Nic, leda trud všední, oklamání, rozčarování —«

Jemně namítal otec: »Soud rychlý mládeže burné!
Zemřel krásně Hynek; leč krev jeho tekla nadarmo
Snad moh' žíti dosud; čas byl by žalosti vyléčil,
prací ještě tichou moh' platně prospívati vlasti.
Štěstí všecko není v jarošumné číši mladosti;
slastí dosti chová, vznešené i krásy duševní
stáří ještě pohár, nechť prchla mu síla opojná,
nechť i zatrpklý dost; duch pod vlasy ještě šedými,
až vystřízlivělý, ideál svůj může si chránit.«

»Tak dí arci rozum« — na to Václav — »střízlivě
moudrý;
avšak čin veliký neklíčí z rozvahy chladné,

velkost, krása pravá jen v zápalu roste mladistvém,
jenžto život vidinám jasným rád v žertvu podává.
Krev, jež tak se roní, neprýští nikdy nadarmo,
dříve či později zdar z ní národu, lidstvu vyrůstá.
Zdaž vnuku po staletích smrt předka za pravdu a právo
hruď plamenem božským k boji posvátnému nenítí?
Národ stál by jinak, kdyby mládců Hynkovi rovných
víc byl tehdy choval; však mládeži arci nynější
špatně ta výtka sluší, dokavad též skutky jarými
místo řečí sebe krásnějších pochlubit se nemůže.«

»Pravdy tu velká část,« vmísil se do rozpravy Jiskra
»Krev trochu bouřnější věru nám by prospěla dobře,
aspoň jiskra do žil z té dávné výhně husitské —
tak hle po nás zpupná ledačís noha troufale deptá.
Ovšem, řeč tu planá nepomůže o předku hrdinském
však dá bůh, že i žár ke skutku se najde pravému,
až doba rozhodná bude českou zkoušeti sílu «

V tom pohybem náhlým pana Martina židle zavrzla,
ku předu povznes' dlaň, rtoma pohnul, témě povypjal,
upřel do vzduchu zrak, jak sebrat chtěl by myšlenky;
pak ruka klesla mu zas, v šos volně se hroužila dlouhý
a z něho ohmatanou, vetchou tabatěrku vynesla,
malbou ozdobené, podlouhlé víčko otevřev,
šňupce kolem pánům s vážnými posuňky nabízel.

»Tak, pane Martine, tak!« chválil potutelně polesný
»Vhod tabatěrka vaše v náš zápal střízlivě mísí
moudré rozvahy klid, jenž zdroj má v rozhledu širším
Nuž, zanecháme raděj' politických záležitostí —
beztoho málo baví pleť krásnou — pravda-li, dámy?«

Vskutku paničky zatím se v rozmluvu zabraly šeptem
o krůtách, slepicích a drobné péči domácí,
Jitku zatáhše také v kruh zábavy této poboční.
Pouze Liduška řečem naslouchala dychtivě mužským
azvlášť Václavovi lpěla na rtech vroucně mluvících.

Naproti zasmušile v ruku Bohdan líce ukláněl,
z pod čela někdy pohled k ní chmurný vznášeje
kradmo.
Však teď tetka bledá dum přízi mu náhle protrhla,
vstavši pobízela jej: »Čas, Bohdane, cestu nastoupit.«
Zvolna po příkladu tom též vstávala Marta s Liduškou.

Jiskra je marně držel; v tom bezděky v okno
pohlednuv,
prsty radostně zalusk': »Hle, pomocník v hod mi
přichází,
jenž as k prosbě mojí výmluvněji hosty nachýlí.«

Nikdo si nevšim' dřív, jak zvolna potemněla jizba,
až teď venku liják se blízký zřejmě ohlásil.
Zřít bylo poplach tam, všeobecný útěk a rozvrat,
prach zahalil vírem směs pestrou lidstva i krámků,
třásly se žerdě stanův a plachty se rozduly větrem —
v tom již na skle oken zachřestily krůpěje těžké . . .

»Ach, bože, jak se nyní před temnem dostati
nazpět?«
vzdychla si Výhoňová. Však Čenkova pán se nabídnul:
»Aj, na kočáře našem jest pro čtyři prostoru dosti —
přes Velemín pojedem' — toť vskutku zajížďka
nevelká —«

»Já pak —« Jiskra dodal — »též v hospodě pryčku
opatřím,
nehrubě panskou sic, však z nouze i Franta je dobrý.
Leč prozatím v suchu příjemném dál družně poseďme,
až se nebi zráčí zas vod svých průduchy zavřít.«

Pod myslivny krovem tak hosté ještě uvázli
a znovu zábava dál měňavým je unášela proudem;
dávno liják přestal, doposud však meškali tamto,
neb mile rozjařený pán Čenkova stále prodléval
a k tomu Jiskra šibal rozličné průtahy smýšlel.
Soumrak již se klonil na ztichlé hvozdy okolní,
když strana dam posléz odjezdu se rázně domohla.

Pryčka neúhledná s Čenkovským stála kočárem
před myslivny plotem; tam nastalo rozsazování.
Výhoňová s Martou děkujíce zamítaly místo
v lůně kočáru krytém a hned si na pryčku vylezly.
Aspoň Lidku tudíž Čenkovské přibralo panstvo,
ježto nyní teprvé se z náruče vyrvala Jitce
a přijmout onu čest se chvíli zdráhala marně.

Ještě tu před povozy dvé mladších zbývalo pánů;
v rozpaku stáli jakéms, ku pryčce, kalesce hledíce,
Bohdana Živsa mladý až pak do kočáru pobídnul
Avšak Výhoňové v tom s pryčky se ozvala důtka:
»Bohdane, sem před nás! U kočího tu dosti je místa.
Chceš do kočáru vlézt, panu doktoru zůstavě kozlík?!«

Bohdan, takto nucen ke kočímu na pryčku vylézti,
zvolna to dosti činil; vhod skrýval tváře mu soumrak,
nevlídné jako noc. Do kočáru naposledy Václav
naproti otci used', maje farní po straně vílu.

Ještě rukou stiskem pak se všemi Jiskra se loučil,
práskli bičem kočové, koně ve cval hlasně pobídli,
ve zvuky podkov, kol, se vmísily pozdravy slední
a dvé již povozů rozmoklou sjíždělo cestou,
jež v oklikách volných se s Hůry do úvalu táhla.

V soumraku již hustém stromy háje se černaly vůkol;
obloha, jasná teď, za to hvězdami zářila krásně.

IV.

Tich na počátku seděl čtverlístek v lůně kočáru,
kdež pana Živsu a choť stín šíré boudy zakrýval;
mladší naproti pár za to jasnila záře měsíce,
jenž jako líc unylá, přibledlá, shůry pohlížel,
stříbře hořejší lem šedobílé oblaku prouhy,
pod ním roztažené, své obrysy stále měnící:
teď jako roztrhaná válečné zástavy příze,
třásní rozmanitou v povětří dlouze vlající;
teď jako dýmu chochol nesmírný v dál se valící;
jak vlny mořské zas, jak sněžné vršky a rokle;
zas jako čupřiny hlav, jak vzdušné postavy divné,
valné hřívy koní, kruhy štítů, přílby a pláště —
útvary rozmanité, jež tkává příze oblačná
k zábavě snílku milé, když z hebkých trávy koberců,
vzdálen víru žití, hled vzhůru do modra vysílá.

Rozkošná byla noc, jak bývá na sklonu vesny,
teplá, jemně vlahá; květy z úkrytu houštiny temné,
osvěžené deštěm, silnou rozesílaly vůni
a svit Luny konal se stínem zázraky krásy:
stříbrem skvěl se pažit, mnohotvárné stonky a lístky,
jasny, zřetelny celé, v něm skvosty drahými se leskly,
les pak v obrubu jim tkal vzácné po straně krajky,

stíny to překrásné nesčetných větvic a listů,
a v jeho nitru hlubém, v té černé chmůře tajemné
místy se míhal kmen jako sloup ze stříbra ryzího
neb lupenů hlouček jako lesklá hrstka penízků,
an skulinou větví k nim pablesk shůry zalétal.
A kde se mýtiny pláň široká prostírala volně,
vřes neb tráva na ní v té záplavě záře bělostné
zdály se proměněny v niv zimních povlaky sněžné.

Leč ve chvíli prvé čtverlístek v lůně kočáru
půvabné tyto výjevy kol nevšímavě míjel:
Živsa otec v upomínkách dál do mladosti zalétal;
choť zas bázlivě jen k němu tiskla se v úkrytu boudy —
svah sice volný byl, však přec té jízdy se bála;
syn pak v jednu jenom, nejbližší krásu se hroužil —
byl to Lidušky profil, v kouzelném stříbru měsíce
vzdušným elfa rysům v líbezném půvabu rovný.

Až kdy shůry kočár sjel v rovnou přes pole cestu,
volně si oddychujíc, máť Živsova v obdivu řekla:
»Dnes věru krásná noc!«

»Překrásná,« manžel opáčil.
»Jedna z oněch, jež hlasně učí, co slasti nebeské
v zemské hroudě naší duch lidský může nalézti.
Ještě i srdce staré v tom půvabu divně okřívá,
neřku-li ňadra mladá; jak možno, by v rozkoši čisté
všecka netála bytost, z ní veškery stíny neprchly,
kdy všude krásy tolik, vše slastně o lásce promlouvá?«

Zdálo se, hrot z jeho slov že k Václavu jemně
namířen;
avšak tento celou teď meškal jinde bytostí:

Bylť maně dlaň položil na pružnou látku sedátka,
kam dřív náhoda též sousedčinu ručku zavedla;
okraje těchto rukou navzájem dotkly se lehce,
dívka neodsula svou, jeho dlaň též zůstala vedle.
Bez pohybu dlely tak, jak mocným opjaty kouzlem,
jedna druhé dotykem přiblíženy jedva citelným,
avšak v srdci samém přece Václav žárně ho cítil.

Starší pokračoval v řeči své, k manželce obrácen:
»Máš-li na mysli také onu krásnou chvíli večerní
tam pod zříceninou na Skalce za vesny čarovné,
kdy slavičí k tomu zpěv nám šťastná srdce opájel —?«

A v tom, jakby oné chtěla noc ta se úplně rovnat,
z parku při zámku malém, jejž cestou míjeli právě,
kouzelným rokotem filomélina zazněla píseň,
že sluch ssál opojen ty stesky a jásoty božské.
Bezděky při zpěvu tom dlaň Václava rozblaženého
objala ručku lepou, na blízku se lehce chvějící;
a v tom stisku slabém zatřásla se ručka hebounká,
pohnula rychle sebou, jak poutu by hodlala prchnout,
leč malomocně po té v útulné vazbě uvázla . . .

Ó proč, proč s nimi teď koně bujní pádili tryskem,
proč je povoz bleskem k metě blíže a blíže unášel!
Již tam světla oken Velemínských zářila ze tmy,
známá kostela báň se kreslila ve vzduchu nočním,
pozdní jízdy hrkot psů strážných vítalo lání.

Již pod větvemi lip k farnímu dojížděl obydlí
přední rychle povoz; tam běh zarazil se koníků
před klenutou brankou. Z ruky Václavu ručka
vyklouzla

a s vozu lehce na zem děvy svižné smekly se nožky.
Díky! pronesla tiše, k vozu chýlíc v pokloně čílko.

»Ah, bylo nám přemilé,« odmítal Čenkova vládce.
»Avšak vám chatrnou poskytnula zábavu jízda.
Syn můj špatně konal příjemnou službu rytířskou —
Ajhle! tu pryčka také již v čackém trysku dojíždí;
švarnější měli krok než vzhled ti z Hůrky koníci,
těsně za mými pořád jak v závodu vichřili cestou.«

Zadní vskutku povoz dorazil též před faru právě
a s něho Martě mladík, i své pak tetce pomáhal;
neb dům blízko majíc, již hodlala pěšky dojíti
a v ruku dar mu šinouc, Hůrského propustila vozku.

»Temná jsou doposud pokojíku i ložnice okna,
jest fara mrtva celá,« dí k sobě farářova sestra.
»Však byla jista jsem, že v Podhoři zůstane brat můj
v kroužku velebníků, již k Hůrské sešli se pouti,
k půlnoci sotva děkan z veselé jej zábavy pustí — —
Aj, přece Voršila nám se světlem v ústrety pílí —
Dobrou noc tedy již! Příjemnou k Čenkovu cestu!
A k nám jistě opět pan doktor záhy zavítá —
snad nepohrdne domem, v němž bývalo dobře Vašíčku?«

Pozdrav ještě trojí z dola zazněl i z lůna kočáru;
Bohdan pouze mlčel, do stínu se po straně ukryv.
Václav ještě zahléď líc krásnou s důlky hravými
v zámihu světla rudém, jímž Voršila svítila na práh,
pohled i rozpačitý, k němu v posled kradmo zaletší
z pod kadeří temných. Pak rázem všechno zaniklo,
v bystré jízdě povoz jej k Čenkovu dále unášel.

Václava mocně dosud slastné opřádalo kouzlo;
chýlil skráň opojen; v ruce jakby se třásla mu ještě
teplá dívčiny dlaň; kol v hustém soumraku větví,
jež modřiny hrdé nad cestou vznášely vážně
se stran obou, jak na sta ramen v rouch třásni kynoucí,
stále mu prokmitala tvář něžná s důlky hravými. —

Když pak v komnatě své posléz samoten se ocitnul,
dlouho nedotknuto tam čekající zůstalo lůžko;
sem tam rychle chodil, skráň horkou do dlaně tiskna,—
vířily letmo duší myšlénky a představy různé.
Ze směsi jich jediná se stále probírala líce
pod temnou kadeří; dvě ta zářná očka dětinská,
jež v myslivně na něm prodlévala chvilkami družně;
usměvavé ty rtíky rudé, k nimž v zahradě farní
čerstvou hrušky haluz ve sněžné ozdobě poupat
tiskla hebounká dlaň, sama květná máje haluzka —
ach! doposud v ruce své tuto něžnou lilii cítí!

Zdaž mu to zas po letech máj lásky v nitru se hlásí?
Zas citu jarní bouř, již paměť sotva že křísí
z hloubi jinošských dob? — Již nápoji dávno hrubému
ústa přivykla chabá, jenž smyslů žízeň ukájí
douškem neblaživým, v duši prázdno a pusto nechává.—
Však teď zas cítí, ba v každé žilce to cítí,
že z nenadání zas mdlé rámě přichýlilo ke rtu
nektaru číši zlatou, čaromocný édenu nápoj;
cítí víno bohů, jak ve skráň perlivě stoupá,
mozkem sladce šumí, v žár slastný srdce potápí
a zraky zamžívá kouzelnou illuse párou,
jíž se jeví vše kolem v báječné záři a kráse —
Ó věru víno pravé v krvi cítí z lásky poháru

V tom šramotem z venčí přerváno mu pásmo
myšlének:
lehké chůze ševel, šust roucha se blížily chodbou;
prodlela na klice dlaň, pak dvéře otevřela jemně.

V jizbu se naklonila tvář zvadlá Živsovy matky,
z pod lehkých čela brázd oči bystré bádavě hroužíc
v ložnice klín; ruka výš povznášela světlo kahánku.
Pohled péči jevil, však hned se poklidně vyjasnil,
a kročejem drobným již vstoupila postava útlá.

Na stůl světlo stavíc, pozdní omlouvala příchod:
»Právě pro cíchy nové jsem v patro si zašla hořejší
a tvůj krok zde slyšíc, k tobě na slovo ještě přicházím.
Již dole, šatnu řadíc, jsem tvé naslouchala chůzi,
jak sem tam pokojem v neustálém neklidu kříži,
věstíc, rozčilení že spánku ti nechce dopřáti —
Snad že ti rozžalo krev nezvyklé Jiskrovo víno?«

Dlaň svou hebce kladouc synu na skráň, na vlasy husté,
v líce mu láskyplný povznášela pátravě pohled,
v němž spolu laškovná výčitka se jiskřila jemně.

»Ó snesu vína trochu — však spáti se ještě mi nechce
a zvyk mám dávný, myšlénky provázeti chůzí —
Ját netušil, že k vám stropu ozvěna zrádně donáší,
každý s hůry kročej —« omlouvá v žertu se Václav.

»Ten kroky pouze jeví,« žert dále zapřádala matka,
»avšak já z kročej též někdy myšlénky uhádnu.
Správně alespoň dnes bych troufala sobě uhodnout
příčinu rozjaření, jež tvou se ozývalo chůzí.
Když muž ve věku tvém den ztráví v zábavě družné
s dívkami tváře lepé, tuť spánek leckdy ho míjí.«

Teď nucený byl smích, jenž zahrál Václavu na rtech;
na stranu chýle pohled, v ironickém tónu se bránil:
»Ó jsemť arci mladík, jenž rázem zaplane láskou
v žáru očí hezkých —!«

»Tou fintou sotva vyklouzneš.
Hleďme ho! Stár prý jest, aby láskou srdce mu chytlo!
Ve květu nejlepším snad starcem ještě se nazveš.
A věru hezké jsou z fary Lidka a Jitka polesných,
jistě ti jedna z obou trochu aspoň v mysli uvázla;
ba chtěla bych rušitelku pravou snu tvého uhodnout.«

Syn záporně rukou máchnuv, polohlasně se zasmál.

Avšak pozdviženým jej matka pokárala prstem
a k tomu žertem půl, polovážně promlouvala dále:
»Marně zamítá dlaň, k čemu líc tvá zná se ruměncem.
Ó zpytatel bystrý jest vroucí matčino srdce!
Věř mi, že čísti mohu tvou každou s líce myšlénku,
jakbych v otvořenou knihu tvého nahlížela nitra.
A zřím černovlasou tam štíhlé dívky hlavičku
s důlky na líci milém . . . Vždyť ve tvém pohledu každém
v Jiskrově jizbici tam při dnešní hostině poutní
i zrak méně znalý moh' snadno vypátrati kouzlo,
jež tvůj stále pozor přiklánělo na stranu jednu.«

Živsa chvilku mlčel, zor k podlaze v rozpaku chýle,
až pak náhle pravil: »Nuže, buď si! Zapírati nechci,
že mne farářova neť hned prvním získala dojmem,
jak se mi drahný čas nezalíbila dívčina žádná —
leč tím skončena věc, jíž marno se dále zabývat.«

»Skončena, díš? Aj, toť je konec, jímž právě začíná
Vskutku hezounká jest ona dívka i srdce dobrého,
skromná, v díle čilá; sic nedlela na brusu městském,
však za to marných cet, šumu prázdné zábavy nedbá,
všecka po srdci je mém. — Bude vzornou manželi
družkou.«

»Vskutku nemyslíš snad —? Vždyť téměř děcko je
pouze —
Pomni na neshodu let!«

»Nejlepší právě tu soulad.
Viz moje manželství: Tobě na vlas léty se rovnal,
když jsem, dívka mladá, za tvého se dostala otce,
téměř žačka dosud, snad mladší ještě Lidušky;
muž k tomu on statný byl, vážný, postavy velké,
já k němu loutka malá filigránské postati útlé,
práli, že měl by nosit svou v náruči ještě ženušku —
a přec, nechť si časem zlé námi zachvívaly bouře,
jež tyto ve vlas můj předčasné vločky naválv,
štěstí stále pravé nám v souzvuku kvetlo srdečném —
Vhod váš zrovna je věk. Tak nejlíp svazku daří se,
když kmen statnější hebká úponka si najde.«

»Zdráv-li je peň, jí k podpoře dán — leč jestli
vydoupnal,
podpory sám-li nemá, jak hříčka po větru se klátí?
Zmítán sám napořád ve vnitřním rozporu trapném,
k čacké plavbě žitím pozbývaje síly a vůle,
mám-li — pro záhubu jí — k lodi troskám družku
připoutat?«

Stín zármutku pokryl pouvadlé matčino líce,
vlídnou záři očí soustrastná ztemnila vláha

a rty její chvějné výčitku pronesly dojemnou:
»Ó netušíš, synu můj, ký bol mi do nitra zarýváš
steskem tímto dravým! Ó svěř mi, co srdce ti svírá,
v důvěře sdílně ulev své strasti na srdci mateřském.
Já již dříve, milý, postřehla ty stíny tajemné,
jež ti kalí čelo, zrak... Nešťastné lásky to trýzeň?
Naděje oklamané? Neukojná touha jakási?
Či snad chmůra jiná? — Ó svěř se mi, svěř se upřímně!
Snad že na ránu tvou lék najdu neb útěchu aspoň.«

A chvějnou pravicí ruku Živsovu chytla prosebně.
Syn teď mocně dojat, ruku matčinu na rty přitisknul
s prosbou chlácholivou: »Moji odpusť řeč mi daremnou!
Marných zhosť se obav! Mneť žádná rána nestihla.
Toť snad pouze nechuť, snad nálada mračně chorobná
z let dlouhých v nudě akt, v povolání dávno protivném,
v dusné vazbě ulic. — Teď chmůra se rozplyne
bohdá —«

Máť povyjasnila tvář a k Václavu blíže se tisknouc,
vlas jeho něžně hladíc, přisvědčila horlivě takto:
»Prchne, ba věř! Brzy na vždy mine v tom venkova
míru,
na vzduchu síly plném, v půvabném přírody klíně.
Tvůj churavící duch zázračně tu okřeje záhy
a dlaň družky milé mu štěstí úplně vrátí —
Zas kaboníš se? Nu hleď: Struny této nedotknu se
více.
Měl's již dříve raděj' z dusného se města vyprostit,
hned jak Čenkov otec sobě po smrti ujcově koupil —
nač bys tráviti měl v povolání léta nechutném,
když tuto vlastní dvůr vděčnější bydlo ti chystá.
Arci, jinam ti otec v duchu lesklou dráhu vytýčil;

však co je sláva i lesk bez štěstí mysli pravého?
Znáš jej: v povzdechu sic, leč bez hněvu záhy se smíří
s pozměněným cílem, když ku blahu tvému poslouží.
A jsem jista, u nás že štěstí najdeš i poklid
v péči o vlastní lán — Kéž bůh jen stále mu žehná! —
Však teď jíti musím. — Nuž, svízel všecku, Vašíčku,
z mysli vypuď veselé a klidně na lůžko ulehni!«

»Dobrou noc! Dík matko milá, dík za tvoji lásku!
Jak mohu nešťastným sebe zvát, ten třímaje poklad!«

Kol ní rámě ovil, na hruď ji těsně přitisknul
a rty obou maně ve vroucím se střetly polibku.

»Nuž, sen rozkošný ať víčka ti rychle uzamkne
a tká noc ti celou kýs obraz rozmile krásný!«

Teď zase laškovným řeč matčina zazněla tónem,
z pod jemných čela brázd oči poznovu jasně zasvitly,
když hled láskyplný k synu vyslala ještě naposled
od prahu, nežli za ní komnatky se zavřely dvéře.

Václav klidně uleh'. Z té vroucí matčiny lásky
mír ho blahý objal, bylo sladko mu divně a volno
a sledy stínů všech z ducha rozblaženého unikly.

Na zraky níže a níž se spouštěla příze lehounká
s čarné přeslice snův. Jak žárná oblaka pestrá
volně obestřely jej zjevy luzné, různobarevné,
trávy zeleň, kmit vod, nivy, háje, pomíseny divně,
až pak síť haluzí jemných, květy pokryta hustě
krásy a vůně libé, jej skvoucím objala mračnem,
v němž tvář usměvavá líbezně se chýlila nad ním.

V.

Po dni ubíhal den, již léto se blížilo rychle,
vedra i bouří čas; leč klidna se modrala stále
obloha nad krajinou, chladivé znoj mírnily vánky.
Ludmila častěji teď v háj sobě vycházela blízký,
ruční práci nesouc, s ní vhodnou k zábavě četbu;
dvojřad stínuplný modřínů zvláště ji vábil,
obruba cesty tiché, jež hvozdem k Čenkovu vedla.

I dnes ve směru tom přes louku zamířila stezkou.
Na pravo i v levo kol se kvítím pestřila hojným
bujná houština trav; leč dívku nepoutaly krásy
zářících kopretin, kukaček nachových a kohoutků,
k háji upírala zrak, v němž bílá ústila cesta.
A kdy dostihnula jí, krok ještě umírnila volný,
leckdy se zastavujíc v modřínů chládku lahodném.
Ku předu kráčela kus, pak nazpět k pokraji háje,
tam se obrátila zas, do hvozdu se poznovu hroužíc —
takto se drahný čas zadumána procházela sem tam.
S cesty potom pěšinou v houšť zahnula na pravo lesní,
jíž vystoupila tam, kde známé jeskyně otvor
pod křížem březovým v tesu bílé skalky se černal,
objat šípku keřem, jenž před' kol houštinu lístků,
snítek bodlinatých, již růžemi záře planými.

Dívka usedla si tam na pružnou trávy podušku,
jež s mechovým sametem povlékala před sluje ústím
výstup stráně plochý, obrostlý doubky a habřím.
Skrovný tento porost otvíral do kraje výhled;
chvíli v zádumě tam zraky dívčina roztržitými
přes Velemínský dol, přes nižší chlumky okolní
stíhala hor dalekých bledomodré obrysy lehké.

Z úkrytu roucha potom knihu na klín vyjmula útlou
a v ní pohroužila zrak, čtouc verše o vesně a lásce.
Avšak roztržitou básníka provázela myslí,
často kloníc pohled buď na pravo v obrubu háje,
odkud čenkovská k Velemínu se kroutila cesta,
neb v levo na stezník, jenž houští místy prozíral,
k tůni šeré v olších pozvolna se s ostrohu chýle.

Rázem vyskočila, zraky nížíc ke straně této,
neb hlasy povědomé tam za stromy háje zaslechla.
Za skupinou habří hustého se ukryla rychle
a ztad na stezník zabodávala upjatě pohled.

Tam po chvíli malé dvé z houště vystoupilo chodců:
Nad černým oděvem vlas bílý strýce faráře
ostře se odráží od temna čepičky okrouhlé,
jež hlavy pouze vrchol s tonsurou lehce pokrývá.
Černý sňal tě klobouk, jím ve vzduchu šermuje stále
v zápalu řečnickém; hůl z rákosu tlouštky pořádné
pozlacenou hlavicí k tomu blýská v obratu různém.
Po straně Živsa mladý mu kráčeje mlčky poslouchá.

Byltě nejednou již k Velemínu se Václav ubíral,
avšak místa došed, jež vesnici dávalo zříti,

chvíli jenom pohled v půvabnou kotlinu hroužil
a vždy lesem v oklikách se brával k Čenkovu nazpět.
Však dnes v cestu jemu v lese náhoda vedla faráře,
jenž na procházku vyšel, prohlížet doubravy Floru.
Ten ho zajal potěšen, pod krov sobě hosta zaváděl.

Cestou théma milé květinář hned v rozmluvu zapřeď:
»Hleďte kolem! Již léto jaru květné bere žezlo.
Již sasanek sněžné poubledly hvězdy, pohasly,
nesvítí zelení zlatolesklé Petrovy klíče,
plícník růžněsiný, blankytný krásně jaterník —
teď se lesem pestří jinorouché léta komonstvo,
jasných méně barev, leč hlubších, rozmanitějších,
v různé kráse forem vábící k obdivu stejně:
rdí se nachem zeměžluč, zlatě září vedle kručinka,
s něžným rozrazilem pomněnka tu jemně se modrá,
tam černýše chochol huňatý ční, různobarevný,
barvínek se bělá — et sunt sine nomine flores,
z nichž se mi zamlouvá nejvíce familie zvonků
svou podobou sličnou, svou barvou blankytu rovnou,
pestíkem sněhovým, jenž září z hloubi lazúrné.
Ve změně těchto květů rozličných vesny a léta
zřím podobenství vnad, jež chystá ve věku různém
lidský různě život: Když dětské zvadly radosti,
své vděky žárnější nám v náhradu skytne jinošství,
rovně i mužný věk má zvláštní půvaby hojné,
i stáří těchy má své vlastní, kvítka poslední,
v nichž se porůznu jeseň zaskvívá ještě životní,
řídčeji rozsety jsou, mírnější barvy a záře,
v tom jasu klidném však též zvláštní kouzlo tají se.«

»Žel, že doblesky jejich duše lidská navždy uhasne,«
Václav poznamenal, »v ledy věčné pohřbena zajde.«

»O nikoliv! Co krásné v ní, znova rozkvete krásněj'
v máji onom věčném, jenž dobrým jinde uchystán. —
Úsměv na rtu vašem zarytého nevěrce mi věstí,
jenž útrpně krčí ramenem nad snílky a hlupci,
hájícími dosud záhrobní báj starosvětskou,«
máchnuv silně holí, hovořil skoro trpce duchovní.

»Směšna mi jistě není ona dávná lidstva myšlénka,
jež tká nad mohylou sen hvězdný o světě příštím.
Rád bych víru choval, že v stánky se povznese věčné
duch můj nad těla prach, s milenými se sejde bytostmi
kdes v oblasti jiné, ať s jasnou étheru řízou
na světokouli jakés krasší tam v dáli nebeské —«
máchnul Živsa rukou k zářící obloze letní,
v nížto se páslo modrem bělorouných stádo beránků —
»či snad v sídle duchů pouhém, hmoty přítěže prostém;
avšak zřím-li jenom, jak v lehkém úrazu mozku
již se kalí ducha jas, jak ve mdlobě vázne myšlénka,
spánkem ze dne na den vědomí naše tuchne a hasne,
jak v těle stárnoucím též duch ponenáhlu malátní,
až se konečně vrací v let dětských obzory mlžné:
zřím-li ty úkazy jen, tuť volky nevolky se přízním
s myšlénkou bodavou: Duše člověka stejně zanikne,
jak zvadlého mizí květu jemná vůně a záře.«

Kněz na chvíli stanul, hůl před sebe do vřesu zatknul,
o hlavici zlacenou ruce opřel, skráně pochýliv
a zraky vážné vryl s výčitkou v Živsovo líce.
»Jak že? Opravdu s onou že smír učinil jste myšlénkou,
hroznou, temna plnou? Zaťukejte si důtklivě na hruď,
zdaž se neozve jiný tam hlas, té příšeře v odpor!
Ó rcete upřímně, zdali bez námitky věříte,
že, kdyby náhle nyní tam s výšiny balvanu tíha

slétla dolů, Vám zkázu nesouc — že v okamžiku příštím
nic by nezůstalo z Vás než rozdrcené těla trosky;
navždy by kleslo v nic vědomí sebe, touhy, myšlénky — ?«

»Že hlas v útrobě mé takovému pomyslu se brání,
přiznávám,« vece Živsa mladý. »Leč v obraně vázne,
ptám-li se, proč by nemoh' tak duch můj navždy uhasnout,
jak ve spánku na čas vědomí, jak ve mdlobě hasne?
Kdež tu ocitne se duch?«

»Vím pouze, že ze sna procitnuv,
s týmž se budím vědomím, jež spánkem ve mně potuchlo,«
kmet rozvážlivě prál; »ostatní tajno mi ovšem.
Avšak, víte-li víc, kdož znáte materii pouze,
kdož v duchu lidském též hmoty pouhou sílu vidíte?
Řekněte upřímně, zdali menší záhadu máte
ve hmotě myslící, vědomé sebe i všeho vůkol,
bádavě svého bytí hledající původ a důvod?«

»Aj, slova pouhá jsou hmota, duch — toť pravda je arci,
tím ni oním neotevře se nám té záhady brána.
Máť meze lidský um, z nichž nikdy se dále nevymkne,
v těsném okruhu jen svá může napínati křídla.
Smyslů pouze kořist obrábí v dílně myšlének,
na hmotu poután jest, jen z ní své pojmy upřádá,
z ní jediné se živí, bez ní obstáti nemůže.
Zbavte ho formy, barev, tónů, času, prostoru — nic jen
zůstane, čiré nic, v němž duch sám v nic se obrátí.
Zem' jeho bydlo jenom, v ní září krátce a hasne.«

»A přec vezdy člověk —« sok v pospěchu bystře
namítnul,
s lesklou svou bakulí pozvednuv k obloze rámě —
»od té hroudy naší hled vznášel k výši nebeské
a zde neuspokojen svět spřádal tamto si lepší,
nadzemských do rukou osudů svých žezlo ukládal,
tam jen rozřešení zemských očekávaje neshod.«

»Však co nachází tam?« hbitě obranu Václav
uchystal.
»Jen hmotu pouhou zas: Hvězdné světokoule, podobné
zemské kouli naší. Jich stíhaje počty ohromné
v nezměřitelnou dál, kam zrak jeho ještě dolétne,
chýlí v závrati leb již před tou veškera pídí.«

»Nechťsi myšlénky peruť —« na to soupeř —
»v závrati vázne,
když v nekonečnou dál všehomíra se tesklivě hrouží,
přec neskládá zbroj před hrůzami prostory bezdné,
sluncí nesčetných. Zase člověk témě vypíná:
Poznávát, že je víc v jeho mozku ta síla tajemná,
jež vědomím vnímá hmoty říš, v ní hloubavě bádá,
více i cit, jenž v obdivu plá nad krásami kosmu,
víc jeho duch, jenž ať neumí svým objati pojmem
bezmeznost hmoty té, přece mez všehomíra přelétá
a svět ještě jiný v tuše jisté spatřuje nad ním.
Kruh jsoucnosti nemůž' jen kosmem býti vyčerpán,
tou budovou jedinou, jíž tíha je základ a vazba,
prostor a čas pány. Kdyby ves byl soustava jedna,
z prvků stejnorodých zbudována a sepjata tíhou,
tuť by malým nám byl své navzdor neskonalosti.
Avšak duch mi praví, že všechna ta říš nekonečná
sluncí, oběžnic s nesmírnou rozmanitostí

svého žití, zjev pouze jeden, kmit jesti slabounký
mocnějšího čehos, věčného, co v lůnu tajemném
všechno chová, všeho původ a cíl, co zjevno je ve všem
a sluje víře Bohem.«

»Aj, ve skoku Tellově bystrém« —
v úsměvu Živsa pravil — »váš důkaz cíle dosáhl.
Jen že mi málo platen, neb zdroj ten kosmu tajemný
v mém zas názvosloví sluje věčná Záhada prostě.«

»Tvařte se neznabohem, můj dávný žáku nevěrný,
mluvte, že přesvědčení vaše pevné všecko zamítá,
co zrak váš nevidí, čeho nejsou důkazy přesné:
přec nevěřím v klid váš, vaši jistotu, záporu pevnost.
Chvílemi jistě i vám, když sám v sebe duch se pohrouží,
zevnějškem nerušen, jen svým naslouchaje zvěstem,
vzchází blesk tušení — přes všechny ty závory skepse —,
že v rově neskončí vaše vnitřní podstata navždy,
ve světě tom vaše Já že k cíli pravému nedojde,
jinde teprv že světlo plné vám svitne a jisté,
tam hádanka žití vyjeví se a neshoda vyzní
smírnou harmonií... Tak hlas kýs jistě promlouvá
v nitru vašem vlastním, a hlas ten více mi váží,
než důkaz nejeden, blyštící spoustami číslic.
Vždycky na lidskou skráň bude důtklivě, bouřlivě bíti,
žádati rozřešení bude velká vždycky otázka:
‚Proč jsem na světě tom? Jsoucnosti co veškery základ,
příčina, cíl?‘ Vědy hloubka celá k ní odvětu nezná,
víra jenom v noc těchto tajů nám světlo podává.«

Ťuknul v půdu holí a stezkou dál se ubíral
k tůni dolů s Živsou, jenž poznovu takto se hájil:

»Pravda, že hustá nás obestírá mrákota vůkol,
kam vědy zář nesahá; tato v úzkém okruhu pouze
bádá, jenžto lidí je smyslu a pojmu vytýčen.
Dále jenom tušení matné můž' hádat a bájit,
nechť sebe mocnější, přece vezdy nejistota pouhá;
svůj leda příští los moci můžeme oddati tajné
v důvěře toužebné, že k dobru ho laskavě řídí.
Snad že i víra časem z té klíčí důvěry pevná,
však toť víra jiná, než soustavy věr mnohotvárné,
kreslící v onu roušku tajů, již nikdo nezvedne,
— každá arci jinak — své mystiky výtvory různé,
básně to dávnověké, s nichž setřeli kouzlo pedanti,
zkazky, legendy snivé, jež slovně katedra vykládá. — —«

Víc nepostihla uchem jich rozmluvy svědkyně tajná,
neb již chodci zatím se vzdálili od svahu příliš,
k olšině sešli dolů, za mlýnem přešli po lávce,
a k Velemínu potom dál polní kráčeli cestou.

Ludmila chvíli zrakem jich stíhala postavy ještě.
Spor as vedli dosud: hůl strýcova blýskala často
pozlacenou hlavicí, povznášena do vzduchu prudce,
neb nelitostně drtíc bodláčí v obrubě cesty;
někdy se zastavoval, proti soupeři šermuje divně,
pak s temenem skloněným naslouchaje dál se ubíral.

Ukryla v roucho nyní knihu dívka, zdvihla košíček,
v němžto se příze jakás dnes ručky nedočkala pilné.
K okraji háje dolů svižnou pospíšila nožkou,
avšak za stromy tam se kryjíc vyhlédala pouze,
až jí chodců pár Velemínské zastřely domky;
pak teprvé bližší též k vísce zamířila stezkou,
bystrým někdy krokem, zas chvílemi váhavě volným.

Rovnou nešla domů, leč vesnice humna obešla,
v zahradu farní tam zadními se vloudila vrátky.

Živsu zatím fary pán již ve stanu z listu kozího
hostil před stavením, neb Marta je vítala nářkem,
že dnes právě opět jí k úklidu chvilky dopřáno,
světnici ještě myjí, teď smýčí právě studovnu,
a k tomu Ludmila jí kams do vsi či háje uprchla,
tak že ve víru prací můž' sotva posloužiti hostu,
nežli zmůže nelad, ve studovnu by vedla ho aspoň.

Přes to besídky stůl jako kouzlem rychle se pokryl
nejčistším pokrývky bělem, zákuskami, vínem,
a kmet s hostem svým, dřívější hádky nechavše,
od všehomíra tajů na pozemské předměty sešli.

Ovšem zábavy nit skoro sám fary vládce upřádal,
Václav roztržitý an jinde myšlénkami bloudil,
pohledy obraceje přes květnice ohradu nízkou
ven k návsí, zelenému travou, kde stezka bělostná
stínem lip košatých vlnivá jak stužka se táhla.

Náhle starcovu řeč kýs hřmotný náraz a výkřik
přetnul, zazněvší sem z farní jizbice oknem.
K oknu se přiblíživ, ruce sepjaty nad hlavu povznes':
»Quos ego! — Rozkacené, bezuzdné živly pořádku
v Mús útulku tichých nešťastném pěkně mi řádí!
Matthiolův herbář se skříně na podlahu slétnul
a s ním schránka bylin, má velká sbírka motýlů!
Sbírka nerostů též! Tam dovnitř chvátati nutno,
než by je po vlastním systému mi srovnaly krásně.
Nuž, poshovte, prosím! Na mžik! Za chvilku se vrátím.«

V dům šel rychle farář. Tuť Živsa, besídku opustiv,
pískem stezky žlutým obcházel květnici těsnou,
v zálibě prohlížel keře srstek a záhony pestré.
V divné kráse jemu dnes kvítí zářilo něžné,
skvostnějším dnes též se mu zdál, než léta ho vídal,
vzduch sluncem zlacený, v němž smálo se jaksi radostně
lip statných lupení a skromné štíty chaloupek.
V mysli otázku si klaď, kam rázem všechny uprchly
stesky předešlých let, proč volno mu tak je a lehko,
nezvyklé veselí v duši hrá mu, že div by se nesmál
nahlas pohromě Mus pod čacké Marty pometlem.

V myšlénkách takových otvírá květnice vrátka
a klenutou na dvůr se ubírá bezděky brankou.

Chvíli bavil jej ruch mnohobarvé drůbeže hojné
až v pozadí jeho hled k zahradní zídce zabloudil,
k níž odkvetlé již hruše, jabloně chýlily větve.
Dvířka otevřena tam v sad stinný dávala zříti
a v zeleném šeru tom tvář známé dívčiny zahléď.

Ludmile tváře nachem setkání zbarvilo náhlé,
zachvělo prudce tělem; zaražen byl chvilku i Václav.
Od té jízdy nocí, kdy třímal ve dlani jemně
ručku její — beze slov jí takto vyznávaje dosti —,
práh' po novém setkání tom, však bál se ho stejně,
takže mnohdy jeho k Velemínu zamířila chůze,
avšak před cílem se vždycky obrátila nazpět.

Střás' po chvilce nyní svoji tíseň a dívce se blížil
s pozdravením v sadu stín, kdež zůstala státi nehybně,
jen čelo zrůžovělé k jeho chýlíc pozdravu lehce.

A když stál před ní, k jeho ledva si troufala tváři
vznésti ostychavě zrak, v mlze jemné vláhy tonoucí,
jak jitřenka parou když vodní matıě se míhá.
Když dvorným potom oslovením rozprávku zahájil,
v tísni zašeptala jen slova téměř neslyšitelná.

On jí vypravoval, jak potkal v háji faráře,
jak ho zajal kmet přívětivý, jak pohroma náhlá
sbírky zastihla drahé; pak všední skytly mu látku
blízký vesny konec, dnů příštích vedra i bouře,
odkvetlé stromy kol, plody hojné přislibující

Pohled k půdě klopíc naslouchala mlčky Liduška;
zřídka jenom jí slůvko plané zašelestilo se rtů.
Zdálo se, jakby nový tvář sličnou výraz odíval,
jakby nerozlučné laškovné smíchy dětinské
z ní byly prchly valem; samy něžné skrýše ty šotků,
důlky hravé, zřít jedva bylo; zraky zíraly vážně.
Snův za to jemný pel ji krášlil, stín dumy sladké;
věstily ruch vnitřní rtů, ňáder záchvěvy lehké.

Však trhaným pásmem též Václavu matně se vlekla
řeč jalová z neochotných rtův; oba cítili dobře,
cos že jiného zatím v jich nitru po výrazu práhne.

Takto chodem volným po stezkách kráčeli pěkných,
jež zelenin různých roztínaly záhony šíré,
kol řady úlů pak pestrých, z nichž vzlétala mračna
pilných včel bzučivá, z úpravné zelnice vyšli,
dál po stráni dolů v husté se ubírali trávě,
z níž davy pampelišek již lehké vznášely koule,
bílé, prosvitavé, vzdušného to pýru obláčky,
z nichž semotam vánkem hvězdičky ulétaly jemné;

leč květy hojné též zelení trav zářily pestře.
A stromoví košaté stín hustý spřádalo vůkol;
špačků budky šedé lupením prohlédaly leckde.

Sešli dolů, kde potok hranicí byl zahradě farní,
v bujné houšti vrbin poukryt, prosvítaje sem tam
pod velikým, oblým lupením vodního bylinstva,
nad nímž někdy letem zakmitly se vážky lazurné.
A v houští vrbovém, z listů zelenosti lahodné
velký svlačce kalich, sněhobílý, místy vyzíral.

Nit rozprávky chabá zde nadobro utrhla se náhle.
Drahnou chvíli oba v myšlénkách mlčky tu stáli,
až pak Živsa pravil: »Jak luzné všecko je vůkol!
Mním, že je pouhým snem rozkošným chvíle ta
božská —
ač květy máje ty tam, vše krasším zdá se mi ještě.
Městu nedávno ušed, sebe sám již sotva poznávám —
tak se mi vábně jeví ten svět, dřív půvabu prostý,
duch znavený životem ve štěstí poznovu doufá —«

»Ó tedy osvěžení vám chystá venkova poklid
po městském ruchu zimničném,« tiše Ludmila řekla.

»Venkov sám nikoliv,« již Václav srdce otevřel,
»než v něm jedna bytost, v níž spatřuji vesnu a jitro
v nejsladším vtělení, vrch veškery slasti a krásy,
jež by mi ještě život moh' skytnout — — Ó kdyby
mohla
v temno a mráz duše mé svou jarní seslati záři,
snad že by hojný tam květ ještě se rozvil a zaskvěl,
k cílům zas velikým jaře duch můj křídla by vypjal —«

Všechno, co dříve tlumil, tak z nitra mu bezděky
trysklo
nezdolným ručejem. Za slov těch dlaň jeho lehce
objala ručku její, jež stiskem věstila jemným,
že sdílí jeho cit; blaze dívčino líce zaplálo.

V tom vyrušil je šumot, zazněvší z houštiny bujné,
na břehu ježto druhém též vroubila vlnky potoční,
zahradu Výhoňových od farní volně dělící.
V mlází tam vrbovém, mezi výhony rozhrnutými
spatřili nad potokem tvář Bohdana nakloněného,
zbledlou, rozrušenou, k nim pnoucí pohledy mračné
z pod střechy rozložité, režné slaměného klobouku.
Chvilku zamihla se jen, pak v listů houšti zanikla
líc ta bledá, jak zjev mizivý vodníkovy tváře.

Bezděky z útulné ruce jich se propustily vazby
a zraky sobě dojem té příhody věstily němě.
Ve zraku dívky blahém, zářícím z pod řasy vlhké,
pablesk laškovný k lehké nelibosti se mísil;
avšak Živsa dojem silnější v nitru pocítil
a v jeho blesklo paměť setkání v doubravě tehdáž,
s přítulným kdy junem v důvěrné rozmluvě kráčel.

S hůry farářův hlas ve vrátkách zahrady zazněl
a kmet bystře dolů již kráčel k dívce a hostu,
v ústrety mu jdoucím, hned z dáli promlouvaje hlasně:
»Už jsem vskutku se bál, že s Vaňkem host poradil se
a hle! do zahrady až mi z dlouhé chvíle zabloudil
a zde společnost sám vyhledal si ode mne opuštěn,
nad moji kloudnější bohdá — Odpusťte mi vlídně
hosta zanedbání, neb dosti vymáhalo práce,
než poněkud jsem rozlosoval ve spoustě žalostné

říš kamenův a bylin, směs pestrou můr a motýlů —
Ty však hosta opět přenechej mé péči, Liduško,
a spěš v dům, tamť potřebuje tvé podpory matka.«

Ke hrudi nízko kloníc tvář v purpuru krásně planoucí
dívka opouštěla sad. Jím starcův zrak ji provázel,
an hovořil jeho ret: »Ó zchytrale plémě to ženské
zná nás podmaňovat, své po jmeně, zákonu pány!
Ač celibátu vojín, nesu sám jich jařmo nehodné.
Avšak vzdáti musím nebesům přece díky upřímné,
že trávit nemusím samoten svá léta poslední,
že dvě bytosti milé mně stáří útrapy mírní
a v zimu mého žití trochu mísí záře a tepla.
Ač sám volně přijav bezženství z rozkazu církve,
vám bych neschvaloval přece rádcem apoštola Pavla.«

»Vím, jen ve sdružení mužské že bytosti a ženské
souladu svého život, v něm cíle plného dochází«
Václav Živsa pravil. »Třeba ovšem lásky tu mocné,
jež by srdce obou v tluku jednom sloučila navždy.«

»Lásky tu arci třeba,« kmet kývá, »však tato láska
tvář má valně jinou než láska románu a básně.
Tať pudu jarní vzlet v poetickou řízu odívá,
v něm jediném hledajíc nejvyšší slasti pozemské.
Avšak tento plamen sladký brzy slábne a hasne,
jím krb manželský neživí své teplo miloučké,
tam třeba stálejší, jinaký roznítiti plápol:
svazkem posvěceným k sobě manžely do skonu víží
vzájemné povinnosti obou, jich cíle společné,
štěstí pospolité, v neštěstí podpora družná,
k dítkám láska obou, o ně stejná péče radostná.
A když takto spolu trud zmohše a bouře životní,

v klidném podzimu svém k upomínce si poznovu věnčí
myrtou skráně šedé přítulně Filémon a Baucis;
toť věru krásnější manželské lásky je obraz,
nežli onen, kdy ženich v rozkošném zápalu touhy
k ložnici ozdobné spanilou si nevěstu zavádí.«

»A přec láska jenom,« vece Václav, »láska pohlavní
základ jest jediný manželstva po přírody řádu.
Tou pud v nitro vložen, jím zaplane touha milostná,
když muž najde ženu, v níž snů svých spatřuje kněžnu,
svůj ideál ženství; když v něm pak též ona najde
mužný svůj ideál, tuť semknou v jedno se rázem
ty dvě bytosti celé, jež příroda sobě vyhlídla,
zřídlo nového žití z jich svazku by proudilo zdárně.
Jen v té bezvědomé vzájemné volbě opojné
zdroj manželstva pravý; kde rozum sám střízlivě váží
výhody volby svojí, tam přírody řád je opuštěn.«

»Příroda!« kněz na to děl. »Oj, známe to božstvo
moderní!
V té věci arci musím jí s části přiznati právo,
neb sám výš necením než pud tuto lásku pohlavní.
Avšak blasfemií by snad naše náhledy nazval
básníkův a duší poetických vzlet horující,
jenž pud tento halí ve hvězdné blankytu roucho,
nadšeně nejkrasším jej kvítím Édenu věnče.«

»Právem takto činí,« roznícen Živsa namítnul,
»nebť ona láska citem nejblažším na světě tomto.
Ať zvu ji pud či jinak — což pouhé jméno tu váží? —
důkaz právě na ní, že v přírodě zásoba pouze
nejsladších je darů, jež člověk mysliti může

Nechť cokoliv si mluví o slastech nad hmotu bídnou
povznesených, přec slasti vrchol, jejž může vysníti
lidský duch, jest ve mžiku tom, kdy dvé si bytostí
v máji žití krásném zraku záři sladce nyjící
lásku jeví poprvé a v závrati klesne si v lokty:
tu hmota rovně i duch se v luzném rozkoše víru
povznáší k nebesům — Každému ta chvíle zajisté
ještě do pozdních let září jak hvězda čarovná,
jížto nemůže jiná zastíniti představa žádná.«

Pohléď ostře farář na planoucí Živsovo líce,
kol jeho úst jemné se kmitnuly úsměvu rýhy,
prst jeho pozdvižený v žertovné chvěl se pohrůžce:
»Ó věru, příteli můj, váš zápal jaksi povážliv.
Snadno myšlénku budí, že v tom sám váznete kouzlu,
jež jako slasti vrchol ret váš tak nadšeně líčí.
Mlád jste a mysli juné ten čar se zmocňuje lehko,
vášně opojná bouř, jež smítá rozvahu všecku,
zaslepujíc duše zrak —«

Ztich' na mžik, jak by nechával
Václavu k obraně čas. Ten lehce rukou sice mávnul,
avšak něm setrval, v myšlénkách jakby pohroužen.

A kněz pokračoval: »V duši vám sice sáhati nechci,
leč kdyby záchvat onen vás jal, radu slyšte varovnou:
Mějte pozor, nechť vás hlas přírody nesvede klamně!
Ovšem děl jste, že duch spolutvorným lásky je živlem,
avšak častěji jest rozhodčím krása tělesná:
v záři její zrak zaslepený mní krásu duševní
zříti také, kde slupka jenom bez jádra se blyští.
Pak by bolestné vám bylo z úchvatu lásky procitnout

s poznáním pozdním, že břímě, ne podporu něžnou,
volbou bezvědomou vám schystala příroda božská.«

»O mne starosti není,« řek' Václav. »Rozvahy nazbyt
mám již, neb mi zašel věk jarní básně čarovné,
v němž ona láska plným nás jímá kouzlem opojným —«
V odmlčení náhlém v myšlenky se poznovu hroužil.

»Však vaše řeč nejeví vychladlou rozvahu stáří,«
vážně namítá kmet. »Napříč je mi — řeknu to přímě —
věčný ten dithyramb o kráse a lásce a dívkách,
jímž hlaholí Parnas, jímž blouzní všecka slovesnost,
jakby žití cílem byly hlavním rozkoše lásky,
jakby nebyl vyšší k horování na světě podnět.
Z úmysla nic nemluvím o hvězdných cílech a touhách, —
však zdali láska k lidem blahotvorná, k cnosti a dobru,
láska ku vlasti svojí a k národu více neváží
nežli požár, jímž krásný zrak muži srdce zažíhá?«

»Věc to jiná,« vece Živsa mladý, »srovnávati význam,
hodnotu těchto citů. Zdaž vyšší potřeba káže,
pro vznešený účel blaho vlastní v žertvu poskytnout,
dáti život v obět, jeho hlavní půvab a kouzlo —
toť je otázka jiná, lhostejná ve sporu tomto.
Jáť o slasti jenom hovořil, jež z lásky se prýští,
a slastí že vrchol tato jest, dozná si upřímně
sám kmet nad mohylou v upomínce na ráje mladosti —
Aj, ký div je potom, že znívá ze struny pěvců
cit nejhlasněji ten, jímž hruď nejmocněji hárá.« —

Skončili rozmluvu svou, neb Marta do zahrady přišla
s návěštím, že pokoj připraven již hosta uvítat.

Vešli tudíž dovnitř. Dnes Václavu ještě milejší
zdála se než po prvé ta skromná světnice farní,
jíž se bělal písek po hladkých podlahy prknech,
vlhkých ještě sledem čistící Martiny péče.
Všechno kolem jak v přívětivém zde se úsměvu lesklo:
obrazy posvátné, nábytku přízdoba prostá,
sám krucifix a breviř, pod snítkou jívy kropenka.
Však teď slunce paprsk, vnikající zářivě oknem,
glórii jak tehdáž nepřeď kol postavy božské
v obraze na stěně tam pnoucí k nebi líce velebné,
nýbrž kol spanilé, štíhlounké postavy dívčí,
s obličejem cele zrůžovělým blíž okna stojící.

V síňku svých studií kněz bodrý hodlal uvésti
odtud Václava dál, leč Marta prohlásila v odpor:
»Tam v učenosti brloh vzácného si hosta nedáme
odvésti, kde by jistě uváz' v herbáři a broucích —
jáť si popílila dost, by světnice mohla ho přijmout;
všechno tu připraveno; skromnou nepohrdněte jizbou.«

Na stůl okrouhlý za slov těch ukázala Marta,
kam zvenčí mezitím z volného květnice stánku
ubrus přestěhován bílý, zákusky a víno;
ještě přidáno leccos; své z bible jmenovkyně hodna
mívala pilně zřetel na všední stránku pozemskou,
tak že pohostinstvím fara proslula po kraji šíro.

»Za hranici střídmosti mě již vaše dobrota vábí,«
Václav zdráhavě dí. »K tomu dvé jen spatřuju židlí
při stole, jenž sirotou bez vládkyně jesti domácí.«

»Vládkyně pěkná jsem,« zasmála se starcova sestra.
»Vládce jenom fara zná; neplatny tu výsady ženské,
*

nutným pouze tu zlem naše pleť, bez práva jakého.
Ačkoli příkladná mě tu hýčká bratrova láska,
přec mi neslušno se zdá, před hosty po bok jeho
sednout.
Však to i dávný zvyk, za žití již manžela mého,
že k němu za stůl jsem na okamžik sotva usedla,
z jizby ku plotně a zpět putujíc bez poklidu stále.«

»Jen si přisedni také,« kněz v úsměvu sestru pozývá.
»K hostům snad že cizím syna přítele mého nerovnáš?
Jak by rodem nám spřízněn byl, věru zdá se mi spíše.«

Váhavě ke stolu blíž teď Marta pošoupla si křeslo.
Ašak Živsa mladý v kout světnice ještě zamířil,
tam, kde při okně stojíc v jasu slunném zářila dívka.
Zval ji také, docelit čtverolístek při stole šťastný, —
frází jen zdvořilou, však hlas jeho divně se třásl
a v zoru touhyplném nezvyklá záře mu plála.
Ke dmoucím se prsům ona chýlila tváře planoucí,
v rozpaku křeslo berouc, jež host jí dvorně přinášel.

Zřel na ně bystře farář, pak tajně na sestru
pohlédnuv,
mrknul ve směru jich; starušenka zakývla mu v odvět
a tvář vráskovitou jí úsměv lehce přelétnul.
Však ty posunky obou jako blesk jen mihly se krátce.

Rozmluva venkovských skrovných se dotýkala zábav,
až ku domácí též zabloudila Thalii nuzné.
Kus veselý tenkrát Veleminští chystali herci,
v němž milujících dvou měli Bohdan a Ludmila úkol.
Žertuje herců sbor kněz líčil, trampoty souhry,
smutnou malbu kulis, nedostatky scény a šatny,

směs katastrof veselých, episod bezděčně komických;
avšak Živsova líc nucený jen hostila úsměv,
an mu zatím ponurým čelo dumné temnělo stínem.
Onť v duchu stále jenom ztepilou zřel postavu mládce
jasnorusých kadeří, v oku blankyt blouznivě čistý;
zřel jej v skrýši kulis, v polosvětlém prostoru těsném,
blízko u dívky lepé, v důvěrném smíchu a šeptu,
pak na jevišti malém je zřel sobě v náruči dlící —
Pohnul prudce sebou — Ó, v ňadrech náhle ucítil
zas po letech dlouhých žárlící lásky bolesti!

Však zapudil vzešlý z malicherné příčiny osten
a tvář rozjasniv, zase volně na Ludmilu pohléď.
Škádlil teď ji farář, rozbíraje úlohu příští,
v níž bude Bohdanovou divadelní zbožněna láskou;
než jaks rozčilená nerozuměla žertu Liduška,
vzpřáhla zamítavě dlaň, ret chvěl se a rudnula tvář jí,
až rázným projevem knězi žertů přervala pásmo,
jiskříc vzdorně okem: »Nevystoupím; úlohu vrátím.«

Kradmo na Živsu při tom výzvědný upjala pohled;
zrak jeho díky němé jí vzdával v lesku radostném.

»Jak že?« namítal strýc. »Teď vrátiti úlohu hodláš?
Kdež by našel si jinou pan Bohdan včasně kochanku?
Byl bych v pravdě nerad, kdyby mé tě oloupily žerty
o vděk zábavy té, mimy čacké v tíseň uvedly.«

„Jitka polesných snad moji úlohu ráda převezme.
Dost času ještě také — vždyť beztoho přípravy
váznou —
já pak sotva že kus dosavad jen zběžně pročetla.«

»A přece týden již« — dceru ostře pokárala Marta — »odcházíš mi do háje co den — prý úloze tam se lépe učíš, nahlas ji mohouc přednášeti volně.«

Dcerka zaplála nachem žárným, usvědčena ze lži.

Leč fary vládce pravil: »Nuž, břízám pilně a habrům dál recituj, na jevišti potom nechť pochvalu získáš.«

»Tam neuzříte mě už —«

»Však rozmyslíš se za krátko.«

Pozměněným se jinam rozprávka obrátila proudem a spolu dlouho potom rozpřádal zábavu ještě družný ten čtverolist v útulné světnici farní.

Již za chlum zšeřený se slunce pochýlilo letní, proužky jenom řeřavé tam blýskaly ve spleti větví v místě na němž za lesem na chvilku prodlévalo ještě, nad ním lem vrcholů stromových žhavočerveně svítil, jakby požár ukrytý odlesky je ze spodu barvil, po svahu oblohy též rozlévaje záplavu mocnou v nížto se roztrhaných zardívala pásma obláčků, jak v moři žárnězlatém bájné ostrůvky z rubínů, kdežto na východě zas na zbledlém oblohy modru srp již prosvitavý dumavého chvěl se měsíce, — když z Vilemína domů zpět volně se Živsa ubíral.

Ve vzduchu lehká již se vznášela soumraku příze, houstla nenáhle pořád; než dospěl pokraje hvozdu, poslední zlato již v západním chlumku pohaslo, sesláb' šarlatu žár v odstínů stupnici bledších,

jež pak ve hnědo, šeď, sinomodro přecházely jemně,.
až chmůrou zahalil též západ všecko tajemnou,
jenž krajinou vůkol již spouštěl závoje husté.
Však za to řízu nebes protkávaly klénoty jasné:
nejprve jedna jenom veliká zasvítila hvězda
září plápolavou nádherně při obzoru blíže,
pak tu jiná, zase tam hvězdička prosvitla milostně,
onde nová, tuto hejno jiných, už těžko je spočteš,
na sta, tisíc se rodí jich náhle v okamžiku každém,
jakby holí čarnou tam z prázdna vykouzleny rázem, —
již hle! celou šíř, dálku nebes divukrásně pokrývá
jisker houštka zlatých, z diamantů šperky drobounkých,
sličně rozestavených v obrazce a soubory různé,
drobných šňůry perel, lehké prachu mráčky zlatého

Teplá noc vše chová, uspává v náruči měkké;
mír na lukách a rolích; jen cvrčků hymna tichounká
v žab serenádu divou, neunavnou ještě se mísí.

Jak v sad kouzla se bral teď Václav po kraji cesty,
nad níž divně šerem modřínů kývaly třásně,
v lesní temno hlubé, jímž jak lampičky magické
modravě plápolnou kmitajíce tu ve vzduchu září
hojně letem bludným svatojanské svítily mušky.

Obrazy líbezné vetkávala ve tmu okolní
rozkoš lásky blahé; k ní již se bez ostychu Václav
sám sobě přiznával. Tať vůkol chmůře tajemné
v jemný vdéchala mrak nejsladší vůně opojné,
jež kdy kalich černý noci krásné v nitro mu vléval.

V tom volný jeho krok zarazil stín postavy lidské,
vstříc vynořiv se nyní nenadále z temnoty lesní,

jakby ukryt za pněm byl v záloze chodce vyčíhal.
V zásvitu Luny bledém v něm Václav Bohdana poznal

»Ajhle! to vy?« k němu děl. »V noci luzné dlíte
potulkou?«

»Schválně čekal jsem vás,« ponurým hlasem odvece
Bohdan.
Líce mu nakloněné sic chmůra zakrývala hustá,
avšak ve zvuku slov se vnitřní rozruch ozýval,
jak by stěsněna hruď hlas těžce propouštěla temný.
K další chůzi němým povybídnul Živsu posunkem,
však šel mlčky při něm, jak dlouho by slov nenalézal.

»Snad pomníte« — začal — »té první rozmluvy se
mnou,
kdy jsem vám vyjevil svou marnou k Ludmile lásku.
Tehdy neměl tuchy jsem, můj příští sok že naslouchá
smutné zpovědi mé a družně mi útěchu dává.«

Máchnul Živsa rukou, jak cos by namítati hodlal,
však jun pokračoval: »Však dobře v Liduščině líci
čísti umím. Již o pouti oné tam v Jiskrově jizbě
zřejmě její pohled, jenž k vám jen stále zalétal,
všechno mi v ráz vyjevil, dnes pak tam v zahradě farní
vyznání vaše zaslech' jsem, ve vaší dlani uzřel
volnou růčku její.«

»Nuž buďsi, zapírati nechci,
že mne zajal půvab té svíží růže miloučké,«
vyznal Živsa mladý. »Však já svou k Ludmile lásku
poznal právě teprv a zdaž moji lásku oplácí
dívka, nejisto dosud.«

»Já vím to a sám vy to víte,«
trpce opáčil jun. »Mámť k vám jen jednu otázku:
Zdaž vás láska pravá, upřímná k Ludmile víže
a v ní svého žití hodláte-li družku nalézti?«

»Sám jsem sobě dosud tuto určitě neklad' otázku,
však teď rozhodný z duše hloubky vytryskuje odvět:
Poznávám, že to láska pravá, co v srdci zaplálo,
jež se mi vyprahlým a mrtvým zdálo nadobro,
že v té lásce jenom zas štěstí může mi vykvést —
nuž, kdo se horšiti můž', když přijmu tu číši nebeskou,
jež duši lék churavé, blaho příštích dnů mi nabízí?!
A kdybych odmítnul, v čem zřím svou spásu životní,
zdaž by ta žertva krutá vám prospěch kýsi přinesla,
když nedostižna pro vás, jak děl jste, její ruka, láska?!«

»Ach, přece moh' jsem snad svých přání cíle dojíti.
Však teď navždy konec. K vám láskou přilnula první,
vyť pevný založit krb můžete sobě domácí,
schystati bydlo milé jí, prosté námah a péče;
já nic ještě nemám, než vroucí v srdci tu lásku,
marnou, bez naděje, světu pouhý posměchu předmět.
Bez ní však mi život jen čírá pustina mrtvá,
nudné břímě jenom — Nuž skončím... Dobře se
mějte! —«

»Takto nepustím vás! Snad nechcete —«

»Bázně nemějte!
Jáť své lásky román bambitky ranou neuzavru
způsobem otřepaným — však pouta rozervu nehodná;
v noc tu a poušť doposud jasné ideály mi září,
jimž snad mého žití můž' ještě posloužiti troska.«

Obrátiv se, krokem zpět kráčel k vesnici rychlým.
Marně za ním slední znělo Živsovo ještě volání,
v hustém stínu noci brzo postava mládce zanikla.

Z nálady své slastné vyrušen, bral dále se Václav
a slova Bohdanova sen s víčka zaháněla dlouho.

VI.

Jak chmůrou hrozivou když slunce na krátko se zastře,
avšak větru peruť rozmávne ty závoje temné,
rozptýlí jich cáry nebem, jež v dálce zaniknou
a v jasu nezkaleném zas modrá obloha září:
tak zapudil svit jitra zlatý rušivé ty myšlénky,
jež z řeči Bohdanovy stín Václavu v nitro zanesly
a v nepokojných snech jeho myslí zmítaly ještě.
Bouře to jarní jen — sobě řek' — jen záchvaty mládí,
čas krátký dá Bohdanu lék, dá náhradu jinde.

Dnů několik v jasných snech lásky pomíjelo sladce
Václavu; stále lesem kříž na kříž nesly ho toulky,
každý svit lupením, šust každý klamně mu věstil
zámih roušky děví, krok lehký postavy sličné:
avšak marně chodil, svou krásnou vílu nepotkal.
Jistě si Marta nyní pečlivěji Ludmilu hlídá,
neb snad dívka sama, když davši Thalii výhost
již záminky nemá, v háj ostýchá se zajíti.
Tu vždy posléz' v ono místo zašel, zkad v kotlině vísku
zřít bylo, sídlo její, tam v luzné záduмě dlíval,
na střechu farky šedou toužebně upíraje pohled.
Byl by došel tam již, však za dnů málo nastával
otcův den slavný, tož den jeho světce patróna.

V průvodu sestry kněz loni k oslavě této zavítal
a s nimi Lidka také — vyprávěla Václavu matka,
příchod též i letos Velemínských věstila hostů.

Přípravy slavnostní již chystala pilně matróna,
v líci radostný lesk. Oko bystře vyčetlo mateřské,
že změna výhodná ve zrozencově nastala mysli,
mrak čela dřívější že zjasnila záře tajemná;
však ni slovem v té příčině jej nezkoumala dále.

Když den svátku přišel, již z rána v komnatě hlavní
stůl s kyticí velkou v slavnostní úpravě zářil,
kol něhož ozdobná očekávala hosty sedadla.
A hle! první, co přišli dnes, byli nejmilenější:
To z Velemína farář ve průvodu Marty, Lidušky.
Kněz bodrý proslovil blahopřejný příteli sermon,
žertem po zvyku svém vetkávaje drobty latinské.
Pak hovorem družným vystřídali předměty různé
tu z politických sfér, tu z místních důležitostí,
kdežto zatím s Martou choť Živsova kačky a slípky,
hus ceny, másla jakost a klípky probírala drobné.

Šťastným Václav okem ssál štíhlou postavu dívčí,
pel citu sladkého, v rozkošné líci zřetelný,
a s ní odstoupiv blíž k oknu do rozmluvy dal se
o všedních nicotách — než, láska i prázdnotě každé
vdéchá hodnoty ráz, vděk zvláštní, význam a kouzlo,
však též pohledy jich jinakou spolu rozmluvu vedly.

V tom zahrčel dole vůz a spatřili postavu statnou,
temnou hřívu vlasů, mrak vousů pod nosem orlím,
přisnědlý obličej — toť Výhoně líc je starého.
Vstříc jemu Živsa otec šel v chodbu, do komnaty veď jej.

Rozruch věstila tvář výrazná hosta nového
a když s Čenkovským ruce družně si tisknuli pánem,
řek' jemu: »Nejdu k vám s blahopřáním, víte již o mně,
že jsem cet jalových nepřítel, že zdaru hojně
bez frásí přeji vám. Sem však vede cos mne jiného,
roztomilý kousek, jejž Bohdan právě mi zahrál:
Dlouho nesestupoval dnes k snídani — díme si: Zaspal!
prázdný však pokojík jsme v posled našli a list jen
na stole tam krátký, zmatený, v němž s námi se loučil:
neplodný omrzel ho život, nám břímě odejme
a k jihu volně letí, své bratřím rámě nabídnout
v zápasu posvátném.«

Ta zpráva vybouřila rázem
klidný při stole kruh, zněly výkřiky úžasu zevšad.

Výhoň pokračoval: »Ďas ví, co mu smysly pomátlo!
Snad že druhý lístek, jenž zbyl tam, temno vyjasní«

Z kapsy dopis vyjmuv, jej Ludmile vedle podával.
Zbledla Liduška, po té růměncem zplála horoucím
a třesavou ručkou ve zmatku otevřela lístek.
Rychle přelétla okem krátký jeho obsahu řádek,
Výhoni v rozčilení jej mlčky podávala čísti.

»Lásce nemožno mi žít — nuž, zemru za bratry
a volnost,«
nahlas tento přečet, k ní tázavě pohled obrátil.

S lící rozrušenou, jež střídavě bledla a rudla,
stín viny nejmenší odmítala určitě dívka:
»Vskutku nemám viny žádné v tom — Tuchy veskrze
žádné

neměla jsem — Bože můj! — Jáť nikdy nezavdala
podnět —«
Ustala rozčilením, oko slz jí zastřela vláha.

»Nikdy ti neprojevil svou lásku?« vyšetřuje vážně
strýce faráře dotaz.

»Ni slůvkem!« ujišťuje dívka.

»Jsem sama přesvědčena,« svou máť jí podporu
skytla,
»stín že nebyl žádný mezi oběma pletky milostné.
Věc taková by neušla, trvám, bystrohledu mému;
k žertům zdálo se spíš, že styk s ním Lidku vyzýval —«

»Jáť jen někdy nyvé žertem jeho líci se smála,
cit hlubší tu hledat, nenapadlo ni ve snu mi nikdy.«

»Na slovo, slečno, věřím řeči té; známť Bohdana
dobře,«
Výhoň přisvědčoval. »By románem chvíle si krátil
bez vědomosti vaší pasoval vás za svoji milku,
šeptal do vzduchu kams vyznání lásky horoucí,
o zhrzeném milování pak psal verše žalostné
a vhodným svoje bláznovství závěrkem ověnčil:
chrabrou půjde paží sokolům Balkánu pomáhat.
Tamť bude jásotu as z příští bohatýra takého!
Sám já, krev kdy mladá mi skráně zažíhala bouřně,
snil jen o třesku mečů, chtěl krev svou líti za volnost,
a věru náhoda jest, že pykal jsem pouze žalářem;
však v boji já nehledal závěrku k romantice lásky,
sám ideál volnosti svaté k činu hruď mi zanítil.«

Děl teď Živsa otec: »Na paměť se mi rozmluva hlásí,
již jsme o pouti oné ve světnici Jiskrově vedli.
Vypravovalť tam já o strastech přítele Hynka,
po smrti dívky drahé jak v zápasu po straně bratří
hrob si na Tatře našel. Snad z této romantiky truchlé
jiskra zapadla ve hruď jinoší, jež vznětliva lehko.«

»Však to ze slámy oheň, neškodně uhasne zajisté
dřív, než Čech pomezí hoch zbrklý z dálky zahlédne,«
Výhoň poznamenal. »Jsem bez strachu v ohledu tomto:
Svízel cesty prvá směšnou tu horečku vyléčí.«

Něm doposud byl Živsa mladý. Slyše zvěst nenadálou
zblednul, mocně dojat, na tváři Liduščině chvíli
bádavě prodlel okem, pak jím se do prázdna zatoulal,
v neklidu chvějnými vlas, vousy probíraje prsty;
schýliv k posledu leb, v hluboké myšlénky se zabral.
Teď čelo vypjal zas, rozhodně se v obranu ozval
nešťastného soka, zraky rozjařenými zajiskřiv:
»Mním, že není jen smíchu hoden čin mládce jarého.
Láska mladá jinaký má řád, než v rozvaze stáří
chladný káže rozum, zná jen své zákony vlastní.
Toť je ta láska pravá, jež nedbá v povzletu burném
všedních pout všelikých, slepě přes meze, ohrady vichří
za svou jen vidinou, jsouc božstvem, vším sama sobě.
Stejně i ostatní v duši mládeže zápaly čisté
v před k ideálům svým bez chladné rozvahy bouří,
nechťsi rozum stáří v útrpném smíchu se dívá
v tento kypící kvas, přec v něm jen zárody klíčí
ke skutkům velikým, v něm tvůrčí pouze je síla,
z nížto se lidstva rodí neustálý pokrok a rozvoj.
V horké skráni mladé, ne v moudré lebce vychladlé
vznik svůj vezdy mají blahodárné převraty velké.

Pouť vznešenou, krásnou synovec váš jistě si vybral,
v rozvaze brknul snad, leč směšným čin se mi nezdá.«

V ustrnutí, an takto mluvil, naň zírala dívka,
až pak schýlila zrak, v myšlénky se hustě zapředši;
v rozpaku též i druzí naň chvíli pohlíželi mlčky.

»Vidno, že mlád jste také,« posléze mu odvece Výhoň.
»Avšak nechci tupit vzlet mládeže, odvahu bujnou,
z níž se rodívá čin, jenž do hlavy nejde šosákům.
A z plna srdce také zdaru přál bych tam dole bratřím,
čackým Slávy synům, aby jařmo setřásli potupné.
Leč co by Bohdan tam v té líté bouři pořídil?
Už jeho dívčí zjev jen k posměchu byl by junákům.
Jak živ nikdy neměl v ruce pušky ni šavle pořádné —
takhle na prut s udicí kdyby moh' dostávati Turky!
Však bohatýr smutný ani turbanu jistě neuzří;
vždyť má sotva peněz, by v půl jen cesty se dostal.
A k tomu přes noc již — znám dobře ho — snad se umoudřil,
snad se hrdinství vzdal, než dospěl dráhy železné;
možno, že klidně ho tam kdes v městské hospodě najdu.
Tož na dráhu jedu — chciť lékaře též se dožádat,
neb ženy mé churavé ta příhoda dotkla se velmi,
Bohdana v lásce chová, jak matka ho hýčkala rodná.
I mně se odsluhuje prašpatně za veškeru přízeň;
jen k jeho dobru také má přísnost mířila vezdy.«

Při větě poslední jeho hlas nápadně se zachvěl;
znát bylo, srdce ryzí že k Bohdanu stejně ho poutá,
ačkoli nevlídnou, drsnou se zastírala maskou
namnoze láska jeho, smích ač si z mládce tropíval.

S družkou Výhoňovou jal soucit Martu stařenku:
»Ach, ta paní nebohá! Již nazpět kvapme, Liduško;
snad těšivým podaří se slovům jí vrátiti poklid,
snad jí též koření z mé zásoby úlevu skytne,
nežli radou lepší jí městský přispěje lékař.«

A hned hostitelům se poroučely Marta s Liduškou
též i farář, jenž Výhoňovi slova útěchy dával:
»Bůh popřej, by sběh večerem již s vámi se vrátil.
Sám věru bázně nemám, že spatří hrůzy bojiště:
Snad ho zastihnete již na dráze či někde poblízku
a Praha nejdalším bude as té výpravy cílem.«

»Smím, pane Výhoni, vám svůj průvod v město nabídnout?«
řek' v tom Živsa mladý, rozmýšlev krátko se před tím.
»A kdyby úspěchu tam — jak mním — naše neměla jízda,
sám bych bez prodlení spěl ku Praze ve vlaku dále,
byste choré manželce svojí moh' zůstati blízek.
Jistě uprchlík náš v Praze aspoň den, dva pomešká,
k výpravě své tam čerpaje rad, čině přípravy nutné.
Seč budu, sám učiním, bych v čas ho tu ještě zastihnul
a zpět vám ho přiveď'. Neb doufám pevně, že najdu
cestu, po níž vyhojen pod vlídný krov se navrátí.«

Vážně to řek', jaks temně tichá slova dozněla slední.

Výhoň rád přivolil. Spěl Václav přípravy rychlé
k cestě svojí vykonat. Jen zběžný k odchodu pozdrav
moh' Velemínským dát v tom pospěchu, zmatku obecném.

VII.

Výhoň marně konal svou cestu na dráhu, do města,
darmo i Živsa mladý za uprchlým po Praze pátral,
šíře i v umnou síť rozpřádal výzvědy různé.
Zvěsti o nezdaru jen smutné jeho ujci zasílal,
ten mu jevíval zas, žeť tam stopy rovně nižádné.
Míjeli takto dnové, až k týdnu se připjaly týdny,
Václav již pokusův těch marných vzdal se nadobro,
však přece ve svých zdech Praha stále ho poutala ještě.
Důtklivě otcův list po příčině průtahu ptal se,
v lístku pobídla vřelém ho k návratu láska mateřská,
odvěty on temné bez jádra vyhýbavě dával.

V nitru jeho hluboké se převraty náhle udály.
Poznovu mládcův čin rozpoutal v útrobě vratké
trapná hejna pochyb, zas kvas ten zatměle vyvřel,
jenž se usmířen již zdál v poklid jasniti šťastný.
Už si pravil, že konečně našel cíl dráhy budoucí,
láska že chuť k životu znova čarnou vzkřísila berlou —
však tu sokův nenadálý čin zas všechno vyvrátil.
Aj, toť láska pravá — k sobě děl — citu bouře ta krásná,
ježto kypí, sálá jen v čistém ňadru mladistvém,
toť zdroj nezkalený nejsladší rozkoše lidské!
Leč ten v útrobě ruch, jejž láskou já si nazývám,

zdaž to je láska také? — Ó jména je lásky nehodna
troska citů zašlých v hrudi vetché, střízliva, chladna.
A zdaž s tímto vrakem smím spoutati dívku mladistvou,
jížto z očí luzných v nejsladší záři nadějné
plá jitřenka žití? Ne, v máj ať blouznivě krásný
do hrudi svitne mladé, kdež jitřní ples ji uvítá!
Snad že jinoch, jenž dříve budil jen rozmary dívčí,
teď již mysli její v bohatýrské glórii září,
snad teď srdce její, co že láska je, poznalo prvně.
Možno, že písmo citů, jež v něžném pohledu, v líci
čet' jsem zrůměněné, bylo črt jen významu prostých
mělká spleť, v něž touhy moje svá vkládaly přání,
odlesk pouze citů, jež v mém se zanítily nitru.
Ó věru marný sen, sen pouhý krátko mi kreslil
tam v tu krajinku tichou blaha obraz vábivě krásný.
V pustou rmuť zase jen rozplaskla se bublina skvoucí.

Záměr lbí mu prolét, aby po vzoru mládce jarého
chvátal v bouř krvavou tam v dálce a ke zdaru bratří
v boj svrh' břímě žití... Však trpko se nápadu zasmál:
K posměchu byl by jenom. Burnému co povzletu mládí
tká poetický hav, muže kuklí šaška odívá,
a v roji orlů těch, ztužilých v boje ohni a třesku,
smích by budil; ne krví, inkoustem pouze je pokřtěn.
Však co činit? V nudu dřívější, v suchopár se navrátí
dlouhých let minulých, s nímž posléz právě se loučil?
V jařmo zapřáhne se zas, dál povleče rádlo nechutné
líchou, z níž pro něho klas nikdy nevypne se zdárný?

Takto pochyb vírem znovu objat, stíny hlubými,
bloudil v síti ulic, hloubával v jizbici dusné.

*

Leč kdys v jitro milé, když s Letné dumně pozíral
na Prahu stověžatou, jež zářila v lesku radostném,
a ztlumený zasléchal ruch, všude tam se budící,
náhle mu blesklo čelem: Patř, úl tam práce tisíců!
Kol též po kraji šíř až v dálné horstvo pomezní
nesčetná se ruka v tuto chvíli ku práci napíná,
z nížto jedinci zdar, zdar prýští rovně i celku.
A zde co ty? Hloubáním jen čas trávě neplodným
štěstí svého jenom rozpřádáš tužby sobecké
a když nechce přijít, ruce ve klín zoufale chýlíš.
Vzchop se, pracuj! Byť pouze pluhem tam v líše otecké;
k píli ti sudba přidá snad štěstí kvítko lahodné —
skoupa-li zůstane však, lék v práci a útěchu najdeš!

* * *

V záři a míru blahém den letní střel se, nedělní,
po kraji rozložitém, v němž sem tam z městyse, vísky
třpytné k modru nebes vyčnívaly vížky a báně;
kol nich šíro kolem již blízkou věstila žatvu
úrody spousta zlatá, z níž charpy vyhlédaly modré,
máku se pýřil nach. Jimi silnice táhla se bílá.
Tou kdys často domů pospíchal mládce radostně
z dusných města ulic, když prázdnin ráj se otevřel;
jak mu zajiskřil zor, když známé borky zahlédl,
výšiny, chlumky siné, Velemínské strážce dolinky,
jak jeho rostla radost, čím blíže se jasnily před ním,
jak jeho touze posléz' byla dlouhá přes ně ta cesta!
Dnes ku pahorkům těm zase Václav z města se blíží,
stejně ho touha pudí, však jasný naděje zásvit
s temnou beznadějí, s obavou se mu v líci potýká.

Před chlumy cesta dvojí od silnice mířila různo:
šla k Velemínu levá, blíž k Hůrce ta na pravo vedla.
Živsa nerozhodnut stál chvíli u kříže sivého,
jenž tady zasmušilým zřel do kraje vážně vrcholkem.
Kratší k Čenkovu směr přes Hůrku posléze si obral;
leč když cesta lesem po stráni se výše vinoucí
v záhybu dospěla tam, kde se první v kotlinu výhled
otvíral, ztajenou ve hvozdném věnci pahorků,
dlouho upínal zrak na skrovné stádo chaloupek,
jež v dole tomto lepém k pastýři se tisklo sivému,
chrámku to, červenavé pnoucímu do modrava témě;
blíž toho šindelová nejvíce ho vábila krytba
farního stavení, jež stínily lípy mohutné.

Pak šel dále borem. Když posléz na hřbetě horském
až k výstupku došel, kdež ve stranu výhled opačnou
šíro se rozvíral, tu vzpomněl chvilky lahodné,
již tu prožil s dívkou smavolící v rozmluvě krátké.
Známé místo hledal, pod břízami, sosnami koutek
roztomilý. — Tamo jest! — Však dívčí roucho se míhá
světlé bříz lupením. — Teď známý hlas k němu zazněl —
Oj, toť Ludmily hlas — již jasně ty zvonky zaslechnul!
Zas to samé vábné sobě náhoda místo vyhlédla,
by zde mu opětné setkání schystala náhle,
před nímž v bázni se chvěl, spolu touhou práhna horoucí.

Má k ní přímo zajít? Má neshlédnut ji minouti?
Kráčeti dále domů, dřív jistoty jinde nabýti,
než vyhledá ji opět neb snů svých zřekne se navždy?
Ne! krok vázne čarem, nezdolná síla ho poutá.
Blíže přikrást se musí, tvář sladkou spatřiti aspoň.

Bez dechu ostražitou se blížil k dívčině chůzí,
hebký mech kroku šusty tlumil. Již z úkrytu listů
tajně zočil jako tehdáž kdys rysy líce milostné.
Však dnes rozkošná veselím se nejiskřila očka,
v důlcích tváře hravých nedováděli úsměvu šotci;
vážně, nehybně sedí, řasa černá matně se chýlí,
jakby ji slz tlumených, zármutku přikláněla tíha,
pod ní v dálavu zor jak v těžkém stesku vyhlédá.
Ký asi stíní sen tyto krásné líce pobledlé?
Což dnes vedlo ji sem? Když pod tyto břízy usedla,
zdaž upomínka maní myšlenkami kmitla se ještě,
že spolu právě na tom kdys v rozmluvě prodleli místě?

Z dum vyrušil ho šramot, hlasy dětské zazněly blízko
a dva chlapci čilí jako gnómů pár skotačících
z houštiny pádili sem. S těmi as rozmlouvala dříve
Ludmila cos, když hlas ho její tak náhle upoutal.
Ajhle, Otík a Jarouš! Již poznal Jiskrovy šotky.

V ručkách nesli obou směs kvítí pestrobarevnou,
chtíce, by Ludmila jim z nich velké svázala kytky,
a k námitce její, že špatné kytky uvíjí,
odsek' rázně Otík: »Když práce si nechcete dáti.
Tehdy o pouti naší jste krásnou svázala velmi
z lech, petrklíčů jen, mladšímu z Čenkova pánu.«

»Kdož ti to řek'?«

»Kdož? Jitka; a sám krásnou tuto kytku
já spatřil na kabátě potom pana Živsy mladého.«

Ludmila v odmlčení skráň schýlila do dlaně bílou,
v dum pohroužena tůň. Pak v bolném výrazu řekla
půl hochu odporujíc, půl k sobě mluvíc jako ze sna:
»Jen že se kvítka moje pražskému nelíbila pánu«

»Vždyť na prsou je nosil.«

»Leč do prachu vrh' je za krátko,
nedbale šláp' na hrstku jejich . . . na ně navždy
zapomněl. —«

»Aj, to pravda není; proč byl by je do prachu zašláp'?«

»Kvítky chudými pohrd', prostými přírody dítky.
Máť on v městě jiné květy pyšné, vůně opojné, —
jak prvosenky moje k těm krásám mohly se rovnat?!«

Z hloubi citů vyzněl stesk tento dojemně a mocně
v něžné prostotě své . . . ples prochvěl Živsovo nitro . . .
Ukryla tvář do rukou teď smutně a nedbala dále
chlapců švítořivých, již posléz v houštinu mlází
vběhli opět s halasem, pestrého vidouce motýla;
záhy do stínu sosen je svižná honba zanesla.

Skráň pozvedla děva. Slza jasná od řasy tekla
zvolna po tváři její dlaň chvějnou k ňadru přitiskla;
zaštkala, povstala pak, slzy krůpěj setřela s líce.

V tom zaslechla šelest . . . Onť vystoup' z úkrytu
svého.
Vzkřikla, zorem ztrnulým naň patřila chvilku nehybně.
On k ní lásky zrakem výmluvným mlčky pohlížel

a vznes' rámě nyní ... Jí z pod řasy záře vytryskla
a tvář žárně rudá již k ňadrům Václavu klesla,
jenž tělo rozkošné obchvátil v náruči pevně.

A v té chvíli blahé, kdy srdce na srdci zatlouklo
čírým bouřně plesem, ret na rtu se ohnivě třásl
neb slova bezděčná šepotal, jež chápali sotva,
proč že nešel, zdaž myslila naň, jak šťastně se našli;
v této chvíli blahé rozprchla se Václavu navždy
trapná hejna pochyb, směr našla si loď jeho vratká,
sladkou harmonií tu všecky nesouzvuky drsné
vyzněly, jak by slyšel zvon v útrobě jitra nového,
jenž ku práci volá na zlatistou líchu domácí.

Smích a cupot dětský, jenž z houště se blížil opětně,
slastný styk přerušil. Když v hebké průseku trávě
šli k myslivně potom, co sběhlo se, věstila dívka:
Ondy moravský zeť k sobě pozval Jiskrovu dcerku
a když s ním zajela kdys v blízké město dunajské,
v pestré vřavě ulic tam Bohdana potkali náhle.
Však proměněn byl tak, že ho stíží poznala Jitka:
bled, hubený, jako stín se v zástupu lidstva potácel.
Poutí strastiplnou sic v dálný jih se protloukl,
leč tam potměšilá zachvátila zimnice mládce,
dlouho ležel nemocen, pak zpět ku vlasti se vláčel,
snášeje nouzi krutou. Ku strýci se listem obrátit
bránil vzdor mu a stud. Tak dostih' Vídně posléze
a v ní bludně těkal, vyhledat sobě výživu nuznou.
Jiskrův zeť nebožáka přiměl, muž dobrosrdečný,
že s nimi rovně zajel v poklidnou vísku moravskou,
kdež jej ošetřuje teď. Mní lékař, záhy že vrátí
síla se mládci plná ve zvyklém pásmu domácím.

Otci tu velkou zvěst dcera v rychlém poslala listě,
s nímž Polešovských rév zeť poslal šťávu lahodnou.
Avšak Jiskra šibal rozhlásit zprávy nechvátal,
leč k Velemínu zašel, navštívil Čenkova panstvo
a zval hosty řadou na hroznů krev Polešovských
ke dni druhému — to dnes — v myslivnu na Hůrce posvátné,
velkou, důležitou prý má též k vínu novinku.
Žertem s půle mluvil, s pola vážně, tajemně se tvářil
a znal vábiti tak, že slíbili všichni přijíti;
neb jemu rozkoš jest, zřít hojné při stole hosty.
Teď tam družně sedí, radujíce se zvěsti moravské,
jíž je uvítal hned. Leč v háj ona zašla si tamto
v místo tiché, krásnou jí zasvěcené upomínkou . . .

Tou myslivny řečí dostihli a vešli do síňky,
pes kde dlouhouchý kusokřídlou kavku proháněl,
a když prostomilé pak jizby otevřeli dvéře,
Václava četný kruh besedících hlučně uvítal.
Aj, tady Živsa starý, jeho choť, s družkou tuto Výhoň,
kněz kadeří bílých, s okrouhlou na lbi čepičkou,
Marta i přívětivá, pan Martin v livreji sešlé.

A když Jiskra za stůl usadil jej po straně Lidky,
Výhoň prokvetavé sobě v úsměvu čechraje vousy,
řek' jemu: »Hleďte, po mém Balkánská skončila fraška;
jen že nový se román zas může zapřísti moravský —
Dceř povolejte domů, pane Jiskro; střežte ji dobře!«

V žertu při tom lesníku hrozil; smíchem na oplátku
pod knírem temným zuby Jiskrovy bíle zableskly.

Živsa mladý však vážně namít': »Čest Bohdanu přes to.
V zápalu posvátném jeho vůle si čacky vylétla,
náhody pouze vinou, že choré mu křídlo pokleslo.
Mláď ideálních snah, jež skutku je schopna jarého,
záruka lepších dnů. Nechť někdy je rozvaze chladné
směšna ta jarní bouř, když přes mez šíleně vichří —
jsou doby zas, kdy šťasten lid, v němž povzletu více
nežli suchých rozumů. Snad i nám čas bouře nadejde;
teď ku práci jenom, ku zdárné práci vyzývá.«

»Snad, že uhod' jsem již, k jakové jste vy práci se
rozhod',«
kněz vece žertovný a skanduje prsty zalusknul:
»O fortunatos nimium, sua si bona norint,
agricolas, quibus ipsa, procul discordibus armis,
fundit humo facilem —«

Ruch křesla hexametry přerval:
Pohnulť náhle sebou pan Martin vedle sedící,
vztáh' obočí temné, »hm hm« polohlasně zamumlal,
židlí zašramotil, ruku do předu rázně natáhl,
jakby jejím šermem chtěl kýsi provázeti výklad;
však hned stáh' se nazad, ruku hladké ke lbi povypjal
a v šos pak sáhnuv, z hluboké jeho kapsy vyvážil
ohmatanou tabatěrku starou, jíž v malbě vybledlé
svůdná víla jakás podlouhlé krášlila víčko.
Víčko dlaní otřev, tabatěrku pozorně otevřel
a z ní hostům kol rozvážlivě šňupce nabízel.

SLAVIE.

Tuto báseň — jakýs pendant k »Evropě« — uveřejnil jsem před 19 lety ve »Květech«; v knize vyšla po prvé r. 1884, ve třetím vydání r. 1893.

S. Č.

Kdys »Evropu« jsem zočil vrátkou vlnou
bez cíle nesoucí hruď sporů plnou . . .

Dnes jiný koráb, olbřímem se noře
z mých snů a citů pohnutého moře,
před okem duše mé se pyšně houpá,
lan hustou přízi v nachu jitřním koupá.
Na hrudi jeho, mocně povypjaté,
řezbářským dlátem, štětcem vykouzlena,
v polibcích vroucích mladé zory zlaté
postava skví se — lepotvárná žena.

Pohlížím na ni — srdce mocně bije —:
Ó, znám té cudné řízy řásné sněhy,
znám líci plnou hrdých dum i něhy,
znám vínek zelený, jenž hebce vije
kadeří volnou lípy jemné listy
a na nich květný pel, šperk rosy čistý;
znám jitřenku, jež libě s čela kyne,
a zlato strun, jež ruka k ňadrům vine;
mně povědom též divný orel bílý,
jenž hrdé zraky, démantově skvělé,
k rannímu slunci vypínaje směle,
mohutnou peruť k její noze chýlí — —

Buď pozdravena hromným syna plesem,
Slavie máti! Ret se chví a třese —
Jak lupen, poháněný bouře děsem,
uchvácen duch můj k nohám tvým se nese.
Tím větší láskou srdce hárá k tobě,
že tak jsi chudá v listů prosté zdobě,
kde koruna tvým sestrám svítí zlatá
(leč v ňader úkrytu jsi přebohatá!),
že tolikeré hněvu, zášti lání
vstříc burácí ti se všech konců světa,
že slinu svou ti plemen pohrdání
s potupným jekem v roucho jasné metá,
jak mořská tůň, jež na tvé nohy něžné
s rachotem stříká chumle pěny sněžné.

Buď zdráva mi! Již útlá duše dítka
přilnula k tobě, jak se vroucně tulí
k mohutným prsům věkovité žuly
horského šípku bělorůžná snítka
Již hochu zrak se jiskřil zanícením,
když Tatranského věštce zlaté znělky
ret otcův zvonival mi s mocným chvěním
a když tvůj obraz nadpozemsky velký
jak horský titan z rozptýlených mraků
prosvítal slavně žasnoucímu zraku,
čelenkou věčných ledů s hůry blyště
v severní záře divukrásném vznětu
a nohou příboj moří jižních tříště,
kde věčný máj hrá s věncem luzných květů.

Snů mladých čaroháje mnohou snětí
zářivých květů kol mých spánků hrály,
však haluzí těch pestrých vonnou spletí

vždy míhal se tvůj zjev, tu blíž, tu v dáli
A nyní, když mi s temné čela vrásky
oprchly pouvadlé růže lásky,
ty milostí svou ponurému synu
ohříváš srdce, jasníš obzor šerý,
jsouc milenkou mu svatou jako Peri,
s níž celoval se Antar v pouště klínu.

Má bytost celá obepíná tebe
jak réva, když peň mocný v lokty svírá;
když paprsků ti, rosy přeje nebe,
též duše má své květy otevírá,
když v tebe vichr nepřátelský duje,
i moje skráň se chvěje, pochyluje,
a kdyby surového kovu rána
tvůj slunný vrchol ponížila k zemi,
i moje hruď by — myslim — rozedrána
poklesla ve prach s tvými haluzemi.

Slyš, máti drahá, oč dnes volám k tobě:
Prst jenom ponoř v divukrásnou tůni,
jež tajemně ti šumí ve útrobě —
v to valné moře vděků, svitů, vůní!
V ten oceán, jenž — světu ztajen — dřímá
v úkrytu ňader tvých a pouze časem
z daleka temným uraganem hřímá,
z hluboka zurčí rusalčiným hlasem,
jenž časem o bok Durmitoru šplíchne
hrdinskou písní — kmet ji pěje slepý —
a druhdy dumkou vytryskne a vzdychne
nad ukrajinskou široširou stepí,
jenž někdy jarým vodopádem slétá
s taterských štítů, v duhy pestrém vidu,

a také v naši chudou výspu metá
růžové perly, sladké písně lidu!

Prst ponoř jen v to žasné vlnobití,
jen jednu krůpěj z tůně neobsáhlé
mi s požehnáním uroň v čelo zpráhlé,
ať svatým ohněm nadšení se vznítí,
ať nad ním křídlo poesie pravé,
jež orlího má velkost, tvary smělé,
však motýlího pel a vděky smavé,
nádheru svoji hebce rozestele!
Jen matný pablesk půjč mi věčné záře
z těch oblastí, kde orel Adam krouží,
s těch stran, kde Ruslan po Ludmile touží
a Démon v ledu hor sní o Tamaře, —
ať píseň moje ku tvé noze slétne
jen alespoň jak chudá hvězdka bílá
s lipové tamo ratolístky květné,
jež spanilé ti skráně obestýlá!

V loď toužím tvoji. Sešli orla svého,
ať donese mě na své šíji vzhůru,
jak ptáčka vynesl kdys důvtipného!
Hoj, letí — šlehá křídlem do azuru —
jak sněžný val, kdy vichrů mocí zvířen
ve spoustě burné klesá s horských strání,
tak letem úžasným se ke mně sklání
pernatý oblak, divně rozčepýřen —
nic nevidím v té bílé metelici,
jen kleště — zobák — cítím ve své kštici,
perutí vichor slyším nade hlavou — —
a palubu již líbám kolísavou.

I.

Buď s bohem, Západe! Měj za vše díky,
čím dařival jsi čelo, těšil hruď,
i prominutí mnohé břitké dýky,
jíž obojí jsi ranil — s bohem buď!

Dík za ty chvíle blahých zanícení,
kdy vodil mi tvých pěvců valný sbor
ve sladkém rokotání, slavném hřmění
blesk nadšení i slzu v juný zor.

Dík za spanilé tvary, barvy luzné,
jichž kouzlem Uměn tvojich libý sněm
pochmurné skutečnosti rysy nuzné
zastíral krásy hvězdným závojem.

Dík za průhledy v sídla pravdy čirá,
kde zjevil mi tvé vědy jasný znět
roj zlatých slunci v bezdnu všehomíra
i ve krůpěji rosné divný svět.

Dík za tak mnohou jemnou žití vnadu,
tak mnohý tichý vděk a bujný rej,
tak mnohé jab'ko z Hesperidek sadu,
jež v klín mi blesklo — za vše díky měj!

Proč choval, ach! tvůj toulec zlatoskvělý,
proč na mne vysílal tvůj zdobný luk
tak ochotně též jedovaté střely
sklamání, trudu, potupy a muk?!

Proč zjevil's mi nad pyšnou svojí hlavou
té skvoucí slavozáře temný rub?
Proč pod lidskosti maskou libosmavou
plemenné zloby vyceněný zub?!

Proč okázal's mi pod volnosti heslem
hrabivou sobectví a pychu zbraň,
jež trůniti chce na sousedu kleslém
a jařmo nevolnické klásti naň?!

Lež hlásáš, krví potřísněná bláno,
žeť silných právo, slabých bezpráví.
Ne, není v knize naší sudby psáno,
že zachvátí nás jícen hltavý!

Ne! Zde to cítím — věstí to mé skráně —
Mním, že se nad myšlénkou mojí pnou
v tu lebku dědů, neprostupnou ráně,
v tu živou přílbu pevnou, železnou.

A miliony lebek v tuto chvíli
týž oheň kalí v ocelový vzdor,
jim volnost pravá, rozvoj každé síly
a pestrý lidstva rozkvět za prapor.

Či sprchne kdys ten půvab rozmanitý,
jímž země květný luh se kochá teď,
či pohasnou ty pestré duhy svity
na tváři její v jednu matnou šeď?

Či určil světa duch, by vyzněl časy
repotem jedním v mutném zániku
ten člověčenstva chorál sterohlasý,
ten ladný souzvuk sterých jazyků?

To pravda-li, — přej nebe duši bludné,
by netkla se ni koncem perutí
té příští světokoule hluché, nudné,
bez barvy, básně, v bídném strnutí! — —

Pryč, myšlénky! Hle, Východ v záři krásné
již teplým vánkem celuje mi hruď —
a jako matný sen mi Západ hasne
tam ve mlhavé dálce — s bohem buď!

* * *

Tak v zádi korábu na klubku lan
jak v nadpomořském hnízdě kormoran
muž dumá vážný. Rodná jeho niva
tam daleko je skryta na západě,
kde Vltavy se kochá vlna snivá
v luk, rolí, hvozdů rozmanité vnadě.

On vylétl z těch krajních Slávy hrází,
jež lámou klopotně vln cizích vřavu,
by v rosném kmenů pobratřených mlází
osvěžil unavenou bojem hlavu.

A teď jej vlna Pontu v loktech šumných
kolébá jemně; teplý jihu dech
lichotně čechrá kadeř spánků dumných
a hýčká duši v libých ševelech

*

Ó, jitro východní, jak bohatá je
tvá skřínka klenotní! Ty šťastnou zemi
jak víla blahopřejná kněžnu báje
obláčíš drahokamů blesky všemi.

Hle, na břehu jak vrchol rozmanitý
v rozkošných barev odívá se svity!
A nad nimi v azurném nebes moři
jak souostroví bájných výspy táhlé
oblaků zástup zlatorudě hoří —
neklidně plynou — teď se mění náhle
ve zlatorouné stádo prchavé —
teď trhají se v četnou, vzdušnou latu,
jak rozptýlené třásně létavé
ze zlaté příze andělského šatu.
V nich naposled se mihl noční kněžny
obličej bledý, snivý, truchloněžný,
co před vítězným jarým králem denním
v říš svoji prchá s úzkostlivým chvěním.

Vln bezpočetné smaragdové hlatě
tu v nachu zaplály, tam v ryzím zlatě,
tu onde na nich racek odpočívá,
jak bílý motýl když na květu snívá.
Chvílemi povybleskne blíž neb v dáli
stříbrný delfín, lodi soudruh stálý.
A tam, kde kormidlo se do vod hrouží,
nad rádlem tím se bouří vodní lán,
jak sníh se práší, sterým vírem krouží,
bělostnou slinou stříká rozhněván,
v ohromných bublin rozdýmá se tvar,
jak mléko kypí v rozmanitém zjevu —
jest milo hleděti v ten sněžný var
a naslouchati hudbě jeho hněvu.

V tom těžký povzdech ze stísněné hrudi
se vydral kdes. — Kdo v ráji tom se trudí? —
To přítel Rus! — Hle, ke kormidlu dolů
pochýlen zírá v pěnící se brod,
tak smutně, pochmurně, tak toužně spolu,
jak chtěl by neúmorný žalu hlod
utišit dole, ve hrobě tom pěnném,
jak chtěl by ztracený své duše klid
nalézti v náručí tom otevřeném,
v tajemném klíně plesných Nereid.

Což asi sklání statný tento kmen?
Ký červ se zahlodal mu v juné nitro,
že úponkami žalu zacloněn
stín mračný vrhá v jihu zlaté jitro?

Jal ruku jeho. »Což ti mysl kruší?«

Rus přejel dlaní čela temnou rýhu.
»Zas ptáš se? — Nuž, jak Hiobovu knihu
dnes otevru ti chmurnou svoji duši.

Kdys zabloudil jsem v Polsky pusté nivě.
Noc byla zimní. Nebes modrým týnem
nesčetná světla kmitala se snivě
nad zemí spící ve královském šatu,
postlanou sněhů třpytným hermelínem,
jenž věsil se i sosnám v temnou kštici
a pokrýval je od hlavu až v patu
svých diamantů čárnou blýskavicí.

Však bylo teskno mi v té divné kráse.
Kol čirý klid, jak byl by ztuhnul rázem
ves život vůkol pronikavým mrazem
a kraj tu ležel v rubášové řáse.

I koně mého lehké podkovy
se zabíraly klusem beze zvuku
v ten hebký, bílý příkrov hrobový.
Jen srdce svého naslouchal jsem tluku
a koně supotu. On z nozder páru
vypouštěl hustě do vlajících žíní
bohaté hřívy, kterou dechem žáru
ve stříbra třáseň proměnilo jíní.

Les po straně se táhl zasmušilý
a vrhal jedlí stíny obrovité
příšerně v luny svit, na palouk bílý.
Nad cestu vypínala lesní stěna
mohutné větve, sněžnou tíhou kryté,
jak ramena ve hrozbě napřažená.

V tom kůň se vzepjal děsem. Zrak můj vlét'
ve hloubi lesa. Ký tam divný znět!
Dvě žhavé hvězdy svítí z temné sluje —
tam jiná dvojice se zažehuje,
tam třetí — čtvrtá — a již celé sbory
těch světlušek — Hahoj! — to vlčí zory!

Pud za mne stal se jezdcem; koni v boky
ostruhy zaryl šíleného děsu,
že letěl se mnou střelhbitými skoky
jak vichr, osedlaný rojem běsů.
Zrak zahalil se rozvířeným sněhem,
tvář kleslou hříva prudkým bila sněhem,
plášť rozvinul se vzhůru, tepal skráně,
jak oběť uchvácenou křídlo káně.

Toť živý uragan, co bez otěží
pode mnou letí — hřívu lapám stěží
a koleno jen pracně bok mu stiská.
Plášť chytám vlající — zrak na zad pílí —:
Oj, mrakem divným luh se pokryl bílý;
mrak blíž se valí, světel rojem blýská,
vybíhá shora v nespočetné špice
vypjatých sluchů — Vari, bledý strachu!
Dvě rány bambitka jen chová sice,
však jedna rozpráší tlum větroplachů.
Zbraň pevně svírám. Ho, již davy šelem
v zápětí koni; jedna k jeho šíji
už lačně doráží ve skoku smělém —
má houkla rána — vlk se dole svíjí.
Zavyla smečka sterým děsným hlasem,
nad bratem padlým zastavena třasem.

Jen chvilku vázne tam — dál znovu letí.
To hlad je sám, přírody démon divý,
jenž za mnou kvačí schumelenou změtí
těl vyzáblých, zub ceně krvechtivý,
jenž ve tmu sterým zlobným okem žehá,
huňatým sterým chvostem nivu šlehá;
on vlčí bázlivost a chytrost mění
v odvahu slepou, hluché rozlícení,
je prudší, rychlejší než hrůza koně.
Jak hejno bystrých psů, když v panském honě
štve jelena — tak v patách nám se řítí
zběsilých dravců vzteklé vlnobití.

V tom světla přede mnou . . . Pláň zvolna padá
v malebný lesní údol; jeho středem
jak tělo třpytné obrovského hada
v zatáčkách blýská řeka, krytá ledem.

Černého mostu lepý oblouk dvojí
s lesnatým břehem ostrov skalný pojí,
kde v luny bledém svitu do azuru
z okrouhlé hradby zubatého pasu
pne hrdý zámek mocných věží chmuru,
jak sídlo bohatýrské dávných časů.

Tam okna osvětlená nad pavlány
útulně kynou; jezdců hlouček právě,
ozářen pochodněmi, v pestrém hávě,
vyjíždí na most z otevřené brány,
harcuje lehce kolem bystrých saní —
Oj, koni, v před! — Tam konec bude štvaní!

Než jako příboj vod, an dostihuje
rybáka, jenž se zpozdil v moře lemu,
již vlna nad vlnu se vyšvihuje
a chumle pěny vzhůru stříká k němu:
tak vlčí hon již v patách se mi valí
a koně svírá dravců chomáč těsný;
dva skokem zuby do hrdla mu vťali
a visí na něm — náhrdelník děsný!
Na prázdno kule druhá vzduchem fičí —
hloub šelem dvojice zub krutý ryje —
oř divoce pne hlavu — hrůzou řičí —
chce darmo střásti pijavice s šíje —
teď do hluboké rokle pokraj lesa
zoufalým skokem s vrahy svými klesá.
Ze třmenů letím, čelem v ostré skalí
a smysly těžká mrákota mi halí . . .
— — — — — — — — — — — — —

Když hustá chmura s duše mé se zdvihla,
tu přede mnou, jak poupě rajských sadů,
tvář dívčí vděků andělských se mihla —
Jsem nebes host? Či sen tu kouzlí vnadu?

Pohlížím vůkol. Odpočívám v loži
z temného dřeva, s hojnou řezbou něžnou,
pečlivě postlán, jako vlnou sněžnou,
medvěda severního teplou koží,
v komnatě vzdušné. Nade mnou se kříží
trámoví hnědé lepotkanou mříží.

Krb mramorový do stěny se hloubí.
V záplavě tamo rdí se mihotavé
mříž zlacená, jež dole krb ten vroubí,
i sošek dvé, stráž jeskyně té žhavé.
I stařenu žár obepřádá nachem,
jež vedle sedí; vrásky líce vpadlé
podivně hrají v jeho svitu plachém,
ret šeptá modlitbu a z ruky zvadlé
růžence mohutného perla siná
chvilkami sklouzá do šerého klína.

Zas k oknu hledím — na tvářinku děví.
Co tušil jsem kdy krásy ve snu blahém,
vnad panenských, vše splněno mi jeví
ten obličej svým serafinským tahem.
Ba, zdá se kmitem krásy nesmrtelné
ten profil spanilý na ploše skelné,
hledící snivě v bílý zimní kraj.
Blankytný hedbáv kamizoly, spjaté
na ňadrech zdobou mnohé šňůrky zlaté,
v okrajích věnčí sněžný hranostaj.

V dol stříbrošedý atlas k botce plyne,
jež kožešinou vzácnou halí nohu,
a modrý samet polské čapky kyne
třapečkem zlatým v každém čtverce rohu.
Pod měkkou sobolinou v čapky lemu
proud světlých kadeří se volně skrádá
na luznou hruď k raménku okrouhlému.
Ký divný vlas! V něm slunce zář se spřádá
s měsíčním bělem, stínů šeří hravou
v prstenců rusých přízi bleskotavou.
Zářivou vlnou klesá v modré šaty
jak do pomněnek ručej, sluncem zlatý,
a hebká dlaň, jež čelo podepírá,
jak lilie z těch jasných vlnek zírá.

V tom čapku sňala; povstávajíc, čelem
potřásla hbitě, že vlas létající
zasvitl ve svém lesku, vděku celém
a na zad odechvěl se s prsou, líci;
s ramenou zbytky zlatistého deště,
třpytného roje sporé opozdilce,
ve hříčce snivé odmrštily ještě
ukazováčku, palce lehké štilce.

V tom setkaly se s mými zraky její —
jak červánek, dne posel, purpur náhlý
jí zaplál v čistém, jemném obličeji;
rty zachvěly se, ruce k srdci sáhly.
Sklopila řasy, pozvedla je zase — —

* * *

Ó, krásné oči, vy mých žalů zdroje, —
v těch studánek dvou čistých modrojase,
ach, navždy utonulo srdce moje!
Tím slunným blankytem se cherub mihl
v úchvatné kráse před užaslým okem
a k výši hvězdnaté mou duši zdvihl —
z těch dob jak spící matným bloudím krokem
po zemi této; duch můj stále krouží
k azuru očí těch, lká k nim a touží! — —

* * *

Chci tělem hnouti — bolesti zub dravý
mi v noze, pevně upoutané, hryže;
dlaň dotýká se zanícené hlavy —
obvazek vlhký kadeře mi víže

Levici dívka lehce vztáhla ke mně
a na rty položila prstík pravé.
Obličej zardělý se kloní jemně
v úsměvu luzném, tísni ostýchavé;
tu studem panenským se řasa chýlí,
tu bleskem laškovným z ní oko střílí,
tu péče stín ji halí, z ústek vane
laskavá prosba: »Ticho, ticho, pane!«

»Kde jsem?« Tak bezděky můj ret se táže.

»Ó, v domě polském, jenž se těší hosti. —
Však ticho, ticho teď, jak doktor káže —
Dá bůh, že brzo pán se muky zhostí.
Nuž, ticho jen a s bohem, pane drahý.«

S úklonkem vlídným spanilého čela
z komnaty lehounko se odechvěla.
Však zůstaly tu se mnou vábné tahy,
a ve sluch opojený sladká slova
jak zvonky stříbrné mi hrála znova.
Zvuk polský útlým hrdlem této krásky,
z těch cudných rtíků purpurného květu
tak libě zněl jak slavíkovy hlásky,
jak plesné trylky skřivánčího vzletu,
jak zurkot jarní vody přes oblázky,
jak zefír, loudící se v háje klíny,
jak lásky zpěv, smích blahých dětských retů,
jak struna harfy, zvonek tamburiny.

* *
*

Co povím dál? Že tak mi krásně bylo
v tom loži, poutajícím chorou nohu,
jak ptáčeti, jež sobě hnízdo svilo
v úkrytu vábném kvetoucího hlohu,
kde kolkol hvězdic jasnobílých skrýše
v rozkošném polosvitu vůni dýše:
tak duše moje, v lásky hebkém lůně
hýčkaná blahým toužením a sněním,
dum čarovných opojné ssála vůně
a pohrdala těla utrpením.

I přišel stařec, jehož byl jsem hostem —
Jadvigy otec. Jako jedle stojí
přede mnou postať, bohatýrská rostem,
dvojnásob lepá ve svém pyšném kroji,
v tom kontuši, ozdobou pasu spjatém,
jež drahokamy třpytí se a zlatem.

Tak hrdě důstojná a přec tak milá
tvář uklání se ke mně ušlechtilá,
a jizva rudá, táhnoucí se čelem,
jen zvyšuje vděk mužný obličeje;
ret, zastíněný dlouhých knírů bělem,
se vlídně usmívá, dlaň vstříc mi spěje.

Když Rusa poznal ve mně, v hustou chmuru
líc přívětivá pojednou se halí
jak v jarní den, když letě po azuru
posupný mráček slunko náhle kalí,
že pošmourno je kolem, smutno v duši;
však přelétl již a zas všechno v jase:
tak na chvilku jen velmož čelo smuší
a blahopřejnou tvář mi jeví zase.

Pak častěj' přicházel: tu perným kláním
na pláni šachové mou plašil nudu,
tu hravým žertem, volným rozmlouváním
o honby, rybaření vděku, trudu,
o různých zjevech venkovského žití;
však bylo zříti, že má bystrý sluch
též pro souvěké duchů vlnobití,
pro člověčenstva věčně čilý ruch,
že otevřel se dychtivému vidu
široko krásy chrám, že bádal pilně
ve prachu foliantů, v nauk dílně
i v živé knize přírody a lidu.
Než opatrně dbal, by proudem řeči
ni hláskem neprozněla struna klatá,
jež v polském srdci každém rozepjata
žalobně zvučí, sténá, zlobně ječí.

Já vděčně přijímal tu vlídnou péči;
leč mnohdy dotaz přeslechl jsem cele
neb uváz' prstem na figurky čele
a ve hlubokém trval zadumání;
však nestíhal jsem duchem příští tahy —
to na mysli mně obraz tanul drahý,
a srdcem zachvívalo touhy vlání.
Kde ona? ona? — Proč se tají v mraku
ta kštice zářivá, ten blankyt zraků?
Proč po stařeně jen mi dárky sílá
a nevidoma mnohou péče známku
kol nemocného tajně rozestýlá
jak dobrá víla v okouzleném zámku?

Jen stařeny ret hovorný mi sdílí,
co v úkrytu se děje plaché víly.
Zná celý rozvoj líbezného kvítka;
již poupě brala v lokty starostlivé,
řídila první matné kroky dítka
a děva důvěřuje chůvě sivé.
Stařenka vypravovat jedva stačí
a ráda vypravuje o hrabince,
své perličce, své bílé holubince,
chtivému, nadšenému posluchači.

Tak, ač se Jadviga mým zrakům kryje,
přec ducha pohled stále stíhá děvu
a v čaroskvoucím svitu fantasie
ji stále vídá v rozmanitém zjevu.
Tu po křišťále blýskavého ledu,
bruslemi okřídlivši nohy drobné,
jak libella se kmitá mému hledu,
rýsujíc na hladině křivky zdobné.

Jak pod jiskřivým okem skvostně plane
půvabné líčko, mrazem zulíbané!
Co vděku rozvíjí to tělo cudné
v obratech rozmanitých dráhy bludné!

Pak vidím zase, jak co plesu kníní
v sousedním zámku všechny družky stíní:
půl tváře skryta v růžnou polomasku,
jen zrak z té skrýše smavé blesky hází
a nad ní z jasné vlny hebkých vlásků
nádherná hvězda brillantova vzchází;
dvě lehká křídla fantastická hravě
v růžovém kmitu vlají za ramenem —
tak zefír ten se vznáší usmívavě
v jinochů, mužů kole omámeném,
a šťasten, kdo se družit může k němu
a koho jen se vějíř dotkne maní
duhovým kruhem ozdobného lemu —
ó, jak ten každý styk mi srdce raní!

Teď zase vidím: sněhem širé pláně
ji bleskorychle nesou drahé sáně;
tvar mají labutě, jež ladně vine
štihlounkou šíj', krk do vysoka pne,
a ze zlatého zobce na zad line
jak otěže dvě pásky stříbrné,
křídloma vypjatýma s obé strany
spanilou kněžku tulíc do ochrany:
z bělostných čupřin kožešiny drahé
dvé oček zářivých se tiše směje
a z jíní povyhlédá líčko blahé,
jak něžné jarní kvítko ze závěje...

Tak sen ji přikouzluje v pestré změně.
I z knih, jež posílá mi po stařeně,
má obraznost jen pro ni šperk si dluží;
ti minstrelové různých jazyků
jsou mnohohlasým sborem slavíků,
jenž slaví jenom krásnou moji růži.
Však proč tím sborem nezní polské slovo?
Což mní, že povrhám je v zášti slepé?
I žádám polských knih Tu jsou. Již tepe
do skrání mojich křídlo Adamovo
a v oblasti mne vznáší čarolepé.
Již perla za perlou, ke sloce sloka
sonetů krymských skvostná zvoní šňůra
a božím hromem duní ze hluboka
a blesky srší divná Dziadů chmura —
Však nastojte! Co to? Ten slzy sled
na blánce tu, kde v nesmrtelném stonu
z nejhlubší hloubi polských muk a běd
zpěv jeho tryskl k nebeskému trónu
a proti vrahům kletby zahřměl děsné!
Ta slza jistě z jejích očí slétla
jak rosy krůpěj, s pomněnky když klesne,
jak s nebes padající kvítek světla;
snad také hněvem nad ní očka blýskla,
snad ručka zaťatá se k ňadrům tiskla,
ret kletbu šeptal — Komu? Rodu mému —
Nech třeba zlobou dýše tato blána,
sem, posvěcená k ňadru bouřlivému!
Ty, slzo drahá, budiž zulíbána! —

Prchala zima. Vítáno mi buď,
ty jaro přírody, ty jaro duše!

Tajemnou rozkoší se vlní hruď,
a srdce chví se v divné, sladké tuše,
myšlenka každá skřivánek je plesný,
a každý cit jak rosný kvítek vesny.

Již chodím o berli; již chabým krokem
jsem vyšel z ložnice a s díky stanul
před sličnou Polkou. Se sklopeným okem
zas její obličej mi stoudně vzplanul,
zas prosvitly mi vlny jasné kštice,
a ze rtů slova medosladká zněla;
pak ruka bělostná vstříc mé se chvěla
tak nesměle jak plachá holubice
a mocně zatřásla se v mojí dlani,
když vroucí polibek jsem vtiskl na ni.

Ó, chudá obraznosti! Snášíš, střádáš
klénoty divné ze všech končin země
a věnčíš hvězdami své kněžny témě,
z paprsků slunce, luny šat jí spřádáš,
zalétáš pro půvaby v bájné kraje,
do hlubin tuch a v nadehvězdné taje:
a přece objev skutečnosti prostý
zastíní mnohdy všechny tvoje skvosty.
Tak tratila se jako bledá chmura
prosněných dnů, probděných nocí stvůra
v té živé skutečnosti smavém jase,
před touto postavou tak vnadyplnou,
v níž sama vesna mladá vtělila se,
před líce kouzlem, ňader sladkou vlnou,
jež za šperk obrala si jarní vděk
podléštek modrých, bílých sasanek. — —

Čas prchá. Zdráv jsem. Co mne poutá dále?
Hostitel šedý snahou zdvořilou,
bych ještě pomeškal, mne žádá stále.
Jadviga mlčky hlavu spanilou
jen při tom kloní jedva řasy dviže
a plaše vyhybá se očí střetu —
přec ona jen tu tajným kouzlem víže
má křídla, dávno zacelená k letu.

A jednou, berle sproštěn, volně scházím
po schodech vetchých, točitých v park malý,
jenž mezi zámku stěnami a valy
radostně kyne svěžím listů mlázím.
Kolkolem po šedivé stěně chudé
zažíhá broskev hvězdy květů rudé,
a dítka vesny v rosných perel zdobě
hlavinky pestré dole tulí k sobě,
na rtíku medovém jim včelka ssaje,
vděk jejich vábí sněžné okřídlence.
Jdu polo ve snách, slastně naslouchaje,
jak mnich za písní kouzelného ptence.
A píseň jest, co loudí moji nohu
dál sadem tím po zlatém pěšin písku
kol vonných loubí, žvavých vodotrysků
k lehounké, něžné stavbě v bašty rohu.
To přenes' čaroděj sem s jižních břehů
vězení skvostné, v jehož luzném skrytě
chán tajíval žen hvězdookých něhu
v peřestých skel a drahokamů třpytě.
Rozkošné hnízdo dumy osamělé:
duhový svit se po kobercích stele,
ve hloubi jarý proud se šumně valí
a v okno chlum se dívá zamodralý.

Potichu kráčím, s bouřným srdce tlukem,
a tam, kde Amor v zelenavé plísni,
skláněje čelo nad spuštěným lukem,
též zdá se naslouchati její písni,
za toulec jeho zvětralý se kryji.
Skulinou zírám k Polce spanilé
a naslouchám, jak zvuky unylé
z poupátka ústek růžových se lijí:

Divná duma, divná
k jásotu a pláči,
na duši mi lehla,
srdéčko mi tlačí.

Postůj, mráčku sivý,
co tam kvapíš k hoře,
zanes ty ji, vyplač
v širošíré moře.

Skřivánka si chytnu,
v zobáček ji vložím,
aby vyzpíval ji
pod blankytem božím.

Za horou již mráček,
skřivan mizí v plesu
a já divnou dumu
těžce v duši nesu.

Umlkla. Na dlaň pochýlila čelo,
a zlato kadeří jak vláha vesny
po ramenou se bujně rozkypělo
i ňader zahalilo žalář těsný;

*

i mezi prstíky jak z něžných slují
praménky jasné lehce proskakují
a jeden ručej zbloudilý se vine
i polštářem, kam děva lokty šine.

Je pohřížena do hluboké dumy.
Tu náhle — koberec mé kroky tlumí —
poklesám před ní a vzdech ze rtů řine:
»Jadvigo, miluji tě!«

Ho, jak vzhlédla,
jak v uleknutí zachvěla se, zbledla
a vyskočila. Uprchla by skokem;
však pevně svírám útlé ručky její,
k ní vzírám žhavým, poroseným okem
a rty se ve zpovědi vroucí chvějí.

»Jadvigo, jediná ty perlo drahá,
již pro mne chová svět, a hvězdo blaha,
můj celý osud na tvém rtu se chvěje —
mám v ráji žít či hynout bez naděje?«

Jak chví se, odvrací se, oči klopí!
Tvář celá žhavým ruměncem jí plane,
pak bledne zase, na ní slzí stopy;
ret posléz šepotá:

»»Jsem Polka, pane!««

»Zdaž rozdělí nás hráze rodů, vlastí?
zda hříchy tu i tam, zarostlé hroby?
Vždyť láska volně kráčí nad propastí
a kudy jde, tam tichne bouře zloby.

Ó, promluv již! Buď mou! Zbav srdce děsu!
Jsem bohat, mocen — vše ti k nohám snesu.
A jiskru-li jen lásky cítíš ke mně,
v ráj po mém boku rozkvete ti země.

Chceš na sever, kde sosna kadeř tmavou
obzírá v jezer zasmušilých tůni?
Či tamo až, kde věčná zima trůní
s démantů ledných partou bleskotavou?

Či volíš step, kde s nebes modrou bání
pláň širá splývá v tichém objímání,
kde duch se dvojí nesmírnosti koří,
když letí v kibitce po květů moři?

Či kocháš slunný jih, kde platán s vínem
rozkošné loubí nad čelem ti spřádá,
chceš sedět v azalkách nad moře klínem,
jež lastur něžný šperk ti k noze skládá?

Miluješ hrdá města bání skvoucích,
kde život kypí, perlí se a blýská,
či lid ten tváří dobrých, srdcí vroucích,
jemužto světem dřevěná je víska?

Jen vol a vel! Vše mohu tobě dáti. —
Nuž, rozhodni již mého žití dráhu:
chceš chotí mou, mým andělem se státi
či do pouště mne srazíš s ráje prahu?«

Svou ručku z mojí lehce vyprostila
a děla v temném, chvějícím se zvuku:

»»Ne, nikdy, nikdy«« — dlaní oči skryla —
»»Rus nepřipoutá ku své tuto ruku!««

»Oh, ustaň! Nemluv o rodu a vlasti!
vždyť láska původ, otčinu má v nebi
a duhové tká mosty nad propastí,
jež děsněji než kmenů spor se šklebí.
Nuž, do prachu jsi moji naděj' sklála —
Buď s bohem na vždy! Záře štěstí stálá
nech opřádá tvé čelo nevinné,
nech nikdy v čistý blankyt oka tvého
ni mráček upomínky nesplyne —
vzpomínky na mne — bracha nešťastného,
jenž v dáli marně lká . . .«

Hlas na rtu zmírá
a chvějící se dlaň zrak obestírá.

Pak žalným okem znova hledím na ni.
Zřím v obličeji milém soucit vroucí;
zřím půvab ňader neklidně se drnoucí
pod konejšivým tlakem spjatých dlaní;
po líčku slza plyne, na rtu hraje
jak na jahodě krůpěj vláhy ranní,
a rtík ten zachvívá se šepotaje:

»Buď s bohem! Osudu to vůle, pane!
Nech do srdce, jež bolest nyní kruší,
z peřejů Lethe útěcha ti skane!
Ač rodu nepřítel, vždy přítel duši
zůstaneš v dáli. — Jinak nemůž' být:
Hle, kdybych sama chtěla zapomnít,

co posvátné mi kážou vlasti boly —
můj otec drahý nikdy nepřivolí!«

Duch můj se vypjal u naději nové.

»A kdyby svolil —? Zdaž mi naděj' svítá,
že svolí pak i sladcí tito rtové?«

V ruměnci klopíc očka rozpačitá
chvilenku mlčí a pak tiše vece:

»Ne, otec nesvolí!«

»A jestli přece?
Již chvátám k němu. Vše, co tužba žhoucí,
co srdce milující v burném tluku,
co duše z temnot k nebesům se pnoucí
můž' vdechnouti do matných lidských zvuků, —
vše nahrnu jak příboj vlny valné,
bych zvítězil — zdaž chová srdce skalné?!
Však ještě popřej, by můj slabý ret
směl zalétnout na tento kvítek bílý
pro výmluvnosti nejmocnější vznět.
A jestli naděj zdrcena se schýlí,
pak polibek, jejž na tvou tisknu ruku,
mně buď jak dar té ručky poslední,
vzpomínka naň jak motýl milohravý
poletuj časem kol mé teskné hlavy
a v čelo mroucí ještě usedni!«

* * *

K velmoži na to ubírám se vzhůru. —
Jak mluvil jsem! Ó, vše, co v duši vřelo,
ve slova plamenná se obláčelo . . .
Však hloub se, hustěj ve zlověstnou chmuru
starcovo hrdé čelo zapřádalo,
a pod obočí svislých řásným sněhem
jen chvilkami se oko vykrádalo,
blýskajíc v dálku kamsi plachým žehem.

A prsty jeho zimničně se chvěly
na zlatém jilci skvostné karabely,
že kmitaly se těkavými plamy,
peřestých jisker skotačivým hraním
stříbrné pochvy staré drahokamy — —
Vstal posléz, kynul, abych bral se za ním.

Soumrakem chodby kráčel přede mnou.
Klíč zaskřípal. Síň klenutá a dlouhá
nás v polosvitu náruč tajemnou
pojala vážně. Hravá slunce prouha
jen oknem jedním, pozbaveným clony,
sem pronikala, otkávajíc zlatem
obličej kněžky nebes blahosklonný,
jež trůní v Čenstochovy stánku svatém

Jak v nadpozemské glorii tu září
posvátný obraz na průčelní stěně;
u nohou jeho plaše, přitlumeně
svit lampy věčné s temnotou se sváří.

Po délce síně na obojí straně
z pošmourných rámů řezby starobylé

řad podobizen hledí zadumaně
v nádherném kroji, tváře ušlechtilé.
A mezi nimi staré visí zbraně:
palaše, štíty, topory a meče,
tatarské luky, damascenky křivé
i prapory též vetché, znaky divé —
bohatá kořist četné líté seče.

Stůl uprostřed tu stojí starodávný,
obklopen divně řezanými křesly,
jež asi často věnec pestrý, slavný
hrdého panstva, pánů bratří nesly.
Tu asi často zvučná slova zněla
o dobru kraje, pospolité řeči,
tu asi často ruka k ruce spěla
neb skláněla se k blýskavému meči,
a mnohdy také číše zazvonily,
žár na líce a jiskry v oko sily,
až pohár ohromný kruh zbouřil hostí,
pijáků rozkoš, hrůza střízlivosti,
a ve šramotu křesel, bujném plese
kol rozlehlo se šumné: Kochejme se!

Však nyní ticho vévodí tu všade.
Jak mutný stín se na mou duši klade
dech tlení, skonu. Našich kroků ruchy,
zdá se, že budí minulosti duchy.

Teď hrabě stanul v síně pozadí,
kde slunce pablesk obraz lepé ženy
mezerou clony líbal úkradí.
Okovy ruce majíc obtíženy

tu poloklesiá v ssutin dýmném rumu
a v krvi klečí, v mrtvol děsném tlumu.
Šat královský jí zedrán v pusté cáry,
a nade hrudí peruť rozestýlá
trojice orlů divá, kruté spáry
i zobce ryjíc v ňadra sněhobílá.

Tam stanul hrabě, rukou kynul kolem:
»Zde, viz! je místo, kde se modlím denně
sám s padlou slávou, přítomnosti bolem.
Zde vzpomínám, co bylo, roztouženě.
Co vedle dcery mojí duši draho,
zde shrnuto, vše moje štěstí, blaho.
Zde volnost, sláva, velikost — ó, běda!
Vše vzpomínka jen pouhá, veteš bledá!

Zde stojím v pradědů svých valném davu;
zde nádherně se noří z věků šera
dál, dál, až z temna dávných Měčislavů
hrdinských postav síla, krása sterá.
Tu blýskají se meče, berly zlaté,
prapory vlají, laurem obepjaté,
orlice vzlétá do vítězné záře;
jak dálná bouř tu píseň slávy šumí
o národu, jenž tepal branné tlumy
křižáků, Turků, moskevského cáře,
o chrabrosti, jež vavřín v kadeř vila,
o žáru posvátném, jenž skvěl se lící,
o šťastné Polsce, která byla — byla —
tak hrdá, krásná, volná, vítězící!

Oh, byla — byla! — Vzpouzejí se rety
z temnoty budit jiný obraz kletý —

tvář plane studem, krev se bouří vztekem
a se rtů prokletí se dere jekem —
ten obraz hanby, hříchu, hrůzy, běd!

Viz, onde divě pohlíží můj děd —
tak asi v mukách oko jeho zřelo,
když s Rejtanem chtěl stavit zrady příval
pokleslou hrudí, do níž nehty vrýval —
a ruská pažba tepala mu čelo . . .

Ne, nechtěj, abych budil v prsou zase
ten obraz děsný, hrůzy toho pekla! —
Viz jizvu, jež tu čelem zardívá se —
tu nakreslila ocel ruská vzteklá!
Chceš slyšeti, jak ve příšerném kvase
ukrutný bílý orel dvouhlavý
mé vlasti, kleslé ve svých svatyň žáru,
zarýval v ňadra zobec krvavý,
jak rozdíral ji ostřím lítých spárů,
jak v tisíce je polských srdcí vtínal,
jak vraždil, mučil, do řetězů spínal?
Chceš slyšeti, jak naší krve sledy
květ rudý sily na sibiřské ledy,
jak bez počtu tam klesli mučenníci —?!
Chceš slyšeti můj ston, mou kletbu hřmící?!«

Zaskřípal zuby, pěstí zaťatou
udeřil v karabelu po svém boku,
že zasršely pochvou bohatou
klénotů pestré jiskry u poskoku
a zařinčel kov její zakřivený.
I zdálo se mi, že ty malby snivé

též zbouřily se kolem oživeny,
že hled jich metá blesky pomstychtivé.

Po síni hrabě bouřil v mocném hněvu.
Leč náhle zastavil se kliden, tich,
zrak upjav na královskou nebes děvu.
To z očí rajské kněžny milostných
ten hvězdný jas, jenž krotí bouře vír,
i v jeho duši linul svatý mír.

Pochýlil čelo před obrazem Panny
a rozhrnul pak rukou třesavou
smuteční závoj, lehce rozestlaný
před lepotvárnou dvojí postavou,
jež usmívá se svěží barvou žití
v zářného rámu pyšném objetí,
nad šedým vínkem uvadlého kvítí.

Jak plná růže svému poupěti,
když jedva teprv zelenou svou kápi
nesměle střásši, v hebké lůžko stele
motýlu cudné lístky uzardělé
a po prvé je slzou rosy skrápí:
tak paní na obraze v letní kráse
Jadvize vděků jarních podobá se.
Týmž luzným tvarem obličej se krouží,
týž lehký červánek po líci pluje,
týž úsměv na rtu hraje, sní a touží
a stejným půvabem se odstiňuje
na hrdle sněžném brady jemný vděk
jak na oblaku bílém obrys luny;
jak ve stínu dvou zlatých křidélek,
jí svítá pod řasou týž blankyt slunný

a stejně na ramena, hruď se sklání
prstenců rusých vábné bleskotání.
Ba, i ta čapka blankytná se vine
obrubou soboliny k čisté skráni
a v rohu čtverém zlatou třásní kyne.

Jen více něhy, líbezného pele,
a Jadviga to ve své vnadě celé.

Hle, druhý obraz: Štíhlá postava
v jinošské krásy prvém svěžím květu —
Jak válečná jí sluší úprava!
Toť orlík juný, když se chystá k letu.
Jak čelo, nazad pohozeno směle,
vlas havraní kol pyšné čapky stele!

To jistě peruť nadšení mu víří
kol bujných skrání, kadeř letem zvedla
a pod ní mladistvá líc poubledla;
tou zachvívá se v lehkém, temném chmýří
ret panický a brada posud holá.
Dlaň hebká šavle skvostný jilec stiská
a jak ta ocel, vytasená zpola,
pod řasou oko bojovně se blýská:

Ó, meč ten jistě do boje se chystá
za vlast a víru, za dům otců drahý,
snad za prvé již lásky vidma čistá,
za skvoucí ideály, svaté snahy,
za mladé blouznění, tu krásnou bouři,
jíž slavné blesky poesie hrají,
v níž boží duch k nám sestupuje v kouři
a mluví hromem jak tam na Sinai!

Před tímto obrazem stál hrabě šedý
a vzíral k němu s omženými hledy.

»Hle, můj to hoch, zapadlá pýcha moje,
můj Stanislav! Jak často nad robětem
snů mojich jiskřily se zlaté roje
a naděj zdvihala se hrdým letem!

Já žehnával té malé, drahé hlavě
a šeptával si, že můj vznese kmen
k novému květu, k nebývalé slávě,
ba sníval jsem, že spatří jasný den,
den vykoupení, po němž tisícové
úpěli v muk a hanby hluboku,
den pomsty, vzkříšení, den smlouvy nové, —
a že pak syn můj klekne na mohyle,
že zaťuká na kámen mého hrobu:
‚Zda slyšíš bratří jásot, vrahů zlobu!
Zaplesej v rovu — vstalať této chvíle!‘

Než jinak usoudil mi světa Pán!
Syn drahý leží dávno v zemi syré,
v neznámém hrobě ztracen stepi širé,
jak vody krůpěj, padlá v oceán
A truchlý otec nad ním nekleká,
neťuká na rov, nešeptá mu zvěsti.
A co by šeptal? Že dál okov chřestí,
kol temná noc a zoře daleká!

Můj orlík juný! Dálných bojů řev
doletěl k němu — v perlách rudé rosy
probleskly mlhou povstalecké kosy —
a v žilách zaplála mu otců krev.

Já darmo krotil žhoucí jeho snahu
a jevil mu, že krev ta marně teče,
že rozníti jen prudší zlobu vrahů —
on rukou smělou uchopil se meče ...

Za noci temné uprchl mi v dáli.
Nad ložem prázdným v kobě osamělé
jsme v ustrnutí němém z jitra stáli —
Jen karabelu družkou zvolil sobě.

Jen list mi zůstavil, kde slovem tklivým
za odpuštění prosil, s bohem dával,
kde v divných verších křídlem bouřechtivým
můj orel jarý naposled mně mával.
To pírko jediné mi ještě střásl
na siré lůno z jasných perutí
a zmizel na obloze, zanik', zhasl
jak hvězda padlá s nebes klenutí!

Unikly v bojů víru jeho stopy,
až dostihla nás kdysi strašná zvěst,
že zasáhlo jej kozákovo kopí,
že Stanislav náš raněn, zajat jest.
Druh jeho, prchlý z bitky ztracené,
nám vyprávěl tu hrůzu bledým rtem;
on zřel, jak tělo krví zbrocené
vítězný kozák připjal k boku koně
a s obětí svou prachu oblakem
do stepi širé zmizel v divém honě.

Tam zanikl mi navždy synův sled.
Zda zemřel v honu tom? Či kata rukou?

Zda Sibiře jej pohřbil sníh a led?
Neb v žaláři kryt nocí bezezvukou,
kam nevniká zrak nebes blankytný,
až dosud život, horší smrti, vleče? —
Víš, co v těch otázkách se trýzně tají,
když otcovskou hruď denně rozrývají
a srdce matčino jak ostré meče?!
Těch bolů hrotem chřadla žena moje,
až posléz anděl smrti soucitný
jí zamkl oči, stálé slzí zdroje...

Té noci strašlivé, kdy v siné líce
jsem kleče zíral, v její ztuhlé rysy,
v ty smutně krásné tahy mučennice,
tak plné vděku rozkošného kdysi!
Sen lásky naší přede mnou se chvěl:
Setkání blahá, sladké očí střety,
prvního políbení čistý pel,
v němž sepjaly se roztoužené rety;
pak nevěstin ten pohled spanilý
a růže tichých radostí, jež vila
kol mého krbu ruka něžná, čilá —
Ach, teď ta ruka v temno mohyly
truchlivě kloní se a mrazí ret
a všechna rozkoš nyní, všechna krása
jak rozptýlený, polosvadlý květ,
jímž rubáše tu kryta sněžná řása.

Jak vetchý, bleskem rozpoltěný kmen,
kdy v zimní bouři chví se samoten,
jsem v rubáš ten skráň jíním zkvetlou chýlil
a větru naslouchal, jenž venku kvílil.

On se mnou sténal zoufale a časem
zdál se mi syna úpěnlivým hlasem,
že srdce tluk se tajil, stydla krev;
a časem v bouři divou zmohutněv,
lomcoval, řinčel okny; tu jsem vstával
a hledě v záři blesků klikatou,
o pomstu k nebi volal jsem a mával
v půlnoční stranu pěstí zaťatou. —

Znáš nyní osud můj. Rci: Zloboh ten,
jenž pohubil vše, co mi drahé jesti,
jenž otčinu mou sklál ve smrtný sen,
mých otců, bratří katan zločinný,
jenž vzal mi choť i syna, všechno štěstí.
ten urvat má též klénot jediný,
jenž těchou plá mi ve staroby šeru,
mou hvězdu poslední, mou zlatou dceru?!

Jak hosta přijal jsem tě ve svůj dům
a vyhovím ti rád ve ždání jiném;
však tuto žádost, pane, v duši stlum —
jsi mužem ctným, než Rusi kleté synem!
Snad námítka se na tvém retu chví,
že neseš s odporem hřích zašlé doby,
vin lidu svého smutné dědictví,
že nejsi účasten svých bratří zloby —
Ty's Rus, — to hráz, jež strmí nebe výš —
slov šetři marných — přísahu mou slyš!

Na mroucí otčinu, na trosky žalné,
v něž rozpadl se polské slávy chrám,
na polských mučenníků hroby valné,
na těžké okovy jich přísahám!

Přísahám na tu řadu hrdých dědů,
na vítězné jich zbraně, trofeje,
na slávu zašlou, přítomnosti bědu,
na matnou v dáli hvězdu naděje.

Přísahám na památku svého syna,
na svatou krev, již cedil za domov,
na choti drahé stín, již ruská vina
předčasně sklátila mi v temný rov.

Přísahám slavně: dokud bude hřáti
jediná žití jiskra moji plec,
mé dcery živé ruku neuchvátí
prokleté půdy ruské zrozenec!«

Tak mluvil hrabě s licí rozžžatou,
výš tělem štíhlým vzrůstati se zdál,
a vise v bok pod rukou vypjatou
kontuše rukáv jako peruť vlál.
Pohledů blesky, slova přísahy,
jež provázela řinčíc karabela,
jak neoblomný ortel neblahý
skláněly šíj a ven se noha chvěla.
Ven — dolů — jak by zabrán v těžký sen
jsem vyveď koně, vstoupil ve třemen.

Tak opouštěl jsem sídlo, kde mne krátký
oblažil ráje přelud. Ještě jednou
mé spěly oči roztouženě zpátky
na bašt a věží tlupu širohlednou.
Však nepovzlétl šátek na pavláně,
kynoucí s bohem. Mračně hrad se díval;

jen s bašty znak se sluncem pozaskvíval
jak štít andělský na édenské bráně.

Pak zastřely ten obraz větve lesa.
I jedu dále, zvůli nechav koni,
doubravy stínem; otěž z ruky klesá
a hlavou svislou mraky dum se honí.

Kůň stanul maně v lesním dolu stmělém.
V obrovských kmenů šeru hlubokém
most březový se míhá matným bělem
nad čeřícím se v rokli potokem.
A za ním v hustém stromů lupení
sní poloskryto, v tichu osamělém
pošmourných staveb vážné skupení.
To hrobka jakás, u ní kostel sivý
a kolem nich jak temných stínů sbor
háj cypříšů se šeří zádumčivý.
Však jiné kmeny rozmanité vedou
s tím hájkem cizokrajným tuhý spor:
tu temnem jeho bělají se pně
bříz jemnolistých, tamo na zeď šedou
kmen jasanu se klade přítulně
a jiné různotvárné stromoví
své kmeny, haluze v ten chaos vine
a rostlin úponkových věncoví
tu onde s větve na větev se šine.

Pobídnuv oře, přes houpavý most
jsem zajel k cypříšové smutné šeři;
kůň v houštině se pásl tíže prost,
já stanul tam u vetché hrobky dveří.

Železnou jejich mříží umělou
jsem do náhrobní kaple smutně zíral:
svit lampy klenbou její zatmělou
pableskem rudým zaplával a zmíral
pod svatým obrazem, jenž svitem tím
tajemně kmital rysem nejistým.
Ó, smrti, rakvi, mohylo! V tu chvíli
jste pro mne ztratily svůj hrozný vid —
Jak chůvy písenkou jste ševelily,
ach, loudily mne v sen a stín a klid.
V tu šerou klenbu, pod kamennou desku,
pod toho světce vlídnou záštitu, -
tam zhostiti se navždy srdce stesku
a bez myšlénky spáti, bez citu
pod marným hemžením a ruchem žití, —
zapadlá troska jeho vlnobití!

A stranou klesám v kyprý mladý mech,
pod větví pochýlených řásnou clonu —
ach, jaro svěží ve svých půvabech
plesajíc kol se rouhá mému stonu!
Tajemné blaho chví se každým listem;
nad větví krovem po blankytu čistém
obláčků jemných roje splývají,
jak sněžné vločky beránčího rouna:
blatouchů květem zlacen po kraji,
veselou píseň potok hravý šplouná;
záletných motýlů se míhá vděk
nad krásou pestrých zvonků, hvězdiček,
jež rozeseta po trávě a vřesu;
ba, i to hmyzu plémě mizivé
v rejdivém družném oživuje plesu

kořenů divné stvůry plazivé —
jen já tu v duši smrtnou bolest nesu.

Však přece vzpomínky na blahé chvíle
a drahý vděk s tou žalostí se snoubí
jak z temné cypříšů tam kynou hloubi
střemchových květů hrozny sněhobílé.
Jak sluněčka by zapadlého svit
posupné mračno v rozloučení zlatil,
tak zachvívá mi v žalný ztráty cit
vzpomínka na to sladké, co jsem ztratil . . .

Tu náhle tam, kde vlnivě se hříží
pěšina bílá v šero zelené,
dívenky zjev se vynořuje svíží,
jak lesa jarní kouzlo vtělené.
Svěžestí jeho hrá ta podoba,
pel jeho snivý rozestřen je po ní
a jeho květů smavá ozdoba;
se spánků jejích vlnivě se roní
svit, jaký vluzuje se na úsvitě
trhlinou jeho lupenaté sítě.

Jadviga! Zřím ji opět, naposled.
Již celou její postať odsláněji
zelené mráčky haluzí. Jak bled
jest obličej, jak smuten pohled její!
Stín žalu vlastního v něm zříti mním.
Hlavinku klopíc, krokem lehounkým
po mostě březovém se blíže béře
a kleká tam, kde stál jsem, přede dvéře
náhrobní kaple, na omšený práh.
Netuší, koho blízké větve kryjí,

kdo zírá, jak u vroucích modlitbách
ševelí rtoma, sklání bílou šíji
jak slzy na sepjaté ruce plynou,
tvář tulí se ku hrobky chladné mříži,
jak hledy brzo k nebesům se vinou
a brzo zpět se na práh šedý níží;
netuší, kdo tu slyší její štkání,
klopotné vzdechy, nezřetelné lkání,
i slova tichá, hlasnější, jež náhle
vytryskla z tůně žalů neobsáhlé:

Proč uhasl mi, drahá máti,
tvých dobrých očí slunný svit,
proč nemohu si na tvém srdci
zpovědí tichou ulevit?
Ty slíbala bys čela vrásky,
sušila slzy sluncem lásky —
Ach, darmo! Mlčí hrobu skrýš —
ty tvrdě spíš.

Zda slétáš ke mně, duchu drahý?
Zda ston můj bije ve tvůj slech?
Ach, ano! Vnímám tvoje vlání —
ty's u mne — cítím lásky dech.
Ty vidíš slzy na mé líci,
ty slyšíš hlas můj sténající
a jaká srdce kruší tíž,
ty víš, ty víš!

Na vlasti oltář svatý kladu
to srdce bolem sevřené
sen lásky smutný, liché touhy,
a mladé žití zmařené.

Má duše věrně povždy chová
tvých naučení vroucí slova:
než odrodilkou — v rově spíš'
dceř uvidíš!

Ó, trpká strast, že sudby ranou
skláceno v hoře duší dvé,
že jinou hlavu milovanou
má oběť trnů věncem rve!
Ó, vlaj též nad ním, duchu jasný,
mír do srdce mu vlévej spasný
a blahou zapomnění číš —
žal jeho ztiš!

A dceři tvé, což tady zbývá?
Šíp smrtný vězí v útrobě,
kol vane mráz a svět se stmívá —
mně teskno, teskno po tobě.
Vše sejmi rázem, co mne mučí,
své dítě přitul do náručí
a nes je v nadehvězdnou říš,
kde jasná dlíš —
slyš, matko, slyš!

Jak zachvěly mnou tyto žalné zvuky,
to netušené lásky vyznání!
Zahrálo srdce bouřlivými tluky,
krev jarým ohněm šlehla do skrání.
Jen jedna myšlénka, jen jeden cit
tu zavířily bytostí mou celou:
tu dívku lepou v náruč uchvátit
a přimknout na hruď blahem rozechvělou,

vyšinout drahý plen ku svému boku
na bujný kůň a všechny sudby hráze
přelétnout bleskem v odhodlaném skoku,
prchnouti v dál po jasné štěstí dráze!

K ní rychle kráčím. Jak tu vyskočila,
zděšené zraky na mne otočila!

»Ty pane, zde?!«

»»Sám šťastný osud sem
krok řídil můj, bych našel blaho své,
bych vyslechl tvou zpověď s jásotem —
teď žádná moc mi tebe nevyrve!
Sám tvojí matky duch nás tuto sveď,
by zbavil dceru samovolných běd,
on sám ti štěstí zlatou přízi snuje
a tajně žehná svazku našemu,
pokynem z rovu mocně podporuje
hlas tvého srdce vroucí — vzdej se mu!
Oř čeká tam. Nuž, v sedlo spasné spějme,
za štěstím, láskou v družný let se dejme!
Dá bůh, že otec předsudků se zhostí,
že usmíří se dítka blažeností.
V mou náruč skloň se již!««

Jak za úsvitu
květ blankytový kalich otvírá
ves opojen ve vláhy rosné třpytu,
jež perlou hrá mu na řasnatém lemě:
tak slzí clonou roztouženo ke mně
Jadvigy krásné oko pozírá

s unylou lásky září. Sličnou líc
záplava studu nachem obetkává
se sněžnou bledostí se střídajíc.
Leč smutně vrtí čelem, rukou mává:

»Ne, s bohem budiž! Na vždy dělí nás
otcova vůle, strážný v duši hlas!«

»»Nuž, obhájím tě proti zvůli vlastní —
pro blaho tvé – již moci mé se vzdej —
tvůj otec odpustí nám — budem' šťastni —
a vina všecka na mne dopadej!««

Chci unést ji; leč jako hbitá laň
unikla dívka ramen opnutí
a z ňader skrýše napřažená dlaň
vytrhla dýky hravé blesknutí.
Žár mocný plane lícem spanilým,
hrot kovu, oko srší v jarém hněvu.

»Pryč, ustup, smělče! Nikdy násilím
neskloníš v nečest volnou polskou děvu! —
Zda mníš, že mocnější je hrubý sval
než láska ta, již duch můj překonal?
Buď s bohem navždy!«

V bouři hněvu svého
tak byla krásná jako anděl Páně,
když nad vyhnanci ráje ztraceného
zablýskal mečem kol vypjaté skráně.
Ne dýky hrot — té divné krásy svit
ji obdal nedůtklivým kruhem čárným —

mé rámě skleslo — jako v půdu vryt
jsem hlavu klonil před tím okem žárným
Pak zas jí vlhly zraky, hlas jí změkl,
kov břitký nazpět za ňadra se smekl
a poslední ta slova: »S bohem buď!«
tak něžně, tesklivě a truchle zněla,
tak tklivě, jako by v nich její hruď
nejhlubším duše povzdechem se chvěla.

Zpět kráčí doubravou. Můj zrak ji stíhá —
březový můstek přešla bělavý —
v zelených listí obláčcích se míhá
šat světlý, obrys luzné postavy.
Dál, dál ji stezka hadovitá vedla,
řídčeji šat se míhal mezi keři,
nadobro zmizel v zelenavé šeři —
nemávla rukou, nazpět nepohlédla . . .

A jako by s ní mizel jara vděk,
ztemněly náhle jasné stromů hlavy,
utichla dálná píseň žežulek,
motýlův utajil se půvab hravý,
stín ponurý se plížil mezi kmeny,
povzdechl teskně ze hluboka les —
a já tu v těžké, chmurné dumy kles'
na hrobky šedivé práh obemšený.

Od chvíle té jsem nezočil ji zase,
až dnes — v té lodi zde — Jak útlý kmen
mladičké břízy, v jarní, svěží kráse
když o peň buku starý podepřen
své haluze na jeho větve skládá
a lupení své s jeho listím spřádá:

tak s otcem, vroucně přitulena k němu,
nedávno stála na paluby lemu.
Svit zory zlaté celoval jí spánky,
vzduch jitra svěží v její čelo dýchal
a s jasným vlasem laškovnými vánky
šediny čela oteckého míchal.

Já stranou neviděn jsem zíral na ně,
jak měnící se břehů podobu
stíhali vážným zrakem zadumaně
a když se brali v lodi útrobu,
bezděky za stožár jsem ukryl tváře,
jak temna syn před jasnou dcerou záře.

Ví nebe, co tak náhle skřížilo
zas dráhy naše, co ji vedlo sem
na dálný Pont a znovu sblížilo
nás této lodi těsným prostorem.
Však rána duše — po níž kořání
léčivé matka domovina střela,
bol mírníc alespoň — v tom setkání
zas trýzní palčivou se otevřela.
Zas uniká mi světlá vidina,
jež kouzlila zář těchy v čela vrásky —
má svatá Rus! Má širá otčina!
Ač minulo mi pro ni blaho lásky,
přec miluji ten ideál svůj drahý,
s ním pojím zbylé naděje a snahy.

Ó, zůstaň u mne, milá vlasti moje,
těš dále mne tvých vánků blahá zvěst,
a vlévej do ňader sil nových zdroje
k nadšené práci pro tvou moc a čest!

Ať s pohrdáním zírá na tvé stepi
v osvěty lesku plném Západ lepý —
ty's krásnější mi ve svém vděku prostém,
v té mohutnosti, jíž svět ledva tuší,
s tou dumou jara světového v duši
a na srdci s tím ryzím víry skvostem!
Ty stepi tvoje valné, neobzírné,
tvůj sníh a led i květných lučin vděky,
tvá tichá jezera i šumné řeky,
chrustící tvoje zlaté klasy žírné,
tvé temné smrčiny a břízy bílé,
tvé šedé vísky, cerkví báně skvoucí,
mužická prostá báj a píseň vroucí —
vše vypráví o snící žasné síle.

Ó, věř mi, příteli: Nad Rusi čelem
jitřenka nových světa dějin kmitá!
Den blízký jest, kdy v lesku zaplá celém
tvář její, chmurou dotud pozakrytá.

Dav nepřátel si bájí pro potěchu
o divné soše na hliněných nohou —
Kéž záhy po vítězných kroků slechu
těch nohou sílu, křepkost poznat mohou!
Ty nohy zdravé jsou jak samo zdraví:
toť lidu ruského cit dětinný
a jeho prosté, nezkalené mravy.

Jen líc mé Rusi škváry ciziny
a cetky hyzdí. Až je hrda střese
a pravou osvětou jen opáše se,
ji pronikne své vlastní duše vznětem:

pak povznese co kněžka nové doby
své čisté čelo nad žasnoucím světem,
myšlénce lidstva nový prestol zrobí
a postele jej nové krásy květem.

Zda nevidíš, jak zvolna stárne, vadne
svět západní?! — Do chudých žil a cev
z východu zakypí mu nová krev
a hruď Evropy osvěžena zmládne.
Díš: Vysoko tam duchů peruť vzlétá! —
Však nevidíš, jak hasne zápal ryzí?
Jak s umĕn nádhery, jež tamo zkvétá,
znenáhla rosa, pel a svěžest mizí?

Slovanstva génij vnese v lidstva žití
svižnější ruch, teplejší srdce tluk,
dá nový povzlet duchů vlnobití
a strunám citů vdechne nový zvuk.
On s mohutností měkkou něhu svíže
a k síle přidá kouzlo lahody;
on přivine zas člověčenstvo blíže
ku ňadrům poesie, přírody!

Hleď, tato myšlénka mi těchou v hoři,
ta majákem, jenž trosku mého vesla
svým jasem řídí v temném žití moři
a chrání loď, by v bezdno nepoklesla.

Čech.

Tvé sdílím naděje. Ba, toužněj' nyjí
Slovanstva zoře slavojasné vstříc.

Tvůj národ vyzul dávno z jařma šíji
a vzrůstem obřím vypjal k nebi líc.
Ač bouří kolem něho zloba lítá,
ač ňadro krvácí mu ranou mnohou,
přec stojí tu jak skála obrovitá
v ječících vlnách neochvějnou nohou.

Čas krátký tomu, co ves Západ branný
příbojem velkolepým k němu hřměl,
co světovládce slávou vyhýčkaný
posvátným jeho Kremlem třásti směl;
však povstal národ jarobujný rázem,
a země jeho sama vstala s ním,
svou širou stepí, ledem svým a mrazem,
svým hrozným majestátem severním — —
A zimní jedna noc aj! klidně zřela
Evropy vojsko rozmetané sněhem —
leč nad ním k nebi ruská síla čněla
a ruská hvězda jasším plála žehem . . .

Ach, jinak národ můj! Onť slabý, malý
jak chudá výspa v moři cizoty,
jež po staletí burně naň se valí —
nerovný zápas, plný lopoty!
Přec ostrůvek ten statečně se brání
a zlatých klasů mnohoslibné vlání
již odměňuje pracovníků píli.
Když rámě klesá, tu nás pohled sílí
na bratů krevních valný, mocný řad,
zvýšených nad nás losy šťastnějšími,
a národ tvůj tu, titan mezi nimi,
jest naděje nám nejpevnější hrad.

Však také on svých bratrů slabších sboru
za síly vděčí část a za oporu.

Nuž, bratrsky se podporujme spolně,
ne kovem, ohněm v jeden útvar skuti,
než úvazkem jen lásky obepnuti,
v němž každý po svém rozvíjej se volně —
tak všechny nás jak jedné matky děcka
poj vespolek jen družba nesoběcká!

Ivan.

Mním, že nám třeba těsněj' přilnout k sobě,
v jediné splynout vojsko obranné.
Což nevidíš, jak národy v té době
kol srážejí se v obrovité celky?
Zda není nutno, by též Slované
se shlukli v jediný jen tábor velký?!

Čech.

Ach, ano! Duch ať jeden všechny pojí!
Však tábor náš ať volné druhy hostí!
v něm každý pěstuj vlastní bytost svoji
i celku zdar — tak silni budem dosti

Či do poroby druh má druha vléci?
Jednotu získat bratské krve cenou? —
Viz Polsky los — tu na Slovanstva pleci
žalostnou ránu, děsně otevřenou!

Ne, buďiž duše Slovanstva jak lýra,
jež různé struny zlatou sponou sbírá:
tu mohutná nech zvučí ruská struna,
s ní nechať polská ušlechtilá zvoní,
k nim statečně se druží srbská juná
i česká v to své skromné zvuky roní;
nech každá tu svým vlastním hlasem hude,
však jedna mysl ať je v souzvuk ladí
a mrzký svár je nikdy nerozvadí —
pak slovanský zpěv slavně zníti bude! — —

Tu Vladimír k nim přistoup' nenadále,
brat Ivanův. Smích divný na rtu měl,
jenž bledou lící těkával mu stále.
Vzdor, odříkání, pohrdání, žel
v úsměvu tomto snoubily své sledy.
Vydechl papirosu vonný dým
nedbale k nebi; zdvihal za ním hledy,
jak obláčkem se vznášel modravým
v lan, plachtoví a rahen záplet šedý;
pak pravil posměšně:

Tu skvostnou chvíli
maříte sporem o Slovanstva cíli?!
Ó, práce nevděčné! Radš bavte oko
tou proslavenou moře velebou,
jež rozestřena vůkol přeširoko
v báň skelnou splývá s nebem nad sebou!
Či proti řádům krásovědy všem
vás nenadchla ta slavná podívaná,
v nesčetných slokách vzletně vyzpívaná, —
kruh tento velikánský, jehož lem
vykreslen obrovitým kružítkem,

v něm voda klesající, stoupající,
hrou jednotvárných vln se houpající,
ta šeď a zeleň ve slunečním jase
s míhavým zlatem, modrem u zápase,
obrovské jeviště, kde v tesknu hluchém
jen racek onde potácí se vzduchem? —

I mně to skrovná věru zábava
Tam dole obraz půvabnější mnohem
mé zraky poutal: rajská postava,
jíž nedostihnu malátným svým slohem.
Však spatřili jste asi sličnou Polku
po boku šedivého paladýna,
jak jaro k zimě lnoucí v libém spolku,
tak svěží jako z jitra hrozen vína,
sic bledou trochu ve spanilém líci,
však obličej ten v čisté dumě snící
tak luzný jest jak svlačce kalich bílý,
když bílý motýl nad ním křídla chýlí.

Jak spoután kouzlem pohlížel jsem na ni
po drahnou dobu, ana čelo snivé
pod jasným vlasem podpírajíc dlaní
své upírala zraky záduinčivé
na skelný okna kruh, kam stříkla časem
nezbedné vlny mlékobílá pěna,
neb pták se mihl zelenavým jasem —
i hádal jsem, proč tak je zasmušena.

Jich sdílný sluha, Mazur pestroskvělý,
mi vyjevil, kam plavba jejich čelí.

Měl hrabě syna. Ku povstalců šiku
mu prchl tajně v juných povzletech
a zanikl tam kdesi v bojů ryku.
Teď dolétla zvěst otce po letech,
kam uložil syn k pověčnému míru
neklidné čelo v cizí, pustý lán,
kde s pohubenou tlupou bohatýrů
rov společný byl smělci uchystán.

Tam nyní loď je nese v kraje dálné
s modlitbou, slzou na zavátý hrob —
Zdaž nezní to jak sloka básně žalné,
jak libý ohlas romantických dob?

Líbezně slušel jí ten smutku stín,
tlumící sladký oheň jejích tváří,
jak temný závoj poloprůzračný,
jenž skrytý vděk tím větším kouzlem daří.
A ručka jako útvar oblačný,
lehounká, bílá, přece plná žití
skráň podpírala, vábila můj ret
k modravých žilek jedva vidné síti,
až vzpomněl jsem, že liljový ten květ
vykvetl z půdy hříšné, vlažené
slzami, potem uhnětených rabů,
že rozvinul se ve svém něžném vábu
na úkor cizí práci znectěné,
z mozolů tvrdých steré cizí ruky —

Ivan

Ni anděl ten ti nevyplašil z dumy
života toho drsné nesouzvuky?

Chrám rovnosti nad minulosti rumy!
Znám heslo tvé. Však pohleď kolem, brate,
na nesčetné ty vlny jednošaté
a jednotvárné, stejné po kraj nebe. —
Ty's děl, že divadlo to nudí tebe
Nuž, má se rovněž státi lidstvo celé
ohromnou jednotvárnou hladinou,
kde všechny tvary velké, vábné, smělé
ve prostřednosti šeď se rozplynou?
Což nesmí zůstati květ lidské krásy
nedotknut hrubým dechem lopoty,
což nesmí rozvinouti něžné řásy
v rozkošný kalich skvoucí lepoty,
s netknutým pelem, v lesku čisté rosy,
nehněten trudnou tíhou bědnosti,
nehyzděn mutným blátem všednosti
a všakým zlem, jež lidské plodí losy?

Což chladný rozum jen má stále klásti
své drsné jařmo na člověcké šíje,
což vyhoštěna z těchto zemských vlasti
má býti navždy krása, poesie?!

Vladimír.

Svět zůstaň bařinou! — To ždání tvoje.
Vždyť kochává se snílek, v suchu stoje
pohledem na tůň lesní, zatemnělou
zmotaných větví těžkým oblakem,
kde vodou terče leknínu se stelou
a nad nimi květ září soumrakem,
jak na kaháncí oblém sněžný plam,

*

kde křídlem vzdušným blankytného třpytu
těkavá vážka v luzném polosvitu
hrá jako poletavý drahokam.
Což po tom diváku, že temný rmut
hnijící vody v tlících kmenů kole
ohyzdným rejem žab se hemží dole —?
On v hebké trávě, kalem nedotknut
jen krásu vnímá divou, nevázanou
a barbarským by nazval topor ten,
jenž porušil by nelítostnou ranou
olbřímů lesních dlouhověký sen.

Toť poesie vaše. Nedůtkliva
jsou pro ni zařízení staletá,
zdoupnalá malebně a věkem sivá,
i půvab jalový, jenž vykvetá
ve stínu jejich z lidské viny, mdloby,
z neřestných bludů zašlé temné doby.
Jí plíseň gotická tak svůdně voní,
jí dosud rády veršem vzlétavým
přílbice, meče bohatýrské zvoní
s divoké slávy vínkem krvavým;
jí dosud zažehuje v matném hledu
dětinské vytržení bídný skvost,
jímž blýskává se v bratří bědných středu
sobectví mrzké, směšná marnivost.
Ji plní nadšením cár nachový,
knížecí loutka ze sněhu a zlata
a jemná ručka v řásném krajkoví,
jíž znakem potupy jest práce svatá.

Pryč s harfou takovou! Sem topor zdatný,
ať rázem poklesne ten vetchý les,

ať tuto bařinu, ten soumrak matný,
tu nových kmitů, dávných stínů směs,
v níž tak se líbí poesii vaší,
vítězné světlo navždy rozeplaší!

Ivan.

Chceš tedy zničit útulek ten stinný,
kde člověk vzdálen lopotného ruchu,
jen krásu vnímá, slastí divných tuchu,
a v bídě žití svět si kouzlí jiný?
Tvou krutou sekyrou se ve prach skloní
stoletých kmenů divokrásná houšť —
Co dále učiníš? co vzejde po ní?
Stín, krása zaniknou a zbude — poušť.

Vladimír.

Ne, nikoli! Až směs ta vetchá zhyne,
tu rádlo chutě do půdy se vboří,
tu zrno zlaté do brázdy se vnoří
a brzy stébel dav se povyšine.
Odměna hojná vzejde práci zdárné
a jiná poesie zkrášlí zemi:
ne titanské sic kmeny, divotvárné,
než zlatých něžných klasů valné sněmy;
ne rusalčí ty vínky divné krásy
ze sněhobílých růží leknínu,
leč skromnou chrpu, stoudné máku řasy
dělnice pilná shrne do klínu.

Ivan.

Mníš, brachu, že duch lidský nezatouží
po jiné vnadě zas a novém vzmachu?
Onť orla brat. Jsa chvíli hostem prachu,
v budoucí mžik zas nad oblakem krouží.
Blouznivý zápal, úchvat citů rosný
jsou národu, co stinné hvozdy kraji:
zmař do kola ty šerotajné sosny,
i potůčky se stříbrojasné ztají,
vyprahne půda, nerosená vlahou,
vynikne země skalnou hrudí nahou
a klasu nenajdou pak ženců srpy
a zraky neshlédnou ni skromné chrpy.

Jest v nitru našem něco tajemného,
co neukojíš pouhým hmoty vděkem,
ukrytá peruť vzletu nadzemného:
a zašumí-li burně nad člověkem,
tu statky pohrdne, ve skonu jásá —
ta jenom lidstvo k velkým činům vztřásá,
ať víry jméno má, neb vlasti, práva,
ať jiným slovem vznešeným se zve . . .
Ty prapor znáš, jímž moje ruka mává —
Nuž, tvá kde korouhev, co heslo tvé?

Vladimír.

Mé heslo: Nic!
Z ničeho tento svět a clonou hvězdnou
kolkolem pozírá k nám hloubkou bezdnou
nic, prázdné nic.

V té nicotě my žití planým dějem
po vůli neznámé ke hrobu spějem';
s otázkou tesknou oko k němu hledí
a z mohyly nám krutou odpovědí:
Nic, mrtvé nic.

Jen zdobte si svůj prapor ošumělý
lacinou třásní hluchých blýskavic, —
v mé rudé korouhvi blesk pravdy celý:
Nic, pouhé nic

To zbožné nic, co z retů kněžských vane,
co hymnem jásá, modlitbami vzlyká,
co slzou z oka blouznivého kane
a před oltářem věčnou lampou mžiká,
co prorocké kdys oko v nebi zřelo,
co svatovínkem zářným ovíjelo
nadšené skráně mroucích mučennic,
to svaté nic,
jež v oblasti tam nadpozemské známe,
do něhož zlatem obraznosti tkáme
přeludů skvoucích na tisíc!

To slavné nic, co v noční lampy kmitu
nad plísní vetchých knih ve dlouhém čase
pod šerem záhad, v tajů věčných skrytu
zbádaly hlavy lysé, stříbrovlasé,
kde světa podstata, co duch, co hmota? —
že jistotou jen pouhá nejistota, — —
co vyčtli z prvků, buněk, oběžnic,
to čiré nic,
jímž den a noc se trudí hlava mladá,

jímž naplněna tlustých svazků řada
    a valná spousta definic!

Nad námi temno, tmavo na vše strany.
Náš smysl jenom okruh sporý vnímá,
míhavou září matně obetkaný, —
a prostor ten ves účel žití jímá.
Mok hroznů zardělých a růží vůně,
krajinka rozkošná v hor sněžných lůně,
unylé hvězdy sladkých zřítelnic
    a hedbáv kštic,
vděk společnosti, práce tiché zdary,
toť jediné jsou platné žití dary
    a mimo ně — vše pouhé nic.

Vše ostatní, čím snivý duch se šálí,
co za obzor svůj temný lidstvo vkládá,
co mládec roztoužený hledá v dáli,
a dívka v duši blouznivě si spřádá
o lásce nesmrtelné šeptajíc:
    jest pouhé nic,
jest mlha prázdná, pouhý výdech retů,
bublina, jež se duhou zaskví v letu
    a zhasne klesajíc.

Vám známa pěvce pošmourného zkazka
o postavě, jež v maškar směsi plesné
kdys obcházela — v tom jí sklesla maska
a za tou zívalo jen prázdno děsné —
nic nebylo tam — maškarní ty šaty
vzduch jenom plnil čirý, bez podstaty.
Toť naše doba. Názor světa starý
a dědů víru, myšlénku i snahu

čas navždy unesl. Jen zevní tvary
tu pozůstaly, maska bez obsahu.
Oj, co tu škrabošek se hemží světem!
Tu maska ctnosti serafinských tahů,
tam pobožnosti maska s bledým retem,
ta s pevných zásad mramorovým klidem
a v jiné citu vznešeného plání,
posvátné snahy, vroucí lásky k lidem —
však sraž ji dolů — čiré prázdno za ní . . .

Jak roje termitů nejednou v taji
příbytků jižních stěnu prohlodají,
že k pádu spěje, ač na pohled celá:
tak tichou prací nových myšlének
budova minulosti povetšela;
však dosud pyšně pnou se na venek
pošmourné stěny, pilířové sady,
věž fantastická, střecha klikatá,
i nestvůr kamenných se šklebí řady —
Leč pohynula vnitřní podstata:
jen třeba kladivem se stěny tknouti
a v rumy šedý velikán se shroutí.
Ty stavby vrátké odevšad nás tísní
svým stínem ponurým, svou vlhkou plísní.
Nuž, kladiva se chopme bez odkladu,
ráz hřímej za rázem, jen bořme, bořme,
svět starý rozkotejme do základů
a v jeho troskách šťastnější si stvořme!

Ty voláš: »Naše Rus! Duch vane starý
po kraji našem, lid tu ryzí, jarý!«
Ta svatá Rus! Ta oblast nekonečná,
jež od jižních tam růží, vavřínů

až po severní ledoviště věčná
se sklání k jedné ruky pokynu,
kde jako kobylek záhubný mrak
roj premovaný tyje z lidu mízy,
kde mužíků dav bědný shýbá znak
před sterým pánem, líbá kněžskou řízu
a leže ve soboru pestroskvělém
podlahu bije utýraným čelem,
kde chmura hustá posud leží v kraji,
duch svobody se v katakombách tají — —

Ne, nemluv! — Chmura hněvu na tvém čele —
chceš říci, jak ti mila rodná zem,
že věříš v sudby její hvězdy skvělé;
chceš velebiti s krásným zápalem
náš dobrý lid, to srdce jeho ryzí,
že dřímá v něm puk nové osvěty,
krásnější západu, že stíny zmizí
a probudí se kněžic zakletý — —

Ne, nemluv! — K čemu spousta pěkných řečí —
ni jazyk andělský mne nepřesvědčí.
Zásady naše hlubá propast dělí.
Však, ne! Jsem bez zásad. Nech tedy sporu!
Sám sobě nevěřím. Sval rozechvělý
jen časem hrá mi v pěsti, po toporu
jak měl bych sáhnout, bušit hromu ranou,
bít, ničit bez oddechu, bez poklidu
ten starý svět, společnost rozervanou
a všechnu zlobu, hloupost, lež a bídu!

I to je směšno. Planá slova moje
zapadnou v nesrovnalost lidských losů.

jak sletlý dolů ve vln šumné boje
ten lehký popel mého papirosu.

Však slyšte! Zvonek kuchyně nás zdola
rusalčím hlasem do podlubí volá.

Tam dál se pobavíme vtipnou vádou
o světa, lidstva tajích nezměrných
nad krymských jablek uzardělou vnadou,
při vůni krymských růží nádherných.
I krev tu vzácná proudem vytryskne
a rubínem se v čiších zablýskne!

A snad i blankyt krásných očí dvou
vám spojencem se stane v půtce dravé,
že skloním náhle spurnou hlavu svou
i s rudým praporem svým k nožce hravé.

Vždyť led kol srdce uvadlého taje,
posupné čelo mutnou chmuru skládá,
podivná touha srdcem pustým vlaje
a tucha tajemná se v duši vkrádá,
když zářívá ve stínu zlatých kštic
v to zemské nic
jak porosené nezabudky ráje,
jak čarokrásné hvězdy z dětské báje
unylá krása dívčích zřítelnic!

II.

Kol stožáru se v pestrý věnec splítá
Slavie dítek tlupa rozmanitá.

Syn statný Černé Hory, v lepém kroji,
tu vypráví o mnohém zápolu,
jímž hájil strmou domovinu svoji,
kamenné hnízdo jasných sokolů;
o mnohém zápase, kdy s rodnou četou
sesílal s oblaků déšť smrtných střel
a náhle horskou řekou bystroletou
úprkem padal v davy nepřátel
Svalnatou rukou při tom sahá v pas,
handžáru jilec křečovitě stiská
a v líci hrdosmělé, z temných řas
nadšeně oko bohatýrské blýská.

Tu Malorus vypráví zasmušile
o zašlých dobách, kdy po moři siném
létaly čajky Zaporožců čilé
za hrdým výbojem, za smělým činem,
o mrtvé slávě dávných atamanů,
o Petru Sahajdačném, o Bohdanu,

jak Morozenko šavlí jasnou zvonil,
až hlavinku holoubkem sivým sklonil.
Po Ukrajině touží smutným hlasem,
jak ze sna šepce její zkazky, bájky;
i dumka táhlá zapřádá se časem
s tesknými zvuky družné balalajky.

Proč vedle noří čelo do dlaní
hoch dobré líce? — Bloudí duchem asi
po Tatrách dálných, rodném Kriváni,
nad horských jezer krystalnými jasy,
po krásné Slovači, jíž pramen písní
tak jasně prýští z tiché útroby,
po chudé Slovači, jíž mrzce tísní
šíj uhnětenou jařmo poroby.

Zde Bulhar zalétá v čas nedaleký
vzpomínkou tesklivou, kdy Balkán úpěl
pod Bisurmanů šílenými vzteky
a turský nůž tam věčnou vraždou ztupěl,
až na balkánských ledech slavnou drahou
v oblacích svitly zbraně ruských šiků
a srdce ruská purpurovou vlahou
zrosila pyšné růže Kazanliku.

Tam Slovinci, jenž s leskem juným v oku
nadějně zírá v mořskou dáli sinou,
stařičký Lužičan se tulí k boku.
Ach, starče ubohý! Již hynou, hynou
ty lužické dvě sestry, slabé, siré
ve vrátkých člunech, s malátnými vesly
uprostřed nepřátelské spousty čiré
a klesnou as, kam bratři jejich klesli!

V kruh ten se řadí mnohý Slovan jiný.
Tak v pestrý zástup svedla náhoda
v mohutném korábu tom různé syny
valného slovanského národa.
Ač rozličné tu hlaholy se mísí,
přec hovoří druh s druhem, rozumí si,
nejedna ruka vřele ruku svírá,
a hruď se hrudi sdílně otevírá.

Však náhle Srb a Chorvát proti sobě
vyvstali, prudkým uchváceni sporem,
a výheň záští, žhoucí ve útrobě,
vyšlehla divě rozníceným zorem.
Jak jeleni dva statní v kruhu laní
k zápasu zběsilému přichystaní,
když měří k sobě čelem hrdolepým,
zpěněným pyskem, zrakem vášní slepým:
tak v pobratimů davu zděšeném
ti soci dva se proti sobě chvěli
s bouřlivou vádou na rtu zpěněném;
a již již ruce sáhly po oceli,
že zástup spoludruhů, bázní jatý,
rozloučil stěží rozvaděné braty.

Leč mír a shoda tlupě uletěly,
svár nad ní křídla dračí rozestírá,
a v nepřátelské tábory ji dělí
mrav, jazyk, písmo, dějiny a víra.
Hněv škubá lícemi a zrakem kmitá —
Tak hučí pod stožárem váda lítá.

Truchlivě hledí na ten rozkol dravý
podále Ivan s hostem od Vltavy.

A trpce mluví ten:
Hle, obraz věrný
slovanské bídy, náš to osud černý!
I lodi této těsný prostor hostí
po boku našem běsa nesvornosti.
Ten démon tobě nelítostným spárem
posápal duši, urval anděla —
a hle! zde naše líc se zarděla
nad jižních bratrů bohopustým svárem.
Nás tisíc hrází lichých rozdvojuje;
i ruka duchů, předků zhynulých,
k nám vysahuje z temné hrobů sluje
s korouhví tlící bojů minulých
a bratrovraždy děsný plápol zžíhá
v útrobě nám; ba, mrtvá litera
nestvůrně roste, s vetchých blan se zdvihá
a nad námi jak temná příšera
rozkolu šíleného prapor zvedá
na ples a posměch nepřátel — Ó, běda!

Ivan.

Toť tvoje lýra slovanská! Slyš, brate,
ó, slyš ten její souzvuk velkolepý!
Ty struny. volnou tvojí páskou spjaté,
jak hašteří se, jak se v cetky třepí!
Jen vzpomeň si, jak od vlastního kmene
ti tatranská odpadla ratolest,
jak sama slábne v bouři rozlícené,
kdy s tebou mohla zelenat se, kvést! —
Ne, druhu! — Nutno páskou železnou
ty struny sloučit, svazkem jejich vlásti

mohutnou rukou, má-li rozetřásti
svět zmalátnělý hymnou vítěznou.
Toť úkol Rusi! Ona přivine
své sestry všechny do zářivých lemů
královské řízy, k ňadru mohutnému,
na venek hrdé tělo jediné,
se zbraní jednou, křížem jedním v čele,
s jedinou řečí pro sluch nepřítele — —

Čech.

Tvá vlast je obryně; však obří síly
to nezmohou, by kmenů slávských sbor
zas v jeden stejnozvuký národ slily —
A ve vlastním jí ňadru víří spor —
Viz bratra svého —

Ivan.

Nemluv o něm dál!
On mrtev srdci mému. V jeho duši
vše svaté zhaslo, čím duch otců plál,
vlast, národ — vše, zač srdce moje buší.
V mé modlitby smích jeho pustý hýká,
mé světlé vidiny on kalem smýká.
I luzný obraz, jenž mi kyne z dálí
jak nedostižný zářný serafín,
pochmurnou jeho postavou se kalí.
Co v lodi jsme, vždy jako temný stín
za jasným vděkem Jadvigy se plouží —
sic nadarmo — leč dívku milovanou

přec, zdá se mi, v noc duše svojí hroužl — —
Tam vystoupil — sem kráčí — pojďme stranou!

I vmíchali se v zástup u stožáru,
kde ulehly teď šumné vlny sváru.
Upoutal tlupu zlověstící ruch,
jenž pojednou se budí v síti lan,
a halí temnem nebes modrý stan
a kalí moře zelenavý luh.
Korábu vůdce s lící starostlivou
zří v temný obzor, na oblohu sivou
a s mostu hřímá spěšné rozkazy.
Roj lodníků se na palubě kmitá,
skasává plachty, stáčí provazy;
tu postava se vysoukala hbitá
po stěžni vzhůru; jiná lehce stoupá
po ráhnu hladkém; ta jak pavouk sivý
ve přízi těhel, provazců se houpá;
hoch jinde proplétá se, vrtí, křiví
ohebným tělem ve zmotaných lanech,
jak opičátko hravé na lianech.

Skřípají ráhna, sviští provazy,
zní chechtot racků, stožár mocný stená,
vln bujných lomoznými nárazy
plec lodi bije voda rozezlená
Vzduch pozatměl se; blesk za bleskem zžíhá
mrákotný obzor, jenž se valem zdvihá
jak bezetvarná spousta vody, kouře
a hlučně blíž se valí — — Bouře, bouře!

Na přídě Vladimír jak socha tkví
v objetí vichru, jenž mu roucho zdýmá

nad plecí rozhalenou, vlasem chví
a skráň mu líbá rtoma ledovýma.
Zář divné rozkoše mu zrakem svítá
vstříc mračné spoustě, jež se kvapem blíží;
pak na hruď korábu hled vesel níží
kde lepá postať Slavie se zmítá
v divoké změsi, ve zběsilém šlehu
rachotných vln, v syčící pěny sněhu,
jenž stříká vzhůru z vody rozkypělé
až k lipovému věnci v jejím čele
a výš až k jeho roucha okraji — —
Jak buřňák muž ten raduje se v děsu
a nozdry jeho — zdá se — lapají
dech blížící se bouře v divém plesu . . .

Myšlének blesky jeho hlavou letí.
Buď zdráva, bouře! Milko divoká,
jíž radostně tak létám do objetí!
Horami vln se vypni z hluboka,
již z pochvy mračen vytas blesky živé,
již udeř v bubny svoje rachotivé,
v korouhví svých mne zabal temnou tříseň:
nad rokot strun, jež tepe věštců ruka,
nad slávy fanfary, nad lásky píseň
mně milejší tvá hudba hromozvuká!

Již přichází — již roucho moje rve
a vlas mi cuchá v bouřném lichocení
milenka vášnivá a k tanci zve
loď naši kotlů hromných rachocení.

Teď přál bych sobě letem okřídlence
se vznésti tam ku stěžně vrcholu

do houpavého lanového věnce,
tam pozírat ve blesků plápolu
v zuření živlů s výše závratné,
na divadlo to slavné, úchvatné;
tam v loži rozvířených plachet, lan,
třepením jejich vlhkým bičován,
se objímati s temnou bouře královou
nad vod a vichrů, vln a blesků válkou!

Kdy ona jiná bouře zahlučí,
jíž ve příšerném budoucnosti mraku
tisíce větří lidských bouřliváků,
k níž pne se tisíc toužných náručí?
Ta bouře, jejímž dechem celý svět,
svět vetchý, starý s plísní mrzkých řádů
zastená, zachví se až do základů,
ve trosky klesne, spálen, rozemlet
a s celou pýchou zločinnou se skácí —
Kdy tato bouře asi zaburácí?

Zda bude přáno mi, bych koupal též
svá prsa zprahlá v čerstvém jejím vzduchu,
bych plesal v jejím světoborném ruchu,
až dnešní svět — tu zkamenělou lež —
rozbije, místo plachet sápat bude
zákonů blány, komže, řízy rudé,
až místo stěžňů její blýskavice
zapálí věže paláců a dómů,
a v lidu tyrany a pijavice
zahoukne »Dies irae« hlasem hromů?! —

Či dlouho ještě do té chvíle spasné?
Pak dále půjdu dusným světem tím,

až jako pestrá bublina mi zhasne
zem tato s celým vděkem, hnusem svým.
Co tady člověk hledá s lopotou —
píď za hrobem je směšnou nicotou.
Ó, planých lidských snah a marných prací!
Mně jedno bude v temné hrobu celi,
zda nad ní světobouře zaburácí,
neb vonný zefír kvítím zaševelí . . .

Tak dumal Vladimír, až z myšlének
jej vytrh' bouře náhlý šum a jek.
Vzedmuté moře vlnou rozlícenou
v palubu trysklo — zachytil se lana —
však vlasy, roucho pokryly se pěnou,
a zrak mu zakalila vláha slaná.

Ucítil pádnou ruku na rameni
a drsný slyšel smích.

»Ho, zemská myš
tu v mořské koupeli. Zde jisto není,
mé paňátko. Spěj dolů v suchou skrýš!«

Zrak povznesl. To nad ním lodník hrubý
tvář sivou kloní, plnou hran a ryh,
ve změti vlasů rudých, promoklých
a pošklebně mu jeví bílé zuby.

Vladimír.

Jdi po své práci dál! Mně bouře vhod.

Námořník.

Aj, bouře — díš? To předehra je pouhá.
Až rozhlučí se pravá hudba vod,
pak hrůzou vyvane tvá po ní touha.
Hle, vítr slábne, klamný mír se vrací
na lůno vln. Leč úskok bouře znám:
za krátko plným dechem zaburácí.
Již na palubě meškáš z hostí sám;
spěš, pane, v kajutu! Je spánku čas;
tma blíží se. Však záhy bouře hlas
sen s víček zaplaší. Zlou bude mít
noc naše »Slavia«. Až boky její
tě zbudí praskotem, věř, budeš mnít,
že trouby soudu posledního hřmějí.

Vladimír.

Tím líp! Než tebe perná práce čeká?

Námořník.

Pot sudbou naší. Plavec chudý vleká
to břímě žití psotou, otročinou,
až skončí v pytli pod vodou los bídný.

Vladimír.

Leč velitel váš — zdá se — člověk vlídný?

Námořník.

K vám, sobě rovným. Nám tvář jeví jinou.
Jen taž se plavců! Sestup v lodi hloub,
kde hladem, žízní trápí den již celý
dva soudruhy nám v temné, vlhké celi,
kde lana tuhé pouto v každý kloub
jim zařezává krví rudé prouhy — —
Proč? Za poklesek směšný, žertík pouhý.
A na dnešek nám třeba rukou všech!
Co platno? — Mlč a týrati se nech!
Bez reptu snášej potupu a psotu,
dál potácej se pod břemenem lan,
prosáklých ručejemi tvého potu,
omýván vlnou, vichrem bičován,
co zatím pány v pychu kajuty
kolébá hedváb lůžka visutý
a těší rubín v číši rozjiskřený,
hra poutavá neb úsměv sličné ženy — —

Vladimír.

Ctím hněvy tvoje. Stejné mysli jsem.
Hle, sám ten koráb těsném u prostoru
vře mutným kvasem společenských sporů,
běd člověctva je věrným obrazem.

Námořník.

I tebe, zdá se, tísní světa řád . . .
Než dolů spěj! Zde divný tanec bude,

až cimbál bouře skočnou pozahude.
Já — věř mi, pane — mám tu melu rád,
kdy zlíceného moře nárazem
kruh vzácný dole v pustý rej se smíchá,
z ruk vyletí jim číše s malvazem
a v babský strach se změní panská pýcha!

Se smíchem divým lodník zašel stranou
a Vladimír se zasmušile díval
v lan, ráhen, plachet spoustu pomíchanou,
jíž tajemný teď soumrak volně splýval
a příšerně se míhal plavců ruch
Podivně kol ve hloubi pochmurné
vln bělaly se hřívy nestvůrné
a křídlem racků šuměl mrtvý vzduch.

Teď ozvaly se blízko prudké hlasy.
Tam kapitán dlaň velitelsky zdvihá,
a před ním lodník stojí rudovlasý;
k nim plavců chasa odevšad se sbíhá.

Kapitán.

Co, Petře, lelkuješ? Jdi čerpat vodu.

Petr.

Je třeba pustit vězně na svobodu!

Hlasy lodníků.

Tak! Pavla, Tomáše!

Kapitán.

Ký bláznů šplech!

Petr.

Ne, já zde mluvím jménem druhů všech.

Kapitán.

Tu přijmi odpověď!

A těžká dlaň
tvář Petrovu zasáhla mocnou ranou,
že zaskučel a potácel se stranou.
Však náhle skočiv, nad vypjatou skráň
napřáhl topor těžký s temným rykem,
a lodi velitel se skácel mžikem
pod rázem hromným.

Zástup v leknutí
ucouvl kol, stál v němém strnutí,
až nachýlen ku skleslé podobě
z nich jeden zvolal: Mrtev!

Kormidelník.

Svažte vraha!

Petr.

Pryč! Vari, komu lebka vlastní draha.

Hlasy lodníků.

Bij, Petře, dál! Jsme všichni při tobě!

Boj krátký na palubě šeré vřel.
Třesk — supání — hřmot padajících těl,
až Petr skončil dílo záhuby:
»Zde leží tyran s pomocníky svými!«

Zavlekli mrtvé v okraj paluby
a sláň je skryla toky zpěněnými.

Jak za noci když pohled blouznivý
v měsíce klamavého záři sporé
pojednou zočí přízrak děsivý,
leč prchne mžikem vidmo mysli choré:
tak Vladimíru mih' se před okem
děj tento krátký v letu divokém.

To hrozný sen! Loď ve zbouřenců moci!
Vydána hrubým plavcům do svévole!
Zda dovedou ji chránit v bouřné noci?
Kam zamíří? Co čeká druhy dole?
Nech cokoli se stane — Zdaž by káral,
že lid ten bědný krutou pohanou
ke skutku pomsty divoké se zháral
a hrozně vypjal šíji ztýranou?!

V těch rukou hrubých, z nichž se kouří krev,
vlá jeho vlastní rudá korouhev.

Však plavci — zdá se — po bouřlivém reji
nad činem vlastním zděšeni se chvějí.
Jak chmury rozvichřené v divém shoně
jich míhají se temné postavy
kol Petra statného, jenž tváři kloně
opírá dlaně v topor krvavý.

Hlasy lodníků.

Co činit dál? — Mluv, Petře!

Petr.

Ticho, braši!
Jsme svobodni. Leč budoucnost nám chystá
osidla sterá. Zde bouř valná straší,
a ve přístavu hrozí zhouba jistá
Nuž, svorně, ostražitě. Neznají
ti dole tam — vhod vypuzení shora,
když houkla do lan první pozdrav bóra, —
co tuto v šeru, v lodi okraji
se dálo za poplachu. Dbejme, změna
ať zůstane jim po čas utajena —

Jeden lodník

(přivlékaje Vladimíra k tlupě).

Tu svědek tajný!

Jiní.

V moře smetni jej!

Vladimír.

Jsem váš!

Petr.

Pryč, hoši! Muž ten patří k nám:
on panstva nepřítel. — Než, přísahej,
že věrně půjdeš s námi!

Vladimír.

Přísahám. —

Petr.

Teď Tomáše a Pavla zbavte pout
a všechnu zbraň sem sneste; chabou krev
pak můžem' vodky douškem zažehnout
ku práci tuhé, jež nás čeká v mále,
a, nežli bouře zahlaholí řev,
ve svorné radě uvážit, co dále. — —

An Petr takto končil, plachý stín
sklouz' pod palubu, nikým nespatřín.
Když ostatní před vichrem dolů spěli,
jak velel kapitán, tu Ivan smělý,
jsa lačen bouře slavných obrazů,
pokradmo vhoup' se na síť provazů
a stíhal pohledem vln šíje táhlé,
hluk vnímal vod, pak utišení náhlé,
až na to vřava hlasů, pádných rázů
v dol pochýlila ustrnulý hled;

zřel zápas krátký, velitele zkázu
a hovor plavců zaslech' naposled.

Teď opatrně, s mocným srdce ruchem
po schodech spěchá, ku hnízdečku měří,
jež stále obletoval snivým duchem,
a klepá chvatně — skřipot nízkých dveří —

Ó, hnízdo něžné z hedvábí a zlata,
koberců hebkým pychem povystlané,
kde luzných květů vůně sladká vane,
kde zlatých řetízků síť, umně spjatá,
pod lesklým stropem v lampy křišťále
světélko chová plaché, nestálé,
jak leknínu květ, když jím vlna zmítá;
zář jeho v lodi věčném kolísání
kouzelně vábným útulkem se kmitá
ve svitů, stínů dovádivém hraní,
tu zaplá kámen drahý, opět hasne,
květ koberce tam bledne, znovu zkvítá,
tu zasmály se v jeho pršce jasné
pokradmu růže pyšně rozvilé
a v rusých kadeří teď hebkém věnci
zableskly perly dívce spanilé —
hnízdečka toho líbeznému ptenci!

Ty hnízdo utěšené, která víla
v korábu toho náručí tě skryla
a prodechla tě pohádkovým vděkem,
bys kolébalo družných srdcí dvé
v tom svitu míhavém, ve vůni své
a v koberců těch pestrém kvítí měkkém,

nad rejem vln, jež bílou pěny tříseň
ti na okénko věsí v bujném hraní
a zpívají svou divnou věčnou píseň — — ?
Ty's uvito pro lásky cukrování!

Však Ivanu zde chladně hledí vstříc
vážného starce udivená líc
a v pozadí jak vyplašené ptáče
Jadviga vzlétá, v šeru zachvívá se.
Líc její v temnu; jiskrami jen skáče
svit perlový ve vlasů světlé kráse.

Již nejednou jej v lodi potkali.
Po prvé oba překvapeni vzhlédli,
že s nimi v korábu host bývalý;
kmet chladně pozdravil, jí líce zbledly.
Pak úzkostně se vyhýbali střetu
neb míjeli se, jak by neviděli,
a Rusovi byl práh té vábné cely
jak propast dělící dvé cizích světů.

Ivan.

Věc vážná práh ten překročit mě nutí.

Hrabě.

Mluv, pane!

Ivan.

Váhám — strašlivá to zvěst —

Hrabě.

Že hrozná? — Požár? — Lodi uváznutí?

Ivan.

Než dovede-li útlá mysl snést
mou zprávu neblahou?

Jadviga.

Mluv, prosím, pane!

Ivan.

Ach ano, marně zatajit bych ždál:
dav plavců vzteklých kapitána sklál
a koráb v moci láje rozpoutané!

V útulku vábném zavzněl dívčí sten
a v šeru tam dvě bílé ručky vzlétly
jak holoubků pár, bouří vyplašen,
pak sepjaté jí na ňadrech se střetly.
I stařec chvěl se v němém ustrnutí,
pak temně tázal se:
Kde spása kyne?

Ivan.

Ve svorném činu, rázném rozhodnutí!
Leč k tobě vede krok můj ždání jiné:

Znáš nyní, pane, jaká bouře lítá
nám v samých prsou korábu se líhne;
nuž, pozor měj, stráž bdělá, ostražitá,
ať náhlá pohroma ti nezastihne
skvost nejdražší, to kvítko líbezné —

Hrabě.

Ne, půjdu s vámi! Všech tam třeba paží.
Těch pevných dveří spony železné
mé dceři budou dostatečnou stráží.
Je nutno skrotit pýchu láje smělé —
toť úkol vhodný mojí karabele.

Jadviga.

Mé místo po tvém boku, otče drahý!
Ni já se třesku zbraní neděsím
a v nebezpečí před lítými vrahy
na prsa tvá jak štít se zavěsím.

Hrabě.

Ne, zůstaň zde! Či myslí dcera moje,
že utuchla mi v žilách sestárlých
krev hrdých otců, jasných orlů boje?
Že uhasil mi v čele vlasů sníh
žár bývalý? Že těžké břímě roků
mou podlomilo mysl ocelivou?

Ne, třeba přál bych jiných sobě soků,
rád pro tebe jdu k seči s chátrou divou.
Tvá přítomnost by spíše ochromila
mé rámě, sílu mou. — Zde zůstaň, milá!

Jadviga.

Jsem otce poslušna. Než k tobě nyní,
ó, pane! lkám: Nechť mladá tvoje síla
ty drahé šediny mi strážně stíní!
Kéž boží máť je pláštěm obestýlá!

Ivan.

Dík vroucí za tvou žádost! Ocel vrahů
jen touto plecí k němu najde dráhu!

Pás, drahokamy skvělý, s šavlí křivou
kol boků spoutal hrabě spony zlatem
a čapkou skvostnou pokryl kadeř sivou:
pak za Ivanem vyšel s junym chvatem.

K soudruhům zašli. Tam se znova nítí
svár, na palubě bouří uhašený;
nechť jimi zmítá prudké vlnobití,
nechť kolem hlučí živel rozkvašený:
hluk jeho neutlumí vřavu hlasů,
v níž srážejí se zlobně zápolící
předsudků cetky, stíny dávných časů,
cop s tonsurou, latinka s cyrillicí . . .

V tom před Ivanem planá ztichla půtka.
Zlé věstil tváří, zasmušen a bled,
však hněvem, nevolí mu sršel hled
a ze rtů temná ozvala se důtka:
To věru doba k vádě malicherné,
kdy pod nohou nám, shůry, se všech stran
záhuba otevírá jícny černé,
a koráb tone, v pospas bouři dán.
Teď o »Slavii« jde. Jak zlobně syčí
k ní nepřátelský živel odevšad
a v samé její útrobě se týčí
příšerný zbrodně jedovaté had.
A jestli svornou myslí nepovstane
náš celý sbor, by uchránil ji zkáz:
»Slavia« hříčkou vichrů, vln se stane
a ve svých troskách pohřbí všechny nás!

I sdělil druhům vše. Tu v žasu, hrůze
z nich mnohý zachvěl se. Pak rokování
je tiché sloučilo: že lstí neb zbraní
loď třeba vyrvat rozbouřené lůze
a jednomu se poddat veliteli,
by řídil opatrně podnik celý.

»Buď Rus nám vůdcem!« Černohorec děl,
a handžár jeho, vytasený zpola,
o závod s okem bojovně se skvěl.

»Ne, Lech ať vévodí nám!« jiný volá.

Třetí.

Zde starý bohatýr!

Čtvrtý.

Tam síla mládí.

Hrabě.

Jen ticho, ať nás hlahol nevyzradí!
Jsem Rusi nepřítel; než v této chvíli
nech mlčí spor, kdy zkáza hrozí všem,
kdy na společné škůdce všechny síly
nám třeba sloučit svorným postupem.
Onť silnější jest, lépe lodi znalý
i moře toho přístavů a skalí,
nuž ať nás vede — my pak svorně za ním
a Hospodin ať žehná našim zbraním!

Co takto v taji rokováno dole,
i plavci u kormidla měli radu.
Jak vůdce trůnil Petr v jejich kole
o pádný mlat svůj opíraje bradu
a časem v číši ohnivého moku
ret potápěje hrubý. Mlčky stranou
tam Vladimír stál s lící zadumanou,
s těkavou jiskrou v zasmušilém oku.
Tlumený hovor toho skupení
zněl suchého jak šelest lupení.

Pavel.

Těch dole tam nás zbaví němá voda!

Tomáš.

Jen sáčků jich by bylo pro ni škoda.

Třetí.

Já volím polské holubičky skvost.

Čtvrtý.

Ne! Mnoho jich — i zbraní mají dost —

Vladimír.

Nač bez potřeby vraždit? Nikdo tam,
co sběhlo se tu, neví. Snadno spřísti
báj pro ně příhodnou. Tak budem' jisti.
Ta krev by prapor poskvrnila, kam
jen odvetu a volnost prst váš píše,
a zmnožila by nebezpečí spíše.

Pavel.

Oj, pán si brání panstvo — jaký div?!
Což tobě hej! Však já bych nerad, věz,

*

na ráhnu zde neb nad přístavem kdes
ve kličce visel, rackům na odiv.
Já, dokud žijou, bát se budu zrady
a žádnému z vás pánů nevěřím —

A při tom slově lodník posupný
šleh' po Rusovi zrakem ještěřím,
tvář úšklebek mu zkřivil potupný.

Jiný lodník.

Nám třeba peněz. Dolů! Škoda slov.

Petr.

Jest poklad lodní dostatečný lov.
Ne, přejte jim, ať ve snů lichém blahu
dnes tráví noc. Až bouře ustane,
blíž k zemi přitočíme lodi dráhu
a jitřním šerem v loďce ochranné
»Slavii« s bohem dáme; v rychlém běhu
člun zanese nás k bezpečnému břehu.
A panstvo dál ať s korábem se klátí,
lan soukáním si dlouhou chvíli krátí.
Však nyní, by tam tiše ždali jitra,
jim zataraste východ z lodě nitra!

K východu podlubí se plavci snuli;
leč nořící se z lodní útroby
Ivana, Lecha, jiné podoby
na stupních spatřil zor jich ustrnulý.

Plavci.

Hej, dolů! Zpátky!

Ivan.

Na palubu chceme.

Pavel

To chtění marné, dokud já tu stráží!

Ivan.

Tvůj zákaz málo váží! Nepůjdeme.

Pavel

Nuž tedy znej, co ruka moje váží.

Hruď Ivanovu zasáh' mocnou ranou;
než pevně stál ten, odrazil jej stranou
a v chátru zabouřil hlas jeho hřmící:
»Váš známe, vězte, zločin krvavý.
Již poddejte se, vrazi, zákeřníci!«

V tom zahlédl, jak plavec ryšavý,
mohutný Petr, vztekle naň se žene
s obrovským kyjem v ruce napřažené.

Tu hlaveň povybleskla z jeho šatu
i houkla rána. Ocel kmitavou
vytasil hrabě v bojechtivém chvatu,
že zasvitla mu bleskem nad hlavou,
a za ním každý ze slovanských bratů
zbraň uchopil a spěl v tu, onu stranu,
kde plavců roj se hrnul na obranu.

Však nejslavnějším v bojujících středu
byl Černohorce ztepilého zjev:
on pronik' šero bleskem svého hledu
a mezi plavce skočiv jako lev,
handžárem šlehl z ruky napřažené;
kov břitký rázem plavčí hlavu smetá
jak témě bodláku, kdy v půdu slétá
bleskutným srpem náhle zasažené.

Vře divý zápas na vrtkavé půdě
kol stěžně. Kolísavých svítilen
zář plachá boj ten osvěcuje chudě,
jenž ve souboje žhavé rozptýlen
sem, tamo po palubě vratké víří,
výhodné plavcům, jejichž zvyklá noha
tu pevně stojí, ruka volně míří.
Však odpůrcům zde vadí svízel mnohá:
ti vrávorají, chybují se cíle;
tu šavli jejich rána hroužı́ planá
ve hrudi stěžně, místo soku v týle,
tam jeden zaplétá se v hustá lana,
zde jiný padá náhlým půdy zvratem,
však odpůrce strh' s sebou; soků dvé
teď v jediném se uzlu, pevně spjatém,
dál po palubě koulí, smýká, rve —

tak válí se ti zápasníci lítí
jak hadové dva, v děsné klubko sviti...

Jak časem otec v dětí hlučný spor
když zahromuje s mocným ruky vzmachem
a rázem tichne rváčů malých sbor,
zalézá v kouty, tam se choulí strachem:
tak výbuch nový bouře rozkacené
boj hrozný skončil. Žasné vlny skok
zapraštil sténající lodi v bok,
povzteklou mocí vichru zachvácené.
Uhasla světla. Příšernými mraky
jen chvilkou prošleh' plamen křivolaký
a na okamžik v jeho siném vznětu
zaplála nebes klenba hrozebná
i mořská dálka děsně velebná
se spoustou vyvěžených, pěnných hřbetů
i loď, v té živlů vřavě ječící
jak pírko nad propastmi tančící,
směs vrátkých stěžňů, ráhen prohnutých,
a plachet rozšlehaných, vzedmutých,
a na ní mužů přichoulené tlupy,
jak zábradlí se drží, dřev a lan,
v ten rozruch noří pohled bázní tupý
neb vzdorně hledí v nebes mračný stan —
tak zamihly se v oslnivém jase
na chvilku bleskem úžasné ty zjevy,
pak čírá tma je obestřela zase,
jíž burácely hromů temné řevy.

Tak pohlížejí muži do tmy, blesků
a naslouchají jeku vod i hřmění,

až náhlou ranou hromového třesku
teď oslepeni trnou, ohlušeni.
Když mrákoty pak tíha pomíjí —
hle! rudý had tam stěžeň ovíjí.

Jak v lese, pastýřský když oheň malý,
své nechán zvůli, ponenáhle vzrůstá,
již nejbližší kmen žhavý kotouč halí
a teď již chytá větví řáseň hustá,
koloušů rej se her i půtek vzdává
a v ruchu skočném spásu vyhledává:
tak obtáčí se dravým plápolem
kmen stěžně jednoho — výš plamen šlehá —
již zachvátil i spodní plachty lem
a zmatený kol zástup sem tam běhá,
kde pomoc, ohlíží se, rady neví —
boj zapomenut — hrůzou mlčí hněvy —

Sem, bratří, hasme!

Ivan volá druhy.
Ti brzo, v pevný kruh se řadíce,
snášejí háky, vědra, hadice
a s rudým zmokem vedou zápas tuhý.
I nebe samo — zdá se — dílu přeje:
loď klidněj' mořem utišeným spěje,
jen slabý ropot shora pozaznívá,
a zřídka svitá bleskem temná dál —
to po výbuchu hrozném bouře král
svůj mírní hněv neb zemdlen odpočívá.

Té chvíle Petr v místě lodi jiném
dav plavců řídí tajně sebraný.

»Loď ztracena!« jim šeptá. »Rychlým činem
se spasíme: člun spusťme ochranný.«

Ruch u stěžně jich útěk sokům tají.
Člun spuštěn hbitě. Přes paluby lem
z lan řebřík poklesá; muž za mužem
tou vzdušnou cestou v temnu zanikají,
co zatím zbylí s napřaženou zbraní
k obraně stojí stále uchystaní.

Jen Vladimír se straní plavců sboru,
pohroužen v dumy. V různých citů sporu
duch semo tam se kloní rozervaný,
jak peň, jímž bouře zmítá na vše strany.
Má bratra opustit se druhy všemi
v tonoucí lodi, spasit žití s těmi,
k nimž nepoutá jej láska — hněv jen stejný?
Či vyjevit má plavců podnik tejný,
jich útěk zrádně zamezit, je vésti
v boj nový, pod tyranů mstivé pěsti?
A směsí představ těch se v dáli kmitá
ach, vidina, tak čarovábně skvělá,
že snivá duše, krásou její zpitá,
k ní rázem letí, v ní se ztápí celá:
Kdes v leskuplném sídle Východu
zří ukrytého domku ploskou střechu,
k níž jaro věčně s ambrou květných dechů
uklání plodů skvostných lahodu;
a tam, kdy v záři zlaté, siné, rudé
věž minaretů zaplá v nebes klínu
a na nich dozní hlahol muezínů,
kdy bulbul jen své růži pěti bude —

ó, rozkoši, až na hrudi tam blahé
ucítí líbezného tílka chvění
a polibkem na zraky, láskou vlahé,
ssát bude sladký pramen zapomnění!
Jen dovede-li záchvat jeho žhavý
též zanítit i její srdce čisté? —
Ó, snadno ženských srdcí led se taví!
A dívku unese — jen zhoubě jisté . . .

Tak důtky výstražné a hlasy svodné
mu zápoiily v duši nerozhodné.
A zraky jeho plaše těkaly
tu k ústí podlubí, tu v lodní přídu,
kde poslední dva plavci meškali,
ždajíce kohos v teskném nepoklidu.
To vůdce čekají, pod lodi krov
jenž odvážil se pro nádherný lov.

I duší Petrovou se mihla letem
tvář milostná, jak temnem kalných vod
když rozvije se leknín sněžným květem.
Ta ladná postava, ten srnčí chod
a hrdla úběl čistý, zlatý vlas,
jež v lodi časem stihl zrakem chtivým,
teď zažehly mu srdce ohněm živým.
Má vše to klesnout moři na pospas?
Ne, zhoubě vytrhne ten kvítek čistý
a pokochá se záři jeho zlatou,
sežehne vášní vonné jeho listy
a rozškubaný zdeptá drsnou patou.

Jak dravec lačný, v oku vilné plání,
tam plížil se, kde chodba polosvětlá

se táhla v kajutu, když z nenadání
teď kořist sama ve spáry mu vlétla.

Jadviga v kobě na kolena klesla
a teskně naslouchala boje ryku;
modlitba za modlitbou výš se nesla
jak motýl za motýlem z růže rtíků.
Leč kdy ráz blesku ranou hromovou
zanítil stěžeň, v rychlém děva skoku
odemkla dveří sponu kovovou
a v chodbu vlétla s ledem hrůzy v oku.
Po stěnách dřevěných kol šerem tápe —
Však náhle mocné náručí ji chápe
a drsný pás, jenž kolem rtů se svil,
jí v hrdle dusí bázně ston a kvil.

Nadarmo v těsném objetí se zmítá
jak hrdlička, jíž údy rozdírá
zlost supích drápů, v měkké peří vrytá;
rtů pevnou páskou výkřik umírá.
Muž obrovský ji těsně vine k sobě
v mohutná prsa; rámě železné
objímá drsně vděky líbezné,
že jako v poutech vězí ručky obě;
tvář ohyzdná ve zraků chtivém žehu
lne drsně k ňader odhalených sněhu.
Již na palubu vynesl ji chvatem,
do člunu míří. Náhle lupič dravý
s kořistí stanul. Vladimír se staví
vstříc únosci se hrozbou v oku vzňatém.

»Stůj! Pusť ji!« velí. »Nenechám ti děvu.« —
»Pryč! Vari!« řičí Petr. — »Přes mrtvolu

jen moji, přísahám, ji sneseš dolů!«
zkřik' Vladimír a skočil v jarém hněvu
po lupiči. Ten pod milostným plenem
sáh' do kazajky sklonem ruky hbitým.
»Jdi k ďáblu!« zvolal. — Blesk — a s bolným stonem
odpůrce klesl, s nožem v prsa vrytým.

Leč dívka lupičovi ulétla
v té půtce z uvolněných ramenou
a zvedla hlavinku svou zmámenou
jak něžný květ, jejž noha uhnětla.
Pás klesl se rtů, z nich se vydral křik;
chce útěkem se spasit, než — ó, hoře! —
jí v patách náruč zdvihá násilník
a před ní hluboko se pění moře.
Tu smrti klín — tam náruč horší mnohem!
Již málem vilník v objetí ji vine —
Však s úpěnlivým: »S bohem, otče, s bohem!«
teď uvrhla se v náruč hloubky siné.
Ten dívčí výkřik zajel v srdcí dvé
jak ocel břitká. Hrabě orlím letem
sem pádí, z pochvy karabelu rve,
a za ním Ivan jarým blesku vznětem.
Než Petra sklamaného minul žas,
již, hroze bambitkou, stál Ivan před ním,
však hrabě lotra šavle rázem jedním
dřív sklátil dolů rybám na pospas.

Teď zraky obou krouží v teskném shonu
po drahé dívce. Marně kolem spějí!
Zří jen, jak plavci po vůdcově skonu
člun od korábu rychle odrážejí.

Až náhle Ivanovi z peřeje
svit' zlatý vlas jak paprsk naděje.
Týmž okamžikem odhodlaný skok,
jej nese ve vln rozčeřený tok
a rámě mohutné sláň valnou dělí;
již dostihuje děvy plavec smělý —
Hle! z vod ji hrouží, vznáší na rameně
a míří nazpět k lodní strmé stěně,
kde nad zábradlím četné druhů hledy
jej provázejí v mocném napnutí
a hrabě obličej svůj, na smrt bledý,
ven pochyluje v čirém strnutí.

A »lano! lano!« všechno vykřikuje,
ruk hejno bouří do lanové spleti:
již provaz dlaněmi se prosmykuje
a jak had žasně dlouhý, za obětí
kdy s větve klesá ve střelhbitém skoku:
v zatáčkách mihotavých vzduchem letí
v šíj' bělohřívou zbouřeného moku.
Rus kolem těla již si lano vine,
blíž vlnami se nese, nohu šine
na řebřík z lan; již na paluby lem
vznes' tíhu drahou; její vábné rysy
ve vlasů vlhkých zlatě přilnulém
šat, vláhou dštící, těsně ovíjí
a jako zlomených dvé lilií
v dol ruce útlé bez života visí.

III.

Kruh mořský probírá se z nočních stínů,
a jitřní šero vlhkou peruť stele
po vodním, lehce rozvlněném klínu,
jenž olovo jak varem rozkypělé
v ohromném prostoru, kam pohled spěje,
nesčetným hrbolem se matně skvěje.
Van ranní nebes šírošírým stavem
beztvárných oblak šedou přízi cuchá;
vše charo, bledo; leč v tom šeru plavém
dne krásného již dřímá blahá tucha.

Uprchla bouře. Požár udušen
ve zdravé lodi. Plachtový háv její,
ač leckde potrhán i rozrušen,
přec unik' bouře záhubnému reji.
Než v lodi jeví truchlé výjevy
bledého jitra matné úsměvy.

Na plachet rozestřených tkani režné
tam odpočívá dívčí tělo něžné.
Jak sněním sklíženy jsou zlaté řasy
ve tváři bledé. Vlhké jasné vlasy,
v nichž s řasou mořskou zachytla se pěna,
na ňadra splývají pol rozhalená.

Šat vláhou prosáklý jí k údům lne
a lehce kreslí tvary kouzelné.

Kmet nad ní klečí, sténá. Na čele
mu nekrytém vlas pocuchán se sněží;
šat zedrán; pochva prosta čepele,
jenž vedle krví zaruměněn leží.
Dav druhů, mlčky shromážděný kol,
zří soustrastně na krutý starce bol,
a v pozadí tam Ivan vlhkým šatem
tvář žalnou halí nad raněným bratem.

Teď hrabě, schvácen strastí návalem,
pne ruce k nebi v nářku zoufalém:
»Což nebe bez boha? Což po všem veta?
Což pusto lásky nekonečné sídlo?
Což vyschlo slitování věčné zřídlo
a ledem zkřehlo svaté srdce světa?

Ó, Pane, viz! Už vetchá šíj' se křiví,
líc rozorána strastí, vlas je sivý,
ret spálen jedem z číše utrpení —
což na dnu ještě nejtrpčej' se pění?
Vlast drahá mrtva, v kusy rozsápána,
památka dědů ve prach zašlapána,
můj národ sražen v potupu a bědu,
mí bratří v okovech a věčném ledu,
syn jedináček, choť mi vzata smrtí —
jsem bídný vrak, mé srdce smutný troud —
a dosud nesmířený boží soud
tu trosku ještě děsnou ranou drtí!

I ty, má hvězdičko, mé kvítko vnadné,
můj holoubku, můj skvoste jediný,
i ty — —«

A s pláčem líbá ručky chladné,
hruď, líce, čelo; rve si šediny
jak smyslů zbaven, až jej mocí skorem
odloučil druhů zástup od děvy
a potěšlivým, chlácholivým sborem
konejšil strastí burné výlevy

Malátně Ivan přiblížil se kmetu,
pláč utajený dusí jeho slova:
»Smí aspoň mrtva na srdci a retu
mně prodlíti ta ručka liliová?«

»Mne prosíš?« zalkal kmet. »Já nemám více
dcerušky žádné — v lůně božím jest —
jen stín tu její zbyl: ty bledé líce,
ty zlatobrvé skrýše zhaslých hvězd...
A mrtev jsem též já — vše spony květné,
jež povznášely ještě kmen můj tlící,
kmen vydoupnalý, již již padající,
jsou přervány — nech do propasti slétne!«

A stařec potácel se k lodní mříži,
kde zástup druhů zadržel jej stíží.

Však Ivan k dívce klekl. Z výhně muk
s polibkem slzy žhavé kanuly
na ruček skřížených běl strnulý.
V tom — bože! — Záchvěv ten! — To srdce tluk.

Rtem jejím úsměv hrá — teď ze hluboka
vzdech vyřinul a jemným zlatem řas
prosvitl blankyt andělského oka — —
»Jest živa!« vzkřik'. »Jest živa!« jásal zas.

Kol radostně se druzí shrnuli,
jen stařec mešká v sochu ztrnulý
a pochybuje, zda to slyšel vskutku.
Než kdy mu zasvitla dvě sluněčka,
kdy ucítil ruch jemný srdéčka,
tu rozprchla se rázem chmura smutku.
Dceř jímá v náruč, líbá v bouřném plese,
jak chůva děcko v lodní hloub ji nese.
Čech, s lékem přispěvší, mu jedva stačí —
to není starce krok — to let je ptačí!

»Kde Ivan?« dívčích rtů byl první hles. —
»Zdráv na lodi,« Čech odvětil jí spěchem
za hraběte, jenž nad tím prvním vzdechem
tvář schýlil zaražen a v dumy kles'.
A brzy zcela minula ji mdloba.
I prosila, by vrátili se oba
v ostatních sbor, že též si vyjde záhy,
co přestrojí se, v jitra půvab vlahý.

V myšlénkách, soudruhem svým z pola tažen,
kmet odebral se z koby. Vyšli vzhůru.
Však tamo hrabě rozhlédl se blažen:
Hle, nebe střásalo již sivou chmuru,
jí kmital blankyt, jasší svity hrály
kol po vlnách a rděl se obzor v dáli.

»Nuž opět jednou jitro čarokrásné,«
kmet povzdechl, »rtem vděčným vítat mohu:
má dcera spasena, i doufám k bohu,
že dostihne i koráb mety spasné.«

»Jsem víry stejné,« vece Čech. »Neb klidno
již moře kolem spočívá, i vidno,
že spravuje nám koráb zdatná ruka.
Hle, jak se proměnil dav našich druhů
v roj lodníků, jenž pilně sem tam šuká,
an zatím Ivan bystře bádá v kruhu,
jim velí, kyne, volá na vše strany,
jak byl by z dětství rostl mezi lany. —
Ó, slyš, zaň nyní vroucně ret můj prosí:
Znáš lásku jeho, a vzdech její prvý
ti věstil, koho dceř tvá v duši nosí.
Již obměkči se! Nechmuř, pane, brvy!
Ty's poznal, co mu darů skytlo nebe;
však mízu žití v tomto švarném kmeni
ta rána stále otevřená střebe.
Ni tvojí dceři jinde štěstí není,
vše smutno, cizo kol ve světě širém,
jen tu se blaho v její srdce schýlí —
Ó, spoj ty ruce! Uvij krásným smírem
ten svazek vábné něhy, hrdé síly!«

»Ne!« kmet se brání, chmuře brvu sivou.
»Tvá slova hoře, hněv jen ve mně nítí —
já přísahal, že dokud budu žíti,
Rus neobejme dceru moji živou.«

»Než sama nebesa té přísahy
již rozpoutala úvaz neblahý.

Před chvilkou moře dceru vzalo tobě,
i sebe za živa již mněl jsi v hrobě,
tu Ivan dceř ti spasil, život vrátil —
ty žití zmařením bys jemu splatil?!
Již osudnou tu knihu polož stranou,
v níž ruce dějů Slávě k hoři psaly
bratrskou krví, mrzce prolévanou,
nesčetné viny, křivdy, hněvy, žaly!
Což nic tu propast záště nezacelí,
jež od věků dvé rodných kmenů dělí?
Ne, starče, přej, ať aspoň haluz dvojí
nad temnošklebnou propastí se střetne
v úponkách lásky, v něhy léčce květné —
jich blaho oblaží i duši tvoji!«

Tak mluví vroucně. Polák stojí něm
a hlavu k prsům níží. V jeho líci
je zříti jenom krutě zápasící
mrak posupný se slunným zásvitem.
V tom Ivan kráčí kol. Jen skromný hled,
jak po milčině zdraví plachý zvěd,
k nim zalét'. Kráčí dál. Tu zavane
mu ve sluch náhle měkké: »Ivane!«

Zdvih' bleskem obličej radostně zžáslý
a k starci spěl. Ten stál tu beze slova,
rys jeho každý chvěl se, rty se třásly,
rty šeptly cos a zmlkly, šeptly znova,
až pravil pak: »Můj svatý hněv i žal,
led srdce hrdého, žár záští v něm,
i přísahu mou — vše jsi překonal.
Ó, neklekej! Mně do náručí sem! —

*

Zas, opět zjevy příšerné se budí? — —
Pryč! Prchni, krvavý ty Pragy stíne!
Ty hlode žhavý, ztiš se v chabé hrudi,
k níž ruka stará syna opět vine!
Mně z jeho čackých očí naděj' svítá,
že v budoucnosti krásnější též mine
dvou nepřátelských plemen zloba lítá,
že kdysi lásky šlechetnými činy
usmíří oněch příšer temný rej
tvůj národ, jenž tak zdárné plodí syny.
Mám poklad jediný. Ty's vyrval jej
ze hloubi vod. Ten za odměnu měj!«

Vztáh' ruku tam, kde právě z lodi nitra
Jadviga vystupuje, k nim se blíží,
tak půvabná ve smavém nimbu jitra
jak v růží keři rosné poupě svíží.
Kol tváře líbezné vlas hebký kane,
v němž vlnivě svit hraje s luzným šerem,
na roucha blankyt; zlatá třáseň plane
nad čistou skrání v čapky rohu čtverém.

Jak zachvěla se vidouc, koho vine
kmet v objetí! Ten s úsměvem jí kyne,
k ní chvátá, vede uzardělou žhavě
vstříc Ivanovi, třasným hlasem praví:
»Hle, chtěl jsem na hrob synův pokleknouti
a jiného jsem našel syna poutí!«

Jak zapletených v sebe vichřicí
dvé stromů hybkých, dvojí tělo mladé
lne k sobě horoucně; kmet slzící
jim v čela ruce žehnající klade.

S jásotem druzí zasnoubence zdraví
a nadšeně host plesá od Vltavy:
»Jak luzný obraz! Kéž i matka Sláva
tak brzy požehná dvou dítek shodě,
jež posud dělí výheň zášti dravá
k nepřátel plesu, k její strasti, škodě!
Ó, chvíle přežádoucí, až se spojí
ta vábná Polska s ruským obrem žasným,
ne poutem železným, jež srdce dvojí,
než volnou družbou, svazkem lásky krásným!
Až k nim se přimknou ve svornosti stejné
ostatních bratří davy rozervané,
pak slunce nové doby světodějné
nad slávským luhem divulepě vzplane.«

V tom Vladimír zve tiše bratra k sobě.
Pot chladný v čele, na rtu bolný sten,
na plachtách spočívá ve smrtné mdlobě
o stožár hlavou lehce podepřen,
jak žádal si, by naposled moh' zříti
v kolébce slunka zlaté, růžné kvítí.

Teď Ivanu vstříc ruku slabě šine:
»I moje přání přijmi — s bohem buď!
Buď šťastnější než já, nech tebe mine
ta bouř, jež moji rozdírala hruď.
Teď pozná věčný klid — Ne, nevrť hlavou!
Vím, že již ležím na svém nuzném štítě,
bojovník slabý, kleslý s chudou slávou.
Však poklesl jsem ve hrob na úsvitě
dne velkého, kdy sen můj skutkem bude.
Laur jistý kyne korouhvi mé rudé.

Ten svět, jímž sobectví duch mrazný vane,
pod jejím vláním rozpadne se v rum —
pak teprv zazní v lidstvo zbědované
Kristovo čisté evangelium
Té mrzké společnosti klesnou berly,
jež ve ston tisíců se hýřic směje
a vedle hadrů, v nichž se bratr chvěje,
se nestydí za hedbáv svůj a perly.
To lidstva budoucnost. A věř mi, brate,
že úkol velkolepý Slávu čeká
v té za obnovu světa bitvě svaté —
Snad obemkne ji burná krve řeka,
však z mutných červánků té krve valné
jak slunce vyjde v záři triumfalné — —«

Po vlnách lesky červenavé hrají.
Tlum obláčků nad lemem obzoru
vlá jako tříseň rudých praporů,
jak růžné chmýří se zlatými kraji.
Teď před lodí jak zlato tavené
sláň zaplála; však dále k východu
se rdějí vlny skvostně zbarvené
jak purpur v řízy zlaté obvodu.
Ten lem se úží, mění ryzím zlatem.
Pojednou vyšleh' na obzoru vzňatém
jak bájný karbunkul svit oslnivý
a mráčků růžných rozptýlený tem
prostřelil sterých šípů plamenem,
prostranstvím širým oheň rozlil živý
A větší se: jak srpek bleskutný
již svitá z řeřavého vody luhu,
již plápolá z ní v žárném polokruhu
a teď se ohnivý terč mohutný

v nádherné kráse z vody povyhoup'
v obláčků zlatém hemžení. A v moře
své odlesky jak mocný zlata sloup
hluboko vnořil, božským světlem hoře . . .

Vše zaskvělo a zasmálo se blahem
v té svaté záři nebeského oka:
Běl racků mih' se nebes modrým svahem
a čilý delfín vysvit' ze hluboka;
klín moře zahrál smaragdovým třpytem,
v lan síti zlaté zlatem stěžně zplály
a plachty zjasněné se rozevlály
jak dívčí ňadra blahým lásky citem.
Ruch zavlád' jarý v mužů davu těsném,
jenž s paluby pjal v dálku jasné zory
a nyní náhle ve hlaholu plesném
hromovým hurrá! vítal březní hory —
Hle, nořily se zvolna z moře klínu,
jak vzdušný útvar modravého stínu,
a pod nimi tam plachty v bílém davu
loď bludnou družně zvaly do přístavu . . .

Zář slunce líbá vroucně Slávů tlum,
dvě hlavy mladé, s něhou k sobě lnoucí,
starcovo čelo, plné slavných dum,
i Vladimírův matný pohled mroucí.
A v prsou lodi bájným leskem plane
tvář postavy, tam umně vytesané,
se sněžnou řízou, s jitřní hvězdou v čele,
haluzkou lípy hebce ovitém,
jež volnou kadeří květ rosný stele,
se zlatostrunným v loktech varitem

I plá též divně velký orel bílý
u nohou jejích; zdá se v tuto chvíli,
že zdvihá zrak, že již již rozvije
ke slunci bleskem křídel bílou třísen
jak naděj' v jasnou hvězdu Slavie
ve snivé duši, z níž ta tryskla píseň.

OBSAH.

M. Brouček na výstavě. (Pestrých cest po Čechách **díl II.**)
Se 49 tušovými kresbami Viktora Olívy . . . . K 3·60
Ve skvost. původní vazbě . . . . K 6·—

Petrklíče. Báchorka veršem. V nádherné úpravě s 19 illustracemi V. Olívy (4 světlotisky.) III. vyd. 4° formát. K 3·—
Ve skv. pův. vazbě . . . . K 5·40

Písně otroka. 27. vyd. V jednom roce rozebráno bylo 24 vydání.
Krámská cena . . . . K 1·—
Ve skvostné pův. vazbě . . . . K 2·40
Básně tyto uvítány byly časopisectvem řadou jásavých posudků.

Pravda. (báchorka veršem) a drobné básně . . . . K 1·60
Ve skvostné vazbě . . . . K 3·40

Pravý výlet pana Broučka do měsíce. S 55 tušovými kresbami a podobiznou autora od Viktora Olívy. Třetí vydání . . . . K 3·60
Ve skvostné pův. vazbě . . . . K 5·40

První básně. Druhé vydání. Krámská cena . . . . K 1·40
Ve skvostné pův. vazbě . . . . K 2·80

Rozličná prósa. Krámská cena . . . . K 3·40
Ve skvostné pův. vazbě. . . . . K 5·—

Různé črty, žertovné i vážné. Krámská cena . . . . . . K 1·60
Ve skvostné pův. vazbě . . . . K 3·20

Sníh. Epická báseň s řadou zdařilých illustrací Viktora Olívy. V nádherné úpravě na bílém křídovém papíře s původní roztomilou kresbou na obálce . . . . . . K 3·40
Ve skvost. původní vazbě . . . . K 5·80
Vhodný příležitostný dárek, jenž každého mile překvapí a potěší.

Upomínky z Východu. Obrázky z pouti po Kavkaze a z cesty zpáteční. Krámská cena . . . . K 2·—
Ve skvostné vazbě . . . . K 3·80

Zpěvník Jana Buriana. Veršovaná povídka ze 16 zpěvů bohatých krásami slov i myšlének, zvonících rozkošným rytmem, dojímajících idyllickým nádechem. II. vydání K 1·20
Ve skvostné pův. vazbě . . . . K 2·60

Uvedené spisy má na skladě každý knihkupec, jakož i

Nakladatel **F. TOPIČ** knihkupec
v Praze, Ferdinandova tř. 9.